

Міжнародна науково-практична конференція
здобувачів вищої освіти і молодих учених

2020

Політ

Гуманітарні науки

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

XX МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ І МОЛОДИХ УЧЕНИХ

ТОМ 1

ПОЛІТ.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ

1–3 квітня

ABSTRACTS OF

XX INTERNATIONAL
CONFERENCE OF HIGHER EDUCATION STUDENTS AND
YOUNG SCIENTIST

VOLUME 1

POLIT.

CHALLENGES OF SCIENCE TODAY

1–3 April

НАЦІОНАЛЬНИЙ АВІАЦІЙНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет лінгвістики та соціальних комунікацій

(Україна)

Польсько-український дослідницький інститут

(Польща)

Міжнародний університет

логістики і транспорту міста Вроцлав

(Польща)

Технологічний університет міста Нінбо

(Китай)

Нанчангський авіаційний університет

(Китай)

Грузинський авіаційний університет

(Грузія)

АТ «Академія цивільної авіації»

(Казахстан)

Ahi Evran Üniversitesi (Türkiye Cumhuriyeti)

Bingöl Üniversitesi (Türkiye Cumhuriyeti)

ПОЛІТ. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ

напряом

ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ УЧАСНИКІВ

XX Міжнародної науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

1-3 квітня 2020 року

Том I

Київ 2020

УДК 001:378-057.87 (063)

ПОЛІТ. Сучасні проблеми науки. Гуманітарні науки: тези доповідей XX Міжнародної науково-практичної конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених: [у 2-х т.]. – Т. 1 (м. Київ, 1-3 квітня 2020 р.) / [ред. кол.: В.М. Ісаєнко та ін.]; Національний авіаційний університет. – К.: НАУ, 2020. – 280 с.

У збірнику вміщено тези доповідей докторантів, аспірантів, молодих учених і здобувачів вищої освіти, які взяли участь у роботі XX Міжнародної науково-практичної конференції «Політ. Сучасні проблеми науки» за напрямом «Гуманітарні науки».

Для широкого кола фахівців.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій
Національного авіаційного університету
(протокол № 2 від 11 березня 2020 року)*

Голова оргкомітету

Ісаєнко В.М., ректор Національного авіаційного університету, доктор біологічних наук, професор, академік Академії наук Вищої школи України, заслужений працівник освіти України

Заступники голови оргкомітету

Харченко В.П., проректор Національного авіаційного університету з наукової роботи, доктор технічних наук, професор, заслужений діяч науки і техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки
Гудманян А.Г., проректор Національного авіаційного університету з навчальної роботи, доктор філологічних наук, професор
Ягодзінський С.М., декан Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету, доктор філософських наук, професор
Кокарева А.М., заступник декана Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету з наукової та міжнародної діяльності, кандидат педагогічних наук, доцент

Члени оргкомітету

Акмалдінова О.М., кандидат філологічних наук, професор
Бурлакова І.В., доктор філологічних наук, доцент
Вржесневський І.І., кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент
Дротянко Л.Г., доктор філософських наук, професор
Ковтун О.В., доктор педагогічних наук, професор
Котикова О.М., доктор педагогічних наук, професор
Лузік Е.В., доктор педагогічних наук, професор
Помиткіна Л.В., доктор психологічних наук, професор
Сидоренко С.І., кандидат філологічних наук, доцент
Тюрменко І.І., доктор історичних наук, професор
Хомерікі О.А., доктор соціологічних наук, професор
Шостак О.Г., кандидат філологічних наук, доцент

Контактна інформація

Тел.: (+38 044) 406-70-36
Web: <http://gmi.nau.edu.ua>
E-mail: guman@nau.edu.ua

Перевірка на плагіат: eTXT Antiplagiat, Advego Plagiatius
Індексується: Google Scholar, Репозитарій НАУ

МОВА ЯК СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

УДК 81'361 (043.2)

Апанасенко А. С.

Національний авіаційний університет, Київ

АЛОМОРФНІ ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ОЗНАЧЕННЯ
В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ

Проблема виділення другорядних членів речення викликає чимало дискусій у сучасному мовознавстві. Одні вчені дотримуються традиційного принципу, другі заперечують такий підхід, треті уточнюють традиційну класифікацію. У вивченні другорядних членів речення виділяють класичний (традиційний) період і період сучасного мовознавства. Дослідженням другорядних членів речення, в тому числі й означення, займалися А. І. Смирницький, Ю. С. Степанов, П. В. Трунова, М. Греч, О. Востоков, Д. Овсянко-Куликовський, Л. Булаховський [8, с. 48]. В. В. Виноградов вважав, що традиційне вчення про другорядні члени потребує докорінного перегляду. В українському мовознавстві семантику другорядних членів розглядав І. Р. Вихованець.

Означення – це другорядний член речення, що вказує на ознаку предмета й підпорядкований іменникові [1, с. 71]. В англійській та українській мовах означення вказує на різні статичні ознаки предмета, явища, стану, процесу тощо, але воно має деякі відмінні риси, тобто аломорфізми. Під час дослідження художнього твору О. Генрі “A Service of Love” було виявлено основні аломорфічні риси вираження означення. Аломорфною рисою є те, що в англійській мові інфінітив у функції означення використовується значно частіше, ніж в українській, де інфінітив визначає лише абстрактні іменники. В англійській мові інфінітив може вказувати не лише іменники, але і неозначені займенники (somebody, something, anybody, anything), порядкові числівники та прикметник the last. Англійський інфінітив у функції означення відповідає інфінітиву в українській мові (особливо після абстрактних іменників) в підрядному реченні або особовій формі дієслова в якості присудка простого речення (після порядкових числівників та прикметника the last) [2, с. 68]. Інфінітив у функції означення зазвичай стоїть безпосередньо після означуваного слова або відокремлюється від нього прислівником: *Tinkie gave me permission to hang two of them in his window* [5, с. 10]. Ще однією аломорфною рисою англійського означення є його вираження за допомогою герундія. Герундій – це єдина форма дієслова в англійській мові, яка не має аналога в українській мові. Переклад герундія залежить від його функції в реченні [3, с. 23]. Наприклад, у функції лівостороннього означення герундій вказує на призначення певного предмету (на відміну від дієприкметника І, що характеризує дію, яка виконується за допомогою цього предмету): *At twenty he left for New York with a flowing necktie and a capitol tied up somewhat closer* [5, с. 65]. Герундій, як інфінітив і дієприкметник, може утворювати синтаксичний комплекс, який виконує роль складного члена речення і є рівноцінним підрядному реченню. Комплекс з герундієм складається з двох частин: перша частина комплексу – присвійний

займенник або іменник у присвійному відмінку, який є означенням до герундія, друга – герундій: *I had no idea of your leaving tomorrow* [5, с. 65].

Отже, в англійській та українській мовах означення вказує на різні статичні ознаки предмета, явища, стану, процесу тощо і має деякі відмінні риси, тобто аломорфізми. Аломорфною рисою є те, що в англійській мові інфінітив у функції означення використовується значно частіше, ніж в українській, де інфінітив в значає лише абстрактні іменники. Ще однією аломорфною рисою англійського означення є його вираження за допомогою іменника та герундія. В українській мові герундій відсутній і замість нього використовується прикметник чи іменник.

Список літератури

1. Дудик П. С. Из синтаксису простого речення. Синтаксис. Речення. Класифікація речень. Односкладні речення. Неповні речення. – Вінниця: ВДПУ, 1999. – 297 с.
2. Жлуктенко Ю. О. Порівняльні дослідження з граматики англійської, української та російської мов. – К.: Наукова думка, 1981. – 354 с.
3. Каушанская В. Л. Грамматика английского языка: пособие для студентов пед. ин-тов. Изд. 5-е. – М.: Айрис-Пресс, 2010. – 384 с.
4. Корунець І. В. Порівняльна типологія англійської та української мов. – К.: Либідь, 1995. – 233 с.
5. Henry O. A. Service of Love. – London: Pearson Education Limited, 1988. – 34 p.

*Науковий керівник: Крилова Т. В.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 81'255. 4: 81'367. 622. 12 (043.2)

Базан К. П.

Національний авіаційний університет, Київ

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ АНГЛІЙСЬКОЇ ДИТЯЧОЇ ЛІТЕРАТУРИ (НА ПРИКЛАДІ КАЗОК БЕАТРИКС ПОТТЕР)

Переклад літератури для дітей ставить перед перекладачем подвійне завдання: адаптувати текст для розуміння дитиною та дотримуватися основи першотвору. В результаті при інтерпретації спостерігаються різні рівні трансформації тексту: пояснення, доповнення, видозміни значення та спотворення змісту. Тому так важливо дізнатися і проаналізувати цю проблематику, аби вміти виконувати якісний переклад дитячої літератури.

Починаючи із доби Данте Аліг'єрі, письменники, перекладачі, літературознавці та філософи розуміли, що саме при перекладі художньої літератури зміни неминучі. Цей факт зумовлений розбіжностями в культурних та мовних традиціях, розбіжностями в системі образів автора тексту та перекладача, адже перекладач може інтерпретувати текст по-іншому, ніж хотів автор. Теорія перекладу допомагає перекладачеві зробити оптимальний вибір, застосувавши правильну стратегію при перекладі.

Розглянувши найвідоміші класифікації вчених, які працювали у галузях мовознавства, філології та перекладу, ми дійшли висновку, що перекладацькі трансформації забезпечують можливість адекватного, зрозумілого перекладу, а це є метою кожного перекладача. Тому кожній людині, хто працює чи збирається працювати в галузі перекладу, потрібно досконало володіти знаннями про перекладацькі трансформації і вміти застосовувати їх на практиці.

Перекладач дитячої літератури повинен розуміти психологію дітей та особливості сприйняття інформації дітьми різного віку. Також варто звернути увагу на специфіку перекладу фольклорних компонентів у творах та розглянути дві стратегії перекладу – «доместикація» і «форенізація». Завдяки першій – переклад сприймається як оригінал. Друга покликана доносити до свого читача відчуття іноземної культури.

Думки науковців щодо цих стратегій різняться: А. Потапова вважає, що варто завжди прагнути до форенізації, аби знайти дитину з іншою культурою, в той час як К. Ландерс вважає, що саме доместикація має переважати, щоб дитині було легко зрозуміти твір.

При перекладі казок Беатрікс Поттер більшість трансформацій було вжито перекладачами вдало і доречно, проте траплялися випадки, коли перекладачі, занадто спрощували деякі фрагменти казок, недооцінюючи можливості дитини.

На нашу думку, сформовану у ході аналізу текстів оригіналу та перекладу, загальною при перекладі потрібно тяжіти до «форенізації», аби дитина мала змогу знайомитися з новими для неї поняттями та явищами і розвивати свій кругозір.

Проте слід зазначити, що казки Беатрікс Поттер розраховані для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Тому, варто також зазначити, що прийом спрощення або одомашнення теж є важливим, адже багато фрагментів казок містять культурні реалії, які є недоступними для дітей молодшого шкільного віку при подачі їх у «оригінальному» вигляді, оскільки розуміння таких моментів вимагає широких фонових знань культури та історії народу-носія мови або ж приналежність до цієї культури.

Серед інших стратегій, що більшою чи меншою мірою зустрічаються під час аналізу текстів перекладу, було також виявлено парцеляцію, генералізацію, конкретизацію, трансмодуляцію, а також значною мірою транскодування, адже літературні казкові герої часто мають імена, які відмінні від повсякденних та вже звичних нам, тому їх переклад здійснюється саме таким чином.

Перспективи дослідження даної теми полягають у необхідності залучати всіх студентів, які вивчають теорію і практику перекладу, а також перекладачів, які працюють у галузі перекладу дитячої літератури, до процесу кроскультурної адаптації, стратегій вживання та формування інтернаціональних понять та реалій, що дасть влучно застосувати їх на практиці. Тоді можна поліпшити якість перекладної дитячої літератури українською мовою і уникнути помилок при перекладі, що спричиняють спотворення змісту твору оригіналу. Кожному перекладачеві варто пам'ятати, що його основне завдання полягає у збереженні інформації та поданні її доступно, зрозуміло для цільової аудиторії мовою, з урахуванням її особливостей.

*Науковий керівник: Галій Л. Г.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 81'373. 47: 81'367 (043.2)

Батура Х. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ЕКСПРЕСИВНИЙ СИНТАКСИС АНГЛІЙСЬКОЇ ТА УКРАЇНСЬКОЇ МОВ

Великими експресивними можливостями володіє синтаксис англійської та української мови. Експресивність у синтаксисі пов'язується зі здатністю синтаксичних одиниць збільшувати прагматичний потенціал висловлювання, посилювати

виразність і образність мовлення, його емоційну функцію. Експресивний синтаксис англійської та української мов має свої певні характерні риси та ознаки.

На виникнення експресивності в тексті впливають особливості комунікативної ситуації, наміри мовця, а також лінгвістичний та екстралінгвістичний контекст комунікативного акту. Засобом вираження категорії експресивності на рівні синтаксису є експресивні синтаксичні конструкції [2]:

- Скорочення вихідної моделі речення

Замовчування – це речення, в яких пунктуаційний знак «...» виражає обірваність мовлення, незакінченість, відкритість тексту і можливість продовження думки, іншими словами, три крапки виступають засобом текстової полісемії, тобто читач сам може обрати замітник трьох крапок. Наприклад:

How could I ever... [5, с. 26].

Сам розумієш – любов... [4, с. 70].

Парцельовані конструкції використовуються з однаковою метою – інтонаційно виокремити певні частини речення, адже часто виникає потреба наділити розчленовані синтаксичні конструкції потужною емфатичною семантикою, адже до об'єктивної інформації, що закладена в реченні, автор додає свою власну суб'єктивну оцінку. Наприклад:

He climbed moodily into the cab, relieved and distressed [5, с. 185].

Прекрасне оповідання. Глибоке й розумне. І він його написав! [4, с. 35].

Номінативні (називні) речення – це тип односкладних речень, основа яких в теперішньому часі виражена на письмі тільки підметом. Відомо, що номінативні речення можуть бути непоширеними та поширеними. Непоширені номінативні речення містять в собі тільки підмет, що зазвичай виражається іменником чи прикметником, а поширені, окрім підмета, містять в собі другорядні члени речення, переважно означення [1, с. 109]. Такі речення найчастіше застосовані в описах. Вони вказують на існування речей та створюють ефект кінематографічності оповіді. Наприклад:

The idea [5, с. 358]. *Лисмонад* [4, с. 102].

Ah, the promise of the night [5, с. 7]. *Серйозне діло* [4, с. 23].

Структури, один чи декілька членів яких неназвані й неможливо визначити чи вгадати без контексту ситуативних обставин, називаються еліптичними реченнями. Такі конструкції використовують у творах під час прямої мови дійових осіб, що є цілком логічним, адже під час повсякденного спілкування мовець не дотримується логічності та повноти у структурі речень, аби пришвидшити темп мовлення, зекономити час та сили. Еліптичні речення допомагають відтворити невимшену бесіду, сприяють інтонаційній ритмічності, надають реченням лаконічності та різкості. Наприклад:

“What time do you get up to get breakfast?” asked Carrie. “At about twenty minutes of five.” [5, с. 11].

«Ти ж любиш мене?» – пробурмотіла вона. Він підвів її й відсторонив: «Люблю. Нащо питати?» [4, с. 39].

- Розширення вихідної моделі речення

Перелічення – створюється повторенням однорідних синтаксичних одиниць з метою надати особливого ефекту реченню. Це ланцюжок, що являє собою акумулювання подібних, однорідних чи близьких за значенням компонентів, він творить своєрідну гармонійність звучання в тексті й слугує упорядкуванню інфор-

мації. При переліченні зазвичай переважають такі пунктуаційні знаки, як «, » та «. ». Наприклад: *The streets, the lamps, the lighted chamber set for dining, are for me. The theatre, the halls, the parties, the ways of rest and the paths of song – these are mine in the night* [5, с. 7].

Засідання комісії, засідання місцевому, секції, конференції, організація виступів, вечірок на поповнення коштів, справоздання, розробка планів та кошторисів – все це замиготіло в його руках блискучими кульками жонглера [4, с. 134].

Ще одним досить частотним засобом експресивного синтаксису є повтор. Він може застосовуватися як в межах одного речення, так і в ряді однорідних речень, а іноді навіть протягом усього тексту [2]. При повторі лексичних й синтаксичних одиниць, які по-різному розміщені в реченні, утворюється ефект нарощувальної емоційної напруженості, кожен наступний компонент посилює експресивність висловлення і передає авторський задум, заради якого утворюється настільки складна граматична структура. Наприклад:

There was always an answer, always the December days threatened. She was alone; she was desireful; she was fearful of the whistling wind [5, с. 75].

«У тебе голос гарний», – сказала вона. «Заплющити очі, і він колише. І очі. ...і очі», – озвалась у його серці мрійна луна, – «...і очі» [4, с. 112].

Наступним оригінальним способом покращити, доповнити та розширити зміст речення є парантетичні (вставні) конструкції. Хоча з граматичної точки зору парантетичні конструкції є необов'язковими, бо за своєї відсутності не змінюють змісту речення, однак, відіграють суттєву роль в художній прозі, адже все те, що виокремлює автор має таку саму вагу, як і головний текст.

За допомогою вставних конструкцій автор виражає своє ставлення до героїв чи конкретної ситуації у творі, надає читачеві додаткову інформацію, уточнює певні факти, перериваючи основне речення інтонаційною вставкою, яка виражається такими пунктуаційними знаками, як «–», « () », «, » та ін. Наприклад:

Her clothes were becoming, and men – well-dressed men, some of the kind who before had gazed at her indifferently from behind their polished railings and imposing office partitions – now gazed into her face with a soft light in their eyes [5, с. 193].

Сівши на підвіконні, Степан зібрався закурити – тутюк був товаришем вірним і розрадником усіх його скорбот, – але навпроти на стіні висіла ще одна коротка об'ява, що відбирала йому й цю приємність [4, с. 21].

Не менш важливим синтаксичним засобом вираження експресивності є полісиндетон (багатсполучниковий зв'язок). Це фігура, що являє собою навмисне збільшення кількості сполучників в реченні. З граматичної точки зору вживання одного і того ж сполучника кілька разів є надлишковим, проте, в аналізованих художніх творах постійне застосування сполучника «і» змушує звернути увагу на повтор дії [2]. Полісиндетон підкреслює роль кожного зі слів, створюючи єдність перерахування і посилює зв'язність, логічність і емоційність тексту, сповільнюючи мовлення вимушеними паузами або задаючи йому певний ритм, експресію і виразність. Наприклад:

He pressed her hand gently and she tried to withdraw it, at this he held it fast, and she no longer protested [5, с. 49].

Він не брехав перед собою ні в думках, ні в учинках, і конкретність лишалась у нім, і життя не переставало бути пахучим, хоч і гірким мигдалем [4, с. 118].

- Зміна словесного порядку та транспозиція значення моделі речення

Інверсія – синтаксичний засіб, що передбачає порушення звичайного об'єктивного порядку слів у реченні. Як відомо, традиційний або «нейтральний» порядок слів у реченні для англійської мови – підмет, присудок, додаток та інші члени. Оскільки англійська мова є аналітичною, то можливості використання порядку слів для створення стилістичного ефекту досить обмежені, на відміну від флективної української, в якій можна застосовувати довільний порядок слів у реченнях [3]. Інверсія сприяє індивідуалізації й емоційній виразності мовлення. Вживаючи синтаксично інверсований порядок членів речення, автор має на меті виділити окремі, найвагоміші слова у контексті висловлювання. Коли слово стоїть у незвичній для нього синтаксичній позиції, воно мимовільно змушує звернути та затримати на собі увагу. Наприклад:

To-day she hardly noticed that it was in the wrong place, so absorbed was she in her own thoughts [5, с. 172].

Дальшу зупинку зробив він коло вітрини кондитерської... [4, с. 42].

Паралелізми становлять таку композицію висловлювання, в якій окремі частини побудовані однотипно, тобто структура одного речення повторюється в іншому реченні. Схожість форм підкреслює, що смисли близькі за значенням, доповнюють і підсилюють один одного, водночас формуючи ефект наростання. Ці конструкції створюють рівномірну організацію висловлювання і справляють сильний вплив на читача, одночасно виділяючи логічність, ритмічність, емоційність і виразність, служать фоном для емпатичного виділення потрібного слова чи відрізка висловлювання. Наприклад:

He paid that peculiar deference to women which every member of the sex appreciates. He was not overawed, he was not overbold [5, с. 76].

Тьмяний блиск ліхтарів, разки світючих вітрин, сяєво кіно – були йому блудними вогниками серед драговини. Вони манять, але гублять. Вони світять, але сліплять [4, с. 18].

Останнім досліджуваним засобом є риторичне запитання. Як відомо, такі конструкції містять емоційне твердження або заперечення у формі питання і не припускають відповіді. Часто вони вже містять у собі висловлення певної думки, роздумів, сумнівів. Риторичні питання підвищують емоційний вплив, експресивність та переконливість висловлювання. Наприклад:

What, pray, is a few hours – a few hundred miles? [5, с. 2].

На що інше здатні всі ці голови, крім як сміх і залицяння? [4, с. 18].

Таким чином, засоби експресивного синтаксису дозволяють створити правдиві образи героїв, передати широкий спектр емоцій та добитися глибокого впливу на читача. Стилістично марковані синтаксичні одиниці мають на меті створення експресивності, виступають засобом зображення емоційного стану персонажів, створюють логічне, емоційне підсилення, підвищують динамічність розповіді, не ускладнюючи при цьому сприйняття інформації, що дозволяє автору встановити емоційний контакт з читачем, підвищити експресивне звучання тексту. Залучення уваги читача, посилення логічного та емоційного впливу на нього, надання тексту динамічності, вірогідності досягається за допомогою виразальних одиниць експресивного синтаксису.

Список літератури

1. Акімова Г. Н. Новое в синтаксисе современного русского языка. – Москва, 1990. – 168 с.

2. Арнольд И. В. Стилистика. Современный английский язык. Москва, 2002. 384 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://refdb.ru/look/1452954-pall.html>.

3. Матвійчук О. М. Експресивний синтаксис [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eprints.zu.edu.ua/5802/>.

4. Підмогильний В. П. Місто. 1928. 178 с. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printitzip.php?tid=76>.

5. Dreiser T. Sister Carrie. 1900. 395 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://freeditorial.com/en/books/sister-carrie>.

*Науковий керівник: Шахновська І. І.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 81'25: 82 (043.2)

Батура Х. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНІВ ІЗ СУФІКСАМИ - ABLE/- IBLE У ГАЛУЗЕВІЙ ЛІТЕРАТУРІ

Надзвичайно важливим видом перекладу є переклад галузевої літератури. Він відрізняється від інших видів перекладу тим, що потребує особливого підходу. Основну його складність становить переклад спеціалізованих термінів, значення яких може варіюватися в тій чи іншій галузі. Особливої уваги заслуговує проблематика перекладу галузевих термінів із суфіксами -able/- ible – тема, яка не часто виступає об'єктом детального дослідження наукових робіт з перекладознавства. Дані терміни утворюються суфіксальним морфологічним способом збагачення словникового запасу мови.

Словотвірна модель з суфіксами -able/- ible найпродуктивніша в англійській мові, з її допомогою і від іменників, і від дієслів утворюються прикметники. Суфікси -able/- ible мають активне *«той, що підходить для дії»* та пасивне *«той, що підходить для того, щоб над ним вчинили дію»* семантичне значення в англійській мові.

В українській мові такі прикметники несуть в собі пасивну семантику і звичай перекладаються за моделлю «що можливо/може + неозначена форма дієслова»: *“readable”* – *«що можна прочитати, легкий для читання, розбірливий»*; *“audible”* – *«що можна почути, чутний, виразний»* [2, с. 176].

У реченнях прикметники із суфіксами -able/- ible найчастіше вживають у функції означення або предикатива (іменної частини присудка) [2, с. 177]. Їх перекладають двома основними способами: означенням та підрядним означувальним реченням.

Наведемо приклади перекладу таких термінів у функції означення:

*“The specialists acknowledge that natural disasters are **unavoidable** phenomena that cannot be stopped.*” – *«Фахівці визнають, що стихійні лиха – це **неминучі** явища, які неможливо зупинити»* [2, с. 178].

*“Thus only combinations could make up a **workable** option.”* – *«Таким чином, як **робочий** варіант могли б виступати лише ті чи інші комбінації»* [2, с. 177].

Ось ще кілька прикладів перекладу прикметників із суфіксами – able/- ible у ролі підрядного означувального речення:

"Finding available shipping companies requires additional time." – «Пошук транспортних компаній, які можуть доставляти вантажі в країну, вимагає додаткового часу» [2, с. 177].

"Nonetheless, table 2 below is suggested as a defensible scheme." – «Проте, наведено нижче схему в таблиці 2 можна запропонувати як варіант, що заслуговує на увагу» [2, с. 179].

Однак, трапляються випадки, коли застосувати зазначені вище моделі при перекладі недоречно чи неможливо, адже прикметник із суфіксами -able/-ible у сукупності з іншими словами може мати конкретне усталене значення, залежно від галузі тексту перекладу. Наведені нижче приклади перекладу словосполучень з прикметником *"sustainable"* – «тривкий, стійкий» стосуються галузей сільськогосподарства, економіки та соціології:

"These technologies are one option for adapting sustainable agriculture to market conditions." – «Застосування цих технологій – один з можливих варіантів адаптації екологічно раціонального сільського господарства до ринкових умов» [1, с. 5].

"Her country had in fact financed a World Bank study on sustainable banking for the poor." – «Швейцарія фінансує проведене Світовим банком опитування про надання стабільних банківських послуг бідним верствам населення» [1, с. 16].

"Post-materialist discourse mainly develops around themes such as anti-colonialism, sustainable development, and democracy." – «Постматеріалісти в основному дискутують на такі теми, як антиімперіалізм, сталій розвиток та демократія» [1, с. 50].

Отже, спосіб перекладу термінів із суфіксами -able/-ible залежить від різних чинників. Такі слова можуть перекладатися за певними правилами, тобто прикметниками або підрядними означувальними реченнями, проте, при відсутності чітких відповідників варто звертатися до термінологічних словників, в яких зазначений унормований переклад словосполучень даного типу.

Список літератури

1. Гудманян А. Г., Гонга І. А., Головня А. В. та ін. Практика перекладу галузевої літератури. – К.: НАУ, 2019. – 280 с.

2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вид. 5-те, випр. – Вінниця: Нова Книга, 2018. – 656 с.

Науковий керівник: Шванова О. В., викладач

УДК 81'255=111: 339. 542. 2 (043.2)

Бондаренко А. В.

Київський національний лінгвістичний університет, Київ

ВІДТВОРЕННЯ КОМПОЗИЦІЙНОЇ СТРУКТУРИ КОНТРАКТУ ЯК ОСОБЛИВОГО ТИПУ ТЕКСТІВ ОФІЦІЙНО-ДІЛОВОГО СТИЛЮ

У сучасних умовах міжнародних ділових контактів, які постійно розширюються, особливої актуальності набуває вивчення текстів ділової документації, що регулює правові та комерційні відносини партнерів по бізнесу. У пошуках нових

ринків ділове спілкування в англійських країнах орієнтується на контакти з порівняно недавно утвореними державами, де англійська мова використовується як засіб міжнародного спілкування. У зв'язку з цим обережність в економічних відносинах, побоювання невідомого, наявність глибоких міжкультурних відмінностей, а з іншого боку, – прагнення до максимальної ефективності ділового спілкування і неможливості інотлумачення примушують укладачів англійських ділових документів урізноманітнити типові способи оформлення ділової документації з урахуванням національно-культурних традицій комунікантів. Недостатня інформованість стосовно специфіки ринкових аспектів економіки новостворених незалежних держав призводить до того, що західні партнери з економічно розвинених країн прагнуть узаконити свої ділові контакти у письмовій формі, не довіряючи іншим засобам зв'язку.

Для виконання якісного перекладу текстів комерційних контрактів потрібна обізнаність з соціально-культурними і політичними особливостями країни походження тексту. Юридичний переклад не припускає двозначностей і вільних трактувань: це може призвести до порушення прав зацікавлених осіб. На перекладачі лежить велика відповідальність. Помилки в перекладі на абсолютно законних підставах можуть стати причиною судового розгляду між замовником перекладу і його виконавцем.

Порівняльний аналіз текстів контрактів (похідного англійського і його перекладу) дає змогу зазначити наступне:

Під час перекладу перекладач чітко дотримується збереження зовнішньої форми контракту:

- нумерації (зокрема, числові пункти, підпункти (арабськими чи латинськими цифрами, чи літерна нумерація), а також виділення їх крапкою чи дужками не мають зазнавати ніяких змін),
- поділу на абзаци,
- характеру написання назв статей/пунктів (великими чи малими літерами, виділення курсивом чи жирним шрифтом),
- розташування частин тексту на відповідних аркушах тощо.

Назви сторін контракту (у т. ч. їхніх організаційно-правових форм (далі – ОФП)) відтворюються за загальними правилами перекладу: не перекладаються, а транскрибуються; загальний елемент (*company, corporation* тощо) у складі назви також не перекладається, якщо він є частиною назви підприємства; аббревіатури у складі назв компаній звичайно транскрибуються, а не транслітеруються.

Зберігаємо коротку назву ОФП компанії, яка є прийнятою в країні реєстрації компанії, і її відповідну повну назву. Для цього маємо встановити місце реєстрації і врахувати специфіку права відповідної країни.

Адреси сторін контракту відтворюються за загальними правилами перекладу адрес. Адреса англійською мовою подається у порядку елементів, зворотному порядку елементів в українській адресі, а тому при перекладі необхідно змінювати порядок елементів адреси відповідно до норм, що існують у культурі мови перекладу. Необхідно також використовувати правила передачі назв і власних імен.

Найхарактерніша прикмета стилю текстів контрактів – подвійне означення числових значень: числом і словесно – відповідним числівником, який наводиться у дужках.

Таким чином досягається точність зображення будь-якої «числової» інформації: ціни чи загальної вартості контракту, кількості товарів, періоду чи строків доставлення чи реалізації права на рекламацию тощо, – що складає суттєві умови контракту і, відповідно, не має викликати різночитання, хоча, за правилами українського ділового мовлення, коли число супроводжується найменуванням одиниць виміру, воно пишеться цифрами. В українському перекладі зберігається аналогічне подвійне означення числових значень

Проте слід зазначити, що у випадках, коли в оригінальних текстах вжито тільки одне означення цифрової інформації (або тільки цифрове, або тільки словесне), у текстах перекладу з метою дотримання вимоги адекватності перекладу також міститься аналогічне означення вищезазваної інформації.

Валюта платежу у перекладі зображається не умовним позначенням, а словами, наприклад: *1. Total contract price –... €.* – *1. Загальна ціна контракту – ... євро.*

Науковий керівник: Дольник І. М., ст. викладач

УДК 81'255. 4: 81'367. 622. 12 (043.2)

Вареник А. В.

Національний авіаційний університет, Київ

СТРАТЕГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ЯК СПОНУКАЛЬНИЙ ФАКТОР РЕКЛАМНОГО ДИСКУРСУ

Рекламний текст відноситься до найбільш популярних предметів дослідження в сучасній лінгвістиці, що обумовлено його роллю у формуванні думки як окремої людини, так і нації в цілому. Основна функція реклами – вплив – визначає вибір засобів для свого здійснення.

Переклад рекламного тексту, у порівнянні з перекладом художньої літератури, при якому перекладач зобов'язаний передати художньо-естетичні особливості оригіналу, трохи відрізняється за формою, мовними засобами, а також яскраво вираженою комунікативною спрямованістю. У процесі перекладу таких текстів перекладачеві доводиться вирішувати як чисто мовні, лінгвістичні проблеми, обумовлені розходженнями в семантичній структурі й особливостях використання двох мов у процесі комунікації, так і проблеми соціолінгвістичної адаптації тексту.

Для перекладу рекламного дискурсу здебільшого використовуються такі стратегії:

1. Відсутність перекладу (нульовий переклад): якщо йдеться про рекламу продуктів, які виконують виключно апелятивну функцію, наприклад, парфуми, алкогольні напої або прикраси, то зазвичай такі рекламні тексти залишають без перекладу, тому що мета рекламного повідомлення досягається, насамперед, шляхом фотоефектів [3].

Наприклад: *Volkswagen. Das Auto* або *Nike. Just do it.*

2. Запозичення рекламного тексту: тут використовуються позитивні асоціації країни-виробника та її культури, тому логотипи, слогани та заголовки залишають без перекладу, хоча повідомлення в мові-перекладі може доповнюватися додатковим текстом [1].

Mr. Proper (в англomовних країнах – Mr. Clean). В оригіналі він звучить так: *Mr. Clean will clean your whole house and everything that's in it.* У перекладі була

спроба відтворити мотив оригінального джінглу: *3 Mr. Proper веселише, прибурати вдвічі швидше!*

3. Прямий переклад: ця стратегія використовується рідше, тому що вона менш за все враховує особливості культури мови перекладу. Наприклад: *Office Standard 2007. Providing homes and small businesses with the software essentials they need to get tasks done quickly and easily.* – *Office Standard 2007. Надання домашнім користувачам і власникам дрібних підприємств найнеобхідніших засобів офісного програмного забезпечення, потрібного для швидкого та легкого виконання різних справ.*

4. Адаптація: фотоматеріал зберігається, але текст адаптують відповідно до особливостей культури мови-перекладу [2].

Слоган пива Carlsberg: *Carlsberg – probably the best lager in the world* українською звучить так: *Carlsberg – мабуть, найкраще пиво у світі* («лагер» як підвид пива є не дуже поширеною лексичною одиницею, натомість просто «пиво» є знайоме та відоме усім слово).

5. Ревізія: фотоматеріал зберігається, проте формується зовсім новий текст. Переклад реклами прального порошку Persil: *Раз Персіл – завжди Персіл* можна назвати не зовсім вдалим, тому що зовсім втрачено вкладається спочатку значення: *Persil Washes Whiter* [4].

Для збереження спонукальної дії та ефективності рекламного тексту при перекладі слід враховувати переваги та недоліки п'яти вищезазначених стратегій перекладу, а також звертати увагу на цільову аудиторію перекладу. За умови врахування екстралінгвістичних факторів, вибору правильної стратегії перекладу та її адекватній реалізації, ефективність реклами, тобто формування інтересу до товару та забезпечення необхідного комунікативного впливу на аудиторію, дійсно зберігається.

Список літератури

1. Княжева Е. А., Крупина И. А. Предварительный анализ и перевод специального текста: Учебное пособие / Княжева Елизавета. – Воронеж: Вид-во ВГУ, 2005. – 32 с.

2. Лиса Н. С. Структурні та лінгвопрагматичні особливості рекламного знака (на матеріалі англомовної реклами): автореф. дис. канд. філол. наук: 10. 02. 04 / Львівський національний ун-т ім. І. Франка. – Львів, 2003. – 18 с.

3. Vestergaard T. The Language of Advertising / T. Vestergaard, K. Schrader. – Oxford: Blackwell, 1985. – 182 p.

4. Publicistic Style in the English Language [Електронний ресурс]. – Режим доступу до статті: <http://www.slideshare.net/MarinaMalaki/publicistic-style>

Науковий керівник: Галій Л. Г., канд. філол. наук, доцент
УДК 82-845: 81'373. 45 (043.2)

Василенко П. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРОБЛЕМА ВІДТВОРЕННЯ ПРОВЕРБІУМУ ЗАСОБАМИ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Каламбури є одним з різновидів провербіумів, тобто коротких висловлювань, які мають усі ознаки художньо довершених творів. Вони є найскладнішими за образністю і найпарадоксальнішими за висловлюванням. Тому переклад каламбурів обов'язково передбачає варіативність перекладацьких рішень, за допомогою яких є можливість передати експресивний потенціал порівнюваних мов, передати особли-

вості відтворення авторського ідіостилу та ментальних механізмів моделювання «комічного» та «негативного». Це і зумовлює актуальність дослідження.

Гра слів (каламбур) – досить поширене явище, яке зустрічається в публіцистичних та художніх творах. При цьому переклад каламбурів є складним завданням, що вимагає перекладу головного змісту каламбуру, зберігаючи його сатиричний, іронічний контекст.

Дослідники визначають каламбур як «художній засіб та вид комічної ситуації, побудований на основі паронімії чи багатозначності», «стилістичний зворот», «жарт», «дотепне висловлювання» «вражає нестандартним поворотом думки, своєрідністю асоціацій». Тому їх функції не обмежуються лише жартівливими та комічними.

Особливості перекладу каламбуру з англійської українською мовою розглянуто на прикладі циклу дитячих творів Дж. К. Ролінг про Гаррі Поттера. Було опрацьовано 31 приклад каламбуру, серед яких мовою оригіналу виділено три різновиди: каламбур з початковими літерами, каламбур-аббревіація та каламбур-акцент (морфологічний, лексичний та фонетичний каламбур відповідно). При перекладі українською мовою також використано морфологічний, лексичний та фонетичний каламбур, які перекладач намагається зберегти за допомогою калькування, компенсації та транслітерації. При цьому помічено, що при перекладі фонетичного каламбуру перекладач опускає його більшу частину.

Наприклад, переклад лексичного каламбуру-аббревіації за допомогою способу калькування виглядає так: *«Percy was getting ready to take his N. E. W. T. s (Nastily Exhausting Wizarding Tests), the highest qualification Hogwarts offered».* » – *«А от Персі очікували НОЧІ (Напрочуд Обтяжливі Чарівницькі Іспити) – найсерйозніший у Гогвордсі екзамен».*

Морфологічні каламбури Джоан К. Ролінг використовує переважно для назв магазинів, продуктів, імен та прізвищ героїв. Більшість таких каламбурів відтворюються шляхом калькування та компенсації: *«Then, with Mrs. Weasley checking her watch every minute or so, they headed farther along the street in search of Weasley's Wizard Wheezers, the joke shop run by Fred and George.»* – *«А моді, дивлячись, місціс Візлі щохвилини позирає на годинник, подалися шукати «Відьмацькі витівки Візлів» – крамничку жартів, що належала Фредові та Джорджу».*

Джоан К. Ролінг часто використовує також каламбур-акцент, або фонетичний каламбур, який передано за допомогою калькування: *«The Bulgarians are insisting we add another twelve seats to the Top Box. I thought the chap was asking to borrow a pair of tweezers. Bit of a strong accent»* – *«Болгари наполягають, щоб ми поставили у Верхній ложі дванадцять додаткових стільців. А я думав, що той тип велить мені «сквацят податкових тільців». Дикий акцент».*

Таким чином, визначено, що Дж. Ролінг використовує каламбури різних типів для підкреслення гіпотетичності світу, який створюється у романах жанру фентезі. Встановлено, що при перекладі каламбурів важко передати оригінальну форму та словесну гру. Тому важливо хоча б натякнути читачеві, що в оригіналі присутній каламбур. Звідси, переклад каламбуру або гри слів не може бути буквальним, дослівним. Гра слів допомагає зрозуміти замисел автора, а тому бажано зберегти її при перекладі, використовуючи будь-які способи та засоби. При перекладі каламбурів необхідно пам'ятати головне – метою каламбурів є викликати емоції у читача.

Науковий керівник: Струк І. В., канд. філол. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ

В умовах інтеграції України до Європейської спільноти, швидкого розвитку зовнішньоекономічних та політичних відносин з іншими країнами світу та розширення міжнародних контактів актуальними стають питання, пов'язані з перекладом юридичних документів як з української мови на англійську, так і навпаки. Грамотно перекладений юридичний текст забезпечує співпрацю держав, їхніх юридичних та фізичних осіб на належному рівні.

До юридичних перекладів відносять тексти, які стосуються права та використовуються в цілях обміну інформацією юридичного характеру між людьми, що спілкуються різними мовами. Юридичний переклад, в залежності від типу документу, це переклад: законів, правових актів, угод, свідощв, довіреностей, установчих документів, юридичних текстів. Він використовується у сфері конституційного, адміністративного та громадянського права, комерційного, податкового права, міжнародного права та кримінального права.

До особливостей юридичних текстів відносять вживання: спеціальної юридичної лексики, основну частину якої складають юридичні терміни та реалії; загальноповживаної лексики зі спеціальним вузькогалузевим значенням; скорочень, більшість яких зустрічається тільки в юридичних текстах; синонімів (парних та потрійних), що використовуються для позначення одного поняття з метою уникнення двозначності; кліше та сталих виразів; запозичень з латинської та французької мов (які часто не перекладаються); слів давньоанглійського походження, які вийшли із загального вжитку; ідіоматичних виразів та фразеологічних сполучень, які не вживаються чи рідко вживаються в літературній мові [4, с. 275].

Розрізняють наступні типи юридичних термінів: 1) прості, що складаються з одного слова (bribe – підкуп, хабар); 2) похідні – створені за допомогою суфіксів (police – охорона порядку, підтримання порядку), префіксів (prolong – подовжувати) або суфіксів і префіксів одночасно (adventurism – авантюризм, авантюриність); 3) складні – що складаються з двох слів і пишуться разом або через дефіс (blacklist – чорний список); 4) терміни-словосполучення – що включають кілька компонентів (larceny of goods found – привласнення знахідки) [2].

Юридичні терміни як мовні знаки, що репрезентують поняття спеціальної, професійної галузі, становлять суттєву складову юридичних текстів і викликають труднощі при перекладі з огляду на їх неоднозначність, відсутність перекладних відповідників (у випадку термінів-неологізмів) та національну варіативність (тобто наявність різних термінів в американському, британському, канадському та інших варіантах англійської мови, що позначають одне й те ж явище, процес, об'єкт тощо) [2].

Серед лексичних труднощів юридичного перекладу В. І. Карабан виокремлює: багатозначність слів (термінів) та вибір адекватного словникового відповідника або варіанту перекладу слова (терміна); особливості вживання загальнонародних слів в юридичних текстах; правильне застосування того чи іншого способу перекладу лексики; визначення межі припустимості перекладацьких лексичних трансформацій; переклад термінів-неологізмів, абрєвіатур; «фальшиві друзі»

перекладача, такі як псевдоінтернаціоналізми, лексикалізовані форми множини іменників та терміни-омоніми; етноспецифічна лексика і етнонаціональна варіантність термінів; іншомовні слова і терміни в англійських наукових текстах [3].

Під час перекладу термінів права найбільш поширеними лексичними трансформаціями є: переклад за допомогою лексичного еквівалента (legal case – судова справа, common law – загальне право, assassin – убивця); калькування (according to law – відповідно до закону, multiple accredit – множинне акредитування); транскрибування (securitization, lex scripta – писаний закон, ultra vires – поза компетенцією); транслітерація (solicitor – солісітор, barrister – баррістер, vice-chancellor – віцеканцлер); описовий переклад (official accusation – офіційне звинувачення); приблизний переклад (police photographer – судовий фотограф, notary public – державний нотаріус); переклад із допомогою аналога-синоніма (claim – позов; праводомагання; претензія; вимога, notice – попередження, повідомлення, заява, сповіщення, попереджати, заявляти сповіщати; знання, обізнаність); переклад шляхом створення неологізму (stay-in – пікетування; has-been – політичний діяч, який утратив свій вплив) [4, с. 277].

У цілому висувають такі вимоги до перекладу юридичного документа:

1. Зміст тексту оригіналу необхідно передати точно і зрозуміло, запобігаючи його викривленню;

2. Тексту перекладу необхідно надати природної для мови перекладу форми висловлювання. Не варто дотримуватися того порядку слів, який організує речення мови оригіналу. При перекладі часто змінюють місця членів речення, додають або випускають деякі слова для уточнення змісту оригіналу;

3. Перекладач-юрист зобов'язаний знаходити адекватний переклад термінів, скорочень і символів, які становлять значний відсоток лексики юридичних документів [1, с. 18].

Список літератури

1. Андрієнко Л. О. Науково-технічний переклад. Конспект лекцій і дидактичний матеріал для студентів лінгвістичних спеціальностей. – Черкаси: ЧДТУ, 2002. – 22 с.

2. Бойко І. В. Особливості перекладу юридичних документів та їх оформлення. URL: http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/boiko_pdf

3. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 564 с.

4. Шумило І., Сніца Т. Особливості перекладу юридичних текстів // Філологічний дискурс. – Вип. 4. – 2016. – С. 266-272.

Науковий керівник: Васік Ю. А., канд. філол. наук, доцент

УДК 821. 111: 81'255. 4 (043.2)

Воробкало В. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗБЕРЕЖЕННЯ ФУНКЦІЙ СТИЛІСТИЧНО ЗНИЖЕНОЇ ЛЕКСИКИ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ ВІЛЬЯМА ГОЛДІНГА «ВОЛОДАР МУХ»)

Знижена лексика є чи не найбільш цікавим об'єктом лінгвістичних досліджень. У науковому значенні стилістично знижена лексика – це лексика, що не відповідає

мовленнєвим нормам провідної субкультури. Поняття «стилістично знижена лексика» використовується рядом науковців [2, с. 6], так, зокрема, Б. О. Коваленко до стилістично зниженої лексики зараховує розмовну, просторічну, жаргонну лексику та лайливі й непристойні слова. У своєму дослідженні науковець також виділяє оцінну та експресивну функції зниженої лексики [1, с. 8-9, 11].

Для нашого дослідження ми взяли за основу класифікацію науковця В. В. Сдобнікова. Він виділяє 7 основних функцій стилістично зниженої лексики в художньому творі: емоційно-експресивну, соціально-ідентифікуючу, стилетворчу функції, а також функції оцінки, мовленнєвої характеристики, тимчасової атрибуції та контекстуального ядра [3, с. 12].

Детальніше розглянемо функції стилістично зниженої лексики та їх відтворення українською мовою на прикладі роману Вільяма Голдінга «Володар мух» та його перекладу. Емоційно-експресивна функція полягає у вираженні емоцій героїв твору чи автора та у підвищенні експресивності мови. Вона зазвичай реалізується через лексику значного рівня заниженості, яка має конотативний компонент емоції чи експресії у своєму значенні: *Golly!* [5, с. 37]. – *Лелечки!* [4, с. 37].

Функція оцінки зазвичай виражена словами, що мають денотативно-оцінне значення. Розглянемо наступний приклад: *Anyway, you don't hunt or build or help – you're a lot of cry-babies and sissies* [5, с. 116]. – *Взагалі ви не полюєте, не будете, нічого не допомагаєте – ви просто скиглі, маміни пестунчики* [4, с. 123].

Функція мовленнєвої характеристики вважається однією з найбільш типових для стилістично-зниженої лексики, проте цю функцію виконують лише ті лексичні одиниці, які власне належать до експресивного просторіччя – сленгізми та вулгаризми. Одиниці соціально-професійного просторіччя не дають мовленнєвої характеристики мовця, оскільки вживаються ним як необхідний засіб і умова приналежності до певної соціальної групи. При цьому важливо звертати увагу на вибір лексичних одиниць для характеристики персонажа та частоту вживання ним стилістично знижених елементів, оскільки це значною мірою характеризує його особистість. Збереження функції мовленнєвої характеристики чудово демонструє наступний приклад: *How the hell should I know?* [5, с. 17]. – *Звідки, в біса, я знаю?* [4, с. 19].

Соціально-ідентифікуюча функція виражається лише жаргонізмами та арготизмами, які безпосередньо вказують на приналежність мовця до соціальної чи професійної групи: *I ought to be chief, " said Jack with simple arrogance, "because I'm chapter chorister and headboy* [5, с. 28]. – *Ватажком можу бути я, – сказав Джек зі спокійною погордою, – я заспіваю у хорі і старший над ним* [4, с. 31]. Поняття *headboy*, що є учнівським жаргоном, позначає активного учня зі зразковою поведінкою. Таким чином ми ідентифікуємо соціальний статус, вік та навіть стать героїв твору. При перекладі цей жаргонізм нейтралізується, тому соціально-ідентифікуюча функція лексики втрачається.

Функція тимчасової атрибуції полягає у створенні тимчасового національного колориту, вказуючи на відрізок часу та епоху подій, що відбуваються. Про збереження цієї функції в перекладі свідчить приклад: *The fair boy stopped and jerked his stockings with an automatic gesture that made the jungle seem for a moment like the Home Counties* [5, с. 6]. – *Ясноволосий зупинився і підтяг шкарпетки різким автоматичним рухом, що на мить уподібнив джунглі до котрогось із англійських графств* [4, с. 11].

Стилетворчу функцію забезпечують всі види зниженої лексики. Включення таких слів до тексту визначає його стилістичне забарвлення та навіть формує стиль. Ця функція обов'язково має бути збережена при перекладі, оскільки відповідність стилів є критерієм вдалого перекладу, тому слід уникати перекладацької стратегії нейтралізації при відтворенні зниженої номінації.

Натомість, функція контекстуального ядра виконується лише тоді, коли використання зниженої номінації в мовленні персонажів стає предметом обговорення на сторінках твору. Воно може бути у формі обміну репліками, авторських коментарів чи ліричних відступів [3, с. 12-15]. У даному творі не прослідковується залучення функції контекстуального ядра, оскільки стилістично знижена лексика головним чином виражена у репліках героїв, а суб'єктивна оцінка автора у творі відсутня.

На основі викладеного можна зробити висновок, що стилістично знижена лексика виконує у творі певні функції, що мають бути дотримані при перекладі задля правильної конотації. Збереження конотації зумовлює необхідність використання відповідних стилістично знижених елементів у творі. Нівелиція емоційно-експресивного лексичного компоненту може призвести до спотворення інтенції автора твору.

Список літератури

1. Коваленко Б. О. Стилістично знижена лексика в мові сучасної української публіцистики: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10. 02. 01. – Київ, 2003. – 21 с.
2. Миллер А. А. Стилистически сниженная лексика и ее отражение в двуязычных словарях: автореф. дис. ... докт. філол. наук. – Алма-Ата, 1972. – 30 с.
3. Сдобников В. В. Проблемы передачи функций стилистически сниженной лексики в переводе художественного текста: дис.... канд. філол. наук: 10. 02. 19. – Москва, 1992. – 238 с.
4. Голдінг В. Володар Мух: пер. з англ. та передм. С. Павличко. – Київ: Основи, 2000. – 254 с.
5. Golding W. Lord of the flies. Global village contemporary classics: e-book. URL: <https://d2ct263enury6r.cloudfront.net/X2bpH13Xnjn4ZJspWQzb5LMu7BGp5CUGaPGFQqVXvLT2M1AW.pdf> (Last accessed: 10. 12. 2019). – Title from the screen.

*Науковий керівник: Галій Л. Г.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 81: 004. 738. 5 (043.2)

Гензель М. Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

КОМІКСИ ЯК НОВИЙ ФОРМАТ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

Наразі класичним джерелом шкільної та університетської освіти є стандартний підручник. Відповідно до змісту навчального предмета кількість ілюстративного матеріалу в підручниках може варіюватися, проте, як правило, не перевищує умовного поділу: «одна ілюстрація на сотні сторінок теорії». З книгами для студентів справи не кращі. Обмеження візуального матеріалу доходить до одного схематичного рисунка на цілу тему, який здебільшого мало допомагає студенту зрозуміти її краще.

Формат коміксів – новий крок в освітньому процесі. Нижче подано характеристику цього унікального формату представлення інформації, його роль в освітньому процесі та можливості використання безпосередньо школярами і студентами. Комікс (мальовис) – це послідовні, логічно пов'язані малюнки, що можуть бути доповнені текстовими вставками, мета яких – передати ідею автора або цілу розповідь. Комікси можна розподілити за різними характеристиками, наприклад, за обсягом вони поділяються на короткі «стрипи», об'ємні графічні романи, серіали зі значною періодикою випусків, до того ж можлива безліч проміжних варіантів.

Комікс – універсальний інструмент, який можна адаптувати не лише для різних навчальних предметів у межах здобуття спеціальності в закладі вищої освіти чи шкільній освіті, але й застосовувати з різною метою в освітньому процесі, зокрема для виконання індивідуальних творчих робіт. До того ж, створення коміксу не потребує високого рівня малювання, хоча й вимагає від автора комплексного осмислення ідеї, уміння грамотно, точно і зрозуміло передати її у своїй роботі. Таким чином, розуміння теми покращується в процесі самого створення коміксу – і це головний аргумент для використання цього формату в освітньому процесі.

Наводимо варіанти використання коміксів як освітніх елементів.

Конспекти у вигляді коміксів

Творчо спрямованим студентам будь-яких спеціальностей буде цікавіше вести записи за темою у формі коміксу. На додаток, своїми роботами вони можуть допомогти своїм друзям-студентам краще зрозуміти матеріал. Це зробить процес ведення конспектів не просто переписуванням абстрактних текстів, а цілісним процесом осмислення нових понять і термінів, сприятиме розумінню та візуалізації навчального матеріалу для передачі на папері.

Курсові-комікси

Курсові роботи різного типу пишуться на основі тривалого дослідження певної проблеми й традиційно представлені в текстовій формі. Проте формат коміксу так само детально, а іноді навіть глибше, може передати актуальність і мету дослідження, його основні етапи та результати. Обмеження лише текстом та певними вимогами форматування не дозволяє студентам проявити свій ентузіазм і талант стосовно розв'язання обраної проблеми або розкриття теми дослідження, що, своєю чергою, впливає і на якість самої роботи. Дозвіл на використання візуального формату коміксів зі збереженням певних частин структури курсової роботи сприятиме зростанню зацікавленості студентів до такої форми оцінювання знань.

Виховна робота з використанням коміксів

Створення коміксу не є обов'язково одноосібним процесом. Можливість групової роботи є чудовим приводом використання формату коміксу як елементу виховної роботи зі школярами або студентами. Звичайно, це має бути не лише змагання за найкращий компонент коміксу з-поміж запропонованих учасниками проекту варіантів, адже створення такого формату творчої роботи дозволить учасникам об'єднати зусилля для спільної розповіді з візуальними елементами. Крім того, у групі можна розподілити обов'язки з акцентом на особисті вподобання та вміння учасників: хтось більше любить розповідати історії, хтось малювати, а хтось придумувати щось неординарне, презентувати тощо. Розмаїття варіантів вибору участі в роботі над спільним проектом не залишить нікого в

аутсайдерах, зокрема через найбільш популярну тезу не дуже сміливих або просто байдужих до навчання: «я нічого не вмію».

Отже, комікс – це актуальний формат освіти сьогодення, а не далекого майбутнього. Завдяки незначним змінам у підходах до презентації навчальної інформації в системі освіти різного рівня можна досягти помітних позитивних зрушень як у ставленні молоді до результатів власної освіти, так і сприянні педагогів входженню нововведень в освітній процес.

Науковий керівник: Рудіна М. В., канд. пед. наук, доцент

УДК 81: 004. 738. 5 (043.2)

Гензель М. Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МОБІЛЬНИХ ДОДАТКІВ

У сучасному світі більшість сфер життя вимагають постійного підключення до мережі Інтернет та роботи з додатками різних сервісів на комп'ютерних і мобільних платформах. Таким чином, створення додатків апріорі передбачає процес перекладу інтерфейсу і вмісту, як мінімум, на основні світові мови. Тут ми пропонуємо короткий огляд основних особливостей перекладу додатків з акцентом на візуальний та прагматичний аспекти процесу.

Слід зазначити, що додатки охоплюють не лише звичайний текст у вигляді логічно пов'язаних речень, який становить текстовий вміст. Левова частка всього текстового обсягу – це здебільшого назви елементів інтерфейсу, які обмежені кордонами візуальної фігури, на якій вони розміщені, та які можуть мати специфічне значення. Попри наявність вузькоспеціалізованої лексики, основні елементи додатку повинні бути перекладені відповідно до тенденцій на ринку, щоб користувачеві було простіше звикнути до нового інструменту. Це є вагомим складовою успішної реалізації самого продукту.

Умовно процес перекладу програми можна розділити на наступні етапи:

1. Вибір стратегії локалізації відповідно до обраного ринку користувачів. На цьому етапі необхідно враховувати мовну карту світу, щоб охопити якомога більшу аудиторію з мінімальними витратами на переклад.

2. Обчислення обсягу тексту, який необхідно перекласти, і пошук перекладача, який має необхідні знання для розуміння функціоналу продукту. Важливо відзначити, що не завжди потрібно перекладати всю текстову частину програми, як і володіти поглибленими знаннями у сфері використання продукту. Головна запорака гарного додатку – простота у використанні без інструкцій, що передбачає використання спрощеної лексики в оригіналі й, відповідно, ця простота зберігається і в локалізованому варіанті.

3. Потрібно враховувати не лише глосарій додатку, але і вимоги замовника до стилю локалізації. Найкращим варіантом буде попросити інструкцію зі стилю перекладу, але завжди можна простежити стилістичні особливості оригіналу і використовувати відповідні еквіваленти під час локалізації.

4. Для перекладу найкраще використовувати систему управління перекладами з надійним хмарним сховищем, яка буде доступна як перекладачеві, так і замовнику. Це виключить можливість втрати матеріалів для перекладу та вихідних

файлів роботи, а також дозволить клієнтові спостерігати за кожним етапом роботи над додатком. Крім того, в разі виникнення питань, зручний функціонал більшості сучасних систем управління перекладами дозволяє зв'язатися із замовником безпосередньо в чагі свого робочого інтерфейсу.

5. Узгодження перекладу з візуальним елементом додатку. Головною особливістю роботи з таким видом перекладу є необхідність враховувати візуальну структуру додатку під час підбору еквівалентів мови перекладу. Позаяк інтерфейс складно підлаштувати під обраний мовний еквівалент, таке завдання має виконати перекладач, тобто пристосувати одиниці перекладу до обмеженого місця розміщення тексту.

6. Останнім етапом після перевірки й редагування перекладу є його тестування на бета-користувачах. Цей етап повинен охоплювати коментарі перекладача та аналіз отриманих ним результатів, щоб кінцевий продукт був не лише добре адаптований до потреб аудиторії, а й відповідав усім мовним вимогам.

Таким чином, процес перекладу додатку вимагає від перекладача не тільки знань у сфері використання продукту, але й розуміння його особливостей в плані візуальної структури. Сучасні відкриті джерела інформації дозволяють будь-якому перекладачеві з різним рівнем підготовки ознайомитися з цим процесом за бажанням. Такі знання збагатять фахівця з перекладу у вузькопрофесійному плані, що безперечно розширить сферу його послуг без необхідності навчання на спеціальних курсах.

*Науковий керівник: Плетенецька Ю. М.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 811. 111 (043.2)

Глек О. А.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРОБЛЕМА ЕКВІВАЛЕНТНОСТІ В ПЕРЕКЛАДІ АВІАЦІЙНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Вивчення авіаційної термінології студентами непрофільних спеціальностей викликає особливі труднощі, зумовлені, передусім, проблемою багатозначності перекладу таких слів рідною мовою. Останні дослідження були проведені Г. Межжеріною [5], О. Микитюк [3], а також частково розглянуті О. Корнієнко [4], у яких дотично були розглянуті питання багатозначності у перекладі технічної термінології, оскільки основою їх досліджень виступали суміжні лінгвістичні явища.

Об'єктом дослідження нашої роботи є багатозначність перекладних лексичних одиниць, наведених у глосарії методичного посібника «English for Aviation», укладеного Акмалдіновою О. М. [1].

Мета дослідження полягає у порівнянні варіантів перекладу одиниць авіаційної термінології наведених у методичному посібнику для студентів спеціальності «Філологія» технічних ВНЗ та словниках з відповідної тематики, з наступним аналізом та порівнянням ступені еквівалентності їх відтворення мовою перекладу.

Теоретичним дослідженням еквівалентності в перекладі термінології займалось чимало вітчизняних дослідників. В. І. Карабан здійснює класифікацію всіх елементів денотативної системи з точки зору перекладу наступним чином: 1) ті, що вже мають

відповідники (перекладні еквіваленти) у цільовій мові; 2) ті, що не мають відповідників у цільовій мові. Перші називають одиницями, що мають перекладні еквіваленти у мові перекладу, другі – безеквівалентними одиницями [7, с. 301].

Свою чергою, еквівалентні одиниці поділяються на одноеквівалентні (тобто такі, що мають тільки один перекладний відповідник), та багатоеквівалентні, тобто такі, що мають два або більше перекладних відповідників (слід мати на увазі, що мова йде про словникові відповідники, тоді як відповідник певного слова чи фрази оригіналу в тексті може бути тільки один з кількох). Відповідники неоднозначного слова називаються варіантними відповідниками [7, с. 302].

Зафіксовані у словниках варіантні відповідники заведено вважати словниковими. Так, наприклад, термін *skin* в онлайн-словнику «Мультигран» має наступні значення: *шкіра, шкірне покриття; обшивка; оболонка, зовнішній покрив* [6], а у спеціалізованому словнику наведені такі значення: *обшивка (фюзеляжу, повітряного судна); aircraft ~ обшивка літака; fabric aircraft ~ обшивка літака, виконана з тканини; stressed ~ працююча обшивка; wing ~ обшивка крила; chop out the ~ вирубати обшивку (після аварійної посадки для виходу пасажирів)* [2, с. 183].

Але на практиці досить часто доводиться мати справу з відсутніми у словниках частково чи повністю варіантними відповідниками. У такому разі завдання перекладача полягає у виборі одного адекватного перекладу з наявних у словнику, з попереднім аналізом матеріалу вихідної мови. У тому випадку, коли у словниках відсутні будь-які варіантні відповідники, перекладач визначає точно значення контексту, в якому було вжите дане слово, та перекладає його одним з відомих способів.

Так, наприклад, у методичному посібнику для студентів технічних ВНЗ «English for Aviation», О. М. Акмалдінової знаходимо словосполучення *eye-brow window*, з наведеним перекладом *верхнє переднє вікно* [1, с. 12]; звертаючись до англійсько-українського словника авіаційних термінів [2] не знаходимо навіть найближчого за значенням відповідника для даної одиниці, тоді як в онлайн-словнику «Мультигран» знаходимо близький переклад частини словосполучення – *navis* [6]. У цьому випадку автором була проаналізована частина тексту, в якій наведена детальна інформація, що безпосередньо стосується даної лексичної одиниці: *Front windows consist of a windscreen (windshield) and eye-brow windows. The windshield must be very strong. It is made of a special kind of glass which has good optical and aerodynamic characteristics. It must be provided with large-scope wipers and be large enough to provide good vision (view) for the crew* [1, с. 14].

Отже, проблема багатозначності перекладу авіаційної термінології вирішується внаслідок винахідливості перекладача, шляхом використання контексту в процесі відтворення лексичних одиниць іншою мовою. Все це здійснюється з урахуванням специфіки перекладного тексту, знання способів перекладу та досвіду їх успішного практичного застосування.

Список літератури

1. Акмалдінова О. М. English for aviation. – К.: НАУ, 2004. – 216 с.
2. Англійсько-український словник авіаційних термінів / Уклад.: Р. О. Гільченко. – К.: НАУ, 2009. – 280 с.
3. Проблеми української термінології. – Львів: Національний університет «Львівська політехніка», 2002. – № 453 – С. 24-29.

4. Микитюк О. До проблеми розвитку української термінологіки. Інтернет-журнал «Науковий огляд» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://intkonf.org/kornienko-od-problemi-perekladu-terminiv-bagato-znachnist-ta-omoniimiya/>

5. Межжеріна Г. Англійські авіаційні терміни-композиції в аспекті перекладу українською мовою // http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&image_file_name=PDF/gotvz_2011_22_5.pdf

6. Онлайн-словник «Мультитран» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.multitran.com/>

7. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця: Нова Книга, 2018. – 656 с.

Науковий керівник: Шванова О. В., викладач

UDC 81'36 (043.2)

Hlushko T. I.

National Aviation University, Kyiv

THE CHRONOLOGICAL ASPECT OF TIME CORRELATION IN ENGLISH

The category of correlation deals not with the relation between the action and the moment of communication, but with temporal correlation of actions. This category is constituted by the opposition of perfect and non-perfect forms.

Perfect Continuous forms originated only in the XVI century and they were used quite rarely. During this period, Present Perfect Continuous was an expression of some state, some occupation of the subject for some time.

The use of this form was based on its semantics of an action at some time period – each of these actions not only took place in the past, but also lasted for some time: *Suche as were behynde thought they before had been fightinge. – Ti, хто був позаду, думали, що ті, які були nonepedy, билися.* This example shows that the Present Perfect Continuous form, which is in a time period, is of value, but it represents an already completed modification and precedes the installation model. The widespread form of Perfect Continuous acquired only in the XVIII century [1].

Classical English grammar today states that the Present Perfect Continuous form is used when the action is taking place at the moment, for example, *I have been living in Moscow for 10 years – Я живу в Москві вже 10 років.* But the same form of Present Perfect Continuous in spoken English is used to indicate an already completed action (that is, without including this moment), the action no longer occurs at the time of the speech. Present Perfect Continuous is commonly used in emotional statements to express or mark annoyance: *You have followed me about all day. – You follow me all day long* (statement of fact, events) *and You have been following me about all day.* – (action flag).

It is known that in Germanic languages the perfect form developed in the Middle Ages, and for a long time it was assumed that the development of the perfect form in these languages was over. However, in English from the second half of XX century there was a special form of Present Perfect Continuous Passive, which was previously impossible to form [1]. That is, it was accepted that Present Perfect Continuous does not form Passive Voice of the verb, but the English grammarian R. A. Close has formed and thus introduced a new form. In his work he gives the following example: *Of late*

many houses have been being built. We should translate this with two predicates: *Останнім часом будувалося і будується багато нових будинків.*

That is, the combination of two predicates into one in the English language is possible in the form of the Present Perfect Continuous Passive.

Thus, a new phenomenon in the development of the perfect in modern English is the creation of a form of passive state in Continuous Tense – Present Perfect Continuous Passive.

Perfect forms that emerged in the Anglo-Saxon period are widespread among the British, especially at the end of the period. Already in the early Middle English period grammaticalization of the syntactic combination “habban + adverb” and the transformation of the verb “have” into an auxiliary occur. But the forms of the perfect were formed in two ways: with the verbs of motion and condition, the verb to be was used as an auxiliary verb; like their prototypes in Old English, these designs could indicate the state upon completion of the action: not so much “came” as “stayed there when arrived”, for example: *To Rome is come that holy creature. – Прийшла до Риму та свята людина [2].*

But in the Middle English period there was a convergence of the verbs “to have” and “to be” with the adjective, and these verbs lost their lexical meaning and began to express only the grammatical meaning of the forms of perfect. Even in Shakespeare’s works there were forms of the perfect of intransitive verbs of motion with the auxiliary verb to be: *This gentleman is happily arrived. – Цей джентльмен благополучно прибув.*

During the early New England period there was a further restriction on the use of the verb *to be* as an auxiliary verb of the analytical form of the perfect. The decay of the construction with the verb *to be* or its limited use is no doubt linked to the increased rationalization of English grammar. In addition, passive forms of many intransitive verbs are becoming increasingly common, and the latter are always formed with the verb *to be*. Therefore, perfect forms with the verb *to be* are possible only from such verbs, which by their meaning cannot have a passive form. However, Shakespeare sometimes has perfect forms of movement verbs with the auxiliary verb “to be”: *“My hour is almost come. ” Мій час майже прийшов.* In future tenses, these forms are gradually coming out of use. As a result, the perfect form of the verbs of motion with the auxiliary verb *to be* was reconsidered and began to express not the previous action, but the state that arose from the previous action (Passive Voice) [3].

Thus, the Perfect form helps to make the leap from present to past or from past to “before the past”, creating various associative connections between them, intertwining far from each other in chronological terms of action and emphasizing their deep, inner affinity.

References

1. Блох М. Я. Теоретическая грамматика английского языка. – М.: Высш., школа, 2000. – 381 с.
2. Maugham W. S. The Moon and Sixpence. Луна и грош: книга для чтения на англ. яз. – СПб.: КАРО, Корона принт, 2006. – 356 с.
3. William Shakespeare Two Tragedies. Вильям Шекспир, Две трагедии, Парфенов А. Т. – М.: Высшая школа, 1985. – 124 с.

*Scientific supervisor: Krylova T. V.,
PhD in Philological Studies, Associate Professor*

ЗБЕРЕЖЕННЯ ІДЮСТИЛЮ ДЖ. ЛОНДОНА В ПЕРЕКЛАДІ

Вивчення особливостей індивідуально-авторського стилю та його ролі в аналізі художньої літератури було й залишається одним з ключових завдань у лінгвостилістиці. Останнім часом зростає кількість наукових розвідок, присвячених пошуку адекватних шляхів відтворення ідіостилю письменника цільовою мовою, дослідженню мовного знака як виразника світосприйняття носія певної етнокультурної інформації, елемента авторського бачення світу і моделювання його засобами художнього твору. Предметом численних досліджень є специфіка відтворення домінант індивідуального стилю письменника.

Існують різні дефініції поняття «стиль». Наприклад, у «Словнику лінгвістичних термінів» О. С. Ахманової стиль визначається як один із диференційних різновидів мови, тобто мовна підсистема зі своєрідним словником, фразеологічними сполученнями, зворотами та конструкціями, яка відрізняється від інших різновидів в основному експресивно-оцінними властивостями елементів, що її складають, і яка звичайно пов'язана з певними сферами використання мови [1, с. 453]. В. В. Одінцов, навпаки, вважає, що стиль є категорією мовлення, де першорядними є синтаксичні особливості: «стилями звичайно називають особливу побудову речення, яка притаманна кожному письменнику, подібно до тієї незмінної форми, в яку він виливає всі думки, які хоче висловити» [3, с. 37]. В. В. Виноградов теж відносить стиль до мовленнєвої субстанції, але, на відміну від В. В. Одінцова, шукає й знаходить в ній вже всі мовні рівні, а не лише один синтаксичний: індивідуальний стиль – це «система естетично-творчого підбору, осмислення і розташування різних мовних елементів» [2, с. 135].

Для перекладача важливо бачити і розуміти ідіостиль як систему певних компонентів, або **метатропів**, які в сукупності утворюють певну ієрархічну і при цьому замкнену систему залежностей, що породжує авторську модель світу. Під метатропами слід розуміти те семантичне співвідношення адекватності, яке виникає між поверхово різноманітними текстовими явищами різних рівнів в межах певної художньої системи. Виділяють чотири основних види метатроп, що запропоновані Н. А. Фатєєвою [4, с. 19]:

1. **Ситуативні** метатропи – це певні референтивно-розумові комплекси, що висловлюють накладення реальності та уяви, всілякі комбінації спогадів і уявні ситуації, повторювані в різних творах.

2. **Концептуальні** метатропи – це деякі стійкі мисленнєво-функціональні залежності, що утворюють і синтезують ланцюг «ситуація – образ – слово». Відносно до них, принцип персоніфікації / уособлення, гіперболізації та алегоризації.

3. **Операційні** метатропи – мовні одиниці, що входять в мережу поетичних парадигм. Такими можуть бути авторські символи, які реалізуються метафорами, епітетами та іншими подібними засобами.

4. **Композиційні** метатропи визначаються як стійкі залежності, що сприяють зв'язності великих текстів, забезпечують їх ритм і смислове членування.

Розглянемо детальніше ідіостиль Джека Лондона в українському перекладі на прикладі концептуальних метатроп:

1) *Dark spruce forest frowned on either side the frozen waterway.* – Темний ялиновий бір **похмуро чорнів** упродовж обох берегів замерзлої.

2) *Voices died away in the distance.* – Його голоси **були розвіяні** у далечині.

У прикладі 1 спостерігаємо використання прямого відповідника стертої метафори із повним збереженням образу. Крім того, застосована трансформація додавання. В прикладі 2 метафору вилучено, замість неї було використано функціональний відповідник.

Отже, під час дослідження було виявлено, що ідіостиль Джека Лондона характеризується наявністю метатроп, особливо концептуальних та операціональних, а також наявністю метафор: різких, розвернутих, стертих. Під час їх перекладу українською мовою, зазвичай використовувалися такі способи, як переклад за допомогою дослівних відповідників, функціональних аналогів, калькуванням та описово.

Список літератури

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов. – М.: Советская энциклопедия, 1966. – 608 с.

2. Виноградов В. В. Стилистика. Теория поэтической речи. Поэтика. – М.: Наука, 1963. – 255 с.

3. Одинцов В. В. Стилистика текста. – М.: Наука, 1980. – 264 с.

4. Фатеева Н. А. Контрапункт интертекстуальности или интертекст в мире текстов. М.: Агар, 2000. 280 с.

Науковий керівник: Шахновська І. І., канд. філол. наук, доцент

УДК 81'255 (477): 001. 891=111 (043.2)

Дегтярь С. Р.

Національний авіаційний університет, Київ

РИТОРИЧНІ ПРИЙОМИ В МАТЕРІАЛАХ TED TALKS В АСПЕКТІ ПЕРЕКЛАДУ

TED Talks – це загальна назва понад 1500 промов, доповідей щорічної міжнародної конференції TED (Technology Entertainment Design). Цей публічний виступ особливого типу поєднує в собі уміле використання форм людського мислення та мовних засобів вираження. Для виголошення промови запрошуються люди, чії ідеї варті поширення, як наприклад лауреати Нобелівської премії, успішні бізнесмени та громадські активісти. Промови TED Talks мають субтитри та транскрипції близько 45 мовами (серед яких англійська та українська). Передача інформації в такій формі, щоб вона перетворилась на систему настанов, здійснюється зокрема завдяки низці риторичних прийомів. Серед них варто виділити риторичні питання, ототожнення себе з аудиторією, гумор та гіперболу [2].

Серед чинників, що впливають на процес перекладу варто визначити такі, як тип промови (її особливості та характер), характер аудиторії, просторова та часова дистанція, статус мови оригіналу та мови перекладу у світі [1, с. 44]. Таким чином, переклад риторичних прийомів виконується перекладачем під впливом низки факторів. Найбільш поширеним риторичним прийомом виступає риторичне питання. В промовах риторичні питання вживаються для надання експресивності та виразності висловлюванням оратора. В українському перекладі риторичні питання промов TED Talks перекладаються переважно відповідним риторич-

ним питанням. Наприклад, *Does that sound like a miracle? – Це звучить як диво? [3]; What an ingenious method, right? – Геніальний метод, чи не так? [3]*. Аналізуючи контекст публічних промов TED Talks, варто зазначити, що перекладач зовсім не вдається до заміни риторичного питання твердженням або окличним реченням, таким чином, намагається зберегти основну функцію риторичних питань у промові, тобто втримання зв'язку з аудиторією завдяки питанням. Іншим часто вживаним риторичним прийомом слід назвати спосіб ототожнення себе з аудиторією. Такий метод допомагає вибудувати розмову на рівних, викликати довіру в аудиторії. Наприклад, *I think they can more easily help us see our shared humanness – Я думаю, що це краще допомагає зрозуміти нам, що всі ми схожі [4]*. Перекладач виконує повну перебудову підрядної частини англійського речення, використовуючи граматичну трансформацію. Інший приклад, *Assuming the purpose is obvious, we skip too quickly to form – Вибір такої мети є очевидним, бо ми відразу воємося до готового зразка [4]*. Приклад ілюструє, що перекладач вдається до перебудови речення для кращого сприйняття аудиторією українською мовою, а саме застосовує спосіб вилучення члена англійського речення.

Отже, промови TED Talks характеризуються використанням риторичних прийомів, таких як риторичні питання, ототожнення себе з аудиторією, гумор та гіпербола. Переклад здійснюється перекладачем під впливом низки факторів зі збереженням основної функції риторичних прийомів у промові. При перекладі риторичних запитань перекладачі переважно вдаються до використання відповідних риторичних питань, а при перекладі конструкцій, що дозволяють оратору ототожнити себе із аудиторією зазвичай виконують перебудову речень завдяки граматичним трансформаціям.

Список літератури

1. Запольських С. П., Запольських А. Ю. Особливості перекладу англомовних публічних промов (на матеріалі доповідей конференцій Technology Entertainment Design Talks. *Нова філологія*. 2017. Вип. 71. С. 43–47.

2. Олійник О. Б. Риторика: Навч. посібник. 2009. URL: <https://westudents.com.ua/knigi/551-ritorika-olynik-ob.html> (дата звернення: 14. 03. 2020)

3. Machova L. The secrets of learning a new language. URL: http://www.ted.com/talks/lydia_machova_the_secrets_of_learning_a_new_language/details (дата звернення: 14. 03. 2020)

4. Sun J. You are not alone in your loneliness. URL: https://www.ted.com/talks/jonny_sun_you_are_not_alone_in_your_loneliness/details?language=uk (дата звернення: 14. 03. 2020)

Науковий керівник: Плетенецька Ю. М., канд. філол. наук, доцент

УДК 81'255: 004 (043.2)

Дегурко М. А.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ДЕНОТАТИВНА ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ КОМЕРЦІЙНИХ ДОГОВОРІВ

Переклад – це складне явище, у дослідженні якого в центрі уваги виявляються соціальні, психолінгвістичні, психологічні та культурні аспекти. Виконуючи

важливі соціальні функції, переклад як вид мовленнєвої діяльності, повинен розглядатися в сукупності усіх своїх функцій, своєї соціальної природи та реалізовувати потреби людей у спілкуванні. Юридичний переклад – це переклад текстів, що належить до галузі права та використовуються для обміну юридичної інформації між людьми, які спілкуються різними мовами.

Юридичний документ та теоретичні роботи повинні перекладатися професійним перекладачем, який спеціалізується на юридичному перекладі. Для передачі юридичної інформації мова юридичного перекладу повинна бути особливо точною, зрозумілою та правдивою. Помилки у перекладі тексту (наприклад, договору) можуть призвести, наприклад, до спричинення матеріального збитку з поданням судової позови, за що несе відповідальність перекладач.

У перекладі комерційних договорів дуже важливо дотримуватись денотативної еквівалентності, що передбачає точну передачу всіх смислових елементів оригіналу. Як приклад використаємо Конвенцію Організації Об'єднаних Націй про договори міжнародної купівлі-продажу товарів від 11 квітня 1980 року.

Часто виникає ситуація, коли в договорах мовою оригіналу використовуються терміни, властиві тільки даній (українській) правовій системі, але відсутні в іншій, або ж частково збігаються за обсягом понять, оскільки виникнення термінів обумовлено історико-культурними особливостями розвитку тієї чи іншої правової системи. При перекладі юридичних термінів, як правило, використовуються такі способи, як калькування і описовий переклад.

1. Калькування

Оригінал	Переклад
An offer becomes effective when it reaches the offeree.	Оферта набуває чинності, коли вона отримана адресатом оферти.

Згідно зі словником Law. com, термін *offer* використовується в англomовних договорах як конкретна пропозиція про укладення угоди з іншою особою; пропозиція має важливе значення для формування договору, що має позовну силу. З огляду на таке визначення, перекладаючи зазначений термін найдоцільніше використовувати калькування, оскільки цей переклад буде зрозумілий особі, що володіє українською мовою.

2. Описовий переклад:

Оригінал	Переклад
An offer, even if it is irrevocable, may be withdrawn if the withdrawal reaches the offeree before or at the same time as the offer.	Оферта, навіть якщо вона є безвідкличною, може бути скасована оферентом, якщо повідомлення про скасування отримане адресатом оферти раніше, ніж сама оферта, або одночасно з нею.

У словнику Law. com термін *withdrawal* означає: *«залишити змову про вчинення злочину до скоєння фактичного злочину, що схоже на термін “відмова”»*. У цьому прикладі термін *withdrawal* використовується стосовно оферти, тому переклад шляхом калькування тут неприпустимий, оскільки такий варіант буде неточним і незрозумілим носію мови перекладу. Отже, необхідний описовий переклад для більш точного роз'яснення терміну.

Переклад комерційних договорів і юридичний переклад загалом – це складний процес, основні труднощі якого – культурні, соціальні, політичні, мовні та інші особливості різних країн. Для адекватного перекладу юридичних текстів необхідно не тільки володіти відповідними мовними і перекладацькими навичками, а й мати достатньо знань в галузі правабох правових систем.

Науковий керівник: Васік Ю. А., канд. філол. наук, доцент

УДК 81'255. 4: 81'367. 622. 12 (043.2)

Дуднік В. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРОБЛЕМА КЛАСИФІКАЦІЇ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ОДИНИЦЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Фразеологія – це наука про фразеологічні одиниці (фразеологізми), які являють собою стійкі одиниці мови, що мають фіксоване значення, постійний склад і невідокремлювану структуру. Під фразеологією розуміють як сукупність виразних засобів мови, які є еквівалентами слів, так і особливий мовний рівень, одиниці якого не еквівалентні словам, а лише співвідносяться з ними.

Існує безліч класифікацій англійських фразеологізмів, над розробкою яких працювали багато вчених. Одна з найпоширеніших класифікацій – класифікація фразеологізмів за ступенем семантичної неподільності була розроблена В. В. Виноградовим, на основі яких виділяються фразеологічні зрощення, єдності і поєднання [1, с. 43]. Залежно від походження англійські фразеологізми поділяються на три основні групи: англійські фразеологічні одиниці (ФО), фразеологічні одиниці, запозичені з інших мов, та фразеологічні одиниці, запозичені з американських варіантів англійської мови.

Стилістичну класифікацію запропонував Я. І. Рецкер, який ділить ФО на книжкові та розмовні [3, с. 43]. За походженням ФО діляться на споконвічні і запозичені. А також існує структурна класифікація, запропонована Н. М. Шанським [4, с. 32]. Англійської фразеологічні звороти А. В. Кунін класифікує на три класи стійких словосполучень: фразеологічні одиниці, або ідіоми, ідеофразеоматизми і фразеоматичні одиниці [2, с. 32]

Окрім дискусії щодо відповідної та універсальної класифікації, також проблему становить сам переклад, оскільки він має бути влучним, точним та ідеально підібраним. Питанням вивчення трансформацій займалось багато вчених як: С. Ахманова, С. Бархударов, В. Васильєва, Ж. -П. Віні, Г. Гак, Ж. Дарбельне, Н. Комісаров, К. Латишев, Т. Левицька, Н. Немченко, І. Рецкер, А. Фитерман, Н. Хомський, А. Швейцер, А. Шевнін, В. Щетінкін. Однак, основоположником слід вважати визначення Л. С. Бархударова.

Щодо емотивності, то емоції діляться на два класи – позитивні і негативні, а їх позначення в мові можуть бути зведені до позитивно-емотивних і негативно-емотивних. Прикладом ФО, що виражає позитивну емоцію, може служити вираз *a sight for sore eyes* – *приємне видовище*. Багато ФО містять негативний емотивний заряд, наприклад, *damn your eyes!* – *будьте ви прокляті!* Деякі окличні фразеологізми можуть вживатися як з позитивною, так і з негативною оцінкою [4, с. 30].

Різні прояви фізичного стану людини, її характеристики знаходять свій відбиток у фразеологічному фонді мови. До числа таких фразеологічних одиниць англійської мови входять і такі, що містять компонент-антропонім, який використовує назви частин тіла: як *arm, elbow, ear, eye, eyebrow, eyelash, face, finger, foot, hair, hand, head, leg, mouth, neck, nose, shoulder*.

Під час дослідження було виявлено, що фразеологічні одиниці в англійській та українській мовах поділяються за різними аспектами свого втілення, формування, походження, емотивного спрямування, основним компонентом образотворення. Було визначено, що і в українській і англійській фразеологізми побудовані на одному і тому ж образі, висловлюють позитивну або негативну емоційну оцінку. Суб'єктивно-оцінний і емоційно-експресивний компоненти конотації даних фразеологізмів збігаються. Відповідно, існують чинники, які не є кроками комунікативної стратегії, проте впливають на якість перекладу ФО.

Список літератури

1. Виноградов В. В. Лексикология и лексикография: избранные труды. – М.: Наука, 1997. – 312 с.
2. Кунин А. В. Фразеология современного английского языка. – М.: Международные отношения, 1992. – 289 с.
3. Рецкер Я. И. Теория перевода и переводческая практика: Очерки лингвистической теории перевода. – М.: Международные отношения, 1994. – 216 с.
4. Шанский Н. М. Фразеология современного русского языка. – Москва: «Русский язык», 1995. – 342 с.
5. Longman Dictionary of English Idioms. – Harlow: Longman, 1996. – 387 p.

*Науковий керівник: Галій Л. Г.,
канд. філол. наук, доцент*

UDC 81'25: 811. 111: 811. 161. 2 (043.2)

Zahorodna L. T.

National Aviation University, Kyiv

WAYS OF ENGLISH-UKRAINIAN TRANSLATION OF LEXICAL UNITS IN THE ECONOMIC SPHERE

For many years, an economy has remained one of the most important spheres of activity of every state. The economic cooperation of two or more foreign countries has necessitated the assistance of translators.

Translation of economic texts has to be as accurate as it is possible. In order to translate an economic text, a translator or an interpreter should have a thorough knowledge of this specific discipline and be able to translate difficult economic terms and abbreviations. Highly professional translator also has to be aware of economic situation of the state as well as its economic relations with other states.

Translation of economic terminology is done with the help of different ways and methods such as lexical, lexical-semantic and lexical-grammatical transformations. The main task of the translator is to choose the right way during the translating to convey the meaning of each term as accurately as possible.

Finding the best lexical equivalent is the main way of translation of economic terms. Translation equivalence is the main aim to achieve and an essential part of translation of economic texts. Since most words, including a significant number of terms, are ambiguous, a translator has to find the best equivalent of a given term, taking into account its context. Some examples follow below:

- 1) country allocation – асигнування по країнах;
- 2) blue print – підготовчий план;
- 3) bill of quantities – специфіка обсягів робіт і витрат матеріалів;
- 4) securities market – ринок цінних паперів;
- 5) black economy – тіньова економіка.

Literal translation is a translation that follows closely the form of source language, also it is known as word for word translation. It is also widely used in translation of economic terms, but anyway such kind of words should be checked in a dictionary of economic terms. For example:

- 1) *economically most advantageous offer* – економічно найбільш прийнятна пропозиція;
- 2) *value-oriented corporate management* – вартісно-орієнтований корпоративний менеджмент;
- 3) *direct expenses / costs* – прямі витрати / затрати;
- 4) *free trade* – вільна торгівля;
- 5) *stabilize financial markets* – стабілізувати фінансові ринки.

The usage of transcoding is widespread in the translation of economic terms too. Transcoding is a literal or phoneme by phoneme conveying of a source lexical unit using target language alphabet. Terms, translated with the help of this method, are considered to be internationalisms. For example:

- 1) *stagflation* – стагфляція;
- 2) *recession* – рецесія;
- 3) *consortium* – консорціум;
- 4) *tender* – тендер;
- 5) *grant* – грант.

In order to translate economic abbreviation, different methods are used. The most popular is a word for word translation, and then forming an abbreviation with the initial letter of every translated word. However, sometimes an economic abbreviation has an international nature and cannot be translated with the help of a literal translation. The third example shows a usage of transliteration in translation of an economic abbreviation.

- 1) *European Bank for Reconstruction and Development (EBRD)* Європейський Банк Реконструкції та Розвитку (ЄБРР);
- 2) *International Monetary Fund (IMF)* Міжнародний валютний фонд (МВФ);
- 3) *INOGATE (The INOGATE programme (Inter-State Oil and Gas to Europe))* ІНОГЕЙТ (Програма ІНОГЕЙТ (Міждержавна програма з транспортування газу та нафти до Європи)).

Some business idioms may constitute a difficulty for the translator or the interpreter. Business idioms are something that can confuse and make a translator lose track of conversation or in a meeting. For translators, it is a must to understand them and be able to translate them easily. Some examples follow below:

- 1) *to grease someone's palm* – пропонувати/давати хабар;
- 2) *to be in the red* – збанкрутувати, мати заборгованості, нести збитки;

- 3) *to feel the pinch* – знаходитись у дуже важкому становищі;
4) *bring home the bacon* – заробляти на життя, заробляти на хліб, бути годувальником сім'ї;
5) *golden handshake* – премія, грошова винагорода при достроковому звільненню або виході на пенсію.

To sum up, it is very important not only to know translation transformations and be experienced in their use, but also to be informed in the subject of translation (the knowledge of economic processes and notions). The economy is still growing as well as the development of economic terms is still progressing and translator should pay attention to this fact and take it into their consideration.

References

1. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця: Нова книга, 2002. – 458 с.

2. Glossary of economic terms (English-Ukrainian) [online] Available at: http://ceas.europa.eu/archives/delegations/ukraine/documents/virtual_library/09_glossary_en.pdf

*Scientific supervisor: Lyntvar O. M.,
PhD in Philological Studies, Associate Professor*

УДК 81'4: 82 (043.2)

Zavaletska A. V.

National Aviation University, Kyiv

LACUNA CATEGORY OF DETERMINATION (BASED ON V. NABOKOV'S NOVEL "LOLITA")

The category of determination is a semantic universal category found in most languages of the world. Semantically it is opposition of specification and generalisation showing the type of noun reference name. Bázlik describes a category of determination as a semantic one if determination is not expressed systematically and is not grammatically conditioned. When the expression of determination depends on other grammatical categories (like countability and number) and has regular means of expression in a language, it is called a grammatical category. Traditionally determination indicators are considered in the works of the following researchers: Bloh M., Ivanova I. P., Kochergan M. P., Raevskaja N. N., Quirk R. A, but there is also an approach which involves other noun determiners (Kramsky J.)

English and Ukrainian have different ways to express the category of determination. In Ukrainian it is a covert category, usually expressed by context (it can be expressed either through word order or through other linguistic markers, such as possessive or demonstrative pronouns, i. e. syntactically and lexically). Having no regular grammatical ways of its expression, it can not be called a grammatical category, so it is not an obligatory category to be expressed in Ukrainian. In contrast, the English category of determination is overt, that is regularly expressed by articles, so it is a grammatical category which is obligatory to express. That is why the misuse and underuse of articles is among the most frequently made mistakes by Ukrainian ESL

learners. Understanding this lacuna category is also rather important for acquiring language skills because it has a logical character, and therefore mistakes in using articles may lead to serious problems of communication. Having investigated the semantics and the means of expression of this category in English, we have presented illustrative material from V. Nabokov's novel "Lolita".

When we are studying the use of articles, we have to take into consideration two basic concepts: a) specific vs. generic reference b) countability vs. uncountability. The definite article indicates the meaning of specification, it means that the word denotes a specific object (known from the context, a unique object or object previously mentioned). The reference is specific, since we have in mind particular specimens of the class, e. g.: *I groped for the timetable I had in my pocket and surreptitiously fished it out to look as soon as possible for a train.* The indefinite and zero articles indicate the meaning of generalisation, meaning that the word denotes a certain object, a phenomenon, without distinguishing it from others.

The definite article in the text, expressing the meaning of specification sometimes in fiction text has a flashback function in narration, showing that this object was already mentioned, e. g.: *Reluctantly I followed her downstairs again; then through the kitchen at the end of the hall, on the right side of the house, the side where also the dining room and the parlor were (under "my" room, on the left, there was nothing but a garage).*

When expressing the generalising meaning, the indefinite and zero articles may express the meaning of classification (in other words, relative generalisation) and the meaning of abstraction (naming the object in the general sense, in which case the reference is generic, since we are thinking of the whole class of objects).

For example, in the sentence *They had rented a villa not far from Hotel Mirana* the indefinite article next to a countable singular noun has the meaning of classification and marks the object as belonging to a class. Analogously, a zero article with an uncountable abstract noun is used in the second sentence: *A little money that had come my way after my father's death.. allowed me to enter upon my quest with equanimity.* Often, uncountable nouns in the meaning of classification are used with quantitative pronouns, e. g.: *By bribing a nurse I won access to some files; A bit of cigarette ash dropped from there in addition.* The meaning of abstraction may be expressed by an indefinite article with a countable noun in the singular: *It is not very likely that a prison library will harbor such erudite works.* Also, the meaning of abstraction may be expressed by a zero article with a countable noun in the plural and with uncountable nouns, e. g.: *He had the utmost respect for ordinary children, with their purity and vulnerability.* Zero article here expresses an absolute generalisation, abstraction of the referent, denoted by the noun. To identify the meaning of abstractness clearly we can add "in general, in the abstract, in the broadest sense".

In addition to the definite and indefinite articles, there are also a range of pronouns that are used as a preferential way of expressing the category of determination in English, e. g.: *Upon signing out, I cast around for some place in the New England countryside or sleepy small town (elms, white church) where I could spend a studious summer; She wanted to be a nurse in some famished Asiatic country.*

Thus, it can be said that in the English language the category of determination is a lacuna category in English and Ukrainian, important for acquiring language skills as mistakes in using articles may lead to serious problems of communication.

*Scientific supervisor: Krylova T. V.,
PhD in Philological Studies, Associate Professor*

ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНОГО СЛЕНГУ ТА ЙОГО ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Важливість вивчення сленгу та способів його перекладу постійно зростає в умовах розширення міжнародних контактів, оскільки цей шар лексики допомагає краще зрозуміти національно-специфічні особливості менталітету іншої культури. Особливо важливу роль сленг відіграє у сфері культури, кіно, телебачення, індустрії розваг, де він є широкоживаним і спрямованим на велике коло людей. Правильний переклад сленгу особливо необхідний у цій сфері для найбільш точної передачі значень, супутніх конотацій і образів, а також для збереження впливу на реципієнта. Результатом незнання сленгу можуть бути різного роду комунікативні невдачі, мовні помилки, викривлене сприйняття тексту при здійсненні акту міжкультурного обміну.

Сленг застосовується у різних цілях. «Він може надавати потрібну назву предмету або явищу (*walkie-talkie* – a portable two-way radio; *tailgating* – driving too close behind another vehicle), проте зазвичай сленг використовується для вираження певного емоційного забарвлення (*buzz off!* – go away!) або зображення сатиричного відношення (*smoke* – state highway trooper)» [1, с. 85].

Особливою рисою перекладу сленгу є те, що перекладач повинен визначити стиль автора та систему його образів ще до початку самого процесу перекладу. «При правильному виборі варіанту перекладу, який базується на детальному аналізі стилістичних засобів автора, перекладачу вдається здійснити вплив на реципієнта, який є рівнозначним впливу оригінального твору на носія даної мови» [5, с. 136].

Початковим етапом перекладу сленгу відповідної мови вважається пошук можливих аналогів сленгу в мові перекладу. «Аналогом називається результат перекладу по аналогії за допомогою обрання одного з декількох можливих синонімів. Дієвість і зручність такого методу полягає в тому, що подібними аналогами володіє будь-яка розвинена мова» [4, с. 86].

Основними способами для перекладу сленгу з англійської мови на українську є лексичні трансформації. «Лексичні трансформації – це відступ при перекладі від словесних відповідностей, що полягає в заміні окремих лексичних одиниць вихідної мови на лексичні одиниці перекладної мови, котрі не є еквівалентами» [2, с. 190]. До них відносяться транслітерація, перекладне транскрибування, калькування, модуляція, конкретизація і генералізація. Транслітерація – це метод перекладу лексичної одиниці оригіналу за допомогою відтворення її форми літерами перекладної мови.

Як правило, цими способами користуються при перекладі інтернет-сленгу, оскільки більшість сленгізмів інтернет-тематики прийшли з англійської мови. Наприклад, слово «лол», що означає «голосно сміюся», прийшло з англійського інтернет-сленгу «LOL» – «laughing out loud». Це слово є влучним прикладом транслітерації.

Калькуванням називають метод перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин – морфем або слів (у випадку стійких словосполучень) – їх лексичними відповідниками в перекладній мові. Його застосування можливе лише при умові, що значення калькованого слова зрозуміле з контексту та переклад відповідає нормам і принципам адекватності та еквівалентності.

Взяти, до прикладу, пристрій *Bluetooth*, для більшості людей відомий як «Блютуз». У вузьких професійних колах воно відоме як «Синій зуб», що є калькуванням від оригінального значення.

«Модуляція або смисловий розвиток – це заміна лексичної одиниці вихідної мови одиницею перекладної мови, значення котрої логічно виводиться зі значення вихідної одиниці. «Love is a fake!» Olson was blaring». [3, с. 384]. Лексема *fake* (блеф, халтура) перекладена лексемою «пшик», одним зі значень котрої в українській мові є значення «щось негідне, бридке». «Блеф» у жаргоні тих, хто грає в карти, гра на підвищення ставок при відсутності гарних карт у того, хто блефує, коли насправді нічого не має на руках.

Хотілося б зазначити окремо підвид смислового розвитку – цілісне перетворення. Це повне перетворення лексичної одиниці, навіть до повного речення.

У результаті цих перетворень закріпилися словесні відповідності – постійні та варіативні, особливо часто вони зустрічаються у розмовній мові:

Here we go! – *Понеслася!*

Holy smokes! – *Дідька лисого!*

Конкретизація – це заміна лексичної одиниці вихідної мови з ширшим предметно-логічним значенням лексичною одиницею перекладної мови з вузьким значенням. У результаті застосування цієї трансформації створювана відповідність і вихідна лексична одиниця перебувають у логічних відносинах включення: одиниця вихідної мови висловлює родове поняття, а одиниця перекладної мови – видове поняття, що включене до неї.

Для перекладу з англійської мови на українську характерна заміна слів загального значення типу *man, woman, person, creature* на конкретні імена власні або іменники типу *старець, солдат, перехожий, хазяйка, собака, кішка* та ін. Таким чином, слово *man* може перекладатися сленговими виразами, в залежності від контексту. Так, фраза *Sup man?* є сленговим скороченням від *What's up?*. Звертання *man* буде мати те саме лексичне забарвлення. Тому цю фразу можна перекласти наступним способом *Як справи, чуваче?*

Генералізацією називають заміну одиниці вихідної мови, яке має вузьке значення, одиницею перекладної мови з ширшим значенням, тобто перетворення, зворотні конкретизації. Створований відповідник висловлює родове поняття, що включає вихідне видове.

Отже, поняття сленгу здобуває все більше уваги сучасної філології. Проблема його перекладу є актуальною, оскільки сленг як унікальне міжмовне явище постійно запозичує лексемні одиниці з різних підсистем і є постачальником нових слів і значень розмовного використання. Основними способами, що використовуються при перекладі сленгізмів, є пошук аналогів або використання лексичних трансформацій, а саме транскодування, калькування, смислового розвитку, конкретизації і генералізації, які дозволяють найбільш точно підібрати відповідник із близьким значенням і емоційним забарвленням.

Список літератури

1. Арнольд И. В. Стилистика современного английского языка. М.: Просвещение, 1990. 300 с.
 2. Бархударов Л. С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода. М.: Международные отношения, 1975. 190 с.
 3. Кинг С. Ярость. Долгая прогулка: Романы / Пер. с англ. М.: АСТ, 1999. 384 с.
 4. Реджер Я. И. Теория перевода и переводческая практика. М.: ИМО, 1974. 132 с.
 5. Чуковский К. Высокое искусство. М.: Terra. Книжный клуб, 2001. 448 с.
- Науковий керівник: Мельникова К. С., викладач

УДК 81'373. 7: 811. 111 (043.2)

Клименко А. В.

Національний торговельно-економічний університет, Київ

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ ОДИНИЦІ НА ПОЗНАЧЕННЯ ХАРАКТЕРУ ЛЮДИНИ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Фразеологізми притаманні всім мовам світу та якнайкраще відображають країну, в якій побутують, і народ, який використовує їх як засіб спілкування у повсякденному житті. Вивчаючи фразеологізми англійської мови, можна з впевненістю сказати, що питання перекладу англійських фразеологічних одиниць у сучасному перекладознавстві посідає одне з провідних місць.

Код культури – це спосіб, яким конкретна культура членує, категоризує, структурує, оцінює світ, що оточує членів певної національної лінгвокультурної спільноти. При класифікації фразеологічних одиниць на позначення характеру людини було виявлено:

- 1) ландшафтно-географічний код культури, пов'язаний із уявленнями певної лінгвокультури про різні природні явища, об'єкти (англ. *be made of stone – бути байдужою людиною, down-to-earth – приземлений*);
- 2) біоморфний код культури, де знайшли своє відображення уявлення певної лінгвокультурної спільноти про світ тварин і рослин (англ. *cold fish – нахаба, would not say boo to a goose – скромний*);
- 3) артефактний код культури, пов'язаний зі стереотипами сприйняття і оцінки певною лінгвокультурою того предметно-просторового світу, який оточує людину (англ. *man of iron – людина з залізною волею, to have no ballast – невірноважений*);
- 4) харчовий код, що відображає харчову традицію етносу, це форми діяльності і поведінки, пов'язані з добуванням прийомом їжі, в сукупності зі знаннями людей про елементи культури харчування, досвід збереження і передачі цих знань з покоління в покоління (англ. *as cool as a cucumber – спокійний, холоднокровний, couch potato – лодар, трутень*);
- 5) тілесний код культури, в якому відображено функції різних частин тіла та їх оцінка (англ. *bear two faces under the hood – лукавий, kind heart – м'якосердечний*);
- 6) антропний код культури – сукупність номінацій людини в її фізичних або функціональних іпостасях, які позначають різні аспекти людини, її якісні і

кількісні характеристики, фізичні, емоційні стани (*англ. honest Abe – чесний, man of character – людина з характером*);

7) духовно-предметний код, складовими якого є моральні цінності, артефакти, а також пов'язані з цим базові опозиції культури (*англ. allen angel – диавол, proud as Lucifer – зарозумілий*).

Підсумовуючи, зазначимо, що виділені коди культури можна вважати універсальними, адже всі вони присутні в досліджуваних нами українській і англійській мовах і співвідносяться з антропним простором, у центрі якого розташована людина.

Також встановлено шляхи перекладу стійких словосполучень: повний фразеологічний еквівалент (*proud as a peacock – гордий, як павич*), частковий фразеологічний еквівалент (*be full of vinegar – переповнюватися жовчю*), фразеологічний аналог (*fit for the wastepaper basket – ні в Бії, ні в Стрії, ні в Червону армію*) та описовий переклад (*Honest Abe – чесний (Прізвище президента США Авраама Лінкольна, що вважається чесним політиком)*).

Повний фразеологічний еквівалент – еквівалент, тобто адекватний фразеологічний зворот, що є в українській мові і співпадає з англійським зворотом за значенням і образною основою, є одним з найкращих прийомів перекладу фразеології, але кількість повних еквівалентів порівняно невелика, оскільки носії англійської та української мов мають різний світогляд та культуру.

Аналогічний еквівалент – це такий український стійкий зворот, який за значенням адекватний англійському, але відрізняється від нього повністю або частково образною основою.

Описовий переклад – це переклад шляхом передачі значення англійського звороту вільним словосполученням. Описовий переклад застосовується у випадках, коли в українській мові відсутні еквіваленти і аналоги.

Вибір способу перекладу залежить від особливостей фразеологічних одиниць, які перекладач повинен розпізнати і зуміти передати їх значення, яскравість і виразність.

*Науковий керівник: Новохатська Н. В.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 811. 111 (043.2)

Костіна А. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ВИРАЗУ «BOY POWER» В КОНТЕКСТІ СУЧАСНОГО ФЕМІНІЗМУ

Переклад слів на позначення нових соціокультурних явищ, природно, може викликати певні труднощі. Так, у контексті сучасного фемінізму наряду з уживаним терміном «girl power» (за Кембриджським словником – «ідея, що жінки та дівчата мають бути впевненими, приймати рішення та досягати всього незалежно від чоловіків, або суспільно-політичний рух, що базується на цій ідеї») з'явився, на протигагу першому, термін «boy power» – наразі все ще уживаний значно рідше, який, однак, з'являється в нових публікаціях та дописах у соціальних мережах, і в який закладають сенси саме у прив'язці до першого терміну. У перекладі ж потрібно передати, наскільки це можливо, увесь пласт сенсів – і антоні-

мію з алюзією в тому числі, а зробити це з неологізмом – зважаючи на відсутність його єдиного словникового тлумачення – ще складніше.

Так, почнемо з того, що термін «girl power» є відображенням культурного феномену 1990-х – початку 2000-х років та за часовими рамками збігається з третьою хвилею фемінізму в Західній Європі та США, що критикувала попкультуру, піднімала питання тілесності й сексуальності та включила розуміння інтерсекційності. Перші згадки про використання фрази відносять до 1987 року і групи Mint Juleps, однак популяризувала її десятиліттям пізніше група Spice Girls.

Є три головних можливих варіанти перекладу «girl power»: «дівчача сила», «дівоча сила» та «сила дівчат» (виключаючи переклад «girl» як «жінка», оскільки мова про молодих незаміжніх дівчат – в українській «дівчина»). Вважаємо, що краще надавати перевагу саме останньому варіанту перекладу, оскільки за змістом він є найбільш відповідним: сила (кого?) дівчат – і ці «дівчата», таким чином, виділяються в окрему групу, права якої проговорюються й захищаються. Натомість, варіант «дівчача/дівоча сила» як сила, за тлумачним словником, «властива або належна дівчинці/дівчині», зміщує акценти на питання чия/яка? ця сила (зумисне додаємо «яка?») оскільки прикметник «дівчачий» несе за собою не тільки зміст приналежності, а й якості (фемінності) – наприклад, «дівчачий одяг», що в перекладі англійською відповідає «girly», «girlish»). Таке припущення, що всі «дівчата», про яких ми говоримо – виключно фемінні, було б некоректним, тому ми його уникаємо (в англійській на позначення жінки/дівчини/дівчинки, що обирає поводитися традиційно жіночно, є окремий вираз «a girly girl»).

Таким чином, логічно приходимо до висновку, що при перекладі «boy power» варто керуватися аналогічними мотивами виділення соціальної групи, тобто перекладати як «сила хлопців». Однак українському читачу, незнайомому з концепцією фемінізму, «сила хлопців» скаже ще менше, ніж «сила дівчат» – а отже, цей термін необхідно супроводити поясненням. Пропонуємо наступне: це ідея, що хлопці, як і дівчата, також потребують підтримки та заохочення, оскільки теж стикаються зі шкідливими стереотипами та вимогами патріархального суспільства. Залежно від аудиторії, пояснення можна розширити (додатково зазначаючи поняття та ідеї фемінізму, патріархату та гендерні стереотипи загалом) чи, навпаки, звузити через згадування початкового терміну («сила хлопців – на противагу силі дівчат...») Варто також звернути увагу, що в англійських текстах вирази зустрічаються як з лапками, так і без них, що варто зберігати й у перекладі.

Цікаво, що навіть «power» як багатозначне слово може викликати складнощі сприйняття (яка саме сила мається на увазі?), оскільки в обох термінах воно використовується в сенсі «природне вміння або здатність щось робити»: так, «girl power» стверджує, що дівчина може реалізуватися не тільки в «природній» впродовж багатьох століть тріаді «діти-кухня-церква», а «boy power» показує, що хлопець так само може обрати свій шлях самовираження, а не слідувати ідеалам токсичної маскуліності. По суті, обидва терміни закликають до руйнації міфів про «справжню жінку» і «справжнього чоловіка» для побудови світу вільних і рівних.

Таким чином, при перекладі нового виразу, що походить від вже наявного, варто прагнути передавати усі сенси, характерні для них обох окремо і разом, та складати якомога точніші примітки перекладача на їх пояснення.

Науковий керівник: Васік Ю. А., канд. філол. наук, доцент

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ МЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ

Медичний переклад на даний момент є одним з найбільш затребуваних напрямків у сфері перекладу. Ми живемо в ХХІ сторіччі – епосі інноваційних технологій, періоді науково-технічного прогресу, разом з яким безпосередньо прогресує медицина. Розвиток технологій відбувається чи не щодня через активний розвиток науки. Отже, люди повинні бути в курсі останніх подій у науковій області в різних куточках світу.

Перекладу на іншу мову підлягають медичні тексти будь-якого рівня: протоколи діагностичних досліджень або проведених операцій, епікризи, результати лабораторних тестів, функціональних досліджень, інформація для пацієнтів та/або лікарів, інструкції щодо застосування медикаментів, рекомендації з лікування, а також публікації про діяльність медичних установ і наукові статті з різних розділів медицини.

Перекладач здійснює обмін інформацією. Оскільки мови мають різну граматичну будову, перекладач може зіткнутися з низкою розбіжностей. Основною задачею перекладача є повне розуміння тексту. Найбільш частою особливістю медичного тексту є наповнення термінами. Тому перекладач повинен не просто досконалим знати слова, словосполучення та вирази, а також бути повністю заглибленим у сферу свого перекладу, чи то медичний, технічний, чи IT-переклад. Перекладач повинен орієнтуватися в своїй галузі та розуміти зміст тексту. Більша частина роботи спрямована на розуміння синтаксису, взаємодії слів, складу речення. У медичній літературі застосовують певні граматичні конструкції. Часто використовують пасивний стан для опису клінічної картини, перебігу захворювань та стану пацієнтів (*A patient was admitted to the hospital in critical condition*). Потрібно знати усі можливі розбіжності, які можуть трапитися при перекладі. Також обов'язковим є володіння термінами Міжнародної анатомічної номенклатури (*Nomina Anatomica*) та топографічними орієнтирами, площинами та осями, що застосовуються в описі морфології [4].

Обов'язково потрібно звертати увагу на контекст, оскільки деякі випадки можуть стати проблемою для перекладача. «Для спеціаліста, тим паче в умовах іноземних комунікацій, дуже важливо знайти орієнтир в синонімічних відносинах... Іноді один і той самий термін може виражатись багатьма синонімами. Навіть деякі основні поняття мають декілька синонімів, наприклад, «*туморина*» позначається як *tumour, mass, growth, swelling, neoplasm, blastoma*» [3, с. 15]. Характерними ознаками для сучасних медичних наукових текстів є:

- вживання абревіатур та скорочень;
- вживання наукової або технічної фразеології;
- вживання неологізмів, омонімів, синонімів.

Найбільш поширена помилка в перекладі полягає у використанні дослівного перекладу між будь-якими двома мовами, тому переклад може бути прямим і непрямым. У більшості випадків відбувається зміна порядку слів, незважаючи на те що текст – одне ціле. Також серед специфіки перекладу можна виділити багатозначність слів,

наприклад: *discharge* – біологічні виділення або виписка з лікарні, *eruption* – прорізування зубів в стоматології, а в загальній медицині – висип на шкірі.

Переклад повинен бути точним, але при цьому не дослівним, якщо цього не вимагає замовник. Перекладаються не окремі слова, а їхній зміст. Як зазначалося вище, слова набувають певного значення лише після того, як перекладач поглибиться в контекст. Передача змісту є основною вимогою як до медичного, так і для будь-якого науково-технічного перекладу. Свою специфіку також має переклад вузькогалузевої лексики, в цій сфері перекладач повинен бути максимально обережним та володіти алгоритмом пошуку рідкісних термінів.

Задля уникнення термінологічних непорозумінь, подальшого розвитку та підвищення своїх знань потрібно весь час слідкувати за новими тенденціями у своїй сфері перекладу, бути обізнаним при появі тих чи інших новоутворених слів, цікавитися актуальними науково-технічними проблемами, винаходами, звертатися до перекладної літератури, енциклопедії, тлумачного та термінологічного словника, брати участь в усіх можливих семінарах та конференціях.

Список літератури

1. Гінсіровська І. Особливості перекладу науково-технічних текстів. Матеріал XV наукової конференції ТНТУ імені Івана Пулюя. 2011. 272 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Нова книга, 2002. 564 с.
3. Петров В. И, Чупятова В. С, Корн С. И. Русско-английский медицинский словарь-разговорник. Русский язык, 2000. 15 с.
4. Terminologia Anatomica/ Международная анатомическая терминология/ International Anatomical Terminology. Татарстан: Медицина, 2003. 412 с.

Науковий керівник: Мельникова К. С., викладач

УДК 81'255. 4: 811. 111 (043.2)

Куцин О. Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙ ПЕРСОНАЖІВ У ДЕТЕКТИВНОМУ ЖАНРІ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

З розвитком суспільства відбувається і розвиток літератури, яка є певним його відображенням. Авторі художніх творів передають свої почуття та емоції за допомогою системи спеціально призначених лексичних та синтаксичних засобів вираження емоцій. Саме завдяки ним автор і пробуджує нашу увагу.

Дослідженням категорії емотивності займалися такі лінгвісти як І. В. Арнольд, А. А. Мецлер, В. Л. Наєр, І. В. Рогозіна, Г. В. Чуланова, В. І. Шаховський. Усю розмаїтність людських переживань можна поділити на дві групи: відображення ситуаційного ставлення людини до певних об'єктів – це емоції, а стійке й узагальнене ставлення до об'єктів – це почуття.

У художньому мовленні, яке відрізняється високим емоційним напруженням через переживання персонажами різноманітних почуттів, широко використовуються емотивні засоби синтаксису. Під емотивними синтаксичними засобами потрібно

розуміти особливі структурні утворення, метою яких є передача не стільки основного змісту повідомлення, скільки суб'єктивно-оцінного, емоційно забарвленого ставлення того, хто говорить, до предмета думки [1, с. 13]. Синтаксичні або стилістичні фігури збільшують емоційність висловлювання за рахунок незвичайної синтаксичної будови: різні типи повторів, інверсія, еліipsis, зіставлення протилежностей, риторичні питання, парцельовані конструкції тощо [2, с. 20].

Детектив – це таємниче вбивство, де детектив є найрозумнішим з усіх персонажів. Кінець історії має мати логічне завершення, а ідеальна детективна історія має відповідати певним загальним принципам. Найпривабливіше в детективах це те, що читач може сам стати детективом і протягом усієї історії розв'язувати підказки автора [1, с. 20].

Детективний жанр з емоційним напруженням, змістом та різнобарвними мовними аспектами, де поєднуються як лексичні, так і синтаксичні засоби вираження емоцій, ідеально підходить для дослідження нашої теми. Тим самим ми порівняли емотивно забарвлену лексику та синтаксис англійської мови та емотивні засоби української [2, с. 15].

Повтор є стилістичною фігурою мови, яка складається з повторення звуків, слів, морфем, синонімів або синтаксичних конструкцій в умовах достатньої тісноти ряду, тобто досить близько, щоб бути помітними читачу [1, с. 45]. *“Have faith in Papa Poirot, dear. But yes, just have faith...”* [3, с. 51]. За допомогою повторів йде наголошення та підкреслення певної інформації.

Стилістична інверсія – це порушення логічного порядку слів у реченні. Вона полягає в незвичному розташуванні слів у реченні з порушенням синтаксичної конструкції для емоційно-сміслового підкреслення певного вислову. *“To his family he gave all his time”* [3, с. 54].

Еліipsis – навмисне вилучення несуттєвих слів у реченні без викривлення його змісту, що використовується для надання висловлюванню динамічності, художньої виразності [2, с. 275]. *“Tilled with irony and sarcasm...”* [3, с. 23].

Особливі складнощі для перекладу становлять образні метафори та порівняння. Метафори мають бути відтворені в перекладі детективів іншими мовами з урахуванням менталітету й культури потенційної читачької аудиторії. Художній переклад – один із найяскравіших проявів міжлітературної (а отже, певним чином міжкультурної) взаємодії [1, с. 17]. *“I was in fever of impatience to get all the facts.”* [3; 17]. *«Мені так нетерпілося дізнатися про всі факти»*. Не знайшовши відповідної метафори *in fever* в українській мові, перекладач вдається до її вилучення.

Порівняння – це словесний вираз зіставлення двох схожих у якійсь характеристиці предметів або явищ із метою визначення певних рис одного з них. Агата Крісті наводить порівняння з тигром для того, щоб через «тигрову ходу» – пружинисту, легку – передати характер вбивці – обережний, обачний [2, с. 223]. *“... He walked like a tiger...”*. [3; 22] *«...Він увійшов як тигр...»*. Авторське порівняння зберігається повністю в мові перекладу.

Отже, у мові персонажів детективних творів, яка відрізняється високим емоційним напруженням, широко використовуються синтаксичні та лексичні засоби вираження емоцій, зокрема неповні речення, особливістю яких є відсутність головних чи другорядних членів, повтори та інвертовані речення, а також порівняння та метафори.

Список літератури

1. Арнольд И. В. Интерпретация художественного текста: типы выдвижения и проблемы экспрессивности / И. В. Арнольд / Экспрессивные средства английского языка. – Л.: Слово, 1975. – С. 11–20.
2. Дудик П. С. Синтаксис сучасного українського розмовного літературного мовлення / П. С. Дудик. – К.: Наукова думка, 1973. – 288 с.
3. Christie A. Best Detective Stories. – Edinburgh Gate: Longman, 1996. – 137 с.
*Науковий керівник: Шахновська І. І.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 821. 111 (043.2)

Лубчинська І. А.

Національний авіаційний університет, Київ

ВИСВІТЛЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ У РОМАНІ ГАРПЕР ЛІ «УБИТИ ПЕРЕСМІШНИКА»

Ім'я американської письменниці Гарпер Лі є досить відомим у всьому світі. Її знаменитий роман «Убити пересмішника» – зразковий дидактичний твір, що розкриває всю суть роздвоєння та соціальних проблем у суспільстві шістдесятих років, які є актуальними й сьогодні. Книга була вдостоєна Пулітцерівської премії 1961 року, а у 1999 році твір було визнано найкращим романом ХХ століття. Його щирість вражає: світ показаний очима дитини, маленької дівчинки Джин-Луїзи Фінч, яка ще не знає всієї жорстокості світу та дивиться на всі негаразди тогочасного суспільства наївно та безпосередньо. Але читач може зрозуміти, наскільки серйозні та глибокі соціальні проблеми порушені в романі.

Найбільший акцент письменниці робить саме на расизмі тогочасного суспільства. Ця проблема яскраво показана на прикладі судового процесу над темношкірим громадянином Томом Робінсоном, котрий звинувачується в зґвалтуванні молодій білій дівчині, Майєлі Юей. Батько Джин-Луїзи, Аттікус Фінч, призначається адвокатом в цій справі. Він робить усе для того, щоб довести невинність свого клієнта, хоча майже все населення міста вважає це діло проганим ще до початку суду. Тому сім'я Фінчів стикається з неприйняттям жителів Мейкома: про родину пліткують, а з Джин-Луїзи та її брата кепкують однолітки.

Авторка акцентує увагу на тому, як люди відносяться до темношкірих: в тексті постійно зустрічається слово *nigger*, що дозволяє зрозуміти стосунки між расами того часу, а також *negro* з підкресленим яскраво негативним підтекстом.

Гарпер Лі вдалося передати подив та щире незрозуміння малої дівчинки, коли вона усвідомлює соціальну нерівність між темношкірими та білими людьми. Однією з причин, чому головній героїні було важко зрозуміти це, було правильне виховання її батьком. «Суд – найперша установа, де з людиною повинні поводитися по справедливості, якого б кольору не була її шкіра, але не всі присяжні лишають свої упередження за порогом суду. Коли ти виростеш, то побачиш, як білі на кожному кроці ошукують чорних. Але я тобі ось що скажу, і ти ніколи про це не забувай: якщо білий обдурює чорного, то цей білий, незалежно від того, хто він, багатий чи

бідний, хоч яка порядна була б його родина, а він все одно покидьок» [1, с. 107]. Ці слова показують, яким чином Аттікус виховував дітей та яку думку намагався донести до суспільства. «Те, що Аттікус Фінч, мирний, злагідний, уважний сусід, втілення делікатності та терпимості, виявився певною мірою вигнанцем, говорить про приховані сили диких забобонів і несвідомої жорстокості, ще існуючих у зовнішньо ледачій, ідилічній атмосфері патріархального містечка» [2, с. 266].

Також у книзі висвітлена проблема виховання та родини. Яскраво продемонстровано на прикладі родини Фінчів, як батько-самітник повинен виховувати дітей. Аттікус був абсолютно чесним та щирим зі своїми дітьми. Його можна назвати справжнім героєм, адже він взявся за важку, вже наперед програну справу в суді, і старався, як міг, її виграти. Також героїзм Аттікуса проявився у вихованні дітей самотужки.

Цікаво Гарпер Лі передає зміну поглядів Джин-Луїзи та її брата Джеммі щодо свого батька. Спочатку вони вважають Аттікуса старим, майже соромляться його, адже він не може робити того, що роблять батьки інших дітей. Але після випадку зі скаженим псом вони дізнаються, що Аттікус був колись найкращим стрільцем штату. Вони ще занадто малі, щоб зрозуміти, чому він прийняв це мудре рішення: ніколи не брати до рук зброї, бо рано чи пізно вона може принести комусь небезпеку та горе. «У такі вечори я думала: хоч батько і не любить рушницю, не був на війні, а проте він – найхоробріша людина в світі» [1, с. 96]. Таким бачила свого тата Джин-Луїза.

Сестра Аттікуса Фінча, тітка Александра, якось приїхала до будинку брата, щоб допомогти виховувати дітей. Для суспільства він здавався поганим батьком. Тітка постійно нагадувала Аттікусу, що він неправильно виховує дітей, особливо Джин-Луїзу, яка не була схожа на «маленьку леді», зростала «на вулиці», у товаристві свого брата та його друга, постійно носила комбінезон, а не сукню, як хотілося тітці. Аттікус ніколи не конфліктував з нею, лише раз різко відповів на чергові тітчині докори щодо комбінезона, відповівши, що робить все, що можливо.

У романі висвітлюються проблеми бідності, неблагополучних сімей та насилья над жінками.

«...Це справді погано. Та коли чоловік, одержавши грошову допомогу, пропиває її, діти його плачуть, бо вони голодні (...) такий уже він є, і ніщо його не змінить. Сподіваюся, ти розумієш, що діти тут не винні?» [1, с. 30]. Найяскравіше це показано на прикладі Юелів. Сім'я Юелів, так звана «біла рвань», жила в жахливих умовах, у домі, схожому на смітник. Діти не ходили до школи, не слідкували за гігієною, були зовсім недоглянуті. Батько сімейства Боб Юел сам побив власну дочку, дізнавшись, що вона домагалася негра, а саме Тома Робінсона. Потім, щоб усе приховати, він подав на Тома в суд, заявивши, що той звалтував її.

Аморальність та підлість Боба Юела не знали меж. Саме через нього страждали діти, особливо донька Майсла, котра ждала простої уваги та любові хоч від когось, а в результаті була побита, притягнена до суду та змушена батьком говорити неправду. І це при тому, що їй доводилося нелегко жити в жахливих умовах з багатьма братами і сестрами, та ще й турбуватися про них.

Також на прикладі Боба Юела порушена проблема злочинності. Цей чоловік не зміг змиритися з тим, що Аттікус зруйнував його репутацію в суді. Він напав на Джин-Луїзу та Джемма, коли вони поверталися зі шкільного вечора, з наміром вбити їх, щоб помститися.

За допомогою контрастності образів авторка змогла передати абсолютну протилежність життєвих установ і принципів Аттікуса Фінча та Боба Юела.

Сама назва книги – «Убити пересмішника» – висловлює головне в авторському задумі. Пересмішник – птах нешкідливий, він не псує посівів, вбити його вважається в Алабамі гріхом. Коли дядько дарує Джин-Луїзі та Джиму духові рушницю, батько, не дуже задоволений таким подарунком, попереджає ще раз про цю мисливську заповідь. У цьому є і символічний сенс: не вбити пересмішника – означає не робити безглуздо жорстоких вчинків.

Список літератури

1. Лі Гарпер. Убити пересмішника: Роман / Переклад Михайла Харенка. – К.: Молодь, 1975. – 272 с.
2. Левидова И. Аттікус Финч и его дети // Новый мир. 1963. № 6. С. 264-268.
Науковий керівник: Мельникова К. С., викладач

УДК 811. 111: 341. 24 (043.2)

Мазарчук І. А.

Університет суспільно-природничих наук імені Вінченца Поля, Люблін

ЛЕКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ КОМЕРЦІЙНИХ КОНТРАКТІВ

Сучасний світ, що рухається в руслі глобалізації, інтеграції в усіх сферах людської діяльності, апіорі передбачає існування тісних контактів між членами світового співтовариства на різних рівнях: на державному та на рівні окремих юридичних і фізичних осіб. Стрімкий розвиток міжнародного співробітництва, зокрема, економічних відносин, робить особливо значущим і актуальним вивчення мови бізнесу і проблем, пов'язаних з діловою комунікацією. Ділова комунікація пронизує різні сфери людської діяльності і є основоположною в таких сферах, як дипломатія, комерція та інших видах міжнародної взаємодії.

Лексичний склад англомовних комерційних контрактів містить характерні ознаки стилю офіційно-ділових документів (зокрема, підстилів юридичних документів і бізнес-документів):

а) Архаїчні сполучникові слова, які вийшли з ужитку, проте є характерними лексичними ознаками офіційно-бюрократичної мови.

У текстах договорів, які аналізуються, трапляються такі архаїчні сполучникові слова (власне англійські вирази, що починаються з *here* і *there*): *hereof*, *hereby*, *thereof*, *therefore*, *thereto*, *thereunder*, *thereby*, *therewith*. Слід зазначити, що найвища частотність вживання серед усіх наведених вище архаїзмів спостерігається за прислівником *thereof*.

б) Застарілі вирази, які використовуються юристами (так звані «легалізми» і «адвокатизми»), наприклад: *pursuant to* (сучасні відповідники – *under*, *in accordance with*), *prior to* (сучасний відповідник – *before*).

в) Багатомовність чи парафраз, властиві письмовій мові права, які можемо побачити у приєднаних фраз, таких як, наприклад: *in the event that* замість *if*, *for the duration of* замість *during*.

г) Запозичені сталі вирази, що, зазвичай, виділяються у текстах договорів курсивом – *inter alia, via, force majeure* і *vis-a-vis*, – в яких збережений правопис мови походження. Ці сталі вирази мають українські відповідники, які в українському тексті також зберігають графічний образ оригіналу: відображаються курсивом.

г) Дублети і триплети, зумовлені прецедентною природою системи загального права, які перекладаються або двома (трьома, відповідно) словами, близькими за значенням, але семантично не еквівалентними, або одним (у випадку семантичної еквівалентності елементів).

д) Високий ступінь наявності термінологізованої лексики (економічної та юридичної). Передача англійських термінів українською мовою потребує знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння обсягу змісту термінів англійською мовою і знання термінології рідною мовою.

Під час перекладу англомовних контрактів дуже часто трапляється ланцюжок близьких за значенням термінів. У такій ситуації потрібно детально розбиратися з обсягом значення того чи іншого терміну в англійському прецедентному праві.

У словниках терміни, що відображають різні поняття, представлені синонімічними рядами. Складність перекладу близьких, але різних за аспектами юридичних понять полягає в тому, що їхні синонімічні ряди містять схожі значення. Отже, доводиться мати справу одночасно і з синонімією, і з багатозначністю термінів, а тому, зіткнувшись із ланцюжком термінів, для кожної ланки відповідного ланцюжка маємо обирати найбільш вдалий український еквівалент.

е) Широке використання стандартних фраз-кліше (словосполучень, речень) – готових мовних формул. Створені традицією штампи для вираження думки відзначаються однозначністю і точністю. Навіть у випадках великого обсягу такі фразові кліше не перешкоджають розумінню тексту, а, навпаки, сприяють ясності висловлювання і синтаксичній чіткості. В українській мові офіційно-ділового стилю існують відповідники англійським кліше: типові ситуації відтворюються аналогічними типовими мовними штампами, наприклад, *in the performance of the Contract* (у виконанні цього Контракту), *subject of the contract* (предмет договору), *collectively referred to as "Parties"* (далі разом – Сторони).

Науковий керівник: Дольник І. М., ст. викладач

УДК 811. 111 (043.2)

Майковська К. С.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРУДНОЩІ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ КАЛАМБУРІВ

Переклад книги "The Graveyard Book" сучасного письменника Ніла Геймана на українську та російську мови є цікавим прикладом вирішення перекладацьких труднощів, зокрема, перекладу каламбурів. Каламбур – це слова чи словосполучення, які мають декілька значень, тож їх використання у специфічному контексті породжує комічний, іронічний чи сатиричний ефект. Переклад таких явищ часто обтяжено невідповідністю полісемії або ж різними асоціаціями, контекстами і особливостями використання лексики.

"The Graveyard Book" має чимало відсилань та каламбурів. Точний і повний переклад усіх каламбурів не є можливим через кардинально відмінну структуру англійської мови та культурні особливості, які впливали на формування

фразеологізмів. У перекладі книги на російську та українську мови перед перекладачами постав вибір: керуватися прагматичною метою, тобто передати думку, або ж вдатися до підбору достовірного перекладу. Також “The Graveyard Book” – це книга для дітей, через що перекладачі уникали надмірних уточнень і нагромаджень у тексті. Щодо різних аспектів книги перекладачі обрали принципово різні підходи.

Зокрема, назва книги “The Graveyard Book” відсилає читача до відомої роботи “The Jungle Book” Р. Кіплінга, яка має схожу фабулу. У перекладі «История с кладбищем» (офіційна назва у російському перекладі) жодним чином не резонує із відомою «Книгою джунглів». Проте український переклад «Книга кладовища» усе ж витримує алюзію, закладену у текст.

Наступним викликом для перекладача став каламбур, пов’язаний із іменем головного лиходія “Jack”, якого у тексті називали не інакше, як “Man Jack”, що можна перекласти як «майстер на всі руки» – “Jack-of-all-trades”. У російському перекладі «человек по имени Джек», в українському «чоловік на ім’я Джек». Видно, що такий вибір спричиняє потужну тавтологію, як і в оригінальному тексті. Цей прийом дійсно виділяє лиходія стилістично і натякає на його не зовсім людську натуру. Проте подвійне значення імені не вдалося передати.

Надалі автор використав ще одну співзвучну ідіому. Розділ 7 книги називається “Every man Jack”, що переклали як «Мастера на все руки» чи «На-всі-руки-майстри». Ідіома “Every man Jack” має значення «кожна людина», проте ці ідіоми можуть вступати у суперпозицію, наприклад, “You need to put the irons on every man jack in east London!” – «Ты можешь заковать в наручники каждого работника в восточном Лондоне!». Тобто подвійне значення ідіом відсилає нас до того, що Джек – це не справжнє ім’я лиходія, а назва його тасмничої організації. Проте у перекладі каламбур не зберегли, а назва розділу ніяк не пояснюється і виглядає недоречно, тож перекладачі не задовольнили ані прагматичну мету, ані ідентичність оригіналу.

Наступна складність перекладу полягала у імені головного героя хлопчика Nobody, якого скорочено називали Bob, а сторонні люди часто плутали і називали його Bob. Ця перекладацька складність була вирішена тим, що перекладач назвав хлопчика Ніхто чи Никто і скорочено кликав його Ніх або Никт, що також природньо можна сплутати із іменем Нік.

Отже, аналіз кількох перекладацьких труднощів показує, що успішність перекладу часом полягає у щасливому випадку, як-от випадкова співзвучність імені Ніх та Нік. А часом навіть старанна робота перекладача не може здолати культурну та історичну різницю, яка закладена у текст.

Науковий керівник: Васік Ю.А., канд. філол. наук, доцент

УДК 81’255. 4: 32 (043.2)

Maliuk D. S.

National Aviation University, Kyiv

STYLISTIC DEVICES IN INAUGURAL SPEECHES OF THE U. S. PRESIDENTS

To begin with, all political speeches, especially inaugural ones, are highly expressive. Politicians endeavor to reach earlier set goals, which are the same on a

political scale – drawing attention of the audience, getting support, propaganda. Skilled speechwriters engage various stylistic means to make the speech more vivid, persuasive, memorable and at the same time understandable for all social classes. This is the task for stylistic devices which are divided into tropes and figures of speech. Tropes are based on the “transfer” of meaning, when a word is used as an object which is not usually correlated with this word (metaphor, personification, metonymy, synecdoche, hyperbole, litotes, antonomasia, irony, comparison). Figures of speech are based on the specific arrangement of words, unusual constructions, repetitions or extension of a phrase (alliteration, assonance, anaphora, epiphora, rhetorical questions, pun, zeugma, periphrasis, simile, antithesis) [1].

There are several stylistic devices often used in political speeches such as comparison, metaphor, anaphor, rhetorical questions, antithesis. Each of them contributes to an effective speech presentation, makes it smoother and more comprehensible. Comparison characterizes some problems, leaving relative images in subconsciousness of the audience. Having analyzed George W Bush’s inaugural speech, we have found dozens of examples of this device in it: *Great nations like great men must keep their word. And freedom is like a beautiful kite that can go higher and higher with the breeze* [2]. One of the most common stylistic devices in political speeches is metaphor, the main feature of which is transferring properties of one object to another based on similarity. Ronald Reagan’s second inaugural address is rich in metaphors: *for the first time in history, government, the people said, was not our master, it is our servant. And watched the great industrial machine that had made us the most productive people* [2].

Stylistic figures that are deviations from general syntactical rules are also popular in political speeches. The figures give an original form to express a speaker’s thoughts and emotions. Regular component of speeches is anaphor – the same beginning of two and more successive utterances. Anaphor helps to develop a thought, intensify and make it more rhythmical. Barack Obama, undoubtedly, prefers anaphor the most of all the presidents, as far as having analyzed only one of his speeches we have found seven examples of this figure [4, p. 155]. Some of them are given here: *On this day, we gather because we have chosen hope over fear, unity of purpose over conflict and discord. On this day, we come to proclaim an end to the petty grievances and false promises, ... All this we can do. And all this we will do* [2].

Almost every political speech features such stylistic device as a rhetorical question as a means of drawing attention from the audience and making dialogue with them [3]. Rhetorical are the questions put not for getting the answer, but for having the influence on people. With the help of rhetorical questions a speaker shows the people their similarity of thoughts and closeness of ideas. One can find the variety of such questions in Bill Clinton’s speeches: *My fellow Americans, as we look back at this remarkable century, we may ask, can we hope not just to follow but even to surpass the achievements of the 20th century in America and to avoid the awful bloodshed that stained its legacy? If not us, who? And if not now, when* [2].

The last but not the least comes antithesis. This device implies the combination of opposites, dialectic development of which helps to broaden the borders of human thinking, open a new area of knowledge. Barack Obama can be surely called a supporter of antithesis, who often emphasizes opposite points of view: *...that fidelity to our founding principles requires new responses to new challenges; that preserving our individual*

freedoms ultimately requires collective action. Now, more than ever, we must do these things together, as one nation and one people [2].

To sum up, we should state that as far as a political speech is an example of publicist style of speaking, it counts dozens of stylistic devices and expressive means in order to make speech more pleasant and comprehensible for the audience. Inaugural addresses are there to build a connection between a newly elected president and the people of the state who do not want to hear dry aristocratic language from the grand platforms but live and natural speech. Among stylistic devices the most typical for political speeches by American presidents are comparison, metaphor, anaphor, rhetorical questions and antithesis.

References

1. All About Linguistics [Електронний ресурс]. URL: <https://all-about-linguistics.group.shef.ac.uk/>
2. Famous Presidential Speeches: Miller Center [Електронний ресурс]. URL: <https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches>
3. Hyangmi Choi, Peter Bull, Darren Reed. Audience Responses and the Context of Political Speeches [Електронний ресурс]. URL: <https://jspp.psychopen.eu/article/view/618/html>
4. Maliuk D. S., Sitko A. V. Stylistic means of intention representing in speeches of U. S. political leaders Issues of modern philology in the context of the interaction of languages and cultures: International scientific and practical conference. Internship proceedings, December 27-28, 2019. Venice, Italy. P. 153-157.

*Scientific supervisor: Struk I. V.,
PhD in Philological Studies, Associate Professor*

UDC 811.111+81'37 (043.2)

Mokhniuk V. M.

Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

METAPHOR IN POLITICAL DISCOURSE AND ITS TRANSLATION (ON THE BASIS OF US PRESIDENT BARACK OBAMA'S SPEECHES)

In modern linguistics there is a growing tendency to study the patterns and functional role of metaphors as one of the most common tropes in political communication. The search for the best ways of metaphorical units translation is closely connected with national and individual value concepts, and presents considerable difficulties for modern translators.

The Oxford Advanced Learner's Dictionary gives the definition of a metaphor as a word or phrase used to describe somebody/something else, in a way that is different from its normal use to show that the two things have the same qualities and to make the description more powerful.

Having analyzed political speeches of Barack Obama, the following ways of translation can be distinguished:

- 1) using a similar metaphorical image in the target language;
- 2) replacing the source language image with a target language image;

3) descriptive translation.

1) *Our nation is at war, against a far-reaching network of violence and hatred.* – *Наша країна перебуває в стані війни проти широко розкинутої павутини насильства і ненависті. So long as our relationship is defined by our differences, we will empower those who sow hatred rather than peace.* – *Поки наші відносини визначатимуться нашими протиріччями, ми будемо розширювати можливості тих, хто сіє ненависть, а не мир.* Using a similar metaphorical image is the most common way to translate metaphors. It can be explained by the similarity of metaphor conceptual component in both English and Ukrainian.

2) *Those ideals still light the world, and we will not give them up for expedience's sake.* – *Ці ідеали і досі освітлюють нашу землю, і ми не відмовимося від них заради якоїсь миттєвої вигоди. Our economy suffers even more, and credit dries up even further.* – *Наша економіка страждає навіть більше, до того ж вичерпуються кредити.*

3) *But at this particular moment, with the private sector so weakened by this recession, the federal government is the only entity left with the resources to jolt our economy back into life.* – *Але саме в цей момент, коли приватний сектор настільки ослаблений цим спадом, федеральний уряд – це єдина організація, яка своїми ресурсами може відродити нашу економіку. First, we are creating a new lending fund that represents the largest effort ever to help provide auto loans, college loans, and small business loans to the consumers and entrepreneurs who keep this economy running.* – *Насамперед ми створюємо новий фонд для фінансування, який є величезним кроком, спрямованим на надання кредитів на купівлю автомобілів, кредитів для коледжів, а також кредитів для потреб малого бізнесу споживачам та підприємцям, котрі створюють умови для розвитку економіки.*

Having studied the metaphor phenomenon precisely, as well as its translation peculiarities in American political discourse, the conclusion can be made that a metaphor is a stylistic device widely used to denote various realities. It is also used to convey the cultural and national specific features of a particular country. A metaphor is the source of the imagery and emotionality in political processes. Both its sense and image shall be preserved in the process of translation as much as possible.

*Research supervisor: Novokhatska N. V.,
PhD in Philological Studies, Associate Professor*

UDC 81'255+811. 111 (043.2)

Mokhniuk M. M.

Kyiv National University of Trade and Economics, Kyiv

PLACE NAMES IN ENGLISH IDIOMS, THEIR TRANSLATION EQUIVALENTS

A phraseological unit with a toponymic component is an extremely complex phenomenon and the most expressively colored group in the entire phraseology of the language. It depicts the history of not only a certain territory, locality, but also the country as a whole.

Correct onomastic component rendering is important for an adequate translation of the entire idiom. The translation of place names as a part of the idioms is a complex

phenomenon. This process requires painstaking work, the ability to find and apply the necessary ways of translation in order to preserve the semantic meaning of the lexeme, that is translated, and achieve the desired result. Besides, it was found that a characteristic feature of the place names transfer as a part of the English idiom was that the geographical name as a component of the phraseological unit loses its onomastic functions and turns into a common name.

Therefore, the principle of omitting the geographical name turned out to be a popular way of the toponymic components transferring as a part of the English idioms into the Ukrainian language, because the idioms were translated in a descriptive way. This can be explained by the fact that the English language is very different from the Ukrainian one, there is no close interaction between them. We consider it to be a rather negative phenomenon, because along with the component of the idiom – the place name – certain information about the culture of the country, its territory, its ideas, stereotypes etc. also disappears. For example: *to come Yorkshire over one* – обдурити когось; *Whitehall mandarins* (досл. «мандарини Уайтхолла») – вищі державні чиновники у Великій Британії; *shoot Niagara* – вдаватися до ризикових дій; *to put on the Ritz* – розкішно вдягатися; *to go back to Citty Street* – повернутися до цивільного життя після армії; *to set the Thames on fire* – дістати зірку з неба; *to get somebody's Irish up* – розізлитись; *to climb one's Golgotha* – прийняти страждання.

When analyzing place names as a part of the idioms, other ways of their rendering in the target language were also recorded, in particular, the loan method, e. g., *all roads lead to Rome* – всі дороги ведуть до Риму; *Paris is worth a mass* – Париж вартий меси, *on both sides of the Atlantic* – по обидва боки Атлантичного океану, *an Englishman's home is his castle* – дім англієця – його вежа.

In addition, sometimes it is necessary to select the appropriate translation equivalents in the target language to maintain the adequacy of the translation lexeme. E. g., *to see Naples and die* – побачити Париж і померти.

To sum up, translation of place names as a part of the idioms is a complex phenomenon. In the process of toponymic component translation as a part of the English idioms, a translator should carefully analyze and become familiar with both the phraseological unit and its component, as well as take into account linguistic, cultural and historical aspects when rendering a specific geographical name.

*Research supervisor: Novokhatska N. V.,
PhD in Philological Studies, Associate Professor*

УДК 387. 014. 25: 338. 48 (043.2)

Паливода М. С.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗАСОБИ СТВОРЕННЯ ОБРАЗНОСТІ В РОМАНАХ С. КІНГА: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Художній переклад є досить складним і багатограним явищем. Художнє мовлення відрізняється від усіх інших форм мовлення перш за все тим, що воно

виконує естетичну функцію. Реалізація цієї функції – це представлення навколишньої дійсності в образній, конкретно-чуттєвій формі.

Важливість вивчення перекладу стилістичних прийомів зумовлена необхідністю адекватної передачі образної інформації художнього твору, відтворення стилістичного ефекту оригіналу при перекладі. Слід зазначити, що дослідженням засобів образності займалися як вітчизняні, так і зарубіжні мовознавці (В. І. Арнольд, А. П. Коваль, Г. М. Дядюра, В. І. Карабан, Р. Гаскел).

До засобів вираження експресії відносяться: метафора, метонімія, порівняння, епітети, фразеологізми та ін. Вони зазвичай передають оціночне судження автора і тому мають бути адекватно відтворені в оригіналі.

Більшість метафор перекладається традиційним відповідником, рідше – через заміну, додавання, вилучення. Найчастіше при перекладі використовується метод калькування: “*There was once, but it fell victim to the big-box stores back around the turn of the century.*” – «Була така колись, але десь на зламі століть **полягла жертвою великих гіпермаркетів**».

Також при перекладі використовуються трансформації контекстуальної заміни:

“*After the benediction (spoken by Father Bandy, who rarely missed an LHS function), I made my way through the milling friends and relatives.*” – «Після благословення (проказаного отцем Бенді, котрий рідко пропускав бодай якісь урочистості в ЛСШ) я протовпився крізь **рій друзів і родичів**».

Іноді нейтральні вирази відтворюються метафоричними: “*And from inside the pipe – deep in that oversized bore – something moved and shuffled.*” – «**А всередині труби – у самій глибині її нутрощів – щось ворушилося й форкало**».

Порівняння може бути перекладене на мову перекладу як порівняння із збереженням його структури або з певними структурними змінами, як метафора чи метафоричний епітет, як просте (логічне) порівнювання. Калькування використовується тоді, коли образ порівняння зрозумілий носіям перекладної культури. Найбільш частотним способом перекладу порівнянь є використання калькування: “*He answered on the first ring, his voice more like a dog’s bark than human speech.*” – «Він відповів уже на перший гудок голосом **більше схожим на собаче гавкання, аніж на людську мову**».

Часто при перекладі авторських образних порівнянь перекладачі удаються до деяких лексичних та граматичних трансформацій: конкретизації, генералізації, смислового розвитку та додавання. Наприклад, “*There was a little squiggle, like a flourish, at the end of every lower-case.*” – «**І ще він залишає такий невеличкий завиток, немов кучерик, в кінці кожної малої літери у**».

У деяких прикладах відмічалася втрата порівняння. При цьому англійські порівняння підлягали різноманітним трансформаціям, внаслідок чого втрачали статус стилістичного прийому та передавалися загальними словами. Наприклад, “*I felt like a visitor to the London docks of the seventeenth century who suddenly becomes aware he’s about to be shanghaied.*” – «**Я відчув себе візитером у лондонському порту сімнадцятого століття, котрий раптом усвідомив, що його зараз силоміць записують у моряки**».

При перекладі часто доводиться із двох однаково обов’язкових для перекладу якостей обрати більш важливу на думку автора перекладу. Перекладачеві необхідно, виходячи з обставин, поєднати суперечливі вимоги та досягти такого дотримання необхідного та достатнього, в якому і закладений успіх перекладу.

Втім, ці вимоги не є явищами, що взаємовиключають одне одного. В живому процесі перекладу вони, навпаки, доповнюють одне одного. У конфлікті між необхідністю, що диктується оригіналом, та свободою, що представлена законами і можливостями рідної мови, мірою свободи слугує обов'язкове наближення до оригіналу, а мірою точності – допустимість вибору найкращих, найбільш відповідних засобів української мови.

Найчастіше в перекладі художнього твору перекладач використовував калькування та трансформації, в незначній кількості – перекладав засоби образності нейтральними конструкціями.

*Науковий керівник: Шахновська І. І.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 811. 111: 811. 16 (043.2)

Палій В. В.

Національний авіаційний університет, Київ

СТИЛІСТИЧНІ ЗАСОБИ ЕКСПРЕСІВІЗАЦІЇ У ПЕРЕКЛАДІ НАУКОВО-ПОПУЛЯРНОГО ТВОРУ

Адекватний переклад науково-популярного тексту неможливий без урахування експресивно-стилістичних особливостей оригіналу. У дослідженні проаналізовано основні засоби експресивізації в науково-популярному творі Джейсона Фрайда “Rework”, а саме: порівняння, метафора, метонімія та гіпербола.

Порівняння в науково-популярному тексті дозволяють зробити поворот в поетичному мисленні та художньо оформити мову. У предикативних порівняльних реченнях порівняння може мати поширену форму, бути ускладнене метафорами, диминутивами, апелятивами та епітетами:

“That’s like building a rocket ship but starting off by saying, “Let’s pretend gravity doesn’t exist.” [7, с. 28] – «Це все одно, що взятися будувати космічну ракету й заявити: «Зробімо вигляд, що гравітації не існує» [8, с. 42].

Метафора є найчисленнішою групою художньо-образних засобів. Під час опису лінгвістичних понять метафора виконує подвійну функцію: роз’яснювальну, яка забезпечує доступний виклад наукового матеріалу, полегшує його сприйняття та засвоєння, і експресивну, яка виступає засобом емоційного впливу на читача [3, с. 144]. Граматично метафори в науково-популярному тексті поділяються на: дієслівні (які мають форму простого або складеного предиката) та іменні, виражені іменниками, прикметниками, дієприкметниками [6, с. 132].

Частотність застосування стратегій передачі метафор зображено на Рисунок 1. Як видно з рисунку, найбільш частотною стратегією при перекладі науково-популярного твору Джейсона Фрайда “Rework” є збереження експресивного ефекту, що значно поступається стилістичній адаптації та підсиленню експресивного ефекту.

Рис. 1

Дослідники припускають, що для англійських науково-популярних текстів характерне використання елементів різних стилів: розмовного, художнього, канцелярського [4, с. 327], в той час як в українському науково-популярному стилі використання емоційно-експресивної лексики обмежене, зокрема нечастотними є випадки вживання фразеології та метафоричності [3, с. 144].

У випадках, коли значення англійської та відповідної української метафори збігаються, вона передається в перекладі в незмінному вигляді:

“Before you stick your head in that noose, look for another way.” [7, с. 24] – «Отже, перш ніж **встромити голову в цю петлю**, краще пошукайте інший шлях» [8, с. 38].

Однак, крім прямого перенесення експресивної одиниці в текст перекладу, може замінюватися або додаватися будь-який подібний компонент, зазвичай, з метою відповідності узусу [2, с. 201]. Наприклад:

“It’s just not worth it.” [7, с. 23] – «Ця **шкурка просто не варта вичинки**» [8, с. 37].

Проводячи аналіз аспектів функціонування гіперболи, учені дотримуються спільної думки щодо визначення цього поняття. Гіпербола – це стилістичний прийом, для вираження навмисного перебільшення або інтенсифікації ознаки предмета, явища або дії, що ґрунтується на контрастному протиставленні реальної та нереальної кількісної чи якісної характеристики. Застосування цього прийому контекстуально зумовлене і сприймається лише у випадку, коли автор та реципієнт мають спільні фонові або контекстуальні знання [5, с. 238]. Контрастне зіставлення реальної та гіперболічної ознак сприяє переосмисленню зв’язків та оцінок у свідомості носіїв мови. Таким чином, можливе збереження або ж посилення прагматичного впливу. Наприклад:

“Meetings are toxic.” [7, с. 52] – «**Наради – токсичні**» [8, с. 66].

“Great companies start in garages all the time.” [7, с. 26] – «**Знамениті компанії завжди починають у гаражах**» [8, с. 40].

Спостерігається тенденція до збереження експресивного ефекту при відтворенні як лексичних засобів вираження емоційно-суб'єктивної оцінки, так і елементів художньої мови. Більш того, всі порівняння, персоніфікації, метонімії та майже всі гіперболи, використані в оригіналі, збережені в перекладі.

Наведемо приклад збереження експресивного ефекту метонімії:

“Amazon. com focuses on fast (or free) shipping, great selection, friendly return policies, and affordable prices.” [7, с. 40] – *«Amazon. com фокусується на швидкій (або безкоштовній) доставці, широкому виборі, дружній політиці повернення товару та доступних цінах»* [8, с. 54].

У вищезазначеному реченні наявний метонімічний зв'язок, за якого дії, що здійснюються людьми (focuses on, sells), переносяться на організації, в яких вони працюють (Amazon. com, the lumber industry). Використання цього прийому в перекладі дозволяє зберегти експресивний ефект на рівні оригіналу.

Отже, у вищезазначених прикладах ми можемо прослідкувати стратегію збереження експресивного ефекту оригінальних висловлювань з додаванням образного компонента. Гіпербола може вживатися не лише як засіб фіксації думки, а і як спосіб відображення емотивно-експресивних конотацій. У ній поєднуються раціональний та чуттєвий аспекти оцінки певних явищ, подій та ситуацій, що робить цей прийом ефективним засобом впливу на реципієнтів [5, с. 35]. Метонімія є складовою частиною концептуальної системи, яка визначає спосіб мислення та діяльності людини. Ці засоби надають тексту оригіналу та перекладу експресивно-емоційного забарвлення та дозволяють донести до читача необхідну інформацію та емоціональний посыл висловлювання [1, с. 17]. Найпоширенішим способом використання порівнянь в науково-популярному тексті є використання порівняльного звороту в структурі простої предикативної одиниці, який часто ускладнюється однорідними референтами порівняння, явищами паралелізму, метафоризації, супроводом порівняння іншими мовними засобами.

Наше дослідження показало, що перекладачі в три рази частіше обирають стратегію збереження метафори, ніж стратегію стилістичної адаптації.

Список літератури

1. Бадеева Е. Я. Метонимия имени в общественно-политической лексике английского языка: когнитивный и прагматический аспекты: дисс. канд. филол. наук: 10. 02. 04 / Бадеева Елена Яковлевна. – Владивосток, 2004. – 197 с.
2. Комиссаров В. Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). – М.: Высшая школа, 1990. – 253 с.
3. Онуфрієнко Г. С. Науковий стиль української мови: [навч. посіб.] / Г. С. Онуфрієнко. – К.: Центр навчальної л-ри, 2006. – 312 с.
4. Прунч Э. Пути развития западного переводоведения. От языковой асимметрии к политической. / Пер. с нем. – М.: Р. Валент, 2015. – 512 с.
5. Claudia Claridge. Hyperbole in English: A corpus-based study of exaggeration. Cambridge: Cambridge University Press, 2011. – 316 p.
6. Gile D. Basic concepts and models for interpreter and translator training / Daniel Gile. – Amsterdam; Philadelphia: John Benjamins Pub. Co, 2009. – XV, 283 p.
7. Jason Fried / Jason Fried. – Random House, 2010. – 288 p.

8. Фрайд Д. Rework. Ця книжка змінить Ваш погляд на бізнес/ Д. Фрайд пер. з англ. м. Н. Кошманенко. – К.: Книжковий клуб "Клуб Сімейного Дозвілля", 2016. – 176 с.

Науковий керівник: Пилипчук М. Л., ст. викладач

УДК 659. 123. 4 (043.2)

Рикичинська Д. О.

Національний авіаційний університет, Київ

РЕКЛАМНА НАЗВА: ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО НЕЙМІНГУ

Традиційно неймінг визначають як процес створення оригінальної назви для компанії, торгової марки, бренду чи фірми [1, с. 360]. Основна вимога до неї – комерційна успішність. Однак рекламна назва є складником професійної мови копірайтерів, що має свою специфіку.

Оскільки будь-яка професійна мова базується на літературній мові, вона не може виступати її руйнівником, порушуючи встановлені норми, особливо якщо нейм поданий не державною, а іншою мовою.

Нейм як маркетинговий термін означає вербальне втілення бренду та цінностей, які він сповідує, тому дуже важливо обирати саме таку назву, яка не конфліктує із цими цінностями. Фахівці нерідко порівнюють його з контейнером сенсу, підкреслюючи специфіку цього терміну і те, що саме вдалий нейм перетворює просто товар на бренд.

Брендом називають комплекс понять, які узагальнюють уявлення людей про відповідний товар, послугу, компанію або особистість.

Розглянемо основні вимоги до рекламного іншомовного нейму:

1. Він є індикатором певного товару або послуги, тому не може відштовхувати клієнта, а, навпаки, має заохочувати його придбати те, що пропонує виробник, пам'ятаючи, що рівень скептицизму покупця до реклами постійно зростає. Наприклад, такими невдалими видаються назви м'ясних магазинів LUXURY DOGS (буквально: «розкішні собаки», Київ), яка викликає негативні емоції у споживача; WINE STORY (буквально: «винна історія», м. Одеса); GREEN MARINE (буквально: «зелений морський», м. Одеса), що провокують когнітивний дисонанс.

2. Він не може стати бар'єром між учасниками комунікації за умови його хибної семантизації, що створює дискомфорт для клієнтів, наприклад: BOOK SHOP (буквально: «книжковий магазин»), що обраний для назви м'ясного маркету (м. Київ), а також сленговий варіант назви PAPA CENTER (буквально: «папа центр», м. Севастополь).

3. Бути естетичним з погляду сприйняття покупцем, створювати позитивну психологічну ауру, не порушувати норми літературної мови, наприклад: VINTAGE (магазин молокопродуктів, Київ), оскільки в україномовному просторі це слово означає будь-які побутові предмети минулого в сучасній інтерпретації. Подібна назва не є вдалою для магазину молокопродуктів.

Прикладом доцільної назви може бути нейм м'ясного магазину MEAT LEADER (буквально: «м'ясний лідер», м. Одеса), який позитивно сприймається цільовою аудиторією.

1. Забезпечує інтелектуальний комфорт для клієнтів, тому назва м'ясного магазину AVE MARIA (м. Київ), яка є цитатою з католицької молитви до Діви Марії, викликає посмішку і навіть роздратування, що не можна вважати вдалим маркетинговим ходом. У такому випадку кращою буде навіть нейтральна назва, що не викликає негативних асоціацій.

Отже, реклама є двигуном торгівлі за умови професійного неймінгу як першої сходинки у комерційному процесі, тому до вибору назви варто ставитися дуже серйозно, бо від цього залежить комерційний успіх роботи фірми та імідж її співробітників.

Список літератури

1. Кузминская Я. А., Криворотько Е. О. Особенности нейминга в формировании бренда компании // Молодой ученый, №21 (80), 2014. – С. 360-363.

2. Фоменко О. С. Про деякі особливості неймінгу у національному брендингу // Нова філологія, №46, 2011. – С. 216-220.

3. Проскура А. Неймінг. Керівництво до дії: 12 способів створити прибуткову назву. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://Koloro.ua/ua/blog/brending-i-marketing/htm/>

Науковий керівник: Семігінівська Т. Г., канд. пед. наук, доцент

УДК 81'255: 341. 24 (043.2)

Сахно Т. І.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ КОНТРАКТІВ

Перекладацька діяльність займає важливе місце серед інших аспектів міжмовної діяльності. При цьому ключову роль у міжнародній співпраці часто відіграють контракти та інша ділова документація, що вимагає багатомовного перекладу задля забезпечення інформацією кожного з учасників цих відносин.

На світовому ринку з'являється все більше учасників, серед яких і фізичні, і юридичні особи. За рахунок цього підвищується попит на професійних перекладачів, адже присутність на міжнародній арені не виявляється можливою без фактору багатомовності, або принаймні англomовності, а контракти та угоди є обов'язковою умовою співпраці двох і більше учасників таких відносин.

Переклад юридичних і ділових документів і текстів має свої особливості та специфіку [2, с. 18]. У більшості випадків, перекладачі набувають знання, необхідні для розуміння вихідного тексту безпосередньо в процесі перекладу, точніше, на етапі аналізу змісту вихідного тексту, що передує самому перекладу. Окрім того, перекладач має в своєму розпорядженні тлумачні і двомовні словники, глосарії, бази даних, енциклопедії, а часто й особисті контакти з фахівцями і т. д. [1, с. 137].

Одним з найбільш суперечливих прийомів, які перекладачі використовують під час роботи з документами, є використання перекладацьких трансформацій. Термін «перекладацька трансформація» широко використовується багатьма перекладацями (Л. С. Бархударов, В. Н. Комісаров, А. Д. Швейцер, Р. К. Мін'яр-Білоручев, Я. Й. Рецкер та ін.). При описі процесу перекладу перекладацькі

трансформації розглядаються як способи перекладу, які може використовувати перекладач при роботі з різними текстами у тих випадках, коли словниковий відповідник відсутній або його вживання неможливе відповідно до контексту.

Значна роль у дослідженнях, присвячених перекладацьким трансформаціям, відводиться мірі їх необхідності та допустимості їх використання. Процес застосування адекватної міри вживання трансформацій можна визначити за трьома принципами:

- Принцип вмотивованості (це принцип виконує функцію обмеження і недопущення довільних перекладацьких трансформацій);

- Принцип мінімальності трансформацій (тобто передбачається використання трансформацій, але у той же час цей принцип виконує функцію недопущення надмірних трансформацій);

- Принцип загальної обмеженості трансформацій (полягає у невикористанні трансформацій, що мали б певний мотив, але виходили б за межі допустимого в перекладі).

Зрозуміло, що золота середина між буквалізмом та вільністю і є тією мірою, яку має знати кожен перекладач у своїй роботі. За цією мірою можна відрізнити аматорський переклад від професійного. І відчуття цієї міри приходить до кожного перекладача з досвідом. Тобто, це не правило або алгоритм, за яким, виконуючи переклад, можна досягти найкращого результату. Цей факт черговий раз підтверджує складність роботи перекладача.

Тож можна зробити висновок, що для визначення адекватної міри перекладацьких трансформацій при перекладі контрактів слід керуватися трьома принципами.

Список літератури

1. Курс лекцій з теорії та практики перекладу для інститутів і факультетів міжнародних відносин. – Київ: Ельга, 2006. – 280 с.

2. Технологія перекладу: Навч. посібник для студ. Лінгвістичних вузів і фак. / Лев Костянтинович Латишев. – 2-е вид., перероб. і доп. – М.: Видавничий центр "Академія", 2005. – 320 с.

*Науковий керівник: Васік Ю. А.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 81. 255*4 (043.2)

Сітко Д. П.

НТУУ КПІ ім. Ігоря Сікорського, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ЗАСОБІВ НЕВЕРБАЛЬНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Невербальна комунікація займає значне місце в житті людини і суспільства, оскільки більша частина спілкування відбувається без участі засобів мовного коду, але з орієнтацією на інші його складові: паралінгвістичні елементи, елементи інших семіотичних систем. Уся сфера інформації, що не пов'язана безпосередньо з передачею її в структурно-оформленому мовленнєвому висловлюванні, належить до так званої «емоційної мови». Основними засобами цієї мови є інтонація голосу, специфічне експресивно-емоційне забарвлення, жести, міміка, ситу-

ація мовлення. Вони слугують системою немовних знаків, що супроводжують мовне спілкування та беруть участь у передачі повідомлення.

Використання невербальних засобів є невід'ємною частиною комунікативного акту, оскільки вони утворюють його самостійну підсистему. У живому мовленні під час перцепції мовного повідомлення відбувається процес перетворення візуальної та слухової інформації на мовний компонент. Тому значної актуальності набуває вивчення відтворення невербальних засобів у письмових повідомленнях, зокрема художніх текстах, де невербальні компоненти перетворюються на словесну форму, що має власні особливості структуризації, оформлення та відтворення.

Переклад невербальних засобів комунікації у художньому тексті – складний і двохсторонній процес. З одного боку – це сприйняття невербальних засобів в художньому мовленні, а з іншого – їх переосмислення і відтворення в тексті вербальними засобами.

Художній переклад – це один з найкращих проявів міжлітературної (а значить, і міжкультурної) взаємодії. Фактично він є основною частиною національно-літературного процесу. Проблеми, пов'язані з тим, як представлені невербальні знаки і моделі невербальної поведінки в творах, розглядалися у роботах Г. Барташевої та Є. Верещагіна [1]. У художньому перекладі дуже важливо зберегти форму, зміст, структуру і естетичний вплив оригіналу тексту. На думку В. Комісарова, основним завданням перекладача в художньому перекладі є передача художньо-естетичної специфіки оригіналу та створення повноцінного художнього тексту мовою перекладу [2, с. 143]. Щоб досягти цієї мети, перекладач обирає більш вільні засоби перекладу і може пожертвувати окремими деталями першоджерела. Адекватність художнього перекладу більшою мірою залежить від рівня освіченості перекладача – фонових знань, професійних навичок і особистого досвіду.

Вибір тактик відтворення комунікативної поведінки персонажів залежить від багатьох чинників, таких як фонові знання перекладача, його вміння розпізнавати в тексті невербальну інформацію і правильно розтлумачувати різноманітні компоненти несловесної комунікації персонажів у контексті всього твору. У відтворенні невербаліки при передачі емоцій персонажів та створенні загальної емоційності твору основні труднощі полягають не лише у збереженні статусних ознак, а й у точності передачі станів героїв та стилістичного забарвлення художнього мовлення [1]. Перекладачі переважно вдаються до пошуку словникових відповідників – буквального перекладу, поряд із різноманітними трансформаціями: заміною, додаванням тощо.

Мовні репрезентації відіграють велику роль для сприйняття та розуміння невербальних засобів комунікації у творах сучасної англomовної художньої літератури. Серед труднощів, що пов'язані з мовним втіленням засобів комунікації, науковцями виокремлені такі, як установлення відповідності між маркером невербальних засобів комунікації, які його номінують, та його значенням; ідентифікації та декодування номінацій невербальних засобів комунікації, виражених експліцитно або імпліцитно у вигляді слова, словосполучення, фрази й надфразної єдності; розуміння соматичних та сенсуальних номінацій невербальних засобів комунікації; інтерпретації авторських номінацій невербальних засобів комунікації.

Насамкінець, варто зазначити, що для відтворення стилістичних тонкощів несловесного спілкування персонажів перекладачі переважно вдаються до буквального

ного перекладу, поряд із різноманітними семантичними, лексичними та граматичними трансформаціями.

Список літератури

1. Барташева Г. Взаємодія невербальних та вербальних компонентів ситуації комунікативного домінування в англomовному дискурсі: автореф. дис. ... канд. філол. наук: 10. 02. 04. Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Харків, 2004. – 20 с.

2. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода. – М.: ЛКИ, 2007. – 176 с.

Науковий керівник: Сітко А. В., канд. філол. наук, доцент

УДК 81'367. 3 (043.2)

Скіцько І. Р.

Національний авіаційний університет, Київ

СИНТАКСИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ТА АНГЛІЙСЬКОГО РОЗМОВНОГО МОВЛЕННЯ

Розмовне мовлення становить масову суспільно-мовну практику, такий засіб комунікації, який охоплює основні сфери життя людини. В межах розмовної мови протікає повсякденна, а значить і основна частина спілкування індивідів. Основними синтаксичними особливостями розмовного стилю української та англійської мов є: переважне використання форми діалогу, широке переважає простих, неповних, а також вживання односкладних речень.

Розглянемо для початку приклади використання простих неповних речень на основі діалогів, які передбачають живу, динамічну мову, представлену в англomовній п'єсі "Cat on a Hot Tin Roof":

- *Was the water cool?*

- *No.*

- *But it made y' feel fresh, huh?*

- *Fresher...* [5].

Досить часто відбувається одночасно упушення і підмета, і присудка. У наведених прикладах перша репліка є запитом інформації, а наступна виражається синтаксичною конструкцією неповного речення, оскільки немає необхідності повторювати зайвий раз те, що сказано у запитанні.

Дану синтаксичну структуру також можна спостерігати в українській повісті «Кайдашева сім'я». У багатьох випадках неповні речення додають ще більше акценту, виразності реченню, як от у наступному прикладі:

- *Карне! – промовив Лаврін. – А кого ти будеш оце сватать?*

- *Посватаю, кого трапиться, – знехотя обізвася Карно* [3].

Беручи до уваги сучасну англійську мову, варто зазначити, що односкладних речень в ній набагато менше, ніж в українській. Такий тип речень часто застосовують для описів. За допомогою односкладних речень автори передають особливу атмосферу, деталізуючи предмети та явища, і створюють таким чином чітке зображення в нашій уяві:

The moon [5].

Xama [3].

В англійській мові дієслівні односкладні речення поділяють на наказові та інфінітивні.

“Don’t laugh at me, Brick, ” said Maggie [5].

To stay here – alone, forgotten by everyone! [5].

Why not go there immediately? [5].

Доречно було б навести декілька прикладів односкладних речень із художнього тексту, приділяючи увагу українському розмовному мовленню:

Де тебе носило? [3].

Галас, крик, гуркіт невгамовний [3].

Та вже й посадило той горб, неначе оту гулю на твоїй лисині, куме! [3].

Структурно-граматичні різновиди неповних та односкладних речень володіють особливою семантикою. Вони застосовуються авторами для того, щоб представити більш яскраво певні висловлювання, сконцентрувати увагу читача на певній ролі, яку відіграє кожен компонент речення, як виражений, так і домислований.

Для розмовного стилю мовлення характерне використання вигуків, вигукових форм дієслова (бах, бум, стриб, стук, трах, хлоп, шусть та ін.), що вказують на раптову і миттєву дію.

Натрапляємо часто також на лексичні повтори та перелічення. Основна функція повторів – це передача додаткової інформації емоційності, експресивності та стилізації. Повтори, вжиті в українському розмовному мовленні, з експресивно та стилістично забарвленою лексикою, створюють яскраві візуальні та звукові ефекти. Художнє мовлення автора стає упорядкованим, чітким, динамічним та емоційно-виразним:

Карпо схопився й зачепив ногою глиняник. Глиняник перекинувся й покотився з горбика. Карпо обернувся, щоб не замазати чобіт, і зачепив п’ятою другого глиняника з білою глиною, що стояв коло самого порога. Глиняник покотився на середину двору, а за ним простяглася біла стежка, неначе хто простелив од порога білий рушник [3].

Іноді автори створюють елементи з анафоричною чи епіфоричною побудовою, повторюючи початкові або кінцеві компоненти, фрази та речення, що справляє на читача сильне емоційне враження, зароджує в ньому глибокі почуття та схвилюваність:

A smile would come into Big Daddy face. Smile extended into laugh, the laugh into roar, and the roar became general [5].

You married me early that summer we graduated out of Ole Miss, and we were happy, weren’t we, we were blissful, we were wonderful yes, hit heaven together every time that we loved! [5].

Таким чином, проаналізувавши різні випадки використання речень з повторами, можна зазначити, що вживання таких типів синтаксичних конструкцій часто застосовується в розмовному мовленні як української, так і англійської мов. Вони представляють собою цілеспрямоване відхилення від нейтральної синтаксичної норми для передачі додаткової інформації, для більшої експресивності, емоційності художнього мовлення, деталізації та досягнення семантичної глибини висловлення.

Інверсія також є стилістичним засобом, характерним для розмовного мовлення. Вона використовується для зміни звичайного порядку слів із метою емоційного і смислового виділення висловлювання. Тобто індивідуалізує й емо-

ційно увиразнює мовлення, підсилює значимість інверсованого елемента. Автори застосовують інверсію для надання художній літературі стилістичного відтінку, в результаті чого оповідь наповнюється яскравими та особливими барвами. Інверсоване слово за рахунок того, що потрапляє в незвичну для нього синтаксичну позицію, мимоволі привертає й затримує на собі більше уваги.

At the rise of the curtain someone is taking a shower in the bathroom, the door of which is half open [5].

За столом сидів його кум з лисиною на всю голову [3].

Українська мова належить до мов із вільним порядком членів речення, втім існує їх певна логічна та узвичаєна синтаксична послідовність, яка видається природнішою, а її зміну читач психологічно сприймає як недотримання певної усталеної норми.

Наступним оригінальним способом покращити та доповнити зміст речень є парцеляція. Парцеляція полягає у членуванні речення (як простого, так і складного) на окремі сегменти з метою надання висловленню виразності. Унаслідок такого членування зміст речення виражається не однією, а декількома мовними одиницями. Наприклад:

When I came to his room that night, with a little scratch, like a shy little mouse at his door, he made that pitiful, ineffectual little attempt to prove that what I had said wasn't true [5].

Побила мене лиха година та нещаслива! – загомоніла Кайдашиха. – З чим же ти пойдеш завтра на ярмарок, коли пропив гроші? Треба солі, треба горщиків, треба смоли. Чим ти будеш мазати вози? Настас возовиця. Та треба дечого накупити і к весіллю. Адже ж думаси жешить сина [3].

Комунікативна інтенція у таких конструкціях полягає у акцентуванні кожного компонента, винесеного за межі речення. Як показує ілюстративний матеріал, парцельовані конструкції виділяють відрізки тексту, які акцентуються автором.

За межі речення можуть бути винесеними будь-які члени речення, як головні, так і другорядні, або ж частини складних речень з різними типами зв'язку. Зокрема, розірвана авторська інтенція може бути представлена парцелятами – головними членами речення (підметами чи присудками).

Yep, got the report just now... it didn't surprise me, Baby... [5].

Breakin' your ankle last night on the high school athletic field – doin' what? Jumpin' hurdles? At two or three in the morning? Just fantastic! Got in the paper [5].

- *Хіба ж ти не бачиш, що ти в сніях, – сказала Кайдашиха* [3].

- *А може, це я згубив очі на греблі? Нічогосінько не бачу! їй-богу, нічогосінько! А може, кум повидирав мені баньки з лоба, – говорив Кайдаш сам до себе, – оце лиха моя годинонька! Як же оце я прийду додому без очей?* [3].

Ці конструкції створюють рівномірну організацію висловлювання, справляють сильний вплив на читача, одночасно виділяючи логічність, ритмічність, емоційність і виразність, служать фоном для виділення потрібного слова чи відрізка висловлювання.

Крім основної функції, парцелювання полегшує читання тексту, оскільки автор, членуючи громіздке висловлення на частини, допомагає читачеві у його сприйнятті. Розділовий знак (знак питання чи крапка) сприяє зміні інтонації: у цьому випадку обидві частини актуалізовані яскравою питальною інтонацією, що підвищує експресивність.

Отже, використання різних типів конструкцій у діалогічному мовленні збагачує розмовний стиль. Такі конструкції застосовуються авторами для того, щоб представити більш яскраво певні висловлювання, сконцентрувати увагу читача на певній ролі, яку відіграє кожен компонент речення, як виражений, так і домислюваний.

Список літератури

1. Бирик С. П. Усна літературна мова в українській культурі повсякдення / С. П. Бирик. Ніжин: Вид-во «Аспект-Поліграф», 2013. – 589 с.
2. Баллі Ш. М. Загальна лінгвістика і питання англійської мови. – К.: Вид-во інозем. літ., 1995. – 410 с.
3. Нечуй-Левицький І. С. Кайдашева сім'я [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.ukrlib.com.ua/books/printit.907>
4. Birner B. The syntax and discourse function of locative inversion in English. – New York, 1989. – 235 p.
5. Tennessee Williams. Cat on a Hot Tin Roof [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://self.gutenberg.org/articles/Cat_on_a_Hot_Tin_Roof
Науковий керівник: Шахновська І. І., канд. філол. наук, доцент

УДК 81'361: [811. 111+811. 161. 2 (043.2)

Співак Е.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЙНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ МОВАХ (НА МАТЕРІАЛІ РОМАНУ С. МОЕМА «ТЕАТР»)

Вивчення емоцій та їх роль у житті людини завжди цікавили вчених. Важливою особливістю емоцій є їх комунікативна здатність. Вони пронизують усю комунікативну діяльність людини, усі сфери її життя і відображаються на всіх рівнях мови. Мовлення є найважливішою формою вираження емоцій людини. Наразі дослідження проблеми «мова та емоції» є одним з основних пріоритетних напрямків сучасного вітчизняного мовознавства. Різні науковці, такі як О. Леонтьєв, Б. Додонов, К. Ізард, В. Шаховський, Г. Ріві та інші, інтерпретують сам термін «емоція» по-різному. Емоції універсальні, а структура мотивної лексики не збігається в різних мовах, особливо в українській, вона має національну специфіку. У зв'язку з цим в лексичній семантиці виділяються універсальні емотивні смисли. Почуття і емоції практично неможливо виразити за допомогою тільки однієї мови. Зазвичай емоційність у мові виражається сукупністю мовних засобів різних рівнів та, звичайно ж, за допомогою невербального спілкування.

Під час дослідження засобів вираження емоційності на матеріалі роману С. Моема «Театр» нам вдалося виявити, що автор використовує у своєму творі багато порівняльних та синтаксичних конструкцій, дієслівних виразів, але найбільш частотними були фразеологізми та вигуки. Також нами було виявлено, що в аналізованому творі лексичні засоби передачі позитивних емоцій переважають над лексичними засобами передачі негативних емоцій.

Наведемо декілька прикладів: 1) *“Her heart thumped against her ribs.”* Передаючи сильне хвилювання головної героїні за допомогою фразеологізму, С. Моєм описує її фізичний стан – прискорене серцебиття, яке виникає внаслідок емоційного

збудження – як позитивного, так і негативного. 2) *“I feel on the top of the world. I feel like a million dollars. I want to be alone and enjoy myself.”* Аналізуючи цей приклад, ми бачимо, що головна героїня сама описує свій емоційно піднесений стан після тріумфального виступу на сцені, представлений у творі фразеологізмами – *to feel on the top of the world, to feel like a million dollars*. 3) *“Poor lamb, he must be as poor as a church mouse.”* Говорячи про свого молодого коханця *he must be as poor as a church mouse*, головна героїня, за допомогою порівняння описує убогість квартири, в якій він живе та яка справляє на Джулію зовсім не гнітюче враження, а навіть навпаки, вона в уяві повертається до днів своєї молодості. 4) *“Oh, my love, don't you know there isn't anything in the world I wouldn't do for you?!”* У цьому прикладі ми бачимо, що завдяки вигуку-звертанням *Oh, my love* Джулія привертає увагу свого чоловіка під час напруженої розмови. 5) *“What a relief!”* У цьому прикладі автор використовує вигук, що передає емоцію радості або задоволення. 6) *“Well, young feller!”* Використання автором цього вигуку дає йому змогу привернути увагу співрозмовника. 7) *“Hulloa, Julia, what's the matter with you tonight? Gosh, you look swell. Why you don't look a day more than twenty-five.”* Прагнучи висловити емоції, притаманні людині у момент подиву, автор вдається до вітального вигуку *Hulloa* у поєднанні з вигуком, що передає приємне здивування чи досаду від побаченого *Gosh*. 8) *“He was in great spirits, not only because he was home for a few days, but because the end of the war was in sight.”* У наведеному прикладі С. Моем називає емоцію, яку відчував Майкл по поверненню додому із війни, використовуючи дієслівний вираз *to be in great spirits*. 9) *“All this emotion worked on Julia and, though she smiled happily, the tears coursed down her cheeks.”* Емоційний стан Джулії у момент оголошення батькам про майбутнє весілля передано завдяки синтаксичній конструкції *though she smiled happily, the tears coursed down her cheeks*. Тобто ми розуміємо, що сльози – це не завжди наслідок якихось негараздів, а інколи навпаки – сльози з'являються від щастя, від сплеску позитивних емоцій. 10) *“Her jaw was set and her eyes were frowning.”* Такий опис найбільш яскраво демонструє емоцію «злості» – неможливість Джулії стримати почуття крайнього роздратування, обурення, гніву.

Отже, як бачимо, роман С. Моема «Театр» насичений великою кількістю лексичних засобів вираження емоцій. Завдяки ним можна зрозуміти, що саме автор хоче донести до читача, які почуття персонажів він намагається нам показати, створюючи яскраву та неповторну композицію образної системи та сюжетну лінію твору.

Науковий керівник: Крилова Т. В.,
канд. філол. наук, доцент

УДК 82: 81'25 (043.2)

Степасюк В. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ВНУТРІШНІЙ МОНОЛОГ ЯК ПРОВІДНА КОМПОЗИЦІЙНО-МОВЛЕННЄВА ФОРМА ПЕРСОНАЖНОГО МОВЛЕННЯ В ОПОВІДАННЯХ ВІЛЬЯМА ФОЛКНЕРА ТА ЙОГО ВІДТВОРЕННЯ В ПЕРЕКЛАДІ

Проблема внутрішнього мовлення є однією із найсуттєвіших у царинах різних напрямків гуманітарних наук, у тому числі й у літературі. Внутрішній монолог є досить складним, різноплановим явищем, що напряму пов'язане із мисленням і

мовою, тому воно вимагає багатоаспектного дослідження з урахуванням різних підходів, зокрема психолінгвістичного, лінгвістичного й літературознавчого.

Актуальність дослідження обумовлена загальною спрямованістю літературознавчих досліджень внутрішнього мовлення, що враховують всі фактори, які впливають на сприйняття, розуміння та комплексне вивчення внутрішнього мовлення у художньому тексті.

Проблемі внутрішнього діалогу присвячена значна кількість досліджень, серед них дослідження таких вчених як Л. Виготський, Е. Дюжарден, С. Балей, Ю. М. Сергеева, Б. Басв та інші. На думку дослідників, внутрішнє мовлення – процес та продукт мовленнєво-розумової діяльності суб'єкта свідомості, відтворені засобами художньої мови в тексті [1, с. 51].

Мета дослідження полягає у вивченні відтворення та передачі феномену внутрішнього монологу творів В. Фолкнера в україномовних перекладах, його лінгвостилістичних особливостей та семантичного наповнення.

Застосування методики функціонального аналізу внутрішнього монологу у художньому тексті, що передбачає його вивчення з широких філологічних позицій психолінгвістики, лінгвістики та літературознавства, дозволило визначити сутність внутрішнього монологу як комплексної мовленнєвої та лінгвістичної універсалиї.

У художньому тексті внутрішнє мовлення є орієнтованим на відтворення процесу мислення із перспективи персонажа та є способом розкриття світогляду героя. Використання різних видів внутрішнього мовлення сприяє розкриттю емоційно-психологічного стану персонажа та проникненню у його внутрішній світ, що конкретизує художній образ, а також мотивує дії та вчинки героя.

У своїй творчості В. Фолкнер зосереджувався на репродукції складного, неоднозначного й водночас багатого внутрішнього світу людини. У своїх творах письменник приділяє увагу психологічним епітетам, що охоплюють граничні межі образу та стають важливим засобом творчого пізнання світу неповторної людської душі.

Словесні мотиви не можна розглядати поза їх функціонуванням на інших рівнях художньої системи. Ізоморфність у Вільяма Фолкнера займає особливе місце, коли той чи інший мотив зумовлює характер вербального оформлення тексту та навпаки. Мотиви повернення, коловоротності визначають сюжетне розгортання подій та водночас мовлення організовується колами, не послідовно, а спіралевидно, з поверненням до вже сказаного, проясненням та акцентуванням окремих аспектів ситуації чи висловлювання.

Вихідною точкою новелістичної психопоетики В. Фолкнера виступає апеляція у тексті до прийому внутрішньої фокалізації героя, що включає парадигму модерністського мистецтва. Для В. Фолкнера характерною є тенденція до використання асоціативного внутрішнього монологу, що фіксує психологічні наслідки навіть найбільш миттєвих вражень, а за умови психологічної перемиї персонажа трансформується в авто-діалог. Репрезентація В. Фолкнером внутрішньої персонажної рефлексії майстерно чергується із об'єктивованою авторською позицією, що дає змогу всебічно дослідити приховані глибини внутрішнього буття індивіда.

Отже, внутрішнє мовлення в художньому тексті є орієнтованим на відтворення процесу мислення із перспективи персонажа, воно є способом саморозкриття героя та специфічною естетичною формою передачі його точки зору.

Відкриваючи перед читачем внутрішній світ героя, внутрішній монолог дає можливість зрозуміти механізм його зовнішніх дій.

Список літератури

1. Зборовська Н. В. Психологія і літературознавство: Посібник. – К.: Академвидав, 2003. – 392 с.
2. Муратханова О. В. Художественное своеобразие рассказов У. Фолкнера: формирование новеллистического цикла в прозе 1930-х годов: дис... канд. філол. наук: 10. 01. 03 / Муратханова Ольга Вячеславовна. – Саранск, 2006. – 187 с.
3. Cowley M. The Faulkner – Cowley File: Letters and Memories, 1944–1962 / Malcolm Cowley. – London: Chatto and Windus, 1966. – 286 p.

*Науковий керівник: Плетенецька Ю. М.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 143. 21-933 (043.2)

Стрілець А. В.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

ПЕРЕКЛАД БІРЖОВИХ ТЕРМІНІВ

Питання специфіки термінів та способів їх перекладу завжди було дуже важливим у мовознавстві, адже від правильного перекладу залежала ефективність комунікації, що пов'язано з тим, наскільки правильно учасники відносин зрозуміють один одного.

Сьогодні світ не стоїть на місці, а стрімко рухається вперед: кожен хвилину створюється нове та вдосконалюється старе. В епоху глобалізації тіснішими стають відносини між державами у всіх сферах, таких як, наприклад, культура, освіта та економіка. Саме тому на сьогоднішній день постає питання про правильний переклад економічних термінів. Економіка включає в себе різні сфери діяльності: торгівля, сільське господарство, промисловість, біржова діяльність, – тому важливо враховувати, що в будь-якому тексті економічної спрямованості може бути наявна лексика з інших сфер. Кожна галузь економіки має свої специфічні одиниці, для перекладу яких необхідно знайти найбільш точний відповідник, враховуючи економічні, юридичні, політичні та культурні реалії конкретної країни. У більшості випадків при перекладі економічних термінів з англійської мови на українську лінгвісти намагаються знайти еквівалент, що є досить складним завданням, оскільки багато термінів прийшло в українську мову не так давно і не завжди можливо їх накласти на економічні реалії нашої країни.

Особливу увагу слід приділити термінам, які пов'язані із біржовою діяльністю. Адже з розвитком підприємницької діяльності створюються нові фінансові установи, а за допомогою бірж розширюється ринок та підвищується конкурентоспроможність товарів. Біржова торгівля сприяє результативній взаємодії між продавцем і покупцем конкретного товару, а також забезпечує механізм ціноутворення. Термінологія, яка використовується фахівцями з біржової діяльності, дуже специфічна і складна, а тому потребує відповідних знань та особливої ретельності. Насамперед, це стосується понять, які складаються з кількох слів. Для перекладу такої термінології існує кілька

способів: транслітерація, транскрипція, описовий переклад та використання аналогії. Розглянемо їх детальніше.

1. Транскрипція – передача літерами рідної мови звучання англійського слова, при цьому перекладач орієнтується на точну відповідність звучанню слова мовою оригіналу. Наприклад, *outsourcing* – аутсорсинг, *greenfield* – грінфілд (про різновид інвестицій), *expansion* – експансія (у значенні розширення), *greenmail* – грінмейл.

2. Транслітерація – механічна передача літер іноземної мови за допомогою букв рідної мови, при цьому звукова точність має другорядне значення. Наприклад, *deposit* – депозит, *holding* – холдинг, *instrument* – (у значенні фінансовий) інструмент, *agent* – агент.

3. Принцип описового перекладу – передача слова за допомогою пояснення його значення. Наприклад, *red chips* – акції китайської компанії, які продаються на фондовому ринку Гонконгу; *parent holding* – акції, які знаходяться у власності материнської компанії; *demutualize* – переходити з форми взаємної компанії в будь-яку іншу організаційно-правову форму.

4. Використання аналогії – пошук аналогу іноземного терміну у рідній мові. Наприклад, *Clearing House* – рахункова палата, *Chancellor* – міністр фінансів, *Treasury Department* – Міністерство фінансів, *Administrative Office* – Адміністративно-господарський департамент.

На основі викладеного матеріалу можна зробити висновок, що переклад біржових термінів здійснюється за допомогою транслітерації, транскрипції, описового перекладу та використання аналогії. Найпоширенішими способами є транслітерація та транскрипція.

Науковий керівник: Васік Ю. А., канд. філол. наук, доцент

UDC 811. 111: 81'367. 626. 1. (043.2)

Tlocea T.

University of Malta, Msida

STRATEGIES FOR GENDER INCLUSIVE LANGUAGE

In English, there is a difference between “grammatical gender”, “gender as a social construct” (which refers to the roles, behaviours, activities and attributes that a given society at a certain time considers appropriate for men or women) and “sex” as a biological characteristic of living beings. English has very few gender markers: the pronouns and possessives (*he, she, her and his*); and some nouns and forms of address. Most English nouns do not have grammatical gender forms (*teacher, president*), whereas a few nouns are specifically masculine or feminine (*actor/actress, waiter/waitress*). Some nouns that once ended in *-man* now have neutral equivalents that are used to include both genders (*police officer for policeman/policewoman, spokesperson for spokesman, chair/chairperson for chairman*).

Gender-neutral language, gender-inclusive language, or gender neutrality is language use that aims at minimizing assumptions regarding the gender, or biological sex, of human referents. The intention is typically a social or ethical one, such as to promote either diversity and/or opportunity, and the belief that the roles of men and women in society have changed in various ways. Various forms of gender-neutral language became a common feature in written and spoken versions of many languages

in the late twentieth century. Many feminists have argued that prior to this time, the practice of assigning masculine gender to generic antecedents was due to every language reflecting the prejudices of the society in which it evolved, and English evolved through most of its history in a male-centred, patriarchal society.

Gender-neutral language is widely recommended by certain types of businesses and educational institutions. For example, gender-neutral language has gained support from major textbook publishers and from professional and academic groups such as the American Psychological Association and the Associated Press. Newspapers like the New York Times and the Wall Street Journal avoid such language. Many law journals, psychology journals, and literature journals will only print articles or papers that use gender-inclusive language.

In this light, gender exclusive pronouns are a particularly common problem. These pronouns refer unnecessarily to only one gender, thereby excluding the other gender. Therefore, writers should avoid using such pronouns, instead substituting language which is gender inclusive, whenever possible. There are at least six main strategies for revising gender exclusive pronouns:

- A. Substitute a plural pronoun for the gender exclusive pronoun
- B. Delete the gender exclusive pronoun
- C. Substitute first or second person for third person
- D. Revise the sentence to change the subject
- E. Use "he or she" sparingly
- F. Substitute an article for the masculine or feminine pronoun

Following are the examples of each strategy.

Strategy A:

Original Sentence: *Although a doctor is busy, he should always answer his patient's questions.*

Revised Sentence: *Although doctors are busy, they should always answer their patients' questions.*

Strategy B:

Original Sentence: *A good lawyer uses his analytical ability.*

Revised Sentence: *A good lawyer uses analytical ability.*

Strategy C:

Original Sentence: *A careful student budgets her time.*

Revised Sentence: *As a careful student, you should budget your time.*

Strategy D:

Original Sentence: *A good salesperson makes sure she keeps her customers happy.*

Revised Sentence: *Keeping customers happy is an important part of being a good salesperson.*

Strategy E:

Original Sentence: *A teacher's success depends on whether she communicates effectively.*

Revised Sentence: *A teacher's success depends on whether he or she communicates effectively.*

Strategy F:

Original Sentence: *Every student should bring his text to class.*

Revised Sentence: *Every student should bring the text to class.*

Scientific supervisor: Dolnyk I. M., Senior Lecturer

PHILOSOPHY OF POST-TRUTH CONCEPT

Recently, the English media discourse has been replenished with a large number of new words that define modern realities. This is not surprising, since the purpose of the media discourse is to influence the mass consciousness by creating a global picture of the world, reflected in the language. As a result, the media discourse is replenished with neologisms, many of which are so-called “buzzwords”.

One of such “buzzwords” according to the Oxford Dictionary in 2016 was *post-truth*, which is still widely used in the English media discourse. Post-truth can be considered not just as a word, but as the whole concept in the 21st century media and political discourse. It first appeared in an essay “A Government of Lies” by an American scriptwriter of Serbian descent Steve Tesic in 1992, where it is said that people themselves decided to live in a “post-truth world”. Moreover, the government deliberately protects people from the truth, denying its existence.

We find it important to consider the linguistic features of the formation and use of the post-truth concept in order to get a clearer picture of its use. In the Oxford Dictionary, post-truth is defined as an adjective denoting circumstances in which emotional perception of information and personal beliefs are much more important for the public opinion formation than objective facts. Among the widely spread collocations we may define “*post-truth politics*” or “*post-truth age*”.

As for the word-building, the prefix *post-* refers to the period of time that comes after an event, such as, for example, in the adjective “*post-war*”. However, in some cases, this prefix acquires additional connotations, meaning the period of time when a particular phenomenon has lost its importance or relevance. One of the examples is the noun “*postnationalism*”, i. e. the process when states become less significant in comparison with interstate and global organizations. It is interesting to note that, according to the Guardian, Canada is an example of the first “*postnational state*” as a multicultural country, where the national identity is not clearly stated.

Another example of using the *post-* prefix with an additional meaning is the adjective “*post-racial*”, showing that racial prejudice is no longer on the agenda. The expression “*post-racial America*”, first appeared in 1971 on the pages of the New York Times in “Compact Set Up for ‘Post-Racial’ South” as a characteristic of an American South that has got rid of racial prejudice, theoretically it means an environment in which the United States is no longer a subject to discrimination. Recently, however, one can see the word combination “*post-racial racism*” as an oxymoron to express the continuing racist sentiments in American society. Thus, in the latter case, we can say about the negative connotations that this phrase has acquired in the media and political discourse.

Returning to the collocations “*post-truth politics*” and “*post-truth age*”, it is obvious that they also have negative connotations, as they characterize the politics or age when the search for truth is pushed into the background. Moreover, the media discourse actively offers various interpretations of various events, for which objective facts are less significant than emotions. Politicians have always lied to people, and the media, which create their own world where rumors are transmitted at cosmic speed, only contribute to the spread of this lie. Thus, a lie becomes a truth, a post-truth.

Scientific supervisor: Dobnyk I. M., Senior Lecturer

СТИЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ ВІДТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ПІСЕНЬ

З моменту появи різних мов і до сьогодні існує безліч труднощів, пов'язаних з перекладом, адже перекладач повинен не просто передавати загальний зміст вихідного тексту, а і його інтенцію. Звичайно, багато що залежить від функціонального стилю оригіналу – якщо це науковий текст, то головним завданням буде відтворення змісту, а ось в процесі перекладу художнього тексту важливо ще й зберегти форму. Тут значну роль відіграє стилістичний аспект.

Переклад тексту пісень, як частини культури, передбачає включення перекладеного тексту в живий літературний процес, в культурну традицію тієї мови, на яку він здійснений. Цей літературний процес вимагає великих творчих зусиль: важливо не тільки передати сенс, а й зберегти естетичну функцію, прагматику, а також поетичну організацію тексту.

Сучасна англomовна пісня сформувалася в 1980-х роках, відомих своїми контркультурними тенденціями, а саме в текстах пісні з'явилися теми соціального характеру: самотність, протест проти війни і прогресивність техніки, індивідуальне самовдосконалення, конфлікт поколінь. Англomовні пісні є потужним засобом пропаганди англійської мови, англійської та американської культури з властивими їм цінностями та ідеалами. Традиційна англomовна пісня складається з двох або трьох куплетів і приспіву, тобто має так звану двочастинну структуру. Текст пісні зазвичай відображає емоційно-чуттєвий стан виконавця пісні, розповідаючи історію (наративний текст), описуючи якийсь пейзаж (дескриптивний текст) або повідомляючи про думки, оцінку чи міркування автора (аргументативний текст). Тексти характеризуються досить вільною метрикою, яка варіюється кількістю наголошених складів. У синтаксичному аспекті англomовні пісні неоднорідні. В них присутні риси як високого, так і розмовного, «зниженого» стилю, причому можливе співіснування обох в одному тексті.

У процесі аналізу фонетичної характеристики текстів слід враховувати такі складові як: звукова організація художнього тексту, звукова гармонія, милозвучність, звукові повтори – алітерація, асонанс, звуконаслідування; звуковий символізм. При роботі з лексикою розглядаються стилістично забарвлені слова; засоби художньої образотворчості: омоніми, синоніми, антоніми, пароніми, архаїзми, історизми, неологізми; індивідуальні новоутворення, використані у художньому мовленні; стилістичні фігури.

Розглянемо стилістичний аспект англomовної пісні Alanis Morissette «Ironic». Текст наведеної композиції насичений лексичними стилістичними прийомами, серед яких: іронія, порівняння, антономазія і гіпербола. Автор перекладу дуже ретельно підходив до процесу відтворення, зберіг всі тонкощі тексту, підібрав відповідний еквівалент кожному стилістичному прийому. Перекладачем був зроблений дослівний переклад, характерними рисами якого є відсутність рими і збереження всіх тонкощів перекладного тексту. Наприклад:

It's like rain on your wedding day

Це як дощ в день твого весілля

It's a free ride when you've already paid

*Це як безкоштовна поїздка, за яку ти вже заплатив
It's the good advice that you just did not take
Це як гарна порада, яку ти просто не послухав,
Who would've thought... It figures
Хто б міг подумати... Але це логічно.*

Найбільш вживаний лексичний стилістичний прийом, виявлений у цій пісні, це – порівняння. Основною його функцією є пряме порівняння і опис емоційного забарвлення всієї пісні. У тексті простежується опис «іронії долі», автор порівнює її з дощем в день весілля, з безкоштовним квитком, який вже все одно оплачений, з доброю порадою, якою вже пізно скористатися. Застосувавши ці порівняння, автор не мав на увазі нічого позитивного. В україномовній версії уривку автор перекладу також зберігає цей лексико-стилістичний прийом і через нього передає всі думки виконавця, які навіюють смуток і печаль такими порівняннями.

Окрім порівняння, у цій пісні присутня антономазія:

Mr. Play It Safe was afraid to fly

Містер «Веди-Себе-Обережно» боявся літати

Антономазія – заміна загального імені власним (або навпаки), позначення особи словом, яке називає якусь властивість наведеної особи. Поданий приклад антономазії не втрачає свого стилістичного забарвлення і після перекладу на українську мову, «Містер Веди-Себе-Обережно» означає, що людина боїться небезпечних і ризикованих речей.

І останнім стилістичним прийомом, який ми знайшли в цій пісні, є гіпербола:

It's like ten thousand spoons when all you need is a knife

Це як десять тисяч ложок, коли тобі потрібен ніж

Гіпербола – явне перебільшення, що підвищує експресивність та емоційність висловлювання. «Десять тисяч ложок» – в цьому прикладі використовується чітке і навмисне перебільшення з метою зміцнення і підвищення експресії зазначеної думки. Приклад показує ситуацію, коли ви можете мати все, що завгодно замість того, що вам дійсно потрібно.

Отже, в процесі перекладу пісень, як і будь-яких поетичних текстів, необхідно взяти до уваги стилістичні особливості й граматичну структуру мови оригіналу. Зокрема, в процесі перекладу англійських пісень часто зустрічаються жаргонні слова, поетичні звороти й граматичні побудови, які диктують поетичний розмір тексту та її музичну форму.

*Науковий керівник: Семігінівська Т. Г.,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 81'255. 4: 81'367. 622. 12 (043.2)

Шпаченко К. В.

Національний авіаційний університет, Київ

МІСЦЕ НЕОЛОГІЗМІВ І НОВОТВОРІВ У ПРОМОВАХ І ДОПИСАХ ДОНАЛЬДА ТРАМПА

При роботі з текстами, що містять неологізми, перекладач нерідко зустрічається з труднощами їх перекладу, адже немає конкретного правила, за яким мож-

на було б перекладати всі неологізми. У таких ситуаціях перекладач має діяти віртуозно, спираючись на контекст та емоційне забарвлення тексту. Саме тут нестача перекладацьких навичок та практики можуть негативно вплинути на якість перекладу, адже під час навчання проблемі перекладу неологізмів приділяється досить мало уваги.

Аналізуючи промови політичних діячів, можна виявити стратегії і тактики аргументації, які вживають з метою переконання аудиторії. Дослідження виступів дозволяють, з одного боку, прогнозувати подальші дії та наміри політика, а з іншого – встановлювати найбільш ефективні способи впливу на слухачів. Тому зрозуміло, що наше дослідження є перетином різних дисциплін, пов'язаних як із аналізом форми, завдань та змісту дискурсу, що вживається в певних політичних ситуаціях, так і з правильністю і техніками передачі політичного мовлення з однієї мови на іншу.

Неологізм є новим за формою та значенням словом або словосполученням, що було створене за останні 20 років за допомогою словотворчих законів певної мови, або є запозиченим з іншої мови за потреб спілкування, або ж тим, яке перейшло з пасивного складу мови та сприймається носіями даного мовного суспільства як нове й зафіксоване в словнику нових слів, вони не мають авторства і називаються *мовними неологізмами*. *Індивідуально-авторські неологізми* ж, навпаки, мають авторство, можуть утворюватися продуктивними чи непродуктивними способами, вони індивідуальні у вживанні й залишаються прикріпленими до конкретного тексту. До таких належать і неологізми, створені політиками у їх політичних промовах.

Неологізми характеризуються такими ознаками: приналежність до мови, словотворче формування, функціональна одноразовість, експресивність, залежність від контексту, номінативна факультативність, ненормативність. Основні труднощі при перекладі неологізмів полягають у з'ясуванні значення нового слова. Власне переклад неологізму, значення якого вже відомо перекладачеві, – завдання порівняно просте і вирішується шляхом використання різних прийомів і способів перекладу в залежності від того, до якого типу слів належить даний неологізм.

Так, зокрема, переклад неологізмів у промовах Д. Трампа здійснюється за допомогою перестановки, модуляції, конкретизації, контекстуальної заміни, транслітерації, граматичної заміни, синтаксичного уподібнення. Найбільші складнощі при перекладі можуть викликати неологізми, утворені із залученням інтертекстуальності. Їх адекватне відтворення ставить перекладача перед дилемою: опустити інтертекстуальний контекст або подати описовим перекладом розгорнутий коментар, що може викликати спотворення стилістичної цілісності тексту. У будь-якому разі обидва варіанти вимагають від перекладача вміння розпізнати такі одиниці і власне підтекст, який вкладає автор у їх семантичне наповнення.

Однак не існує універсального та самостійного способу перекладу, який би забезпечив абсолютно адекватний переклад. Перекладачу необхідно враховувати, до якого типу слів належить неологізм (термін, назва, скорочення) та контекст, в якому він використовується, для найбільш точної передачі змісту неологізму і збереження його стилістичних та емоційних характеристик, щоб зробити переклад якомога більш зрозумілим для сприйняття українськомовним реципієнтом.

Таким чином, завдання професійного перекладача – не тільки розібратися в ідіомах, порівняльних оборотах, синтаксичних конструкціях, які використовуються в

мовленні, а й вибрати необхідну тональність для точного опису ідей мовця. Перекладач у політичній сфері – не просто ретранслятор інформації, він є носієм унікальної моделі світу, певної мовної компетенції, політичних поглядів, що ще більше ускладнює завдання і збільшує відповідальність, яка лежить на ньому.

Науковий керівник: Галій Л. Г., канд. філол. наук, доцент

UDC 81'36: 811. 111 (043.2)

Shchebunyaeva V. O.

National Aviation University, Kyiv

ELLIPSIS IN HEADLINES (BASED ON ENGLISH NEWSPAPERS)

Ellipsis is the omission from speech or writing of a word or words that are superfluous or can be understood from contextual clues. The epistemology of the ellipsis has a rich tradition that dates back to ancient times, where it was understood as a defect of speech. In the 19th century, the beginning of diversification of scientific approaches to the study of ellipsis began to flourish – formal-logical (K. Becker), proper-grammatical (F. Blatz, J. Heyse, J. Grimm), and psychological (G. Delbrook, G. Paul), which was supplemented with semiotic (Ch. Bally, K. Buehler) and generative (O. Paducheva, F. Droste, F. Heyvaert) in the twentieth century.

The relevance of the study of elliptical sentences is determined by the general tendency of modern linguistic studies to describe and establish the specifics of linguistic materials. Despite the large number of scientific studies that reveal the structural, semantic and stylistic parameters of incomplete sentences, the typological study of the relevant units needs further investigation. D. Biber and his co-researchers characterize ellipsis as “the omission of elements which are recoverable from the linguistic context or the situation” [1]. The missing word or words can be inserted without changing the meaning and without producing an ungrammatical structure. Its main purpose is to condense the same meaning into smaller number of words. They also differentiate three categories concerning the position of ellipsis within the sentence: initial, medial and final ellipsis.

A particularly favorable environment for the ellipsis is headlines in newspaper articles, where it is one of the most effective means of disaggregating sentence matter and eliminating redundant information. Headlines are what catch our eye when we take a newspaper.

Now, let us pass on to the analysis of the examples of headlines of English newspaper articles.

The headlines with initial ellipsis are aimed at creating sensational phrases in order to have more readers, buyers or subscribers. For instance:

[missing subject] *REVEALED: How “horrible” Mauricio Pochettino knocked Tottenham into shape* (The Sun). In this headline the predicate “revealed” is a kind of sensation-producer and the elided subject is understood with the help of a sub-headline. Newspaper language structure allows writing a sub-headline, that is to say a specific explanation for the elliptical headline. Otherwise the reader cannot supposedly guess what the article is going to discuss.

[missing subject] *Hurt in car crash: Eight girls aged between 11 and 16 have been injured in a collision with a car near a Liverpool school* (The Daily Mail).

[missing subject] *Pictured: The teen gunman who went back to his school and shot pupils leaving their prom* (The Mirror).

Initial ellipsis can be named also as situational ellipsis. Situational ellipses are interpretable only with the help of additional knowledge about the extra-linguistic context.

Medial ellipsis is the omission of elements in the middle of a clause. Let us look at some examples:

Kylie Minogue [is] under Pressure to release unheard Prince collaboration (The Sun).

Army staff sergeant [has been] arrested in Virginia police officer's death (The Guardian).

Adele [has been] named Britain's richest ever woman musician (Daily Mail).

Prince Postmortem [is] to be held after death. (The Guardian).

Angela Merkel [is] in Turkey to promote deal (BBC News).

Looking at the examples, it becomes clear to us that the most common medial ellipsis in headline-structures is that of auxiliary verbs. As headlines should cover less space and be easy to grasp, the auxiliaries are nearly always omitted for the sake of space-saving. The lack of auxiliaries does not considerably result in the semantic meaning of the sentence, whereas the syntactic structure undergoes changes. Thus, ellipsis in headlines can also be expressed through the omission of the whole verb – predicate, and in this case the only remaining phrase is comprised of a noun. For example:

Guy Hamilton obituary (The Guardian).

Hurrah for Englishness (The Telegraph).

The third type of ellipsis suggested by D. Biber is final ellipsis. It is not so common in headline language, and there is not so much evidence of it. The language of headlines is rather complex and that is why it requires much effort to identify the missing parts. For example:

- *Do you think violence can be justified in terms of a Holy war in any sense?*

- *No, I consider it [can] not [be justified]* (The Sun). In this example the whole predicate of the sentence is omitted. This is taken from an interview with an artist who subconsciously gives short, graspable answers in order to save time not to utter the same expression again.

Does he allow himself to experience moments of triumph in his work?

"Yes [he allows himself to experience moments of triumph in his work], but they're not real because they can't be," he says "Because the triumph lasts a very short time indeed." (The Guardian). The example illustrates a sentence ellipsis, and the antecedent for the elided part is given in the previously asked question.

Consequently, on the basis of the foregoing, we can conclude that the ellipsis is an omission in the linguistic expression of some structural elements that can be restored through the context. The main purpose of ellipsis is to compact the language, to make it clearer and brighter. That is why one of the most widely used environments of ellipsis is headlines in newspaper articles, as they create a sensation that captures the reader's attention.

References

1. Biber, D., Johanson, S., Leech, G., Conrad, S., and Finegan, E. *Grammar of Spoken and Written English*, Longman Pearson Education Limited, Essex, UK, 1999. 1204 p.

2. Александрова В. Г. Когнитивно-грамматические особенности эллиптических конструкций // *Нова філологія*. Зб. наук. пр. Запоріжжя: ЗНУ, 2005. № 2 (22). С. 128-134.

*Scientific supervisor: Krylova T. V.,
PhD in Philological Studies, Associate Professor*

СУТНІСТЬ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ПОНЬЯТЬ У МЕЖАХ КОНЦЕПЦІЇ СТАЛОГО РОЗВИТКУ З АНГЛІЙСЬКОЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

На сьогоднішній день спостерігається підвищення глобального інтересу громадськості, представників урядів, міжнародних організацій, бізнесу на всіх рівнях до концепції сталого розвитку. Безумовно, на це впливає низка проблем світового рівня, які широко висвітлені в засобах масової інформації, документах міжнародних організаціях, політиках держав, компаній тощо.

Ключовими документами, які формують основу прийняття сталого розвитку як базису існування людства в майбутньому, є такі: Порядок денний на XXI ст. (Agenda 21) [1], «Декларація тисячоліття» ООН від 2000 року [3], Підсумковий документ Саміту ООН зі сталого розвитку 2015 року «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року» [2].

Зі зростанням важливості сталого розвитку та появою нових термінів збільшується і кількість проблем тлумачення чи перекладу. Саме сутність та особливості перекладу тих чи інших слів та словосполучень із вищезазначених документів досліджується в цій роботі.

Розглянемо кілька центральних понять. Термін “sustainability” має багато літературних визначень. Загальним для всіх визначень, однак, є те, що “sustainability” віддзеркалюється в умовах навколишнього середовища, економіки та справедливості, що в умовах сталого суспільства повинні бути підсилені в довгостроковій перспективі. Перекладають “sustainability” як «сталість», «стійкість». Відповідно, прикметник “sustainable” – такий, що відповідає критеріям сталості, тобто «сталий», «стійкий».

“Sustainable urban development” (сталий міський розвиток) описується як процес змін у побудованому середовищі, що сприяє економічному розвитку, зберігаючи ресурси та сприяючи здоров'ю індивідуума, громади та екосистеми. “A sustainable startup” (сталий стартап) – це тимчасова структура, яка спрямована на пошук і реалізацію масштабованої бізнес-ідеї, направленої на задоволення потреб сучасності без шкоди для здатності майбутніх поколінь задовольняти свої потреби.

Приклади словосполучень та їхніх перекладів, запропонованих автором, із Порядку денного на XXI ст.: “environmentally sound management” – «екологічно пристосований менеджмент»; “fragile ecosystems” – «беззахисні екосистеми»; “freshwater resources” – «запаси прісної води».

Приклади словосполучень та їхніх перекладів, запропонованих автором, із Підсумкового документу Саміту ООН зі сталого розвитку 2015 року «Перетворення нашого світу: порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року»: “to heal a planet” – «відновити планету (вилікувати, врятувати) », “sustainable and resilient path” – «сталий та життєздатний шлях», “empowerment of women” – «надання прав (повноважень, сили) жінкам», “sustainable consumption and production” – «стале споживання та виробництво», “far-reaching” – «направлений на майбут-

не, далекоглядний», “people-centered” – «у центрі якого постає людина, орієнтований на людські потреби».

Таким чином, було розглянуто сутність кількох основних понять сталого розвитку, а також запропоновано їхній переклад. Наведено приклади нових лексичних одиниць, які з'явилися із створенням і розвитком концепції сталого розвитку, та розглянуто їхній можливий переклад.

Список літератури

1. Agenda 21, United Nations Conference on Environment and Development, Rio de Janeiro, Brazil, 3-14 June 1992, p. 3 [Electronic source]. – URL: <http://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/Agenda21.pdf>

2. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development [Electronic source]. – URL: http://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/70/1&Lang=E

3. Декларація тисячоліття Організації Об'єднаних Націй, Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_621

*Науковий керівник: Васік Ю. А.,
канд. філол. наук, доцент*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ЛЮДСЬКОГО ФАКТОРУ У СВІТІ ВИСОКИХ ТЕХНОЛОГІЙ

УДК 378. 015. 3: 005. 32 (043.2)

Белічкова В. О.

Національний авіаційний університет, Київ

МОТИВАЦІЯ СТУДЕНТІВ КРИЗЬ ПРИЗМУ ПОКАЗНИКІВ СПРЯМОВАНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Актуальність теми полягає у тому, що з адаптацією системи навчання, на фоні змін Радянського Союзу до переходу України в незалежну державу, відповідно, змінювалось і ставлення студентів до навчання, їх економічні пріоритети, особистісна мотивація, а також безпосередньо спрямованість особистості, як на себе, так і на взаємодію, задачу.

Мета дослідження – здійснити вивчення рівня професійної мотивації студентів третього курсу через відповідні показники спрямованості особистості.

Відповідно до мети дослідження були поставлені та послідовно розв'язані такі основні завдання:

1. Здійснити теоретичний аналіз психологічної сутності понять «особистість», «мотивація», «адаптація», «діяльність».

2. Визначити рівень показників професійної спрямованості студентів на себе, на діяльність через спілкування, на задачу.

3. Виявити моду та проаналізувати отримані результати у контексті сучасного стилю діяльності студентів.

Для досягнення мети та розв'язання поставлених завдань було використано методи дослідження: теоретичний аналіз наукових робіт з проблеми дослідження; анкетування студентів за методикою «Орієнтаційна анкета Б. Басса»; математичні методи обробки даних.

В дослідженні взяли участь 30 студентів 3-го курсу Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій Національного авіаційного університету, з них: 15 – дівчат та 15 – юнаків.

Узагальнення результатів дослідження дозволило сформулювати наступні висновки.

1. Як відкрита система, людина, знаходячись у постійній взаємодії з природою і суспільством, здійснює індивідуальний розвиток своїх властивостей і стає особистістю з її соціальними зв'язками. Але людина є і закритою системою внаслідок внутрішньо взаємопов'язаних властивостей особистості, індивіда і суб'єкта, що складають ядро його особистості. Сучасні процесуальні мотиваційні теорії ґрунтуються на поведінці людини і враховують її сприйняття та набутий досвід. Власне мотивація розглядається з погляду того, що ж змушує людину спрямовувати зусилля на досягнення бажаних результатів. Сама ж мотивація визначається як «готовність людей докласти максимальних зусиль, з метою досягнення організаційних цілей, що зумовлена здатністю цих зусиль задовольняти певну індивідуальну потребу».

Недостатня адаптованість учнів до навчального процесу, до колективу, переважання сили стресорів над наявними адаптаційними можливостями призводить як до зниження ефективності навчання, так і до виникнення різноманітних нервово-психічних захворювань. З погляду Жана Піаже організму допомагає адаптуватися в навколишньому середовищі, насамперед, інтелект. Адаптація, за Ж. Піаже, – це здатність організму впоратися з вимогами певної ситуації. Діти мають вроджену потребу до адаптації в навколишньому середовищі, ця потреба формується оточенням дитини, яке стимулює тим, що забезпечує велику кількість задач на адаптацію.

Відповідно до розвитку «когнітивні структури» у психіці дитини стають складнішими, допомагають індивіду пристосовуватися до навколишнього середовища, формулювати свою подальшу діяльність. Діяльність є цілеспрямованим процесом взаємодії людини з навколишнім світом. У ній людина реалізує своє ставлення до світу, людей, предметів, явищ і до самої себе. Дієвість механізму взаємодії розкривається у виявленні функціонального призначення кожного структурного елемента діяльності, що у своїй сукупності характеризують діяльність як систему. Таким чином, актуальним постає дослідження рівня показників мотивації студентів безпосередньо через їх діяльнісну спрямованість.

2. Встановлено, що показники рівня спрямованості особистості на себе однакові на високому та низькому рівнях (по 30, 0%), проте середній рівень склав 40, 0%.

Щодо спрямованості особистості на діяльність, результати розподілились таким чином: 30, 0% студентів показали високий рівень, 50, 0% – середній, та 20, 0% – низький. Якщо говорити про орієнтацію на справу, то тут немає різниці між високим та середнім показниками (по 40, 0%), але несуттєвий низький рівень – 20, 0%.

3. Виявлено моду серед усіх обраних явищ: 35, 0% – на себе, 22, 0% – на взаємодію та 28, 0% – на справу. А це свідчить про те, що більшість студентів рівномір-

но розподіляють свої мотиваційні пріоритети, якщо говорити про тяжіння до винагород та про діяльність у команді, але дещо більше зацікавлені у бажанні виконати свою задачу до кінця, чому може сприяти сучасний біоритм студента (як правило, тяжіння до максимально ранньої самостійності та економічна ситуація у країні вже у 17-18 років підштовхує молодих людей до пошуку саме своєї професійної діяльності і формує відповідні навички до сконцентрованості на справі).

Узагальнення результатів анкетування показало, що студенти найбільше орієнтуються на себе, на винагороду, тобто звідси витікає поєднання того, що будь-яка задача, в першу чергу, має завжди мати під собою відповідну опору (наприклад, стипендія, заробітна платня, гарна оцінка для диплому, або просто набуті знання або навички).

Надалі, перспектива для дослідження полягає у безпосередньому визначенні орієнтованості студентів (в нашому випадку майбутніх психологів) на винагороду та лідерство з рівнем мотиву завершити справу до кінця з урахуванням порівняння взаємодії фактору навчальної діяльності, впливу сфери зовнішньої діяльності, завантаженості навчальної програми та біоритмів.

Науковий керівник: Подкопасва Ю. В., канд. психол. наук, доцент

УДК 159. 947. 2-057. 87 (045)

Бессонова Л. Е.

Національний авіаційний університет, Київ

ВИБІР СУПУТНИКА ЖИТТЯ ЯК ПСИХОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

В усі історичні часи успішні люди з власного досвіду підкреслюють, що для відчуття задоволення життям необхідно зреалізувати три речі: обрати улюблену професію, щоб із задоволенням ходити на роботу, мати друзів однодумців, які поділяють вашу життєву позицію та знайти супутника життя – задля переживання глибокого почуття кохання, почуття вдячності й безкорисного прийняття, підтримки у сімейному оточенні.

Тему закоханості, стосунків між жінками й чоловіками, особливості сімейного життя з усіх сторін досліджували відомі вчені як вітчизняні (Ю. Є. Альошина, А. Д. Андрєєва, Е. Г. Ейдемільер, Л. Б Шнейдер та ін.) так і зарубіжні (М. Джеймс, О. О. Кронік, Г. Навайтис, Е. У. Сміт, У. Ф. Харлі, Дж. Хейли та ін.) у сімейній психології. Однак проблема гармонійних стосунків у сім'ї й нині залишається актуальною, про це свідчать соціологічні дані щодо великої кількості розлучень, про «армію» одиноких чоловіків і жінок, про розповсюджене на сьогодні «відчуття самотності» та покинутих дітей.

Предметом нашого дослідження є: вивчення психологічних особливостей вибору супутника життя.

В Україні започатковане прекрасне свято – Міжнародний день сім'ї, який ми святкуємо 15 травня, оскільки для нашої держави родина була і є однією з найбільших цінностей. Кожна сім'я є унікальною складовою суспільства, яка зазвичай має свої турботи і проблеми, та, незважаючи на все, прагне щасливого життя й сімейного благополуччя. Благополучна гармонійна сім'я – це найвища цінність, яка робить життя кожної людини щасливим, повноцінним і плідним.

Як же побудувати щасливу гармонійну сім'ю, як зробити вірний вибір того/тієї єдиного й неповторного, з ким хотілося б зустріти «золоте» весілля у колі

спільних дітей і онуків? Психологічна практика надає великий арсенал порад з визначення сумісності (фізичної, біологічної, психологічної, психофізіологічної, культурної, інтелектуальної тощо), з використання правил візуальної діагностики, гендерних особливостей поведінки та багато інших.

Однак, на наш погляд, практичним засобом у перевірці справжніх почуттів між чоловіком і жінкою, є опитувальник «Сімейний договір», особливості використання якого описані М. М. Козловим [1, 2]. Основна відмінність його застосування полягає в необхідності в присутності психолога під час обговорення усіх проблемних питань з парою, що хоче взяти шлюб. Опитувальник містить ряд запитань, на перший погляд, дуже простих, але непорозуміння з яких може «вбити» будь-які позитивні стосунки навіть у перший рік чи навіть місяць сімейного життя. Запитання стосуються ставлення до батьків, друзів, уподобань, гігієни, проведення відпусток, простого побуту (хто готує їжу, а хто миє посуд, хто заробляє гроші, а хто їх витрачає чи зберігає тощо), а також манери й способів вирішення конфліктів. Такий підхід дозволить побачити свого обранця під новим кутом зору й глибше зрозуміти його прагнення, уподобання, нахили. А потім зробити для себе висновок: чи це той/та єдиний і неповторний, з ким я хочу будувати наш життєвий шлях!

Виявляється надзвичайно важливо з'ясувати все це до вступу у шлюб!

А також необхідно пам'ятати, що не менш важливою проблемою психологи вважають збереження стосунків у післяшлюбний період, коли молодому подружжю необхідно прикласти зусилля задля збереження сім'ї, не дати можливість нікому й нічому зруйнувати їх щастя.

Список літератури

1. Помиткіна Л. В. Порівняльний аналіз особливостей прийняття студентами стратегічного життєвого рішення з вибору шлюбного партнера / Практична психологія та соціальна робота. – Київ, 2014. – № 11. – С. 7-12.
2. Психологія сім'ї: навч. посіб. / Л. В. Помиткіна, В. В. Злагодух, Н. С. Хімченко, Н. І. Погорільська. – К.: НАУ, 2011. – 272 с.
3. Шнейдер Л. Б. Семейная психология: Антология. – М.: Академический проект; Трикста, 2010. – 720 с.

*Науковий керівник: Помиткіна Л. В.,
д-р психол. наук, професор*

УДК 159. 923 (043.2)

Білик Л. В.

Національний авіаційний університет, Київ

БУЛІНГ: ТЕОРЕТИЧНИЙ ПСИХОЛОГІЧНО- СТАТИСТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ

Актуальність дослідження шкільного насильства обумовлено тим, що саме школа, шкільне середовище є одним із найважливіших інститутів соціалізації дітей, місцем, де формується та розвиваються її моральні та психологічні властивості. На даний момент в нашій країні ця проблема є недостатньо вивченою ні з теоретичної позиції, ні з практичної позиції. На жаль, явище шкільного насильства або булінгу надзвичайно поширене в сучасній школі, як виявилось із засобів масової інформації. Однак, з тих чи інших причин, цю проблему частіше замов-

чують, приховують або не афішують випадки знущань, бо таке явище не прийнято вносити на загальне обговорення.

Педагогічний колектив, дбаючи про свою репутацію, ігнорує проблему шкільного насильства, а батьки або не звертають уваги, якщо це не торкнулось їхньої дитини, або просто переводять дітей в інший навчальний заклад, якщо їхня дитина на собі відчула такий негативний психологічний, а інколи, навіть й фізичний тиск. Зрозуміло, що за таких умов проблему не усунути, вона навпаки набуває більших обсягів. Жертви булінгу можуть відчувати психологічні тяжкі наслідки. Встановлено, що отриманий досвід булінгу у багато разів підвищує ризик розвитку суїцидальної поведінки у жертв цькування.

В Україні, так само як і в усьому світі, поширюється явище булінгу та його різновиду – кібербулінгу. За даними всесвітньої організації охорони здоров'я, у 2016 році Україна займала 9 місце серед 42 досліджуваних країн за відсотком жертв булінгу 15-річного віку. За даними Центру інформації про права людини станом на липень 2017 року 67% дітей в Україні у віці від 11-17 років стикалися з проблемою булінгу протягом останніх трьох місяців. З них, 24% дітей цькували, а 48% дітей навіть нікому не розповідали про ці випадки [1]. Крім того, наприкінці листопада 2017 року в Українському інституті дослідження екстремізму встановили, що із проявами булінгу в Україні стикаються 8 із 10 дітей. Найбільш розповсюдженим є психологічний і фізичний булінг [2].

Булінг є явищем інтернаціональним і досліджується вченими багатьох країн: Америки, Великої Британії, Канади, Норвегії, Фінляндії та інших. Як зазначає відомий російський науковець І. Кон, за останні 20 років «булінг» став міжнародним соціально-психологічним і педагогічним терміном, який означає складну сукупність соціальних, психологічних і педагогічних проблем [3, с. 15].

Отже, постає гостра потреба усвідомлення того, що проблема шкільного насильства існує, тому має бути перспективним подальше наукове вивчення даного питання. Має бути ґрунтовне емпіричне дослідження всіх складових явища шкільного булінгу з метою створення ефективної психокорекційної програми регуляції негативних наслідків. Власне, теоретичне вивчення проблеми шкільного насильства, дозволило виокремити ключові показники, зокрема, статус дитини у шкільному колективі, рівень шкільної та особистісної тривожності, емпатія, особливості захисних механізмів, що плануємо дослідити емпірично. Маємо на меті розробити психологічний портрет дитини в шкільному середовищі, яка може бути схильною до шкільного насильства та психологічний портрет дитини, що може зазнавати на собі булінг як психологічний, так і фізичний. Прагнемо, щоб результати нашого теоретичного та емпіричного дослідження посприяли зменшенню цього явища серед школярів. А висновки та результати нашого дослідження допомогли у підготовці фахівців, оскільки потрібні певні теоретичні знання, спеціальні уміння та навички виявлення, попередження та подолання такого негативного соціально-психологічного явища як шкільне насильство.

Список літератури

1. Електронний журнал «Зміна» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zmينا.info/ru/newsru/67_ditej_v_ukrajini_zaznali_ckuvan_u_poperedni_23_misjaci/
2. Стоп шкільний терор. Профілактика та протидія булінгу / методичні рекомендації // Український інститут дослідження екстремізму. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uire.org.ua/wp-content/uploads/2017/11/Doslidzhennya-buling.pdf>

3. Кон И. С. Что такое буллинг и как с ним бороться? / И. С. Кон // Семья и школа. – 2006. – № 11. – с. 15

Науковий керівник: Лич О. М., канд. псих. наук, доцент

УДК 005.32: 316.46 (043.2)

Вахнован Д. С.

Національний авіаційний університет, Київ

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ВПЛИВУ САМОМЕНЕДЖМЕНТУ НА ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ СУЧАСНИХ КЕРІВНИКІВ

Актуальною проблемою є недостатнє виявлення у керівників, різних сфер діяльності, проявів відповідальності, вміння організувати свій робочий час, першочерговості у виконанні завдань. Сучасний світ вимагає від керівників безперервного саморозвитку, уміння управляти собою та володіти ситуацією, використовувати свій творчий потенціал, постійно самовдосконалюватися.

Крім того, у керівників відсутній досвід управляти колективом та прагнення створювати комфортний клімат для працівників. Проявляється знижена працездатність керівників від якої залежить: хід роботи самої організації і підлеглих, якіснє та вчаснє виконання поставлєних задач. Вміння самоорганізації, вміння керувати не тільки собою, а й підлеглими. Для досягнення успіхів в управлінні найактуальнішим методом самоорганізації є самоменеджмент – вміння своїм прикладом мобілізувати колектив на продуктивність праці.

Від самоменеджменту залежить успіх не лише у кар'єрі керівника, а й успіх усіх працівників в організації, про що наголошують у своїх працях О. Бабчинська, В. Лисєнко, М. Лукашевич, А. Мідляр, Д. Френсіс та інші.

Існує декілька основних теорій самоменеджменту. Так, Л. Зайверт стверджує, що самоменеджмент – це цілеспрямованє застосування випробуваних методів роботи в повсякденній практиці для оптимального, осмисленого використання свого часу [2]. Найголовнішою метою самоменеджменту, за його теорією, було максимальнє використання своїх можливостей, вміння самовизначитися, долати зовнішні обставини, які можуть виникнути у процесі трудової діяльності. У свою чергу, Карпичєв В. говорив про те, що самоменеджмент являє собою саморозвиток індивіда, який організує управління над собою. На думку К. І. Варламова, самоменеджмент – цілеспрямованє використання керівником практичних методів в повсякденному житті для досягнення успіху.

Особливість погляду на сучасного керівника, лідера колективу, полягає у тому, що він розглядається як носій інноваційної організаційної культури, основний ініціатор послідовних змін в організації. Найважливіші риси сучасного керівника: професіоналізм, здатність вести за собою колектив, прагнення створювати і підтримувати хороший психологічний клімат, неможливі без роботи над собою, без самоменеджменту. Для забезпечення складних, скоординованих, ефективних дій потрібні компетентні, високоорганізовані, наполегливі і сміливі керівники. Вони повинні мислити глобально, діяти, орієнтуючись на міжнародні стандарти.

Самоменеджмент полягає у тому, щоб максимальнє використовувати власні можливості, свідомо управляти перебігом свого життя (тобто самовизначитися) і долати зовнішні обставини як на роботі, так і в особистому житті [3]. Сучасний

керівник змушений переходити від технологій, орієнтованих на нівелювання характеристик підлеглих, до максимального використання їх індивідуальності, делегування виконавцям повноважень та відповідальності. Сьогодні активізація трудової діяльності персоналу виробничої організації, в багатьох випадках, забезпечується демократизацією менеджменту, організацією участі працівників у прийнятті рішень, створенням їм можливостей для поповнення знань і розвитку навичок. В цих умовах особливо необхідним є опанування керівниками підприємств таким сучасним інструментом активізації поведінки творчих працівників і творчих колективів, як самоменеджмент [1]. Саме потреба в мотивації творчого потенціалу кожного працівника і неможливість задоволеності в рамках традиційного менеджменту викликали до життя процес соціологізування і психологізації менеджменту, на хвилі якого і виник напрям самоменеджменту [2].

Разом із цим, Р. Фітс та М. Познер стверджують, що працездатність керівника завжди залежить від рівня мотивації і поставленої мети. Поняття мотивації вжито у широкому сенсі слова, що включає ступінь активності, готовність до виконання роботи, стомлюваність та інші фактори [4].

Отже, самоменеджмент суттєво впливає на працездатність сучасних керівників підприємств. Найголовнішою складовою самоменеджменту є саморозвиток, у процесі якого сучасний керівник вчиться управляти та планувати подіями, формувати стосунки, долати перешкоди, розвивати особисті якості, які є важливими для успіху поставлених цілей і завдань, такі як: воля, наполегливість, стресостійкість, уміння позитивно впливати на колектив. Успішна діяльність підприємства залежить від уміння сучасного керівника налаштовувати працівників на самовдосконалення, саморозвиток, самореалізацію та вміння якісно і продуктивно організовувати свій робочий процес, використовувати власні можливості, свідомо самовизначатися, знаходити швидкий вихід з проблем у професійному житті тощо.

Список літератури

1. Бабчинська О. І. Самоменеджмент як складова професійного розвитку персоналу [Електронний ресурс]. / О. І. Бабчинська, А. К. Мідляр – Режим доступу до сайту: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5151>
2. Гичан І. С. Психологія труда: конспект лекцій. / І. С. Гичан – К.: КМУ-ГА, 2016. – 92 с.
3. Психологія труда // пер. со словац. Г. В. Матвеевой-Муниповой. – М.: Профиздат, 2016. – 216 с.
4. Fitts P. Human performance / P. Fitts M. Posner California;: Brooks / Cole, 2007. – 162 p.

Науковий керівник: Подкопаєва Ю. В., канд. психол. наук, доцент

УДК 159. 92-057. 874 (043.2)

Грушевська М. І.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗАСТОСУВАННЯ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИХ ТЕХНІК В РОБОТІ З ДИТЯЧОЮ ТРИВОЖНІСТЮ

На сьогоднішній день дитяча тривожність є розповсюдженою проблемою. Тривога у дитини може проявлятися в різних ситуаціях, проте у більшості випадків причиною тривоги є неадекватні вимоги дорослих, що підірплюються критикою. Проблема

є актуальною та потребує вчасного діагностування й корегування дитячих страхів, занепокоєнь. Адже затягнута тривожність може призводити і до невротів.

Тривожність розглядають як передчуття небезпеки, постійне побоювання та хвилювання. Тривога більш характерна для дітей-холериків. За даними досліджень вона проявляється більше у дівчат [1]. Діти з високим рівнем тривожності зазвичай пасивні, байдужі, замкнуті в собі, їх мало що цікавить.

Застосування арт-терапевтичних технік, тобто активна взаємодія з дитячою творчістю – найкращий спосіб виявлення та подолання тривоги. Перш за все, це пов'язано з тим, що діти з труднощами висловлюють свої думки словесно, тому вони використовують невербальні методи вираження своїх переживань, почуттів та емоцій. Відомо, що у дитячому віці існує тісний зв'язок між тілесним та духовним, що менш притаманно дорослим. Це надає можливість простежити за тим, що відчуває дитина насправді. Свої переживання та проблеми вона приховує в певних образах, символах, тому важливою задачею психолога є зрозуміти те, що хотіла передати дитина [2, 3].

Дітям властивий аналітико-синтетичний тип сприймання. Вони виділяють те, що на їх думку є найголовнішим, хоча це можуть бути дрібниці. Так, малюнок може виглядати нереалістичним та непропорційальним. Наприклад, вона може змалювати вуха у людини, більшими за розміром, ніж саме лице, або забути про деякі частини тіла, оскільки це може бути неважливим на її думку. Тому кожна деталь є об'єктом вивчення для спеціаліста [2]. Діти – експресивні, щирі в прояві своїх почуттів. Творчість допомагає їм самореалізовуватися та самовиражатися.

Олівцю та паперу дитина довіряє більше, ніж батькам і тим паче терапевту. Особливо це треба враховувати, якщо дитина є інтровертом. Такий тип особистості часто має творчі здібності. Діти-інтроверти особливо замкнуті в собі, через що витягнути з них інформацію вербально – майже неможливо. Проте, їх витвори мистецтва можуть розказати набагато більше.

Дитячою арт-терапією активно займалися: Е. Крамер, Р. Гудман, К. Кейз, Т. Боронська, Д. Мерфі, М. Мауро та інші. В своїх працях вони навчають глибоко вивчати внутрішній світ дитини, розуміти зміст її творчості, надають способи аналізу дитячого малюнку або іншого матеріалу [3].

Арт-терапія покращує комунікацію між психологом та клієнтом. Якщо клієнтом є дитина, зручні та безпечні умови для співпраці з терапевтом набувають першорядного значення. Методи арттерапії, як правило екологічні для особистості, а отже є рекомендованими для дітей. Арттерапевтичні інструменти мають займати чільне місце в професійній скарбничці кожного дитячого психолога, психотерапевта.

Список літератури

1. Захаров А. И. Неврозы у детей и подростков: Анамнез, этиология и патогенез / Л.: Медицина, 1988. – С. 6-8, 32-33.
2. Киселева М. В. Арт-терапия в работе с детьми: Руководство для детских психологов, педагогов, врачей и специалистов, работающих с детьми. – СПб.: Речь, 2006. – С. 10-14.
3. Копытин А. И. Практикум по арт-терапии/ Под ред. А. И. Копытина. – СПб.: Питер, 2001. – С. 88-91.

Науковий керівник: Власова-Чмерук О. М., ст. викладач

ПСИХОЛОГІЯ ФІНАНСОВОЇ ПІРАМІДИ: ЯК РОЗПІЗНАТИ ТА НЕ ПОТРАПИТИ

Актуальність даної теми викликана запитом суспільства. Задоволення власних потреб споживачами та паразитичне збагачення різними фінансовими компаніями за рахунок їхньої довірливості та наївності, породжує нову хворобу соціальних мас – появу фінансових пірамід. Фінансові піраміди існують приховано від нашої свідомості, але людина спіткає їх звідусіль – у магазині, в аптеці, в страховій сфері, у косметологічній індустрії тощо.

Відомо, що основою будь-якої хвороби є патоген, який її викликає, то основою створення фінансових пірамід є знання з інженерної соціології, маніпулювання свідомістю, нейролінгвістичного програмування, психології бізнесу, психології реклами, психології споживача, маркетингу. Якщо особистість на рівні організму є захищеною, бо імунна система розпізнає патогенний вплив, а від маніпулювання свідомістю людина недостатньо захищена, захист залежить тільки від її обізнаності.

Люди-продавці психологічно полюють на людей-споживачів, використовуючи їхні бажання, потреби, в той же час видають свої фінансові інтереси за мрію споживачів. Зрозуміло, що знання основних маркерів фінансової піраміди дозволить споживачам з легкістю їх розпізнавати та уникнути. По-перше, потрібно звернути увагу на обіцянки отримання прибутку у перспективі, але за рахунок грошових вкладень нових залучених партнерів. Основна ідея такої фінансової піраміди – запроси друга чи сусідку, залучити більше споживачів. По-друге, ознакою фінансової піраміди є винагорода або подарунок за залучених партнерів, хоча за це відсоток вже закладений від фінансового вкладення людини, тобто людина сама дарує собі щось під маскою нібито своєї мрії. Найкращий психологічний захист від такого маніпулювання, що допоможе зберегти й кошти, запитати, чи витратили б ви їх на цей так званий подарунок. Виходить, що людина купує подарунок й навіть не задумується чи подобається їй саме ця річ, чи пасуватиме вона, головне – «безкоштовно». Такий маркетинговий хід приносить великі прибутки продавцям. Третьою ознакою може бути переконання, що людина працює сама на себе і саме вона є верхівкою піраміди, а керівники цієї піраміди мають за мету її збагати та ошчасливити. Такий психологічний хід дає можливість розширювати свій бізнес власникам пірамід.

Нами, на основі літератури [1], [2], також було виокремлено ключові параметри побудови фінансової піраміди: обіцянки високої прибутковості і швидкої окупності, великий грошовий внесок при вступі, агресивна реклама, принцип «тут і зараз». І для того, щоб не потрапити на психологічний гачок мережевого маркетингу пропонуємо дотримуватись правил:

1) приймати рішення про вкладення власних, чесно зароблених грошей у будь-які проекти, коли вивчили механізми власного впливу на весь процес отримання прибутків та перспективи зростання доходів;

2) перевіряти реєстраційні документи компанії, ліцензію на даний вид діяльності, адресу центрального офісу, оцінити ступінь ризиків, дізнатись про

попередні проекти засновників компанії, вивчити об'єктивні відгуки учасників та постраждалих;

3) вміти відмовити, конкретно висловити свою позицію, не вибачатися, не відчувати провини за те, що на вас витратили час та порадували подарунком;

4) не погоджуватись на майбутні зустрічі тільки тому, що вам не зручно відмовити;

5) оцінити людей та їх справжній фінансовий стан, які запросили до фінансової піраміди;

6) прислухатися до оцінки ситуації незацікавлених осіб. Це мінімальний перелік ключових моментів, що дозволять людині не зануритись відразу у привабливий світ прибутку, а реально оцінити наслідки такого маніпулювання свідомістю.

Отже, кожна людина може потрапити під вплив пірамідного бізнесу, втратити час або фінанси, інколи й отримати психологічний удар. Психологічний вплив та маніпуляція у формування фінансових пірамід – це пов'язані механізми управління свідомістю споживача, тому важливо бути психологічно обізнаною людиною та свідомо аналізувати ситуації прихованого нав'ювання.

Список літератури

1. Волобуев А. Ф. Хищения с использованием небанковских финансовых учреждений / А. Ф. Волобуев // Законность. – 2000. – № 7. – С. 39-41.

2. Юрасов А. В. Электронная коммерция: учеб. пособие / А. В. Юрасов. – М.: Дело, 2003. – 480 с.

Науковий керівник: Лич О. М., канд. психол. наук, доцент

УДК 159. 9: 57. 034 (043.2)

Доля М. О.

Національний авіаційний університет, Київ

РОЛЬ ОПТИМІЗМУ У МЕНЕДЖМЕНТІ

Психологія успіху – окремий, популярний напрямок в науці і бізнесі.

Найчастіше, у вільний від роботи час, в офісі співробітники обговорюють тему несправедливості, скаржаться на начальство і нудних колег? Атмосферу в такому офісі навряд чи можна назвати «здоровою», а отже сумнівно, що така команда здатна досягти високих бізнес-показників.

З тієї простої причини, що співробітники не бачать перспектив, приходять на роботу «відсиджувати», навіть якщо займаються своєю справою, працюють в половину, а то й в чверть сили, не реалізують свій потенціал. Швидше за все, їм просто не вистачає мотивації, впевненості, тобто позитивних емоцій.

Важливо не плутати оптимістичне мислення з позитивним. Це, як кажуть, дві великі різниці. Люди, розвиваючі в собі так зване позитивне мислення, вважають за краще не помічати негативу, практикують відхід від труднощів, «ховають голову в пісок». Вони дивляться на світ через рожеві окуляри, відриваючись від реальності.

Людина може бути відмінним фахівцем, працювати на знос. Але його неодмінно чекає вигорання, якщо він при цьому не відчуває позитивних емоцій – того самого позитиву, який є для нас психологічним бензином.

Оптимізм характеризує систему уявлень про світ з точки зору вираженого в ній позитивного ставлення до суцього, і позитивних очікувань від майбутнього [1]. «Оптимісти», як правило, екстравертовані, доброзичливі і відкриті для спілкування.

Для протилежної категорії людей, властиві сумніви в своїх силах, очікування невдачі, а також прагнення уникати широких контактів. У свою чергу, загальна активність об'єднується групою особистісних якостей, яка включає в себе внутрішні потреби індивіда і тенденції до освоєння зовнішньої дійсності. Під активністю в даному контексті розуміється енергійність, життєрадісність і схильність до ризику. Пасивність, навпаки, проявляється в тривожності, боязкості і невпевненості в собі. На думку вітчизняних психологів (В. П. Зінченко, Б. Г. Ананьєв, В. Д. Небиліцин, А. В. Брушлинський, Б. Г. Мещерякова та ін.), наявність зазначених якостей дозволяє розвивати креативність і гнучкість мислення, соціальну сміливість і емоційне лідерство.

Разом з тим, оптимізм і активність, сприяє формуванню оптимальної професійної культури.

Професійна культура, будучи узагальненим показником особистісно-професійної компетентності, визначає найбільш продуктивні способи виконання професійної діяльності. Це відбивається в гуманістичній спрямованості особистості і проявляється у внутрішньому (культура мислення, емоційна культура, культура рефлексії) і зовнішньому (культура спілкування, культура прояви емоцій, культура поведінки, культура професійної діяльності, культура зовнішнього вигляду) плані, визначаючи ставлення фахівця до праці, ґрунтуючись на розумінні її значущості як державної, громадської та особистісної цінності.

Поведінка в установах, в ході ділових зустрічей і в різних життєвих ситуаціях, має характеризуватися високою особистою культурою. Це зумовлює не тільки ефективну діяльність організації, але і професійний розвиток особистості. Відомо, що висока професійна культура впливає на організаційний оптимізм і направляє активність людини в потрібне русло.

Розуміння професійної самореалізації, як результату зміни соціальної реальності, що базується на факторах соціального оптимізму і активності, тим самим сприяючи підвищенню рівня саморозвитку, знаходить відображення в концепції конструкціонізму (П. Бергер, Т. Лукман [2]). В даний час такий підхід є найбільш актуальним, ясно вказуючи на нескінченні можливості професійного розвитку. Продуктивним також є вивчення професійної самореалізації особистості в контексті культурно історичної концепції, так як вибір професії та методи побудови професійної кар'єри багато в чому визначаються соціальними уявленнями, ціннісними орієнтаціями і еталонами сучасного суспільства. Таким чином, феномен самореалізації та його сутність безпосередньо, пов'язані з культурою сучасного світу, його цінностями і установками. Розвиток передбачає формування нових потреб (вторинних, третинних і т. д.). Однак одними потребами як першоджерелами самореалізації не можна пояснити прикладі вищого розвитку здібностей людини, як не можна звести їх до соціальних факторів.

Якщо менеджер успішний, його активність буде спрямована як на розвиток себе у професійній діяльності так і на вдосконалення в цілому, наприклад вивчення ще однієї іноземної мови, чи оволодіння основами живопису. Отже, успішні менеджери володіють різносторонніми інтересами, прагнуть розширити свої знання в різних областях, тим самим розуміючи різноманітну природу людини.

Список літератури

1. Мещеряков Б. Г. Большой психологический словарь / под. общ. ред. Б. Г. Мещерякова. – СПб.: Евронзак, 2004.

2. Якимова Е. В. Социальное конструирование реальности: социально-психологические подходы: научно-аналит. обзор – М.: ИНИОН, 1999.

*Науковий керівник: Помиткіна Л. В.,
д-р психол. наук, професор*

УДК 159. 9. 652. 19 (043.2)

Заварика Д. В.

Національний авіаційний університет, Київ

РОЗВИТОК ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДУМКИ В КУЛЬТУРНІЙ СПАДЩИНІ СТАРОДАВНЬОЇ ЯПОНІЇ

Учіння дзен завжди відіграло дуже значну роль у житті японців. У теперішній час дзен пронизує значну кількість сторін японської дійсності. Дзен настільки укоринився у головах людей, що його присутність у більшості ситуацій навіть не усвідомлюється. Учіння присутнє як і у повсякденному бутті японців, так і у вихованні воєнних в Японії.

Японія завжди відрізнялася своєю глибокою філософією, яка залишає свій відбиток у головах теперішніх японців. Один з головних постулатів – це особливий тип зв'язку усього з усім «одне в усьому і все в одному», наприклад: якщо у всесвіті є серце, то у кожному серці всесвіт. Також присутня структура, в основі якої лежить не звичайний причинно-наслідковий зв'язок, а тип зв'язку, у якому подальше виходить з попереднього, а не створюється ним, бо як ніч не є причиною дня, так і навпаки.

Буддизм також є важливою складовою життя багатьох японців. Як дуже давнє вчення, буддизм багато змінювався, але зараз люди у всьому світі, а загалом у південно-східних регіонах, дотримуються його і сприяють його розвитку.

У японців існує таке поняття як “борг честі”, якого дуже важливо дотримуватися, щоб не образити японця своєю безтактністю. Так, наприклад, не можна робити японцю якусь, навіть найменшу, послугу, бо за законами гирі він залишиться у вас в боржниках доки, сам не відплатить вам тією ж послугою. Також японці дуже згортований народ, вони подорожують лише групами, та навіть у своїй країні намагаються триматися своїх. Така особливість сформувалася через дуже велику різницю між менталітетами японців та інших країн Європи та Америки, а також боязню самотності японців.

Дуже цікава тема – це виховання японських воїнів. Бо одним з головних частин тренування воїнів є саме психологічний аспект. Солдатів вчать завжди думати про смерть, щоб перед загрозою розум залишався холодним та стрес не заважав холодно-кровно приймати правильні рішення. Щоденні тренування, аскеза, дзен вчення та інші техніки виховання стійкого духу – ось головний секрет японської армії.

Висновок: отже, Японія це дуже стародавня країна, що дозволяє їй дуже контрастувати на фоні інших держав. Психологія японців кардинально відрізняється від психології європейців чи американців, тому що в розвитку японської культури значне місце займали духовні практики, які неймовірно вплинули на сьогоденну Японію. Японці відрізняються своєю дисципліною, духовністю та досить незвичною, для нас, мораллю. Мабуть, усе це і дозволило Японії займати передове місце у 21 столітті.

*Науковий керівник Яковицька Л. С.,
д-р психол. наук, доцент*

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ ПСИХОДИНАМІЧНИХ ВЛАСТИВОСТЕЙ У ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ БОРТПРОВІДНИКІВ

Для бортпроводників, як для частини екіпажу, яка безпосередньо контактує з пасажирями, наявні високі вимоги не лише до професійних навичок та умінь, а й до психологічних якостей, необхідних для здійснення професійної діяльності у надзвичайних умовах.

Серед професійно важливих якостей бортпроводника можна виділити: стресостійкість, комунікабельність, організованість, відповідальність, пунктуальність, наполегливість, емоційна стабільність, доброзичливість та інші. Темперамент, від якого залежить вплив на діяльність різних психічних станів, відіграє важливу роль у професійній діяльності людини. Індивіди з певним типом темпераменту надають перевагу відповідному виду професійної діяльності. Саме тому ми вирішили з'ясувати особливості прояву психодинамічних властивостей у професійній діяльності бортпроводників.

Об'єкт нашого дослідження: професійна діяльність бортпроводників.

У дослідженні взяли участь 25 бортпроводників Міжнародних авіаліній України (МАУ). Для проведення дослідження нами були використані методики на визначення стресостійкості й соціальної адаптації Т. Холмса й Р. Раге, емоційного інтелекту Н. Холла, рівня комунікабельності В. Ряховського та типу темперамента Г. Айзенка.

Результати дослідження засвідчили: для бортпроводників характерна висока ступінь опірності стресу, що демонструє здатність протистояти виникаючим на шляху труднощам; мінімальний ступінь стресового навантаження, вміння спокійно реагувати на конфліктні або неоднозначні ситуації, при необхідності працювати понаднормово. Отримані показники мають величезне значення для успішної та ефективної роботи бортпроводників, адже підвищують продуктивність і є бар'єром, який захищає від професійного вигорання. Фахівець має вміти визначати свої почуття і потреби, узгоджувати їх з короткостроковими і довгостроковими цілями, а також враховувати потреби та почуття оточуючих, вміти мотивувати себе.

Саме для професійної діяльності бортпроводників потрібно бути емоційно обізнаним, вміти управляти власними емоціями, самомотивуватися, бути емпатом та розпізнавати емоції інших людей. Бортпроводники володіють високою здатністю до співпереживання, розпізнають емоційний стан іншої людини та здатні в надзвичайних умовах створити максимально комфортні умови. Бортпроводники задля професійної діяльності повинні мати щонайменше середній рівень комунікабельності, щоб у надзвичайних обставинах почувати себе цілком впевнено, чітко доносити інформацію до пасажирів та забезпечити їм безпечне перебування на літаку.

У нашій вибірці переважна більшість бортпроводників – холерики за типом темпераменту, дещо менше половини – сангвініки і лише 8% флегматиків. Меланхоліків серед бортпроводників не було, це свідчить про те, що для даної професії протипоказані такі характеристики перебігу психічних процесів індивіда як повільність, інертність, слабкість нервової системи, емоційна неврівноваженість. Такі

властивості темпераменту, як висока тривожність, мала стійкість не можуть компенсуватися іншими властивостями.

Бортпровідники з типом темпераменту холерика завдяки своїй енергії, прагненню до комунікабельності, орієнтації на зовнішнє, та постійній взаємодії з людьми є більш усвідомленими в емоціях, переживаннях людей, здатні швидко реагувати на зміну емоцій інших людей. Також вони через свою сильну та неврівноважену нервову систему є більш схильними до стресового навантаження. В той час як у сангвініків та флегматиків нервова система є більш стабільною, врівноваженою. Вони вміють тримати себе в руках у потрібних ситуаціях.

Сангвінічні бортпровідники, через свою енергійність та зверненість на зовнішнє, більшою мірою почувають себе впевнено у надзвичайних ситуаціях, можуть знайти спільну мову з незнайомими людьми. Вони легко долають стресове навантаження та швидко реагують на зміни в надзвичайних умовах.

Бортпровідники з типом темпераменту флегматика, через свою врівноваженість, стабільність, помірковану взаємодію з людьми є більш спокійними у взаємовідносинах, і інколи їм не настільки швидко вдається розпізнати емоції інших людей, тоді як самі вони ведуть себе надто стриманими та зайвий раз не виражають своїх переживань. Представникам даного типу темпераменту вдається найкраще контролювати свої емоції, що є дуже важливим в професійній діяльності бортпровідників.

За результатами дослідження були встановлено особливості прояву психодинамічних властивостей у професійній діяльності бортпровідників. Саме тому під час професійного відбору на посаду бортпровідника потрібно брати до уваги саме психодинамічні властивості претендентів, які є основою професіоналізму фахівця та формування їх моделі поведінки.

*Науковий керівник: Помиткіна Л. В.
д-р психол. наук, професор*

УДК 159. 9 (043.2)

Каній І. О.

Національний авіаційний університет, Київ

ДІЄВІСТЬ ТЕОРІЇ КОГНІТИВНОГО ДИСОНАНСУ Л. ФЕСТИНГЕРА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

Коли у житті людина стикається з новими подіями та ситуаціями або вона дізнається будь-яку нову інформацію, може виникати щонайменше миттєвий дисонанс з існуючими знаннями, думками або уявленнями про свою поведінку. Оскільки людина не може повністю контролювати події, що відбуваються в навколишньому світі, і інформацію, подібний дисонанс виникає легко. Дисонанс є повсякденним явищем та може виникати навіть за відсутності нової інформації або неочікуваних подій. У житті досить мало настільки очевидних подій, щоб поведінка в них або думка про них не була б до певної міри суперечливою.

Таким чином, досить широким є діапазон ситуацій, коли дисонанс майже неминучий, але завдання полягає в тому, щоб дослідити умови, при яких дисонанс припиняє бути короткочасним. Якщо викладена вище гіпотеза вірна, то разом з дисонансом виникнуть і сили, спрямовані на його зменшення.

Наслідком існування когнітивного дисонансу є психологічний дискомфорт, який мотивує людину до зменшення ступеня дисонансу і досягнення консонансу.

Коли виникає дисонанс, крім того, що індивід буде прагнути до його зменшення, він також буде активно уникати ситуацій та інформації, які можуть вести до зростання дисонансу.

Якщо дисонанс незначний або відсутній, ми швидше за все не зустрінемося з подібного роду вибірковістю в пошуку і сприйнятті інформації. За відсутності дисонансу буде відсутня і мотивація для пошуків джерел підтримки або додаткової інформації. Однак існують і винятки з цього правила. Минулий досвід може викликати у індивіда страх і, отже, породжувати прагнення уникати ситуацій, що ведуть до виникнення дисонансу.

Максимальний дисонанс, який може існувати між будь-якими двома елементами, визначається величиною опору зміни найменш стійкого елемента. Як тільки ступінь дисонансу досягне свого максимального значення, найменш стійкий когнітивний елемент зміниться, тим самим усуваючи дисонанс.

Отже, можна підсумувати, що невідповідність між подіями об'єктивного світу та особистим досвідом людини виступає провідним фактором, що сприяє виникненню стану когнітивного дисонансу, що є психологічним дискомфортом, який людина прагне зменшити і уникнути його подальшого збільшення, шляхом зміни поведінки, зміни існуючих знань і упередженому пошуку нової інформації і нових думок відносно судження або об'єкта, які викликали дисонанс.

Список літератури

1. Роменець В. А., Маноха І. П. История психологии XX века. – Киев, Лыбидь, 2003.
2. Абаньяно Н. Введение в экзистенциализм. Санкт-Петербург, 1998.
3. Андреева Г. М. Психология социального познания: Учеб. пособие для студентов вузов / Под. ред. Э. М. Харланова. – 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Аспект Пресс, 2005. – 303 с.
4. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса / Пер. с англ. А. Анистратенко, И. Знаешева. – СПб.: Ювента, 1999. – 318 с

*Науковий керівник Яковицька Л. С.,
доктор психол. наук, доцент*

УДК 159.923 (043.2)

Корсун А. Г.

Національний авіаційний університет, Київ

ТРЕНІНГ З ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ ЯК МЕТОД ПОДОЛАННЯ ПРОБЛЕМ З ЕМОЦІЯМИ У ЮНАКІВ

Актуальність проблеми пов'язана з тим, що сучасна молодь приділяє велику увагу своїм емоціям, їхнім переживанням та впливу емоцій на власне життя. На нашу думку, декілька десятиліть назад ставлення до своїх емоцій було дещо іншим, тобто наявність позитивних емоцій схвалювалась, в той час, як негативні емоції не можна було переживати та виражати у колі родини, в суспільному сере-

довиці. Оскільки людину весь час оцінюють як за її вчинками, за результатами роботи, так і за презентацією емоцій, що власне й закріпились у своєрідних стереотипах («не плач, ти ж хлопчик», «не можна злитися», «тут нема чого боятися, лікар тільки подивиться», «така велика дівчинка, а так вередує», «як ти себе поводиш?! Зараз всі подивляться на тебе і скажуть, що ти невихований хлопчик», «тобі не соромно?», «у мами тепер серце через тебе болить»). Такі установки через подібні висловлювання впливають на дитину таким чином, що вона боїться говорити про них, починає пригнічувати свої емоції, адже найближчі люди показують своє невдоволення, неприйняття і засудження, коли дитина відчуває емоції, які є неприйнятними для оточуючих дорослих.

Ми вважаємо, що батьки використовують маніпуляцію емоціями дитини, щоб краще регулювати її поведінку. Такі емоції, як сором, почуття провини, тривога через подібні маніпуляції з боку дорослих людей перетворюються на токсичні емоції, що можуть психологічно отруювати життя, починаючи з дитинства.

Власне, саме пригнічені емоції або їх токсичний характер, в дорослому житті можуть стати проблемою для людини, адже її поведінкові та емоційні реакції можуть не відповідати зовнішнім стимулам. Ми розуміємо, що в тому числі й проблеми з емоціями можуть призвести в майбутньому до таких наслідків, як: невротичні розлади, фобії, тривожні розлади, депресії, хронічна втома і психосоматичні захворювання. В той же час, батьки прагнуть бачити свої дітей гармонійними та адаптованими людьми, а продовжують поводитись так само неконструктивно. Тому за статистикою Міністерства охорони здоров'я у 2016 році було зареєстровано майже 126, 2 тис. пацієнтів з різними невротичними розладами, і це тільки ті, хто фактично звернувся за допомогою. У 2017 році в звіті Міністерства соціальної політики України, опублікованому 10 жовтня, у Всесвітній день психічного здоров'я говориться, що кожен третій українець страждає від нервових розладів, а Україна посіла перше місце в Європі за кількістю психічних розладів. Ці показники повинні схвилювати громадськість, науковців з галузі психології, практичних психологів.

Вивчення емоцій, емоційного інтелекту стає досить популярною для дослідження. Так, поняття «емоційний інтелект» розуміють, як здатність правильно тлумачити ситуацію і впливати на неї, інтуїтивно вловлювати те, чого хочуть і чого потребують інші люди, знати їхні сильні і слабкі сторони, не піддаватися стресу і бути привабливим [3]. У праці американського психолога Деніела Гоулмана розвінчується міф про те, що інтелект є запорукою успіху. В той же час, автор стверджує, що більшого значення для досягнення успіху має саме емоційний інтелект [2]. Гештальт-підхід та когнітивно-поведінкова терапія є найбільш ефективними і науково доведеними напрямками, які допомагають людям з емоційними проблемами. Когнітивно-поведінковий підхід став проривом, коли вчені-психологи довели, що емоція може бути викликана не тільки зовнішніми, а й внутрішніми подразниками, а саме, когніціями, тобто, думками. Наше ставлення до речей, часто і є причиною виникнення емоцій, ми самі фарбуємо в чорні або білі тони те, що відбувається з нами [1]. Крім того, у нашій державі стають популярними лекції та семінари, що присвячуються знанням про емоційний інтелект, його ролі у досягненні особистісних та професійних цілях людини.

Тому нами було запропоновано створення тренінгу розвитку емоційного інтелекту для юнаків в рамках проекту Soft Skills School (Школа м'яких навичок). На

тренінг відбирались юнаки, які для участі у ньому заповнювали анкети. Виявилось, що у мотиваційному листі, практично всі написали про те, що мають запити в сфері емоційного інтелекту. На тренінг потрапило 12 осіб, віком від 17 до 20 років. Тренінг був побудований за допомогою технології «Парус», яка дозволяла структуровано і комплексно опрацювати чотири основні компетенції, що включає в себе емоційний інтелект: розуміння своїх емоцій, управління своїми емоціями, розуміння емоцій інших, управління взаємовідносинами.

Таким чином, зміст тренінгу містив – вісь внутрішньоособистісного емоційного інтелекту та вісь міжособистісного емоційного інтелекту. А також під час психологічних прийомів, ігор та ситуацій розвивались в учасників дві функції: розуміння емоцій та управління ними. Під час самого тренінгу, учасники ділились своїми проблемами, пов'язаними з емоціями, серед яких нами було виокремлено: нерозуміння своїх емоцій; постійні конфлікти з людьми; невміння вирішувати конфлікти; тривога без причини; апатія і пригніченість; часті напади плачу без причин; образи на близьких; погані взаємини; невміння висловити свої почуття, фобії, панічні атаки та інші.

Наведемо приклади вправ тренінгу. Так, учасники з заплющеними очима повинні були згадати ситуації, в яких вони пережили яскраві емоції та відстежити, де у їхньому тілі живуть ці емоції. Також вони вивчали себе, як тіло реагує на ці емоції. Таким чином учасники вчилися усвідомлювати і розуміти свої емоції. Учасники заново проживали ситуації зі свого життя та засвоїли основні ідеї: тіло і психіка нерозривно пов'язані, і людині не обов'язково перебувати в реальній ситуації, щоб викликати у себе певні емоції, достатньо подумати про них, згадати і емоції оживуть.

Важливим аспектом тренінгу було інформаційне забезпечення про різні емоції, зокрема, про гнів, образи, провини, сором, тривогу, страх, також розповідали про їхні функції та техніки управління ними. Саме ці емоції найчастіше стають найважчими для людей і приносять багато дискомфорту, тому ми їм приділяли багато уваги. Після короткого теоретичного блоку почався основний практичний блок.

Заданням основного блоку було опрацювання учасниками своїх психологічних установок, що пов'язані з емоціями, особливостями їх породження, аналізом своїх дитячих установок; виконання техніки для прийняття свого минулого досвіду. Крім того, у парах програвали ситуації, що турбували юнаків, через техніки усвідомлення та управління емоціями. Також кейсовий метод допоміг навчитися говорити про свої емоції іншим у форматі «я-висловлювання» і вирішувати конфлікти. Учасникам було запропоновано більше 10 вправ, які вони виконували із задоволенням та цікавістю.

Учасники тренінгу мали можливість на практиці, тобто в безпечних і психологічно комфортних умовах тренінгу, прожити ситуації з відповідними емоціями, які вони щодня в житті переживають і сформувати інший досвід, що допоможе їм у реальному житті по-іншому емоційно реагувати, взаємодіяти з оточуючими людьми.

Для нас було також важливим отримати зворотній зв'язок після закінчення проекту, як тренінг вплинув на життя учасників. Ми отримали відгуки про зміни у житті учасників тренінгу. Вони писали про примирення з близькими родичами, про розуміння інших людей без образ, про побудову довірливих,

теплих відносин з партнером, про застосування технік тренінгу для приборкування негативних емоцій, про конструктивне вирішення конфліктних ситуацій. Учасники відчули себе життєрадісними, впевненими в собі, стали вільно висловлювати свої почуття, від близьких людей отримали розуміння і підтримку, відчули сили для реалізації власних проєктів, а раніше страх та сором гальмували їхню життєдіяльність.

Отже, тренінг розвитку емоційного інтелекту довів, що багатьом юнакам необхідні знання та навички про емоційний інтелект для вирішення найрізноманітніших проблем у своєму житті. Наш досвід може бути корисним для юнаків, які страждають від проблем з емоціям, від неможливості правильно регулювати їх. Крім того, практикуючі психологи, педагоги, консультанти і люди, які працюють з персоналом, можуть взяти результати цього проєкту на озброєння, щоб допомагати іншим людям правильно взаємодіяти зі своїми емоціями. Тренінг може бути цікавий також і тим, у кого є рідні, близькі або друзі, які страждають від емоційних розладів, адже вони зможуть краще зрозуміти їх та підтримати у важкі моменти. Перспективу нашого подальшого дослідження ми бачимо у тому, що можна провести емпіричне дослідження впливу тренінгових технологій на розвиток емоційного інтелекту у юнаків.

Список літератури

1. Бернс Д. Терапия настроения. Клинически доказанный способ победить депрессию без таблеток / Дэвид Бернс. – Паблішер, 2019. – 550 с.
2. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект. Почему он может значить больше, чем IQ / Дэниел Гоулман. – М.: «Манн, Иванов и Фербер», 2013. – 560 с.
3. Стейн Д. С., Бук Г. И. Преимущества EQ. Эмоциональный интеллект и ваши успехи / Стивен Дж. Стейн, Говард И. Бук. – Баланс Бизнес Букс, 2007. – 384 с.

*Науковий керівник: Лич О. М.,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159. 923: 316. 77-057. 875 (043.2)

Крохіна А. В.

Національний авіаційний університет, Київ

РОЛЬ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ТА РЕФЛЕКСІЇ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ

На сьогодні підвищення ефективності комунікації і розвиток комунікативної компетентності фахівців-психологів є однією з провідних, активно досліджуваних проблем. Комуникативна компетентність розглядається як базова, ключова компетенція, якою повинен володіти психолог. Однією з умов ефективної комунікації в процесах міжособистісного пізнання і взаємодії є рефлексія.

Комуникативна компетентність та рефлексія є взаємопов'язаними процесами, адже вирішення завдань психологічного спілкування передбачає розвиток здібностей розуміти себе та інших людей, здібностей бути зрозумілим іншим людям. Спираючись на думку Н. С. Аболіної та О. Б. Акімової [1], можна зазначити, що у комуникативному аспекті рефлексія – істотна складова міжособистісного сприй-

няття. Вона дає можливість людині поглянути на себе з боку, усвідомити особливості мови, жестів, інтересів, мотивів, поведінки, як власних, так й опонента; сприяє самопізнанню, розвитку здібностей; дозволяє прийняти себе з усіма перевагами і недоліками, пізнати свою індивідуальність і оточуючих; встановити емоційні відносини і організувати спільну діяльність.

На думку О. М. Кокуна, В. М. Федорчука [2], найбільш значущими якостями практичного психолога є: аналітико-конструктивний склад мислення і самостійність суджень; чуйність і проникливість; емоційно-вольова стабільність і терплячість, стійкість до стресів і вміння адаптуватися до різних умов виконання обов'язків, емпатія і рефлексія; загальна психофізична активність, які мають виражатися у комунікативній компетентності.

На базі теоретичного дослідження нами було проведено й емпіричне дослідження комунікативної компетентності та рефлексії. Для проведення емпіричного дослідження комунікативної компетентності та рефлексії особистості студентів, нами були обрані такі методиками як «Діагностика комунікативної соціальної компетентності (КСК)» Н. П. Фетіскіна, В. В. Козлова, Г. М. Мануйлова, «Диференціальний тест рефлексивності» Д. О. Леонтьєва, Е. Осипова, «Методика визначення індивідуального рівня рефлексивності» А. В. Карпова, В. В. Пономарьовой. Було сформовано вибірку студентів, яка складалася з 44 (100 % осіб) респондентів-першокурсників віком від 17 до 20 років, що навчаються у вищому навчальному закладі за спеціальністю «Психологія».

Дослідження включало декілька етапів: теоретичний, організаційний, емпіричний та аналіз результатів. За обраними методиками було проаналізовано та проінтерпретовано групові результати. Відповідно до цього, за методикою «Діагностики комунікативної соціальної компетентності (КСК)» більша частина респондентів – 19 студентів (44% осіб) мають середній рівень прояву особистісних характеристик, наприклад, таких, як емоційна стійкість, розвинене логічне мислення, вміння покладатися на себе, контролювати свою поведінку та підлаштовуватись під різні умови. За методикою «Диференціальний тест рефлексивності» основна частина респондентів, а це майже більше половини вибірки – 26 студентів (58% осіб), має середній рівень з кожної з трьох видів рефлексії (системної, інтроспекції, квазірефлексії). Аналогічно, за «Методикою визначення індивідуального рівня рефлексивності» також більшість студентів, а це – 26 першокурсників (59, 1% осіб), мають середній (оптимальний) рівень загальної рефлексивності, 11 студента (25% осіб) високий рівень та 15, 9% осіб (7 студентів) – низький рівень. У студентів-першокурсників були встановлені такі особливості комунікативної сфери, як схильність до легкості та щирості у спілкуванні, встановлення позитивного контакту, доброзичливості, аналітичної мисленнєвої діяльності, спокійного і виваженого способу реагування на події, позитивного ставлення до життя, особливості рефлексії в цій вибірці полягають у тому, що першокурсникам важко переносити свій фокус уваги на свій внутрішній стан, переживання, аналізувати свої минулі вчинки та планувати майбутнє, саме тому на даному етапі студенти переважно мають середні та низькі показники розвитку рефлексії.

Зазначимо, що у професії психолога важливо мати більш високий рівень даних професійних комунікативних навичок та рефлексії, чого можна досягти за рахунок саморозвитку (знаючи такі свої особливості) та/або ще брати участь у психологічних тренінгах.

Результати нашого теоретично-емпіричного дослідження будуть обґрунтовані та представлені у науковій статті, також можуть бути використані під час складання навчальної освітньо-професійної програми підготовки студентів за спеціальністю «Психологія» у закладах здобуття вищої освіти для розвитку вищезазначених комунікативних компетентностей та рефлексії. Подальший інтерес до цієї проблематики полягає у тому, щоб порівняти отримані данні студентів-першокурсників з даними студентів старших курсів за спеціальністю «Психологія».

Список літератури

1. Аболина Н. С., Акимова О. Б. Формирование коммуникативной компетенции в процессе профессионального обучения / Н. С. Аболина, О. Б. Акимова // Образование и наука. – 2012. – № 9 (98). – С. 138 – 157.

2. Кокун О. М. Психологія професійного становлення сучасного фахівця: Монографія. – К.: ДП "Інформ. -аналіт. агенство", 2012. – 200 с.

*Науковий керівник: Лич О. М.,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159. 942 (043.2)

Кучменко А. І.

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ПОДРУЖНЬОЇ ЗРАДИ

На сьогодні, для більшості людей шлюб -романтична домовленість між закоханими, проте існує такий негативний фактор, що спричиняє руйнування емоційної близькості та стосунків в цілому – це подружня зрада. Під час років, прожитих разом, сім'я закономірно проживає періоди криз. Ці кризи, пов'язані з розвитком сім'ї – наприклад, народження первістка чи криза монотонії. Під час криз загострюються ті чи інші проблеми і якщо їх вчасно не вирішити, це має негативні наслідки для функціонування сім'ї.

У більшості випадків, незалежно від етнічної приналежності, достатньою підставою і одним з найрозповсюджених мотивів при розлученні є подружня невірність. Подружню зраду можна аналізувати з точки зору причин, динаміки, психології учасників, ставлення до суспільної думки та ін. [2]

Психологи по-різному намагаються пояснити причини подружніх зрад. Згідно концепції «поштовху» подружжя може розірвати стосунки через неочікувану подію (смерть близької людини, хвороба та ін.), тобто один з подружжя, не справляючись зі стресом у власній сім'ї, шукає розради на стороні. Проте, деякі автори спростовують цю теорію, обґрунтовуючи свою точку зору тим, що «поштовх» ймовірно є приводом для розриву, а не причиною, а справжня причина полягає у інших, невіршених раніше протиріччях між чоловіком та дружиною. Згідно іншої концепції, подружня зрада є результатом так званого «зворотнього розвитку» (симпатія – любов – зближення – збайдужіння – роздратування – розпад). Вважається, що кожен шлюб проходить цим шляхом. Профілактикою такого розвитку подій є високий рівень довіри один до одного, відвертість, за якої пара обговорює будь-які проблеми і разом шукає шляхи подолання конфліктів, обопільна сексуальна задоволеність [1].

Зрада зачіпає сферу подружніх почуттів. Емоційний зв'язок між парою є дуже важливим фактором для вступу у стосунки. Люди відчувають, що можуть отримати право на задоволення усіх потреб, тому коли "ідеал" не задовольняє, є спокуса отримати його у другому місці.

Мотив "зради" часто спостерігається при розставанні чоловіка і дружини, що уклали шлюб у достатньо молодому віці, що свідчить скоріше про незрілість, легковажність подружжя, неготовність до виконання своїх обов'язків. Більш того, важливим фактором у розвитку подружніх стосунків є досвід статевих стосунків до самого шлюбу. Наприклад, чоловіки і жінки, що мали багато дошлюбних статевих зв'язків, зрадять з більшою ймовірністю. Це пов'язано з тим, що ранній статевий досвід, швидше за все не заснований на справжніх зрілих почуттях, скоріше пов'язаний з експериментуванням. Подружній обов'язок – це усвідомлення людиною своїх зобов'язань перед шлюбним партнером, готовність іти на компроміс. [2]

Вільям Парк наводить дані, що 75% чоловіків не знаходять у випадковому партнері того, що очікували, тому повертаються до сім'ї. Серед невірних дружин число тих, хто відчуває розчарування і докори сумління ще більше – 90%. Точно з'ясувати, скільки людей принаймні раз за своє життя зраджували своїх партнерів досить важко. В результаті дані неточні. За приблизними оцінками, невірними у той чи інший спосіб були 75% чоловіків і 68% жінок [3].

Таким чином, можна резюмувати, що не дивлячись на високу розповсюдженість, подружня зрада – це унікальна подія в кожній сімейній історії. Проте можна виділити спільні закономірності: зрада у більшості випадків супроводжується розчаруванням та каяттям, також призводить до руйнування подружніх стосунків.

Список літератури

1. Ключников С. О. Семейные конфликты: практика решения. – СПб.: Питер, 2002. – 155с.
2. Эстер Перель. Право на лево. -Эксмо, 2018. -
3. Парк В. Правда і міфи про подружню зраду // BBS NEWS Україна [Електронний ресурс]/ Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/vert-fut-48777004>

Науковий керівник: Власова-Чмерук О. М., ст. викладач

УДК 159.923 (043.2)

Лопушанська К. М.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗВ'ЯЗОК РІВНЯ ДОМАГАНЬ ІЗ САМОСТАВЛЕННЯМ ПРАЦІВНИКІВ

Проблема самоствавлення та його роль в структурі особистості залишається надзвичайно актуальною, оскільки безпосередньо пов'язана з формуванням зрілої, адаптованої особистості працівника, який прагне досягати своїх цілей та працювати на результат. Механізми формування ставлення індивіда до себе спираються на систему уявлень щодо власних особливостей, можливостей та обмежень (Р. Бернс, К. О. Абульханова-Славська, Т. В. Дмитрова, Є. П. Ільїн, В. М. Мясищев). Аналіз формування рівня домагань працівників організації є актуальним у зв'язку із самоствавленням та самооцінюванням, що потребує виявлення складних структурних та

функціональних взаємозв'язків під час процесу професійного становлення. Особливий внесок у вивчення цієї проблеми зробили такі вчені, як Ф. Хоппе, К. Левін, Л. Бороздіна, В. Мерлін, В. Мясищев, Л. Божович, Л. Обухова.

Самоставлення відображає ступінь прийняття себе, яке формується з самооцінок, але саме по собі вважається цілісним і універсальним явищем. У своїй роботі ми базуємося на визначенні поняття самоставлення за В. В. Століним та С. Р. Пантілєєвим [3], які його розуміють як динамічну, організовану ієрархічну систему, що являє собою певну структуру, що не зводиться до суми компонентів й дозволяє встановити зв'язки з іншими психологічними категоріями (мотив, потреба, самооцінка, сенс, цінність та ін.). Самоставлення виступає ключовим фактором в процесі формування і розвитку особистості, завдяки йому відбувається оцінювання та прийняття чи неприйняття власного «Я», яке ймовірно впливає на продуктивність та ефективність праці, на власний рівень домагань, на спрямованість досягати успіху тощо. Безсумнівним є той факт, що самоставлення виступає значущою категорією психологічної науки взагалі, і є дуже вагомою категорією для характеристики особистості.

Рівень домагань є однією з характеристик особистості, що визначає вибір ступеня складності задач, що людина перед собою ставить. Він є динамічною структурою, існує не окремо, а розвивається під впливом самооцінки, схильності до ризику, мотивації досягнення успіху працівника тощо. Вивчаючи зв'язок рівня домагань із самоставленням особистості та самооцінкою працівника можна зрозуміти особливості поведінки працівника в організації та регулювати її відповідно до можливостей особистості. Тому, першочергово, на рівні основних критеріїв актуальним є емпіричне визначення зв'язку рівня домагань із самоставленням працівників. Для нашого дослідження використовувались – метод спостереження та бесіди, як додатковий метод, моторна проба Шварцландера, методика оцінки рівня домагань особистості В. К. Гербачевського, тест-опитувальник для визначення самоставлення особистості В. В. Століна і С. Р. Пантілєєва, методика вивчення загальної самооцінки.

Вибірку склали 17 працівників компанії, що надає рекламні послуги для бізнес-структур України. Тестування проводилось в межах запланованих заходів психологічної діагностики працівників, з урахуванням конфіденційності інформації, що вплинуло на щирість результатів.

Аналізуючи отримані дані для знаходження зв'язків між рівнем домагань та самоствердженням нами було використано метод кореляційного аналізу. Спочатку за допомогою критерію Колмогорова-Смірнова визначили тип розподілу, а потім використовували критерій Пірсона, за яким було знайдено та описано 3 кореляційні зв'язки із рівнем домагань: самоприйняття (прямий зв'язок), самозвинування та самооцінка (обернений зв'язок).

Таким чином, методами математичної статистики було встановлено, що рівень домагань прямо пов'язаний із таким критерієм самоставлення як самоприйняття. Це свідчить про те, що коли особистість має високий рівень самоприйняття, глибоку усвідомленість «Я», підвищену рефлексивність та критичність, коли вона здатна не приховувати від себе та інших значиму неприємну інформацію, то тим вище її рівень домагань, тим більш адекватно вона оцінює свої можливості та виконує відповідну діяльність.

Встановлено також, що рівень домагань обернено пов'язаний із самозвинуваченням працівника. Тобто, особистість, яка схильна звинувачувати себе у промахах та невдачах, схильна помічати більше недоліків в собі і незважати на високу оцінку якостей та досягнень іншими, має неадекватно низький рівень домагань, що залежить у більшості від установки на невдачу. У особистостей з нереалістично низьким рівнем домагань часто бувають незрозумілі плани на майбутнє. Зазвичай вони орієнтовані на підлеглих та часто проявляють безпомічність. Однією з проблем, для таких працівників, може стати планування своїх дій на найближчий час, їх співставлення з перспективою у майбутньому.

Також ми виявили обернений зв'язок самооцінки із рівнем домагань. Тобто, якщо рівень домагань нереалістично високий, то самооцінка низька. Коли людина ставить цілі, які не може досягнути і занадто критична до себе, то низька самооцінка підкріплюється лише невдалим досвідом і невдачами, труднощами у реалізації життєвих планів. Також людина, яка має низьку самооцінку, намагається реалізувати свій потенціал, довести щось оточуючим та собі, ставлячи перед собою глобальні цілі, але які при цьому не відповідають можливостям самої людини. Це може супроводжуватись фрустрацією, вимогливістю до оточуючих та імпульсивністю.

Отже, завдяки емпіричному дослідженню, ми дійшли висновку про важливість роботи психолога в організації. Психологу потрібно працювати із співробітниками організації для налагодження позитивної атмосфери в професійному середовищі, для актуалізації розуміння працівниками своїх сильних боків, для розуміння того, що вони потрібні даній організації. Психолог може посприяти введенню в систему корпоративної культури системи заохочень та похвали за гарні результати та досягнення, що допоможе розвивати впевненість в своїх силах і можливостях. Такий комплексний підхід може підвищити рівень домагань працівників, їхню самооцінку, а отже й ефективність праці та націленість на результат.

Результати нашого дослідження є важливими й актуальними для практичних психологів, керівників організації, працівників відділу кадрів та роботи з персоналом.

Список літератури

1. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А. Н. Леонтьев. – М.: Смысл, Академия, 2005. – 352 с.
2. Мясищев В. Н. Личность и нервозы / В. Н. Мясищев. – Л.: Ленингр. ун-т, 1960. – 426 с.
3. Пантилеев С. Р. Самоотношение как эмоционально-оценочная система / С. Р. Пантилеев // монография. – М.: МГУ, 1991. – 110 с.

Науковий керівник: Лич О. М., канд. психол. наук, доцент

УДК 159. 91. 072. 43 (043.2)

Пилипчук Д. М.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗВ'ЯЗОК АНТИЦИПАЦІЙНИХ ЗДІБНОСТЕЙ З ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИМИ ОСОБЛИВОСТЯМИ СТУДЕНТІВ-АВІАДИСПЕТЧЕРІВ

Прогностична компетентність є професійно-важливою якістю авіадиспетчера. Специфіка діяльності вимагає прогнозування можливих ситуацій з метою подальшого впливу на ситуацію та хід подій.

Виділяють декілька підходів до визначення поняття «антиципація»: 1) здатність живого організму підготуватися до реакції на певну подію до її появи (на думку П. К. Анохіна, це здатність системи в тій чи іншій формі передбачити розвиток явищ і результатів дії), що зазвичай виражається в певній позі чи русі та забезпечується механізмом акцептора результатів дії; 2) здатність людини уявити можливий результат дії до моменту її здійснення, у тому числі вирішення мисленнєвого завдання (це визначення запропонував В. Вундт у XIX ст.). Н. П. Ничипоренко та В. Д. Менделевич розглядають поняття «антиципаційні здібності» як здатність індивіда з високим ступенем вірогідності прогнозувати розвиток подальших подій і діяти відповідно до розрахунку у часі та просторі.

Успішність прогностичної діяльності забезпечується певним станом і характеристиками внутрішніх ресурсів особистості, що включають конституціонально обумовлені якості (особливості нервової системи та темпераменту), когнітивні ресурси (пізнавальні процеси, формально логічний і соціальний інтелект), афективний, вольовий і поведінковий потенціали особистості.

Кожен індивід має генетично обумовлені особливості функціонування нервової системи. Ці особливості детермінують відмінності у характері реагування на одні й ті ж зовнішні подразники, утворюють ґрунт для формування поведінки. Властивості нервової системи разом із властивостями психофізіологічних функцій – одні з важливих факторів формування індивідуальних характеристик трудової діяльності.

Тип вищої нервової діяльності детермінує темперамент людини. Тип вищої нервової діяльності – це поєднання індивідуально набутих та вроджених властивостей процесів збудження і гальмування. Такими властивостями нервових процесів є сила, врівноваженість, рухливість та лабільність. Сила нервових процесів – це властивість нервових клітин зберігати працездатність при довготривалій дії зовнішніх подразників. Врівноваженість процесів збудження і гальмування – це співвідношення їх сили. Рухливість нервових процесів характеризується швидкістю їх виникнення і зміни на протилежний процес. Лабільність визначає швидкість виконання одноманітних дій і визначається тривалістю періода відновлення нервових клітин.

Мета нашого дослідження полягає у встановленні ролі індивідуально-типологічних особливостей у розвитку антиципаційної спроможності особистості. Для реалізації поставлених завдань дослідження було обрано такі методики: методика діагностики темпераменту Я. Стреляу; тест антиципаційної спроможності В. Д. Менделевича; методика Л. Терстоуна «Шкала темпераментів» (в адаптації Хойновського).

Для перевірки статистично-значущих зв'язків ми обрали кореляційний кореляційний метод. Вибірку дослідження склали 40 студентів-авіадиспетчерів.

Отримані дані можна враховувати в процесі психологічної підготовки студентів за спеціальністю «Управління повітряним рухом».

Список літератури

1. Менделевич В. Д., Соловьева С. Л. Неврология и психосоматическая медицина. Монография. – М.: МЕДпресс-информ, 2002. – 608 с.
2. Сечейко О. В. Детермінанти професійної придатності операторів з управління повітряним рухом / Монографія колективна «Індивідуальність у

психологічних вимірах спільнот та професій в умовах мережевого суспільства. За ред. Л. В. Помиткіної, О. П. Хохліної. – К.: ТОВ “Альфа-ПМК”, 2019. – С. 151-155.

3. Сечейко О. В. Диференціальна психологія: підручник / О. В. Сечейко. – К.: Нау, 2016. – 300с.

Науковий керівник: Сечейко О. В., канд. психол. наук, доцент

УДК 159.923 (043.2)

Пилипчук Д. М.

Національний авіаційний університет, Київ

ТЕОРЕТИЧНИЙ АНАЛІЗ ПРОБЛЕМИ ЗВ'ЯЗКУ СТРАТЕГІЙ ПОВЕДІНКИ У КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ З РІВНЕМ ЗАДОВОЛЕНОСТІ ШЛЮБОМ ПОДРУЖЖЯ

Проблема конфліктів є надзвичайно актуальною для сучасного суспільства. Сімейні конфлікти набули широкого розповсюдження, що свідчить про дисгармонію у подружніх стосунках. Дослідження проблематики конфліктів у сімейних стосунках є важливим, оскільки сім'я – це сімейний інститут держави, який є гарантом майбутнього.

На думку В. А. Сисенко, причиною виникнення сімейних конфліктів є відмінності у поглядах на сімейний союз, невідповідність ролей, які очікуються партнерами один від одного, незадоволені сексуальні потреби, незадоволені потреби партнерів у цінності та значущості власного «Я».

Основні тактики поведінки у конфлікті: 1) конкуренція – кожен з партнерів намагається задовольнити власні потреби, ігноруючи інтерес іншої сторони; 2) співпраця – подружжя прибігають до діалогу та знаходять вихід, який допомагає кожному з партнерів максимально реалізувати свої інтереси; 3) компроміс – регулювання конфлікту шляхом взаємних поступок; 4) ухилення – партнери уникають діалогу, не намагаються реалізувати свої інтереси чи бажання партнера; 5) притискування – одна з конфліктуючих сторін повністю відмовляється від своїх інтересів на користь іншої.

Задоволеність подружніми стосунками – це суб'єктивна оцінка подружжям своїх сімейних стосунків, що базується на результаті реалізації очікувань від шлюбу. На думку Н. Н. Обозова та А. Н. Обозової, задоволеність шлюбом ґрунтується на подружній сумісності, що включає в себе наступні рівні: 1) соціально-психологічний (ціннісні орієнтації, моральні устої); 2) соціологічний (рівень освіти, професія, економічний статус); 3) психологічний (індивідуальні особливості партнерів); 4) психофізіологічний (особливості темпераменту, емоційності).

Ми коротко окреслили теоретичне підґрунтя нашого емпіричного дослідження. Плануємо, що нашу вибірку складатимуть подружні пари, які ще не мають дітей. Для діагностичного етапу емпіричного дослідження було підібрано ряд психодіагностичних методик, зокрема, «Опитувальник задоволеності шлюбом» В. В. Століна; «Характер взаємодії подружжя у конфліктних ситуаціях» Ю. Є. Альшиної; «Стратегія і тактика поведінки у конфліктних ситуаціях» К. Томаса (у адаптації Н. В. Гришиної). Ці методики дозволять встановити особливості поводження партнерів у конфліктних ситуаціях, їхні стратегії подолання або вирішення конфліктних ситуацій (конструктивні або неконструктивні), та задоволеність подружнім життям. Плануємо враховувати тривалість проживання у

шлюбі, оскільки подружнє життя проходить специфічні стадії розвитку та кризові етапи, що можуть загрожувати збереженню шлюбу, родини.

На нашу думку, теоретичне та емпіричне дослідження є актуальним, оскільки збільшилась кількість розлучень у нашій державі, а результати та висновки нашого дослідження будуть корисними для практичних та сімейних психологів.

Науковий керівник: Лич О. М., канд. психол. наук, доцент

УДК 159. 923 (043.2)

Підгірна Н. С.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗВ'ЯЗОК РІВНЯ НЕЙРОТИЗМУ З АДАПТИВНІСТЮ ОХОРОННИКІВ

Людина майже весь час взаємодіє із соціальним оточенням, потрапляє у нові неочікувані ситуації та перебуває під впливом стресу через необхідність приймати рішення. Розбіжності у поведінці людей під час виникнення подібних змін можна пояснити різними рівнями адаптивних здібностей. У психології проблематикою адаптивності займалися такі відомі представники галузі психології, як Б. Ананьєв, О. Леонтєв, С. Рубінштейн, Л. Виготський, О. Маклаков, Г. Айзенк, Б. Скіннер, Е. Еріксон, та інші.

Велику частину свого життя людина приділяє роботі, а у сучасних умовах, навіть починаючи зі студентського віку. На нашу думку, адаптивні здібності допомагають працівникам ефективно виконувати свою роботу, запобігають виникненню емоційного вигорання, створюють усі умови для реалізації свого потенціалу у професійному середовищі. Однак є коло професій, серед яких виокремлюють роботу охоронника, де вимагаються високі показники адаптивності у співробітників.

У психологічній літературі поняття «адаптивність» розуміють, як вміння пристосуватися до мінливих обставин. Адаптивність – це така риса особистості, що характеризує ступінь здатності особи реалізовувати адаптаційні перебудови під час появи нестандартної ситуації [1], [2], з чим може зустрітись сучасна людина повсякчас, в тому числі й на роботі.

Узагальнюючи сучасні теоретичні та емпіричні дослідження, при високому рівні адаптивності, ми орієнтуємося на такі особистісні характеристики особистості: швидкість визначення власної стратегії поведінки у нових обставинах при збереженні якісного рівня працездатності. Працівники з високим рівнем адаптивності характеризуються високою емоційною стійкістю, а також здатністю адекватно реагувати на зміни середовища. На рівень адаптивності людини можуть впливати індивідуально-типологічні особливості, тому для дослідження був обраний показник нейротизму.

У словнику «Психологія: ідея, вчення, труди поняття» під авторством І. Кондакова, поняття «нейротизм» розглядається як риса характеру, що характеризує людину як тривожну, емоційно нестійку і занепокоєну. Такі особистості можуть бути знервованими і у звичайних, буденних ситуаціях. Натомість людина з низьким рівнем нейротизму має високу нервово-психічну стійкість [3], що є дуже важливою вимогою до деяких професій, до таких належить професія – охоронник. Саме тому для теоретичного та емпіричного дослідження рівнів нейротизму та адаптивності були обрані охоронники.

В емпіричній частині нашого дослідження були використані такі психодіагностичні методики: «Тест-опитувальник ЕРі» Айзенка (в адаптації Шмельова); «Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність»» А. Маклакова і С. Чермяніна; «Методика діагностики соціально-психологічної адаптації» Роджерс–Даймонд.

Вибірку склали 38 охоронників (100% осіб) торговельних мереж «Велика Кишеня» та «Еко-маркет» (м. Київ), які із цікавістю та задоволенням брали участь у нашому дослідженні, що відобразилось у правдивих відповідях досліджуваних.

На основі аналізу результатів за шкалою нейротизму, отриманих за допомогою методики «Тест-опитувальник ЕРі» Айзенка (в адаптації Шмельова) було виявлено, що 29% досліджуваних мають низький рівень нейротизму, 24% респондентів виявилися нормостеніками (сильні та життєздатні особистості) та 47% осіб – з високим рівнем нейротизму. Це означає, що майже половина досліджуваних характеризується підвищеним рівнем тривожності, нестійкістю у стресових ситуаціях. Представники цього типу дуже емоційні та чутливі до зовнішніх подразників.

За показником адаптивності за методиками – «Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність»» А. Маклакова і С. Чермяніна та «Методика діагностики соціально-психологічної адаптації» Роджерс–Даймонд, більша частина досліджуваної вибірки має гарні показники за шкалами обох методик, що свідчить про високу адаптивність. Це означає, що охоронці, які брали участь у нашому дослідженні легко адаптуються, вміють мобілізуватися відповідно до нових умов та адекватно орієнтуються в неоднозначних ситуаціях.

Для більш якісного аналізу отриманих даних нашого емпіричного дослідження ми застосували математичні методи статистики для порівняння середніх даних. Для цього, респонденти були поділені на дві групи: групу 1 склали особи з високим рівнем нейротизму, група 2 – це особи з низьким рівнем нейротизму.

Відмінність є статистично значущою ($p \leq 0,05$) за обома шкалами пов'язаними з адаптивними здібностями, а саме – «особистісний адаптаційний потенціал» (за методикою «Багаторівневий особистісний опитувальник «Адаптивність»» А. Маклакова і С. Чермяніна) та «адаптивність» (за методикою «Методика діагностики соціально-психологічної адаптації» Роджерс–Даймонд). Це свідчить про те, що вищими показниками за шкалою адаптивності характеризуються ті охоронники, які мають низький рівень нейротизму.

Отже, можна зробити висновок, що поєднання емоційної стійкості на високому рівні (на відміну, від нейротизму) з низьким рівнем тривожності у охоронників, які брали участь у нашому дослідженні, допомагає їм легко адаптуватися до нових умов діяльності та без великих зусиль зорієнтуватися у непередбачуваних ситуаціях. Як професіонали своєї праці, вони готові до змін умов зовнішнього середовища та адекватно реагувати на них.

В той же час, охоронники, які показали інші результати дослідження, зокрема, високий рівень нейротизму, мають іншу реакцію на подразники середовища. Вони більш повільно відповідають адекватним реагуванням на новий подразник, крім того вони можуть піддаватися своїм емоціям. Замість раціонального підходу до непередбачуваної ситуації у них може виникати паніка. Така реакція може значно перешкоджати діяльності особистості, проте вона не обов'язково може бути хронічною, а проявлятися лише час від часу, і це повинно бути враховано спеціалістами відділу кадрів та керівництвом охоронних компаній. Таким чином,

нами був доведений на теоретичному та емпіричному рівнях зв'язок між нейротизмом та адаптивними здібностями особистості.

Результати нашого дослідження є важливими й актуальними, як для практичних психологів, працівників відділу кадрів, так й для керівників охоронних структур. Оскільки у сучасних агресивних умовах, професія охоронника є дуже затребуваною, а при прийомі на роботу нехтують дослідженням означених феноменів – рівнів нейротизму та адаптивності. Тому наше дослідження є перспективним та має подальше продовження.

Список літератури

1. Вайнер Э., Кастюнин С. Краткий энциклопедический словарь: Адаптивная физическая культура / Э Вайнер., С Кастюнин. – М.: Наука, 2003. – 144 с.
2. Жмуров В. Большая энциклопедия по психиатрии [2-е изд.] / В. Жмуров. – М.: Джан-гар, 2012. – 864 с.
3. Кондаков И. Психология: идея, ученые, труды [Электронный ресурс] / И. Кондаков // Рос. акад. образования; Центральн. региональн. отд.-ние. – М., 1999. Режим доступу: <http://psi.webzone.ru/>

Науковий керівник: Лич О. М., канд. психол. наук, доцент

УДК 159. 9 (043.2)

Радіонова К. С.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗВ'ЯЗОК ПСИХОЛОГІЧНОГО БЛАГОПОЛУЧЧЯ ТА ЖИТТЄВИХ ЦІННОСТЕЙ В ЮНАЦЬКОМУ ВІЦІ

Психологічне благополуччя – фундаментальне поняття, яке включає в себе психічне здоров'я, задоволеність життям та рівень задоволення своїх потреб. Психологічне благополуччя – це стан, в якому людина відчуває спокій, він є оптимальним для виконання діяльності.

Юнацький вік характеризується тим, що в цей період формуються життєві цінності, людина починає будувати своє життя, відходячи від батьківської опіки, накопичувати власний досвід, пробувати себе в різних ролях, бачить різні моделі поведінки та приміряє їх на себе, тим самим формуючи свою власну систему цінностей. В юнацькому віці людина обирає прагнення і намагається визначити, що для неї є важливим, якими мають бути її вчинки, щоб вона була задоволена своїм життям. Тому ми вирішили дослідити, які цінності обирає молодь в сучасному світі та чи пов'язані ці цінності з почуттям психологічного благополуччя.

Для дослідження зв'язку психологічного благополуччя та життєвих цінностей ми підібрали такі психодіагностичні методики: “Шкала психологічного благополуччя” К. Ріфф, “Шкала задоволеності життям” Е. Дінера, «Морфологічний тест життєвих цінностей» В. Ф. Сопова, Л. В. Карпушиної та «Смисложиттєві орієнтації» Д. Леонтьєва. Вибірку дослідження склали 31 досліджуваний віком 17-23 років, жіночої та чоловічої статі.

Аналіз групових результатів за методикою “Шкала психологічного благополуччя” К. Ріфф показав, що більшість респондентів має середній рівень психологічного благополуччя, тобто юнаки та дівчата не задоволені повністю своїм

життям. Жоден респондент не отримав високі показники за шкалою «позитивні відносини», у більшості переважають середні показники за шкалою і досить значний відсоток має низькі показники, це свідчить, що респонденти не задоволені відносинами з оточуючими, в них виникають складнощі в побудові довірливих стосунків. Найбільша кількість респондентів мають низькі показники за шкалою управління середовищем, їм складно організувати свою діяльність, може простежуватися відчуття, що від них нічого не залежить, і вони не здатні впливати на оточуючий світ. Велика кількість респондентів має високі та середні показники за шкалою особистісного зростання.

«Шкала задоволеності життям» Е. Дінера підтвердила результати за методикою К. Ріфф: показники задоволеності життям у більшості юнаків та дівчат перебувають на середньому рівні, отже в цілому респондентів влаштовує їх життя, але воно не відповідає ідеалу і вони не вважають, що досягнули всього, що хотіли у житті.

За методикою «Смисложиттєві орієнтації» Д. Леонтєва встановлено, що у респондентів переважають середні показники по всім шкалам. Найнижчий рівень отримано за шкалою «результат життя», тобто респонденти оцінюють прожитий відрізок життя як непродуктивний. Методика показала, що в цілому юнаки задумуються про сенс їх життя, шукають мету та формують цілі життя та прагнуть досягати результатів. Такі показники вказують на характерний для юнацького віку період становлення, вибір життєвого шляху та самовизначення.

За методикою «Морфологічний тест життєвих цінностей» В. Ф. Сопова, Л. В. Карпушиної було визначено домінуючі цінності, які притаманні особам юнацького віку, серед них креативність, розвиток себе, активні соціальні зв'язки, професійне життя.

За допомогою математично-статистичних методів було проведено кореляційний аналіз і встановлено основні зв'язки між ключовими поняттями психологічного благополуччя та життєвими цінностями. Встановлено, що чим вищі показники смисложиттєвих орієнтацій, а саме цілі в житті, результат життя та наповнення життям цікавими, позитивними подіями, тим вище показники задоволеністю життям.

Було встановлено, що такий компонент психологічного благополуччя як позитивне відношення (позитивні стосунки) з іншими людьми має обернений зв'язок з цінностями фізичної активності та матеріального становища. Автономія має зв'язок з цінністю креативності, тобто чим більш автономна людина, більш самостійна, цінує незалежність та свободу вибору, тим більше виражена потреба і цінність креативності, пошуку нового, насиченню свого життя творчістю, відстоювання своєї думки і бажання виділитись поміж інших людей.

Також психологічне благополуччя має обернений зв'язок з цінністю власного престижу, що свідчить, про те, що людина почуває себе більш щасливо, коли не залежить від думки інших людей.

На основі отриманих результатів дослідження можна будувати роботу з особами юнацького віку для підвищення у них відчуття задоволеності життям та психологічного благополуччя, коригування цінностей та кращого усвідомлення власної ієрархії цінностей. Отримані дані допоможуть у процесі психологічного консультування, при профорієнтації юнаків та визначенні цілей в житті.

Науковий керівник: Вашека Т. В., канд. психол. наук, доцент

ЗВ'ЯЗОК НЕРВОВО – ПСИХІЧНОЇ НАПРУГИ З ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИМИ ОСОБЛИВОСТЯМИ ПРАЦІВНИКІВ АТОМНОЇ ЕЛЕКТРОСТАНЦІЇ

Ми звикли до комфорту, не уявляємо свого життя без нього, проте навіть не задумуємося, що задля його створення постійно працюють тисячі людей. Майже ніхто не знає, що у багатьох працівників АЕС виникають проблеми зі здоров'ям через шкідливість праці, яким повинен бути працівник, які психологічні особливості йому притаманні. Увесь світ до цього часу не лише пам'ятає, а й активно спостерігає, до яких наслідків призвела аварія на Чорнобильській АЕС, яка сталася головним чином через людський фактор. Через це важливо під час професійного відбору на роботу звертати увагу не лише на знання особи, а й на її індивідуально-типологічні особливості. Адже, особа, яка працює у непростих умовах, повинна мати певні індивідуально-психологічні особливості, які будуть сприяти її роботі, завдяки яким вона зможе ефективно впоратися зі складними робочими ситуаціями, при цьому зберігши своє здоров'я. Отже, вивчення факторів, що сприяють ефективній діяльності працівників атомних електростанцій, забезпечують їх надійність та визначають високу стресостійкість в ситуаціях значних фізичних та психічних навантажень вважаємо актуальною та практично цінною.

До індивідуально – типологічних особливостей належать властивості нервової системи та темперамент. Властивості нервової системи значно відбиваються на психічному складі індивіда, а також на його поведінці. Автор теорії щодо вивчення властивостей нервової системи І. П. Павлов, визначив, що збудження та гальмування є фундаментальними процесами, від особливостей перебігу яких залежить візерунок нашої активності. Його теорію про властивості процесів збудження й гальмування – силу, врівноваженість та рухливість – розширили й доповнили вчені наукової школи Теплової-Небиліцина. На сьогодні зазначена теорія зберігає свою авторитетність та складає методологічну основу досліджень, пов'язаних з психологічним супроводом спеціалістів в особливих умовах діяльності.

Психологічним проявом властивостей нервових процесів виступає темперамент – характеристика індивіда з погляду динамічних особливостей його психічної діяльності – інтенсивності, темпу, швидкості, ритму психічних процесів та станів. Я. Стреляу стверджував, що зовнішні прояви темпераменту – це не лише біологічно зумовлені параметри. Певним чином вони корегуються впливом соціального оточення та настанов, можуть маскуватися й приховуються навичками та звичками людини. Отже поведінкові прояви і адаптаційні можливості особи – це складне переплетення фізіологічних, психологічних та соціальних факторів, які у своїй сукупності й визначають життєстійкість особистості в складних умовах. Комплексний погляд на щодо ресурсів та факторів стресостійкості визначив в своїй теорії Л. -Л. Терстоун. Він назвав 7 другорядних факторів, таких як активність, фізична активність, імпульсивність, лідерство, врівноваженість, товариськість, рефлексивність, які визначають індивідуальність та створюють певний стиль поведінки, діяльності і, навіть, життєвий стиль.

Відомо, що ключовим чинником, що знижує ресурси особистості і ефективність її діяльності є стан нервово – психічної напруги (НПН). Його визначають як

особливий психічний стан, який часто притаманний людям, причетним до діяльності в особливо складних умовах. Її поглибленим вивченням займався Немчин Т. А., який виокремив 3 ступені перебігу НПН: слабкий (організм працює розслаблено, ситуація оцінюється як безпечна), помірний (велика зацікавленість індивіда у роботі, активація усіх резервів організму, зміни у функціонуванні соматичних систем), надмірний (погане самопочуття особи, внаслідок незворотніх змін у функціонуванні соматичних систем).

З метою встановлення факторів професійної надійності працівників атомних електростанцій, зокрема, їх індивідуальних особливостей, ми розробили модель емпіричного дослідження. Гіпотеза нашого дослідження виходить з припущення, що існує статистично значущий зв'язок між нервово-психічною напругою та індивідуально типологічними особливостями працівників електростанцій.

Для перевірки зазначеної гіпотези було підбрано батарею методик, які з нашої точки зору, повністю відповідають вирішенню поставлених завдань: «Оцінка нервово-психічної напруги» Т. А. Немчина; «Діагностика темпераменту» Я. Стреляу; 3) «Шкала темпераментів» Л. Терстоуна (в адаптації В. Хойновського).

Вибірку нашого дослідження склали працівники Рівненської атомної електростанції, які мають різну кваліфікацію та різний стаж роботи. Для підтвердження отриманих зав'язків методами математико-статистичної обробки результатів ми обрали кореляційний метод. Отримані результати можна використовувати при проведенні профвідбору та розробці програми психологічного супроводу працівників атомних електростанцій.

Список літератури

1. Немчин Т. А. Состояния нервно – психического напряжения. Л: Изд – во Ленингр. ун – та, 1983 – 167с.
2. Сечейко О. В. Диференціальна психологія: підручник / О. В. Сечейко. – К.: Нау, 2016. – 300с.
3. Стреляу Я. Роль темперамента в психическом развитии / Я. Стреляу. – М.: Прогрес, 1982. – 232с.

Науковий керівник: Сечейко О. В., канд. психол. наук, доцент

УДК 159.9 (043.2)

Середіна О. Д.

Національний авіаційний університет, Київ

ВПЛИВ МУЗИЧНИХ КОМПОЗИЦІЙ РІЗНИХ ЖАНРІВ НА РОЗУМОВУ ПРАЦЕЗДАТНІСТЬ ПІДЛІТКІВ

Сучасні умови посиленних соціально-психологічних змін, проблеми в екології, потужне й зростаюче інформаційне навантаження на підлітків, ще недостатня сформованість у них мозкових структур, фізіологічних функцій та їх збалансованості, здатності до саморегуляції позначаються на розумовій працездатності дітей цієї вікової категорії, яка є необхідним підґрунтям у них не лише успішного навчання, але й формування готовності до нього. Беручи до уваги широке використання дітьми в процесі виконання учбової діяльності музики як фонові, постає питання про користь цього для розумової працездатності з урахуванням особливостей впливу музичних композицій різних жанрів. У зв'язку з цим нами було проведено теоретико-

емпіричне дослідження, метою якого стало виявлення рівня розумової працездатності підлітків залежно від впливу на неї музичних композицій різних жанрів.

З метою вивчення впливу музичних композицій різних жанрів на розумову працездатність школярів був проведений формувальний, однофакторний, інтрапроцедурний, короткочасний експеримент. Як експериментальні змінні розглядалися розумова працездатність (залежна змінна) та музичні композиції різних жанрів (незалежна змінна). В експерименті використовувалися наступні музичні композиції: 1) «Класика»: Й. Штраус – «Повільний вальс», А. Вівальді – «Пори року. Зима», Й. Бах – «Концерт для скрипки з оркестром ре мінор», Л. Бетховен – «До Елізи» та «Місячна Соната»; 2) «рок»: Europe – «The Final Countdown», Masterplan – «Heroes», The Score – «Stronger», Imagine Dragons – «Natural», Queen – «The Show Must Go On».

За допомогою використання коректурної проби були отримані дані щодо рівня розумової працездатності та стійкості розумової діяльності до та під час прослуховування музичних композицій різних жанрів. Отримані дані показали, що в умовах відсутності впливу музики у підлітків переважає середній рівень розумової працездатності (38, 8%). Підвищення ж її рівня виявлено під час прослуховування рок-музики: переважаючим рівнем у них стає високий (50%). Розумова працездатність школярів під впливом класичної музики певною мірою знижується на кожному рівні. Розподіл між рівнями стійкості розумової діяльності під впливом музики різних жанрів майже не змінюється. Отже, експериментально виявлена тенденція до зниження показників розумової працездатності підлітків при прослуховуванні класичної музики, в той час, як під впливом рок-музики показники розумової працездатності у половині респондентів поліпшуються.

Для встановлення відмінностей між показниками розумової працездатності до та під час прослуховування музичних композицій різних жанрів були проведені описові статистики, використано критерій однорідності дисперсій та однофакторний дисперсійний аналіз. Застосовані процедури підтвердили отримані і представлені вище дані про те, що музичні твори як класичного, так і рок-жанру позитивно впливають на розумову працездатність; обидва жанри підвищують середні значення її стійкості розумової діяльності. Проте, виявилось, що рок-музика має більш виразний позитивний вплив на розумову діяльність, ніж класична.

У результаті проведеного дослідження дійшли наступного висновку: можливим засобом впливу на розумову працездатність є використання музичних творів. Емпірично доведено, що прослуховування під час розумової діяльності музичних композицій жанрів «класика» та «рок» позитивно позначаються на розумовій працездатності підлітків. При цьому середні значення стійкості розумової діяльності виявилися більш чутливими до рок-музики, ніж до класичної.

Науковий керівник: Хохліна О. П., д-р психол. наук, професор

УДК 159.9 (043.2)

Степанець А. С.

Національна академія внутрішніх справ, Київ

СТИЛЬОВІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ В КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ У ОСІБ З РІЗНИМ РІВНЕМ СОЦІАЛЬНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Однією з найбільш значущих властивостей особистості є соціальний інтелект – спроможність правильно розуміти та оцінювати поведінку людей. Ця

здатність необхідна для ефективної міжособистісної взаємодії та для успішної соціальної адаптації.

Проблему соціального інтелекту досліджували Дж. Гілфорд, Г. Салліван, О. О. Бодальов, М. О. Амінов, О. С. Михайлов, Д. Векслер, Г. Олпорт та ін. Незважаючи на значну кількість проведених досліджень щодо впливу соціального інтелекту на поведінку людини, вельми актуальними залишаються дослідження цієї теми. Метою емпіричного дослідження стало виявлення наявності зв'язку між соціальним інтелектом особистості та її поведінкою в конфліктних ситуаціях.

На теоретичному етапі дослідження на основі вивчення праць О. Г. Ковальова, Д. Векслера, Г. Олпорта, Р. Селмана, Р. Ріджіо, Д. Китинга та ін. встановлено, що соціальний інтелект є провідним компонентом успішності включення людини в соціальне життя суспільства, він дозволяє постійно вдосконалюватися, швидко адаптуватися до умов та вимог, які постійно змінюються, глибше розуміти партнера під час взаємодії та спілкування з ним, прогнозуючи його й свою поведінку. Соціальний інтелект є надзвичайно важливою практичною якістю, що необхідна людині для ефективної взаємодії з оточуючими [3]. Соціальний інтелект – це об'єднання всіх критеріїв комунікативної компетенції, які забезпечують ефективне спілкування, а саме: соціальну пластичність (гнучкість), емпатію, високу культуру мовного спілкування, високий рівень розвитку рефлексії, позитивне прийняття іншої людини, а також вміння продуктивно вирішувати конфлікти [1]. Конфлікт – це зіткнення протилежних думок, намірів, загострених ситуацій та напруги, що веде до боротьби, ускладнень та активних дій. Отже, соціальний інтелект є одним із чинників продуктивної поведінки в конфліктних ситуаціях [2].

На емпіричному етапі дослідження для вивчення досліджуваних явищ використовувалися Методика К. Томаса "Діагностика схильності особистості до конфліктної поведінки" та Тест "Соціальний інтелект" Дж. Гілфорда. Для обробки емпіричних даних застосовувалися методи їх якісного та кількісного аналізу. Дослідною роботою було охоплено 30 студентів четвертого курсу Національної академії внутрішніх справ, які навчаються за спеціальністю «Психологія».

У результаті проведеного дослідження щодо способів поведінки в конфліктних ситуаціях студентів було виявлено, що найбільшою мірою вони врегульовують конфлікти за допомогою компромісу (43%), меншою мірою схильні до змагання та співпраці (20%). Значно менший відсоток досліджуваних студентів використовують пристосування (10%) та уникнення (7%). Дослідження рівня соціального інтелекту показало, що найбільший відсоток досліджуваних мають середній рівень соціального інтелекту (53%). Значно менший відсоток досліджуваних студентів мають нижче середнього (10%) та високий рівень соціального інтелекту (7%).

Для визначення характеру зв'язку між соціальним інтелектом на поведінкою в конфліктних ситуаціях вимірювався відсоток % співпадінь. Проведення дослідження показало високий рівень співпадінь між високим соціальним інтелектом та врегулювання конфліктних ситуацій за допомогою співпраці (100%). Особи з вище середнього та середнім рівнем соціального інтелекту більшою мірою схильються до врегулювання конфліктних ситуацій за допомогою компромісу (50%). Студенти з рівнем соціального інтелекту нижче за середній схильні до врегулювання конфліктних ситуацій за допомогою змагання (67%). Отже, отримані данні свідчать про те, що рівень соціального інтелекту позначається на поведінці в

конфліктних ситуаціях студентів і певною мірою може розглядатися детермінантою проявів конфліктності у їхній поведінці.

Список літератури

1. Бодалев А. Л. Личность и общение/А. Л. Бодалев. –М.: Педагогика, – 1983. - 127с.
2. Гришина, Н. В. Психология конфликта / Н. В. Гришина. – СПб.: Питер, 2006. - 464с.
3. Дружинин В. Н. Структура психометрического интеллекта и прогноз индивидуальных достижений // Интеллект и творчество: Сб. науч. тр. / РАН. Ин-т психологии // Отв. ред. А. Н. Воронин. – М., 1999. – С. 5-29.

*Науковий керівник: Романенко О. В.,
д-р психол. наук, професор*

УДК 159. 923 (043.2)

Сусік Р. Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗВ'ЯЗОК САМОСТАВЛЕННЯ З ФАЗАМИ ЕМОЦІЙНОГО ВИГОРАННЯ У ПРАЦІВНИКІВ ПРОДЮСЕРСЬКОГО ЦЕНТРУ

Актуальність теоретичного та емпіричного дослідження пов'язана з розглядом емоційного вигорання як соціальної проблеми. Емоційне вигорання чинить на особистість потужний негативний ефект, що впливає на її професійну діяльність та особливості її поведінки у професійному середовищі. Найбільш виразно його наслідки відчуваються в професіях «людина – людина». Спочатку синдром емоційного вигорання вивчався на представниках медичних та педагогічних професій, та з часом його почали виявляти у поліцейських, психологів, юристів, тюремного персоналу та навіть у студентів.

Згідно з концепцією К. Маслач, в структурі професійного вигорання виокремлюють 3 компоненти: по-перше, це емоційне виснаження, що проявляється в емоційній спустошеності, втомі, небажанні співчувати та співпереживати клієнтам чи пацієнтам, намаганні відсторонитися від їхніх проблем та емоцій; по-друге, це деперсоналізація або цинічне ставлення до роботи та клієнтів, що може проявлятися в насмішках, презирстві, байдужості, формальності спілкування; по-третє, це редукція професійних досягнень, що проявляється в знеціненні професіоналом результатів своєї роботи, впевненості у власній некомпетентності та небажанні продовжувати займатися цим видом роботи.

Наступна складова, що важлива для нашого дослідження – це самоставлення. Самоставлення – це установка особистості по відношенню до самої себе. В структурі самоставлення виокремлюють наступні компоненти: самовпевненість, самозвинувачення, самоповага, аутосимпатія, самоінтерес, що утворюють емоційний простір, в якому розгортаються установки особистості щодо самої себе. На формування самоставлення впливає, перш за все, батьківське виховання та ставлення значимих інших людей. Саме самоставлення особистості може сприяти або запобігати емоційному вигоранню.

У нашому дослідженні брали участь 41 співробітник продюсерського центру, віком від 25 до 38 років. Нами було запропоновано такі психодіагностичні методики, як: методика діагностики рівня емоційного вигорання В. В. Бойко, опитувальник «Професійне (емоційне) вигорання» К. Маслач, С. Джексон, тест-опитувальник самоствавлення В. В. Століна, С. Р. Пантілеєва, методика дослідження рівня самооцінки Т. Дембо, С. Рубінштейн.

Встановлено за методикою діагностики рівня емоційного вигорання В. В. Бойко, що у 39% працівників емоційне вигорання не сформоване, в процесі формування – у 44 % осіб, сформоване – у 17 % осіб. Ці дані свідчать про необхідність своєчасного втручання та надання психологічної допомоги категорії працівників, які цього потребують.

Нами було застосовано методи математичної статистики програми SPSS, завдяки чому було встановлено кореляційні зв'язки. Аналіз кореляційних зв'язків емоційного вигорання за методикою діагностики рівня емоційного вигорання В. В. Бойко та показників самооцінки за методикою Т. Дембо, С. Рубінштейн показав загальну тенденцію: зі збільшенням рівня вигорання у людини знижується рівень самооцінки. Причому, виражений загальний показник емоційного вигорання знижує самооцінку та впевненість в собі у працівників продюсерського центру.

Отже, розвиток емоційного вигорання у працівників продюсерського центру негативно впливає на їхнє ставлення до себе, на оцінку власних можливостей. Особливо страждає загальне самоствавлення, знижується самоповага, людина починає очікувати негативне ставлення з боку інших, падає самооцінка власних професійних вмінь та авторитету у колег. Отримані дані вказують на необхідність застосовувати не лише профілактичні заходи та психологічну допомогу, що будуть спрямовані на подолання емоційного вигорання співробітників продюсерських центрів і на психокорекцію самоствавлення. Результати нашого теоретичного та емпіричного дослідження можуть бути цікавими для практичних психологів.

*Науковий керівник: Лич О. М.,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159. 9 (043.2)

Танасієнко Є. В.

Національна академія внутрішніх справ, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ЗВ'ЯЗКУ АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ З ПРОЯВАМИ ЛІДЕРСТВА У ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Сучасний світ з постійними соціальними змінами створює потребу у швидкій адаптації до його умов та необхідність у вихованні професійно компетентного, конкурентоспроможного молодого фахівця – лідера, здатного до ефективного прийняття рішень і несення відповідальності за свої дії.

Проблемі лідерства присвячено роботи таких дослідників, як К. Левін, Д. МакГрегор, М. І. Ільїн, І. Г. Лукманова, А. Н. Немчин, Б. Д. Паригін. Вивчено психологічних особливостей вікових періодів займалися такі вчені, як, Б. Г. Ананьєв, Л. І. Божович, Л. С. Виготський, В. П. Зінченко, О. В. Скрипченко та ін. Особливості прояву акцентуацій характеру в підлітків вивчали С. І. Подмазін, М. В. Савчин, Л. Д. Столяренко та ін.

Метою нашого дослідження стало встановлення зв'язку акцентуацій характеру з проявами лідерства у підлітковому віці. На теоретичному етапі дослідження встановлено, що під лідерством прийнято розуміти один з процесів організації і управління соціальною групою, якій сприяє досягненню групових цілей за оптимальний термін і з оптимальним ефектом, детермінований пануючими в суспільстві соціальними відносинами [2].

Психологічний зміст підліткового періоду пов'язаний з перебудовою старої дитячої соціальної системи, де вирішальна роль у розвитку належить соціальним відносинам. Загальна перебудова особистості впливає на рівень прояву його активності у групі, що збільшує або зменшує його статусність у ній та значною мірою визначає формування такого соціально-психологічного утворення, як лідерство [4 с. 194].

Відхилення у становленні особистості підлітка спричинюються здебільше негативними умовами соціальних чинників, саме на цей період припадає можливе проявлення акцентуацій характеру [1]. Як зазначає А. Є. Лічко, акцентуації характеру – це крайні варіанти норми, при яких окремі риси характеру занадто посилені, через що виявляється вибіркова вразливість до певних психогенних впливів при підвищеній стійкості до інших [3 с. 5].

На емпіричному етапі дослідження для вивчення лідерства були використані: методика «Експрес-тест самооцінки лідерства» та діагностичний опитувальник Л. В. Румянцевой (ДСЛ-81). Для вивчення акцентуацій характеру використаний патохарактерологічний діагностичний опитувальник А. Є. Лічка. Для аналізу емпіричних даних були застосовані методи кількісної й якісної обробки. Дослідженням було охоплено 30 учнів восьмого класу середньої загальноосвітньої школи I-III ступенів №128 м. Києва.

У результаті проведеного емпіричного дослідження на основі співставлення даних щодо акцентуацій характеру та прояву лідерства у підлітків було встановлено наявність взаємозв'язку між ними. Виявлено, що підлітки з «гіпертимною» (50%) та «істероїдною» (50%) акцентуаціями характеру відзначаються «високим» рівнем лідерства, що проявляється в «авторитарному» стилі. Підлітки з «сензитивною» (50%) та «психастенічною» (50%) акцентуацією характеру відзначаються «середнім» рівнем лідерства, що проявляється у «демократичному» стилі. Також виявлено, що підлітки з «шизоїдною» (50%) та «конформною» (50%) акцентуацією характеру відзначаються «низьким» рівнем лідерства, що проявляється у «ліберальному» стилі.

Отримані дані мають практичну значущість для педагогів і батьків, оскільки урахування зв'язку акцентуацій характеру з особливостями прояву лідерства сприятиме кращому встановленню контакту та оптимізації взаємин з підлітками.

Список літератури

1. Акцентуації в характері підлітків [Електронний ресурс] // pidruchniki. com – Режим доступу до ресурсу: https://pidruchniki.com/18791228/psihologiya/aktsentuatsiyi_harakteru_pidlitkiv
2. Капрара Дж. Психология личности / Дж. Капрара, Д. Сервон. – СПб., 2003 – 5с.
3. Личко А. Е. Психопатии и акцентуации характера у подростков [Електронний ресурс] / А. Е. Личко // Изд. 2-е доп. и перераб.. – 1983. – Режим доступу до ресурсу: http://pedlib.ru/Books/2/0359/2_0359-80.shtml.
4. Савчин М. Н., Василенко Л. П. Вікова психологія: Навчальний осібник. – К.: Академвидав. 2005. – 360 с. (Альма-матер).

Науковий керівник: Романенко О. В., д-р психол. наук, професор

КОЛЬОРОВА СЕМАНТИКА ПОНЯТТЯ «УСПІХ» У МОЛОДІ

У сучасному світі кожному людину турбує питання успіху, це питання є також ключовим при оцінці роботи організації. Трактують успіх доволі суб'єктивне, успіх розуміється як удача, перемога, гроші, щастя, влада, престиж. Психологи шукають відповіді на питання про те, яким же є колір успіху. Знання про суб'єктивність сприйняття кольору, про вплив різних кольорів на психіку людини можуть стати у нагоді при створенні бренду компанії а також іміджу успішної людини.

Нами було організовано і проведено опитування серед студентів (вибірка складалась з 40 респондентів віком від 17 до 22 років). Мета опитування – з'ясувати кольорні асоціації студентів щодо поняття «успіх» Проаналізувавши отримані результати, можемо стверджувати, що «кольором успіху» більшість вважають жовтий. 37% відсотків респондентів віддали перевагу саме жовтому кольору. Інтерпретація цього результату полягає в наступному. Жовтий – це символ багатства і достатку, він асоціюється з золотом, грошима, сонцем, але, що не менш важливо, він несе в собі оптимістичні ноти. Жовтий колір символізує щастя, а щаслива людина – це теж, свого роду, успішна людина. Велика кількість брендів, так як McDonald's, Shell та навіть Ferrari, використовують в своїх логотипах саме жовтий колір, вважаючи, що він приносить удачу.

Другу сходинку в рейтингу займає синій колір. На питання «Який колір асоціюється у Вас з успіхом?» 23% обрали синій. Синій це, на сам перед, колір впевненості і безпеки, він асоціюється з надійністю і солідністю. Логотипи синього можна зустріти в банках, авіакомпаніях чи відомих соціальних мережах. З давніх давен синій колір є символом влади. Прикладом слугують Перські боги, які, скоріш за все, знали про якісь магічні властивості синього кольору і тому прикрашали свої корони і трони сапфірами. Синій колір додає впевненості і вважається дуже розкішним, особливо якщо звернути увагу на лазурний відтінок чи індіго.

На третьому місці за кількістю виборів знаходиться зелений колір. В першу чергу, зелений асоціюється з природою, спокоєм, зростанням, найпевніше саме тому 20% опитованих назвали своїм «кольором успіху» зелений. Перші відчуття, які виникають у людини при згадці про зелений колір – це впевненість, спокій, гармонія, врівноваженість, які є невід'ємними компонентами успіху.

Наступний в рейтингу червоний колір. 13% респондентів вважають, що саме цей колір свідчить про успіх. Червоний колір є символом зухвалості, неприборканості, азартності. Часто асоціюється з перемогою, силою, енергією. Червоному кольору віддають перевагу люди, здатні до ризику, а, як відомо, успіх без цього неможливий. В логотипах своїх фірм червоний колір використовують такі всесвітньо відомі бренди як Coca Cola, Netflix, Lego, YouTube, KFC та ще ряд інших корпорацій.

Закривають п'ятірку «успішних кольорів» ахроматичні кольори. До цієї групи входять спектри білого, сірого та чорного кольорів. 7% відсотків опитованих асоціюють успіх з ахроматичними кольорами. Що стосується білого, то він асоціюється з чистотою, свіжістю, неприступністю – чудова комбінація в комплекті з успі-

хом. Чорний колір, на протигагу білому, символізує владність, витонченість, елегантність, розкішність, людина в чорному костюмі відразу складає враження успішної і впевненої в собі. Сірий колір є поєднанням червоного, зеленого і синього кольорів в рівних пропорціях і несе в собі певні зашифровані властивості попередніх, такі як спокій, врівноваженість, впевненість і є не менш елегантним, ніж чорний.

Список літератури

1. Андрэ Н. Практическая психология цвета / Н. Андрэ, С. Некрасова. – Москва: Профит стайл, 2016. – 224 с.

*Науковий керівник: Ічанська О. М.,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159. 923 (043.2)

Удод А. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗВ'ЯЗОК РІВНЯ ЕМОЦІЙНОЇ СТІЙКОСТІ З ВЛАСТИВОСТЯМИ ТЕМПЕРАМЕНТУ СТАРШОКЛАСНИКІВ

У наш час для старшокласників, які знаходяться на етапі, коли потрібно вирішувати свою подальшу долю, обирати свій шлях є досить важливим вміння раціонально осмислювати задачі, що постають перед ними в теперішньому і майбутньому, а також ефективно виконувати діяльність будь-якого роду. Перед ними постає питання вибору професії, за якою вони бажають отримати вищу освіту, а в подальшому і мати можливість влаштуватися на роботу за обраною спеціальністю. Тому для них є актуальною можливістю навчитися та вміти керувати своєю поведінкою та емоціями (зокрема, їх виявом та стійкістю емоційних проявів) залежно від власного типу темпераменту та його особливостей.

Зрозуміло, що людина пізнає зовнішнє середовище, активно впливає на нього та водночас суб'єктивно переживає своє ставлення до предметів і явищ реального світу, що обумовлюється афективною сферою особистості, сферою емоцій та почуттів. Емоції визначають як особливий вид психічних процесів, що виражають в переживаннях людини її ставлення до навколишнього світу і до самої себе. Таким чином, в залежності від потреб старшокласників, емоції безпосередньо дозволяють оцінити важливість об'єктів та ситуацій, що діють на них, а також виконують функції зв'язку між особистими потребами та дійсністю, що їх оточує.

У контексті емоційного реагування на фактори зовнішнього і внутрішнього середовища виділяють поняття емоційних властивостей особистості, до числа котрих зараховують феномен емоційної стійкості. Емоційна стійкість – це властивість особистості, що забезпечує гармонійну взаємодію між всіма компонентами діяльності в емоціогенній ситуації, сприяє її успішному виконанню. У зв'язку з цим, на нашу думку, доцільно досліджувати певні психофізіологічні аспекти, що здійснюють вплив на емоційну сферу старшокласників, зокрема, на емоційну стійкість і важливим таким аспектом ми виокремили темперамент.

Темперамент – вроджена стійка властивість людської психіки, одна з найважливіших структурних одиниць психодинамічної організації психічної діяльності, що визначає реакцію людини на інших людей та на події, що з нею відбуваються.

Сучасна наука бачить у вченні про темпераменти відголос ще античної класифікації чотирьох типів психічного реагування в поєднанні з інтуїтивно поміченими типами фізіологічних та біохімічних реакцій індивідуума. В наш час концепцію 4 темпераментів підкріплюють поняттями «гальмування» та «збудження» нервової системи.

Емоційна сфера старшокласників складна та різнобарвна. Вона стає більш насиченою та гнучкою порівняно із емоційною сферою підлітка, зростає її керованість та контрольованість. Зменшується вміст афективних реакцій, емоційне життя є інтенсивним, хоча стає менш бурхливим і більш стабільним. Так, юнаки та дівчата, незалежно від типу нервової системи, значно стримані й зрівноважені порівняно з підлітками.

В емоційному портреті старшокласника все більш помітними стають індивідуально-типологічні особливості. Дозрівання темпераменту зумовлює його вплив на процес емоційного життя. Серед школярів чітко вирізняються екстравертовані та інтравертовані типи. У вольовій сфері зростає рівень свідомого самоконтролю, пов'язаного із прагненням відповідати вимогам групи. Водночас, рівень самоконтролю ще нестійкий і ситуативний. У різних ситуаціях один і той же старшокласник може поведись досить передбачувано. Бракує старшокласнику і вміння докладати систематичні зусилля при подоланні перешкод, що виявляється як слабкість волі, залежність від зовнішніх впливів. При нервово-психічних навантаженнях самоконтроль старшокласника значно знижується, що пояснюється певною емоційною нестійкістю.

Отже, ми можемо зробити висновок, що через доволі малу кількість досліджень темпераменту саме у зв'язку з емоційною стійкістю (в нашому випадку – старшокласників), в подальшому є актуальним та доцільним проведення емпіричного дослідження за даною темою.

Науковий керівник: Лич О. М., канд. психол. наук, доцент

УДК 159. 922. 1 (043.2)

Шлаєр С. І.

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СУСПІЛЬНОЇ ПОЛЕМІКИ ЩОДО ПОНЯТТЯ «ГЕНДЕР»

У сучасному світі безперечно загострено обговорюється питання «особистості», «індивідуальності». Потреба «бути собою», «самовиражатися» максимально культивується в сучасному суспільстві, бути пересічним неприпустимо.

Із появою Інтернету та низки інших ресурсів, для миттєвої, часто безцензурної передачі інформації, заявляти про себе, проявляти себе публічно, бути «лідером думок» є соціально схвальною моделлю поведінки. ЗМІ все активніше пропагує ідею індивідуальності.

Соціалізація молоді відбувається вже принципово іншими шляхами в порівнянні з попередньою багатоміковою традицією, адже фактично вплив соціальних інститутів сім'ї, школи вже «розмитий» впливом Всесвітньої мережі Інтернет. Спостерігаючи сучасні тенденції, можна говорити, що у теперішньому надзвичайно динамічному світі у сучасних молодих людей виникають проблеми з соціальною адаптацією, адже

засоби масової інформації пропонують безліч варіантів ідентифікацій для особистості. Скасування виховних норм в аспекті чіткої статево-рольової ідентифікації представників зростаючого покоління, що передавалися роками у всіх поколіннях, у перспективі може призвести до непередбачуваних негативних наслідків. Все більше молодих людей в світі мають проблеми з гендерною ідентичністю, не можуть визначитися зі своєю гендерною належністю, що за Міжнародною класифікацією хвороб називається гендерною дисфорією. Можна припустити, що однією з причин розповсюдженості цієї проблеми є популяризація ідей гендерної рівності.

Найбільш дискусійним питанням на сьогоднішній день є питання гендерної рівності, гендерних установок а також фемінізму. Проаналізуємо з історичної точки зору, що ж представляє фемінізм. Вимоги щодо рівноправності, були висунуті вперше під час Війни за незалежність США, у 1770 рр. Першою американською феміністкою слід вважати Абігейл Сміт Адамс. Одне з найвідоміших її висловлювань, а саме: «Будь-який чоловік стане тираном, якщо йому це дозволити» не може бути сприйняте як пугітник зі здорових стосунків. Бо основною ідеєю фемінізму є прирівнення прав і свобод. Тобто навіть з самого початку, ідеї цього руху ніяк не збігалися з запланованою схемою. Схожий приклад розвитку від ідеї до втілення через викривлення сутності можна спостерігати на прикладі популярного руху, що зветься «бодіпозитив».

Провідною ідеєю бодіпозитиву є прийняття себе та своїх генетичних даних; профілактика психосоматичних вад; формування жаги для самовдосконалення. Натомість у сучасних ЗМІ, частина блогерів стали на бік радикального бодіпозитиву, що проявляється у спотвореному розумінні потреби до удосконалення власного тіла як до прояву жіночої слабкості. У песимістичних прогнозах радикальний бодіпозитив може призвести до вад зі здоров'ям, агресивного настрою, хамства, неприйняття думок інших людей та багато іншого.

Зважаючи на такий дисгармонійний вплив засобів масової інформації на формування установок сучасної молоді, кожна людина несе відповідальність за розвиток критичного мислення, щоб не розділяти світ та людей на "чорне і біле", ліквідувати токсичні стереотипи. Найвища цінність людського існування – бути людяним по відношенню до всіх, з ким ми співіснуємо на планеті Земля.

Науковий керівник: Власова-Чмерук О. М., ст. викладач

УДК 159. 923. 35 (043.2)

Шурша А. А.

Національний авіаційний університет, Київ.

ПРОБЛЕМА ВІДСУТНОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОГО СУПРОВОДУ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ У СКЛАДНИХ СИТУАЦІЯХ ВИКЛАДАЧАМИ-ПСИХОЛОГАМИ

Людина – соціальна істота, що проживає у певному соціумі, у якому формуються ставлення та деякі стереотипи до певних професій. Стереотипність мислення у людей проявляється по відношенню до професій системи «людина-людина». Наприклад, такі відомі стереотипи, що «вчитель має все знати», «лікар не може хворіти», а «психолог має бути постійно спокійний» та «у психолога жодних психологічних проблем» існують у свідомості сучасних людей. Зрозуміло, що професія формує своєрідну картину світу, своєрідний спосіб сприйняття

реальності, своєрідну презентацію себе соціальному середовищу, але ми усі проживаємо у схожих умовах, маємо емоційну сферу, маємо міжособистісні стосунки, що можуть негативно на нас впливати, навіть, коли ви – психолог.

Дана проблема є актуальною, особливо, коли людина працює з іншими людьми й від її професіоналізму багато залежить. На нашу думку та виходячи з результатів інтерв'ю пілотажного дослідження, у якому брали участь студенти-психологи, психолог у складних для себе ситуаціях гарно аналізує їх, може діагностувати причини ситуацій та наслідки, і в цілому, знає, як треба діяти, щоб зберегти психологічне здоров'я. Проте на практиці аналітична діяльність розуму для вирішення власних проблем кращим чином не завжди спрацьовує. Навіть при зверненні психолога за допомогою до професійної колеги, не полегшує самоприйняття, оскільки можна почути ті рекомендації, якими володієш. Психологічних знань, отриманих з різних дисциплін з психології, студенту-психологу не вистачає для вирішення власних проблем, для самодопомоги.

Протягом навчання, оволодіння психологічними секретами, ми застосовуємо на собі психодіагностичні методики, результати яких нам відомі і можемо відповідати на них певним чином, щоб отримати відповідний результат. Тому постає питання яким чином, якими достовірними методами дослідити особливості психіки студента-психолога. Оскільки через знання та володіння багатьма психодіагностичними методиками, навіть проєктивними – маємо можливість самосфальсифікувати результати.

Тож, коли психолог стикається з проблемою, він може її проаналізувати та зрозуміти, як собі допомогти, але щоб втілити свої поради в дії треба або мати високий рівень самоопанування та сили волі, або ж звертатися до іншого психолога-спеціаліста за допомогою. Тому виникає ідея запровадження психологічного супроводу в університеті для студентів-психологів з боку викладачів-психологів, які їх навчають та мають можливість протягом років навчання та у позанавчальний час вивчити їхні особистісні характеристики.

*Науковий керівник: Лич О. М.,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159. 923 (043.2)

Юдко А. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗВ'ЯЗОК АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ З ЕМОЦІЙНИМ ІНТЕЛЕКТОМ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

В умовах кардинальних соціально-економічних і політичних змін українського суспільства особливої значущості набувають здібність адаптуватись до нових умов, здатність до усвідомлення та розуміння як власних емоцій, так й емоцій оточуючих людей. Дані здібності розглядаються в рамках концепції емоційного інтелекту.

Актуальність проблеми пов'язана з тим, що люди з низьким рівнем емоційного інтелекту можуть мати порушення в міжособистісних стосунках, можуть неналежним чином виконувати службові та сімейні обов'язки, все це може призвести до руйнування психологічного клімату, до погіршення здоров'я. Саме тому досить важливо розглянути проблему проявів та розуміння людьми емоцій, проблему

значення емоційного інтелекту для сучасної людини, особливо для її якісного виконання професійних завдань в системі «людина-людина».

Виникає науково-дослідне запитання про результативність роботи людини з низьким емоційним інтелектом, коли специфіка роботи припускає інші показники цієї особистісної характеристики. Так, для працівників соціальних служб, які працюють з різними категоріями населення, підвищуються вимоги до професійно важливих якостей. На нашу думку, щоб професійне становлення соціального працівника проходило продуктивно і перспективно, потрібно на початковому етапі – на етапі навчання у закладах вищої освіти звертати увагу на рівень емоційного інтелекту студента та на його особистісні характеристики.

Специфіка та структура емоційного інтелекту ґрунтовно досліджувалася в роботах зарубіжних вчених таких, як: Дж. Гілфорд, Х. Гарднер, Дж. Мейер, Д. В. Люсін та вітчизняних дослідників – О. Г. Асмолов, Д. Б. Богоявленська, С. В. Бондар [3]. Дослідники зауважують, що життєвий успіх людини визначається не лише завдяки її розумовим здібностям. Більшу значущість мають здібності до самопізнання, емоційна зрілість, а також вміння виразити свої почуття та відчувати моральний стан інших людей. На думку Д. Гоулмана, саме рівень емоційного розвитку визначає життєву та професійну успішність особистості [1].

Наступною, важливою характеристикою ми вважаємо – акцентуацію характеру. Акцентуація характеру в розумінні К. Леонгарда – це, по суті, та ж індивідуальна риса, але вона має тенденцію до переходу в патологічний стан. Якщо певна риса виражена більше за інші, то вона накладає відбиток на особистість, на її стиль життя, коло інтересів та спілкування, а також не виключений перехід до патологічного характеру, а це в подальшому призведе до руйнування структури особистості, а як наслідок до втрати нею можливості працювати в сфері «людина-людина» [2]. Тому доцільним буде емпірично дослідити як рівень емоційного інтелекту пов'язаний з акцентуаціями характеру у соціальних працівників.

Для проведення емпіричного дослідження виявлення зв'язку рівня емоційного інтелекту з акцентуаціями характеру соціальних працівників ми обрали: опитувальник емоційного інтелекту Д. Люсіна та методику визначення акцентуацій характеру К. Леонгарда (Г. Шмішека). Вибірку дослідження склали 10 соціальних працівників.

Після проведення емпіричного дослідження ми застосували математичні методи за допомогою них виявили 3 обернені кореляційні зв'язки. Встановлено, що збуджувана акцентуація характеру знаходиться в оберненому зв'язку з рівнем внутрішньоособистісного емоційного інтелекту. Це означає, що людина із збуджуваним типом характеру проявляє недостатню керуваність власними емоціями, їй характерна підвищена імпульсивність, грубість, гнівливість, схильність до хамства, до непорозумінь і конфліктів. Така особистість не є гармонійною, їй важко керувати власними почуттями та емоціями, тому не дивно, що здатність до розуміння власних емоцій і управління ними, тобто високий внутрішньоособистісний інтелект, у такої людини буде недостатньо розвиненим.

Виявлено також, що збуджувана акцентуація знаходиться в оберненому зв'язку із здатністю до управління своїми та чужими емоціями. Тобто, можна сказати, що людина, яка має збуджуваний тип характеру не зможе керувати власними емоціями. Це можна пояснити тим, що особа, яка не вміє себе контролювати, її бажаннями керують фізичні потяги, підвищена імпульсивність заважає їй стри-

муватися в багатьох ситуаціях, у неї завжди активна позиція в конфліктах. Тому зрозуміло, що соціальному працівнику з такими досить стійкими і яскравими рисами характеру, буде важко управляти своїми емоціями, знижувати їхній негативний вплив на оточуючих і в деяких випадках це може стати на заваді професійному зростанню особистості.

Також ми виявили обернений зв'язок між емотивною акцентуацією характеру та здатністю управляти емоціями інших. Для емотивних людей характерні сильна чутливість, тривожність, висока експресивність. Поряд з цим вони сильно співпереживають іншим людям або тваринам, досить чуйні та сердечні. Але сукупність таких якостей заважає їм об'єктивно оцінювати дійсність, допомагати іншим стримувати небажані прояви занадто сильних почуттів тощо. Такі люди по своїй природі дуже вразливі, будь-які життєві події сприймаються ними серйозніше, ніж іншими. Для соціального працівника з вираженою емотивною акцентуацією буде складно впливати на інших людей, заспокоювати їх, знижувати інтенсивність їх хвилювань. Важливо, що більшість соціальних працівників, що брали участь у нашому дослідженні мають саме такі характеристики. А у поєднанні з з іншими індивідуально-типологічними особистісними якостями, які ми у перспективі плануємо досліджувати, дозволять скласти психологічний портрет соціального працівника.

Отже, враховуючи, що основу емоційного інтелекту соціальних працівників складають особистісні якості, що впливають на ефективність роботи з клієнтом та успішне вирішення його проблем, вважаємо, що емоційний інтелект – це необхідна складова професійної компетентності соціального працівника. І результати нашого дослідження є актуальними й корисними для керівників державних установ, для проведення більш якісного профвідбіру кандидатів на посаду соціального працівника.

Список літератури

1. Гоулман Д. Эмоциональный интеллект / Дэниел Гоулман; пер. с англ. А. П. Исаевой. – М.: АСТ, Владимир: ВКТ, 2009. – 478 с.
2. Карвасарский Б. Д. Клиническая психология: учебник для вузов / Б. Д. Карвасарский. – [4-е изд.]. – СПб.: Питер, 2004. – 553 с.
3. Люсин Д. В., Марютина О. О., Степанова А. С. Структура эмоционального интеллекта и связь его компонентов с индивидуальными особенностями: эмпирический анализ / Д. В. Люсин, О. О. Марютина, А. С. Степанова // Социальный интеллект: Теория, измерение, исследования / Под ред. Д. В. Люсина, Д. В. Ушакова. М.: Институт психологии РАН, 2004. – С. 128-140.

Науковий керівник: ЛичО. М., канд. психол. наук, доцент

UDC 159. 9 (043.2)

Hordiienko K. O.

National Aviation University, Kyiv

THEORETICAL OVERVIEW OF THE PROBLEM OF INCREASING SOCIAL-PSYCHOLOGICAL ADAPTATION BASED ON SUCCESS OF THE STUDENTS' SELF-ACTUALIZATION

Technological and global changes of modern society contribute to increasing the requirements for human adaptive capacity. The striving for the fullest possible detection and self-development of abilities, life knowledge and skills in different fields, which is, to self-actualization become especially relevant for adolescents. Based on this, there is a

problem finding the tool and the promotion conditions for enhancing the socio-psychological adaptation capacity of student youth during higher education.

There are several sides to these researches analyzing the psychological and pedagogical literature dedicated to the study of socio-psychological adaptation, and its interrelation to self-actualization as a possible means of increasing its manifestation.

In some scientific works the problem of the core of self-actualization, its components, criteria depending on the sphere of life activity and species is reviewed (Chyimbeeva S., Bolshakova O., Slyizkova O., Rean A., Badmaeva N., Korostyilova L.).

Other researchers study the features of self-actualization of the individual, identifying it with professional self-realization and self-affirmation as a leading way of activity (Gomonyuk V., Stepanova L., Zeer E.). Instead, Shestopal I., Karpenko E., Ostrova V. describe the specifics of age and gender peculiarities of self-actualization of the individual in the period of his / her formation [2].

Idobaeva D. and Kabachenko T. in their works demonstrate the binding of self-actualization with socio-psychological adaptation, pursuant to which success of social and psychological adaptation of an individual is related to human growth (self-actualization), and the other way around: adaptation in the collectivity is a condition for fruitful social activity, self-determination and personal development in general.

And the last aspect of self-actualization research is the study of the phenomenon in the perspective of higher education vocational training and in various fields, in the context of how intimate-family self-actualization can influence the formation of a student's personality (professional self-actualization) is revealed in the academic works by Samal O., Stolyarenko L., Havinghurst R. et al. [1].

Thus, a theoretical overview of the problem has led to the conclusion about the lack of research on promoting self-actualization taking into account its components and dynamics of indicators in different spheres of life activities that will enhance students' socio-psychological adaptation capacity remain.

References

1. Hordiienko K. O. Samoaktualizatsiya studentiv ta efektyvnist yihnoyi sotsialno-psihologichnoyi adaptatsiyi (Students' self-actualization and the effectiveness of their socio-psychological adaptation) / K. O. Hordiienko // *Indyvidualnist u psihologichnyh vyimirah spilnot ta profesiy v umovah merezhevoogo suspilstva: Monografiya kolektyivna / Za red. L. V. Pomytkina, O. P. Khokhlina. – K.: TOV «Alfa-PIK», 2019. – p. 192-204.*

2. Karpenko E. V. Vzaemozv'yazok adaptatsiyi iz samoaktualizatsieyu: vikovyy ta gendernyy aspekty (The relationship between adaptation and self-actualization: age and gender aspects) / E. V. Karpenko // *Naukovyy visnyk Lvivskogo derzhavnogo universytetu vnutrishnih sprav. Seriya psihologichna. – 2013. – Vol. 1. – p. 42-52.*

*Scientific Supervisor: Khokhlina O. P.,
Doctor of Psychological Sciences, Professor*

UDC 159. 922-27 (043.20)

Rudik O. N.

student of the 9th grade of the EC 14, Kyiv

DEVELOPING COMMUNICATION SKILLS OF HIGH SCHOOL STUDENTS AS A MEANS OF REDUCING PERSONAL AND SITUATIONAL ANXIETY

One of the leading indicators of a socially active personality is the ability to communicate with and interact with other people. In this connection, the process of

interpersonal communication is increasingly complex, it is cognitive. It promotes the mainstreaming of interest in the problems of interaction with the individual in Ferry communication. Adolescence is one of the most difficult and interesting for studying the communicative abilities of the individual, because it is during adolescence that children already learn a lot of different literature and can theoretically master communication skills at a good level. In addition, communication at school with teachers, classmates, and parents at home – is a necessary component of a normal teenager's life. It is during adolescence that many conflicts arise that are difficult for adults to solve because adolescents sometimes do not tell the whole truth because they do not trust adults. The issue of trust between a teenager and an adult, a question of misunderstanding, is also quite complicated, since the philosophical conflict between parents and children has always been, at all times. It is vividly described in literary works of various times and in many psychological studies. [3, p. 34] Teenagers often do not allow adults in their personal life and to resolve disputed issues. It is often the case that adults do not have the opportunity to help the teenager because he does not allow it, but the fact is that adults can help the teenagers their way. By influencing the development of adolescents' communicative abilities. [2, p. 36-37]

Significant contribution to the development of the problem of personality and communication in their deep relationship have been made as domestic (B. Ananiev, A. Bodalev, L. Vygotsky, A. Velikie, A. Leont'ev, A. Mudryk, V. Myasishchev, S. Rubinstein, I. Yusupov ect.), and foreign researchers (J. Bowlbi, J. S. Bruner, M. Hoffman, S. Kelley, T. Lipps, W. Skinner and R. Spitz).

Communicative abilities are individual and psychological personality traits that manifest themselves in communication, as well as the skills and skills of communication with the people on whom his success depends (R. Nemov). Summarizing the research A. Bodaleva, A. Leontyeva, V. Ryzhova, L. Thayer and others. [5] We have identified the following communication skills:

1. Strategic ability – the ability of the individual to understand the communicative situation and properly navigate it.
2. Tactical abilities – ensure the participation of the individual in communication.

The communicative personality traits that depend on temperament relate to the features of verbal and non-verbal interaction of a person with a person. Temperament is associated with such personality traits as vulnerability, emotionalism, impulsivity and anxiety (G. Aizenk, V. Voronin, L. Zhemchugova, A. Velyke, V. Nebilitsyn, I. Pavlov, K. Jung).

Anxiety as experiencing emotional discomfort of a premonition of danger is an expression of dissatisfaction important human needs in the current situational experience anxiety and consistently dominant in hypertrophied type with constant anxiety. Anxiety is a persistent personal formation that persists for a fairly long period of time. It has its own driving force and constant forms of implementation in the behavior.

The emergence and acceleration of anxiety is associated with the failure to meet the leading age needs of the child, who become hypertrophied in [3]. Persistent personal education causes anxiety in adolescence due to its specific attitude to itself. Prior to that, it is a derivative of a wide range of property violations. Researchers share personal and situational (reactive) anxiety. Personal anxiety is the tendency to perceive virtually all situations as threatening and to respond to these situations in a state of intense anxiety. High personal anxiety can be the cause of neurotic conflict, emotional breakdown and psychosomatic illness. Situational (reactive) anxiety characterizes a person's condition at a

given point in time, manifests tension, anxiety, can cause attention disorders, decreased performance, increased fatigue, and rapid exhaustion.

With our hypothesis, the communicative success of a teenager and the development of a teenager's communicative abilities depend, among other things, on the situation in the family and the level of anxiety.

References

1. Emelyanov Yu. N. The theory of formation and the practice of improving communicative competence. – M.: Education, 1995. – 183 p.
2. Znamenskaya S. V. Theoretical aspects of the study of the problem of the development of communicative skills // Materials of the 48 scientific and methodological conference. – Stavropol: SSU, 2003. – pp. 36–37
3. Zotova I. N. Communicative competence as an aspect of socialization of adolescents in the conditions of informatization of society // Actual socio-psychological problems of personality development in the educational space of the XXI century. " – Kislovodsk, 2006. – 109 p.
4. Maksymenko, S. D. (2016). Ponyattya osobystosti u psykholohiyi [The concept of personality in psychology]. *Psykholohiya ta osobystist'*, 1, pp. 11-17
5. Kibanov A. Ya., Zakharov D. K., Konovalova V. G. Ethics of business relations: Textbook / Moscow: INFRA-M, 2004. – 367 p.

*Scientific Supervisor: Pomytkina L. V.,
Doctor of Psychological Sciences, Professor*

УДК : 159. 922: 808. 51 (043.2)

Yudina V. Y.

National Aviation University, Kyiv

POSTMODERN MORAL WORLD: THE CHANGES OF ATTITUDE TOWARDS SEX AND ITS CONNECTIONS BETWEEN POLYANDRY, AND POLYGyny

Postmodern worldview requires a change of focus on the place and role of the traditional social institutions and habitual behaviors within them. The latest researches state that significant differences in attitudes towards sex were found among different generations. B. Christlieb explored sexual attitudes through the lens of family sexual communication and demographic factors [6]. M. Müberra and N. Çeliköz have analyzed positive/negative impacts of different parental attitudes on children's sexual identity and character development [7]. C. L. Somers and C. Anagurthi revealed the association between parental consistency/inconsistency of values toward adolescents' premarital sexual activity and adolescents' own premarital sex attitudes and behaviors [3]. A comprehensive analysis of polygyny, polyandry and polyamory was carried out by D. Young, S. Young and K. Young [5]. Different forms of marriage around the world were analyzed by J. Peoples and G. Bailey in their book "Humanity: An Introduction to Cultural Anthropology" [2].

According to recent studies conducted in the United States, it has been found that the general recognition of premarital sex has doubled in the last 40 years. In the 1970s, only 29% of Americans said that premarital adult sex was "not that bad idea". In the 80s and 90s of the last century, this percentage jumped to a mark of 42%. In the 2000s, 49% supported the idea of premarital sex, and in 2019 it grew to 61%. In addition, the adoption of same-sex

relationships has tripled over the past 26 years changing the mark from 13% (1993) to 44% (2019). Legislation of same-sex marriages reflects these changes in relation to sex [1].

In order to understand why changes in attitude towards sex have been caused, it is necessary to identify whether individual mood has changed over time or simply replaced by new generations who think differently. Researchers have determined that changes are due to the effect of a cohort (the discovery of similar features in the way of thinking and behavior of a certain group of individuals who were born in the same historical and cultural environment). Such an effect occurs when younger and older generations have different attitudes to one subject. The younger generation is more likely to perceive same-sex relationships and premarital sex than the old one, but the attitude towards such relationships has become more liberal in all age groups, especially between 1990's and 2000's.

J. M. Twenge, R. A. Sherman and B. E. Wells suggest that changes are likely to be related to the growth of "cultural individualism" in the United States. They note that in songs' lyrics and writing singular pronouns such as "I" and "You" are more often used rather than plural form "We" [8].

Polyandry is a woman's relationship with several men. Not so long ago the presence of polyandry was recognized only in some nations of Tibet, but today, as anthropologists have confirmed, this type of marriage occurs in 53 nations. According to K. E. Starkweather and R. Hames's survey, anthropologists have documented social systems for polyandric unions in a variety of environments ranging from the Arctic to the tropics and the desert. Recognizing that at least half of these groups are hunting societies, the authors of the survey came to the conclusion that the polyandry has a profound human history and should be examined from an evolutionary perspective [4]. The roots of polyandry go to matriarchy – the formation of a family around the power of a woman.

Polygyny is a form of marriage where a man makes an alliance with several women. Polygyny is recognized in Islam, where according to the Quran, a Muslim is allowed to have up to four legal wives. The social roots of polygyny do not lie in the erotic preferences of men, but in social and economic factors. In societies of early pastoralists and farmers, wives are legally acquired as the labor force. In addition, by entering into marriage, the householder expands and strengthens his social ties with other clans, therefore the prestige of his clan raises. Social prestige, measured by the number of social connections, is the main "capital" in all pre-industrial societies.

In conclusion we can say that there is no one pattern for morality, as morality could be different in each culture. The morality is due to social, economic, cultural, geographic and many other features. Regarding to social evolution, the best form of marriage and family for a particular society is not what is "moral", but what works and can be safe in all meanings.

References

1. Making up our minds: attitudes towards sex are changing. (2015). *The Conversation* [Electronic media] – Available at: <https://theconversation.com/making-up-our-minds-attitudes-towards-sex-are-changing-42994>
2. Peoples, J., Bailey, G. (2017). *Humanity: An Introduction to Cultural Anthropology*. Cengage Learning; 11 edition, 480.

3. Somers, C. L., Anagurthi, C. (2013). Parents' attitudes about adolescents' premarital sexual activity: The role of inter-parent consistency/inconsistency in sexual outcomes. *Health Education Journal*, 73 (5), PP. 545-553.
4. Starkweather, K. E., Hames, R. (2012). A Survey of Non-Classical Polyandry. *Human Nature*, 23 (2), PP. 149 – 172.
5. Young, D., Young, S., Young, K. (2013). Polygamy: Polygyny, Polyandry, and Polyamory. *Fifth Estate*, 220
6. Christlieb, B. (2016). The Development of Sexual Attitudes in the Family of Origin and Sexual Satisfaction Later in Life. University of Nevada. [Electronic media] – Available at: https://digitalscholarship.unlv.edu/cgi/view_content.cgi?article=3655&context=thesedisserations
7. Müberra, M., Çeliköz, N. (2009). Impacts of parental attitude towards sexual identity development on child's sexual identity development. *Procedia Social and Behavioral Sciences*, 1, 1408–1413.
8. Twenge, J. M., Sherman, R. A., Wells, B. E. (2015). Changes in American Adults' Sexual Behavior and Attitudes, 1972 – 2012. *Archives of Sexual Behavior*, 44 (8), 2273-2285.

Scientific Supervisor: Vasheka T. V., PhD, Associate Professor

ДОКУМЕНТНО-ІНФОРМАЦІЙНІ КОМУНІКАЦІЇ В ГЛОБАЛІЗОВАНОМУ СВІТІ

УДК 044. 77 (71) (043.2)

Божко М. Г.

Національний авіаційний університет, Київ

ДИНАМІКА РОЗВИТКУ КОМУНІКАЦІЙНИХ БАР'ЄРІВ: МІЖСОБИСТІСНИХ, МІЖНАЦІОНАЛЬНИХ ТА МІЖКУЛЬТУРНИХ

Засоби масової інформації завжди впливали на процеси комунікації або видозмінювали їх компоненти. На початку ХХ ст. західноєвропейська преса завоювала титул «четвертої сили» в сенсі впливу на соціально-політичне життя. Нині ж більш популярним засобом комунікації став інтернет, що з'явився наприкінці ХХ ст. та ознаменував розширення комунікаційного простору і виникнення нової форми штучної комунікації – електронної.

Варто зазначити, що електронна комунікація здійснюється через комунікаційні або, так звані «мультимедійні канали». Нині їх традиційна роль своєрідного вікна у світ постійно зростає. Проте, в електронних комунікаційних каналах у процесі здійснення комунікації часто виникають бар'єри. Ці бар'єри неоднакового походження, деякі з них мають конкретне призначення, саме це найчастіше й завдає найбільшої шкоди комунікаційному процесу. Ми хотіли б привернути увагу до наступних трьох видів бар'єрів: міжособистісних, міжкультурних та міжнаціональних.

Частіше за інші бар'єри виникає міжособистісний бар'єр. Цей вид перепоп пов'язаний з проблематикою системи цінностей певної особи, з наперед негативними установками щодо інших учасників комунікації та виникає через

відсутність цікавості до повідомлення. З появою інтернету та соціальних мереж майже зникає географічний бар'єр. В електронному просторі комунікація відбувається швидше, що не дає можливості побачити реакцію реципієнта на певне інформаційне повідомлення, оскільки у більшості випадків для спілкування люди обирають короткі письмові повідомлення. У результаті, спілкування між учасниками ускладнюється, адже вони не бачать один одного, але у більшості мереж, таких як інстаграм, телеграм та твітер є можливість надсилати аудіо файли під час розмови і, таким чином, розпізнавати по інтонації особи її почуття. Найбільш позитивним моментом стала поява мереж для відеозв'язку, зокрема, таких як скайп. Уцьому випадку учасники комунікації реагують на зміни в поведінці один одного, швидше сприймають інформацію. Отже, можемо зазначити, що міжособистісні бар'єри виникають досить часто і вони є наслідком емоційних станів певної особи, її поведінки та психологічного стану, а отже їх можливо подолати саме певній людині.

До появи інтернету міжкультурна комунікація була можлива лише при міжособистісному спілкуванні представників різних культур. Нині ж це можливо на відстані, але необхідно зазначити, що міжкультурні бар'єри нині також посилюються. Зростання тенденції до появи таких бар'єрів відбувається через втрату ідентичності та «внутрішньої культури» особистості, тобто втрати культури своєї особистості як основної складової власного «Я», що впливає на погляди людини. Одними з таких бар'єрів є етноцентризм та бар'єр внутрішніх установок. За допомогою інтернету міжкультурна комунікація стала повсякденною річчю, але необхідно розуміти, що здатність особистості до міжкультурної комунікації виявляється через готовність особи розуміти чужу культуру і водночас бути в своїй культурі зрозумілим для інших.

Крім міжкультурних, є й міжнаціональні бар'єри, що виникають через намагання представника або групи представників певної національності знищити систему культурних цінностей та усвідомлення своєї ідентичності особами іншої національності. Внаслідок такої заємодії виникають бар'єри, що ведуть до втрати контакту, виникнення перешкод у спілкуванні, закритості, самозахисту і захисту своєї національності та приниження у відповідь представників інших культур. В інтернеті нині досить часто поширюють неправдиву інформацію щодо певних національностей, а певні стереотипи, сформовані у людській свідомості у вигляді установок, досить важко змінити що, в кінцевому результаті, призводить до виникнення націоналізму, а також його проявів: фашизму, екстремізму та тероризму. На противагу, в «мережі Інтернет» стали з'являтися програми, спрямовані на знаходження спільних точок дотику у відносинах між різними країнами, етносами, що у свою чергу створює підґрунтя для реалізації міжнаціональних комунікативних процесів.

Отже, з появою інтернету, відбулися зміни в динаміці розвитку міжнаціональних, міжособистісних та міжкультурних бар'єрів. В окремих випадках були помітні тенденції до зростання певних перешкод комунікативного процесу, у інших випадках навпаки – дещо знизився. У сучасну цифрову епоху кожен вид бар'єрів має свої власні тенденції до розвитку на які потужний вплив має інтернет, проте важливо розуміти, що будь-які перешкоди комунікації можна подолати через аналіз та усвідомлення власних блоків.

Науковий керівник: Божук Л. В., канд. іст. наук, доцент

СУЧАСНИЙ КОНТЕКСТ ПОРЯДКУ ВІДНЕСЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ ДО ІНФОРМАЦІЇ З ОБМЕЖЕНИМ ДОСТУПОМ

Інформаційна сфера України налічує нормативні та законодавчі акти, що регулюють та захищають інформаційний простір нашої держави [1;2]. Проте, хоча нині ця сфера відповідає європейським нормативним актам, проблемою залишається несистемність правової політики України в інформаційному середовищі [4].

Необхідно зазначити, що навіть нині використовуються некоректні або двозначні терміни, тому лишається ще й проблема неузгодженості термінології. Таким зокрема був термін «комерційна таємниця», який відносили одночасно до двох видів інформації: конфіденційної та таємної. Ця помилка відбулася через двозначність у Статті 30 старої редакції Закону України «Про інформацію» від 02. 10. 1992, адже не було детального пояснення відмінностей конфіденційної та таємної інформації [2]. Позитивні зрушення у сфері доступу та класифікації інформації відбулися саме завдяки набуттю чинності Закону України «Про доступ до публічної інформації» у 2011 році та тим змінам, що були внесені до чинної редакції Закону «Про інформацію» від 02. 10. 1992.

Розглянемо ж різницю між цими двома видами інформації. Закон України «Про доступ до публічної інформації», Стаття 7 надає таке визначення конфіденційної інформації: «інформація, доступ до якої обмежено фізичною або юридичною особою, крім суб'єктів владних повноважень, та яка може поширюватися у визначеному ними порядку за їхнім бажанням відповідно до передбачених ними умов» [1]. Тоді як таємна інформація згідно з Статтею 8 цього ж закону: «інформація, розголошення якої може завдати шкоди особі, суспільству і державі. Таємною визнається інформація, яка містить державну, професійну, банківську таємницю, таємницю досудового розслідування та іншу передбачену законом таємницю» [1].

Проведемо паралель між цими двома визначеннями. Отже, правом на конфіденційну інформацію володіють як фізичні так і юридичні особи, які також можуть за бажанням обмежувати до неї доступ або розголошувати її. Основна ж відмінність таємної інформації полягає саме в тому, що рішення щодо неї визначаються законами України, і також важливо зазначити про зовсім інші обмеження режиму доступу. Помилка ж віднесення комерційної таємниці до таємної інформації була саме в спорідненості слів «таємний» та «таємниця», а також відсутністю закріплених у Законі «Про інформацію» норм щодо процесу віднесення певної таємниці до таємної інформації.

Створення ноу-хау та інформаційних продуктів є популярними процесами в бізнес сфері нині, але ці ж процеси й провокують збільшення цінності комерційної інформації для юридичних осіб. Професор Сергій Гордієнко у своїй статті зазначає, що вихід на зовнішній ринок українських комерційних структур призвів до необхідності вирішення проблем щодо захисту комерційної таємниці та конфіденційної інформації [3]. Так як комерційна таємниця належить до

об'єктів права інтелектуальної власності за Цивільним кодексом України, то це й зумовило поділ інформації на відкриту та інформацію з обмеженим доступом [3, с. 235]. Доцільно звернути увагу на те, що в інших країнах, де використовуються комерційно цінні інформаційні об'єкти – не існує єдиного терміну та визначення поняття такої інформації, а використовують різні терміни: «ділові секрети», «виробничі секрети» тощо.

Зважаючи на всі приведені докази, вважаємо, що віднесення комерційної таємниці до конфіденційної інформації не є безпідставним, а виникло саме в момент адаптування інформаційного законодавства нашої країни до світового рівня. Отже, це відношення необхідно вважати за вірне, оскільки за своїми ознаками комерційна інформація є нематеріальним активом, результатом інтелектуальної діяльності, що має певну економічну цінність та потребує певного захисту та конфіденційності, тобто надання доступу лише певному колу осіб, що зобов'язалися не розголошувати відомості в інтересах організації чи підприємства.

Список літератури

1. Про доступ до публічної інформації: Закон України № 2939-VI від 01. 12. 2019 // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17/ed20191201>. (дата звернення: 03. 03. 2020).
2. Про інформацію: Закон України № 2657-XII від 02. 10. 1992 //URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/32/95-вр>. (дата звернення: 03. 03. 2020).
3. Гордієнко С. Конфіденційна інформація та «таємниці»: їх співвідношення // Часопис Київського університету права. 2013. С. 233-238.
4. Конах В. Проблеми інформаційного законодавства України в сфері створення, поширення та використання інформації та шляхи їх вирішення // URL: <http://old2.niss.gov.ua/articles/1189>. (дата звернення: 03. 03. 2020).

*Науковий керівник: Львова О. Г.,
ст. викладач*

УДК 656. 87: 656. 027 (477) (043.2)

Бойко К. Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

ТОВ «НОВА ПОШТА» ЯК ПОТУЖНИЙ РУШІЙ РОЗВИТКУ РИНКУ ЕКСПРЕС-ДОСТАВКИ В УКРАЇНІ

Економічний розвиток країни тісно пов'язаний з поштовими та великогабаритними перевезеннями вантажу. Оскільки прибуток підприємств залежить від того, наскільки швидко вони отримають товар, сировину або документ. Окрім цього, розвиток логістики також стимулює й розвиток інтернет-магазинів.

Перша кур'єрська служба експрес-доставки в Україні з'явилась у 1994 році. Це був ExPost [2].

Станом на 2001 рік вже існувало поняття експрес-доставки, але перевезення великогабаритних вантажів все ще було проблемою. Існувало багато небезпек. Не

було гарантії того, що вантаж доїде цілим та у повній комплектації. Підприємці мусили йти на ризик, оскільки вони не мали ніяких гарантій, що їм відшкодують вартість товару у разі його пошкодження.

У лютому 2001 року з'явилась компанія «Нова пошта». Один з її засновників – Володимир Поперешнюк – володів невеликим кондитерським бізнесом і якраз шукав шляхи транспортування товару по Україні. Саме ця ситуація наштовхнула Володимира та його друга з університету створити компанію, яка б займалася швидким та безпечним перевезенням вантажу по Україні.

Заснували цю компанію 7 осіб, з яких основними співзасновниками були В'ячеслав Климов та Володимир Поперешнюк, а Інна Поперешнюк – міноритарним. Стартовий капітал компанії становив 7000 доларів.

У перші три роки компанія повинна була знайти потенційних клієнтів, ознайомити їх із специфікою роботи компанії, і показати, що це потрібний сервіс, оскільки тоді ще не існувало розвинутого ринку експрес-доставок. Необхідно було довести клієнтам, що перевезення посилок, вантажів – це безпечно, надійно та швидко. Отже, перші три роки – це пошук клієнтів.

Станом на 2005 рік ринок експрес-доставки України починає розвиватись. З'являються конкуруючі компанії, а клієнти вже ознайомлені з перевагами використання такого способу доставки товарів. У ТОВ «Нова пошта» в цей час з'являються не тільки серйозні клієнти, а й конкуренти. На цей раз керівництво компанії ставить за мету покращення сервісу та вдосконалення надання послуг клієнтам. Основна ціль – клієнтоорієнтованість.

Наступні два роки ринок експрес-доставки інтенсивно розвивається. Зокрема, відділення ТОВ «Нова пошта» відкриваються у багатьох областях та у містах-мільйонниках, а це означає, що клієнтська база теж збільшується. Все більше людей та підприємств надають перевагу такому способу транспортування товарів.

У 2009 році «Нова пошта» стає лідером ринку експрес-доставки в Україні. Компанія розширюється вражаючими темпами, щорічно збільшуючи обсяги перевезених вантажів втричі. У цьому ж році «Нова пошта» доставила більше 1, 6 млн. посилок, в 2010 – понад 4 млн. [1]. Головна мета – оптимізація процесів та підвищення продуктивності. Оновлюється техніка та налагоджується співпраця з інтернет-магазинами. З кожним роком паперовий документообіг зменшується і починають переважати документи в електронному вигляді, що теж допомагає оптимізувати та підвищити продуктивність.

У 2014 році ТОВ «Нова пошта» розширює свої межі, і клієнтам надається можливість отримання і відправка посилок закордон.

Наступного року компанія починає використовувати мобільний додаток. Це дає змогу полегшити отримання посилок та привертає все більше постійних клієнтів. На сьогоднішній день додаток завантажили понад 5 000 000 українців [3].

І на цьому розвиток ринку експрес-доставки не зупиняється. У планах ТОВ «Нова пошта» є освоєння авіап перевезень у всі міста-мільйонники, вдосконалення міжнародних відправок та впровадження нових технологій та техніки, а також оптимізація всіх процесів для швидшої доставки посилок. Окрім цього, кількість документів, що стосується перевезень посилок зменшується.

Список літератури

1. Сайт ТОВ «Нова пошта». Історія компанії URL: https://novaposhta.ua/istoriya_kompanii (дата звернення: 15. 02. 2020).
2. Страницы истории курьерской экспресс почты ExPostURL: <http://xpost.com.ua/page211.htm> (дата звернення: 20. 02. 2020)
3. GooglePlay. Нова пошта URL: <https://play.google.com/store/apps/details?id=ua.novaposhtaa> (дата звернення: 24. 02. 2020)

Науковий керівник: Халецька Л. П., канд. іст. наук, доцент

УДК 004.946.5.056 (043.2)

Бурей Т. С.

Національний авіаційний університет, Київ

ІНФОРМАЦІЙНА АГРЕСІЯ В «МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ»: ПРАВОВИЙ МЕХАНІЗМ ПРОТИДІЇ

У науковому дискурсі інформаційна агресія в «мережі Інтернет» полягає в тому, що сучасне покоління людей дуже тісно пов'язане інфою соціальними мережами, а тому може використовувати їх як з метою агресії до інших користувачів, так і з добрими намірами. Саме тому одним із завдань громадянського суспільства є формування відкритого публічного дискурсу, в якому користувачі відчували б свою «інформаційну захищеність».

Інформаційна агресія – незаконні дії однієї зі сторін в інформаційній сфері, спрямовані на нанесення конкретної, відчутної шкоди в окремих областях діяльності іншої сторони шляхом обмеженого і локального за своїми масштабами застосування сил. Інформаційна агресія є одним з найголовніших компонентів такого поняття як «інформаційна війна»; хоча само по собі може здійснюватися як цілеспрямовано, так і ні, і в значно менших масштабах. Зокрема, деякі дослідники звертають увагу на те, що інфоагресія може проявлятися не лише в форматі нападів на честь, репутацію та гідність користувачів, але й у формі подання фейкових новин в інформаційних вебресурсах, надання ЗМІ новин агресивного характеру, штучної поляризації суспільної думки в мережі тощо.

Правовий аспект захисту інформаційного простору від запобігання інформаційної агресії регулює Закон України «Про інформацію». Однак проблема полягає в тому, що сьогодні соціальні мережі виступають окремою сферою для виникнення, зміни або припинення цивільних правовідносин і, по-суті, «не підкоряються» ЗУ «Про інформацію» і у відносинах, що виникають у соціальній мережі керуються, головним чином, локальними актами цих мереж, які встановлюють основні правила їх використання. Самі соціальні мережі зазвичай не несуть відповідальності за порушення одними користувачами прав інших, оскільки це прямо вказується в договорах користувачів під час реєстрації. Тому актуальним на сьогодні залишається побудова алгоритму дій у межах правового поля.

Отже, цивільно-правові відносини в соціальній мережі мають свої особливості, які пов'язані із конкретною віртуальною сферою їх виникнення та своєрідним суб'єктивним складом. Поширена проблема полягає в тому, що кожна мережа наразі має свої власні умови користування, які зазвичай захищають власників послуг від відповідальності за порушення прав, свобод та законних інтереси в цій галузі.

Науковий керівник: Клиніна Т. С., канд. іст. наук, доцент

ПОНЯТТЯ «ДОКУМЕНТ» І «ОФІЦІЙНИЙ ДОКУМЕНТ»: ПОРІВНЯЛЬНИЙ АСПЕКТ

Термін «документ» походить з латинської «documentum», що означає – письмовий доказ, зразок, тощо.

Відповідно до ДСТУ 2732: 2004 «Діловодство й архівна справа», «документ» – інформація, зафіксована на матеріальному носії, основною функцією якого є зберігати та передавати її в часі та просторі.

Для порівняння розглянемо поняття «документ» й «офіційний документ». В Законі України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» зазначається, що «офіційний документ» – «документ, складений, виданий, засвідчений із дотриманням визначених законодавством норм уповноваженою особою, якій законодавством надано право у зв'язку з її професійною чи службовою діяльністю складати, видавати, засвідчувати певні види документів, що підтверджує чи посвідчує певні події, явища або факти та містить передбачені законодавством реквізити і відомості».

Дослідженню цього поняття приділяють велику увагу в сучасному науковому дискурсі. Погляди документознавців щодо остаточного формулювання дефініції «офіційний документ» відрізняються. Верховний Суд України роз'яснив обов'язкові ознаки, які повинен мати офіційний документ:

- документ має бути видано чи засвідчено відповідною посадовою особою в межах її компетенції за визначеною законом формою та з властивими йому реквізитами;
- занотована в такому документі інформація має бути юридично значущою для організації чи відповідної особи.

На основі викладеного можна зробити висновок, що поняття «документ» – має ширше значення, ніж «офіційний документ». Тому що домінантна спеціальна функція офіційного документа – бути доказом в офіційній справі, зокрема в судовому розслідуванні.

*Науковий керівник: Литвинська С.В.,
канд. філол. наук, доцент*

ПРОФЕСІЯ ДОКУМЕНТОЗНАВЦЯ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Професія документознавця посідає одне з провідних місць на українському ринку праці. Незважаючи на те, що вона є відносно новою, професія за невеликий проміжок часу сформувалася відповідно до вимог сучасного життя та продовжує удосконалюватися. Епоха інформатизації зробила нагальною потребу у фахівцях, які знають та вміють працювати з інформацією та документациєю. Науково-технічний розвиток зумовлює безперервний розвиток професії, що означає дифе-

ренціацію посад, комп'ютеризацію деяких функцій, а також виокремлення нових вимог до фахівців.

Вимоги до професійної діяльності документознавця мають свої особливості, які можуть змінюватися відповідно до його обов'язків та функцій. Важливо знати про сучасні вимоги, які висувають роботодавці до фахівців-документознавців, та орієнтуватися на них для того, щоб бути максимально конкурентоспроможним. Тому варто назвати основні вимоги до фахівця-документознавця для оформлення на роботу.

Так, за результатами аналізу вакансій на сайтах «Work. ua» та «Rabota. ua» можна виокремити узагальнені вимоги до кандидатів на посади документознавця, архівіста, бібліотекаря та аналітика. Якщо документознавець бажає обіймати посаду фахівця з документообігу або діловода, то йому потрібно володіти принципами традиційного та електронного діловодства, ділового листування, мати навички користування ПК та пакетом MS Office, оформлювати різні види документів, зокрема з кадрових питань. Для посади архівіста необхідно знати правила організації архівного зберігання документів, архівознавчу термінологію та законодавство України в цій галузі, вміти оформлювати справи та описи до них, складати акти про видалення та знищення документів тощо. Якщо ж документознавець претендує на посаду бібліотекаря, то йому потрібно знати принципи організації бібліотечних фондів та роботи з ними, складання каталогів, ведення автоматизованих баз та банків даних, правила довідково-інформаційного обслуговування відвідувачів. Вимоги до інформаційного аналітика мають більше технічне спрямування до IT галузі, він повинен: мати навички роботи з різноманітними інформаційними системами (наприклад: SQL, MSAccess, GoogleAnalytics), володіти англійською мовою на рівні не нижче Intermediate, досконало знати пакет MS Office тощо.

Можна стверджувати, що незважаючи на відмінності вимог роботодавців до документознавців та навичок, які він отримує під час навчання у закладі вищої освіти, все ж таки після закінчення навчання кваліфікація випускника є універсальною та дозволяє йому обіймати багато різних посад.

Аналіз вимог до документознавців показує зростаючу важливість кросфункціональності, адже наразі фахівець повинен мати не тільки уміння й навички роботи з традиційним, але й з електронним документообігом, володіти знаннями з аналітичної, інформаційно-технічної, а часто й маркетингової галузей та мати управлінські якості. Сучасний документознавець має бути компетентним, відповідальним, стресостійким, комунікабельним, вміти швидко адаптуватися та працювати із великим обсягом інформації. Саме такі якості дають можливість розвитку професії та сприяють її удосконаленню.

Отже, моніторинг вимог роботодавців до фахівців, а також їхнього вміння адаптуватися до цих вимог, є важливим аспектом розвитку професіонала на ринку праці й збереження його конкурентоспроможності. Саме тому потрібно орієнтуватися на сучасний стан ринку праці для того, щоб розуміти перспективи розвитку професії документознавця. Наразі професія документознавця розвивається надзвичайно швидко та, безперечно, є однією із перспективних на сучасному ринку праці.

Список літератури

1. Rabota. ua. URL: https://account.rabota.ua/jobsearch/notepad/vacancies_profile (дата звернення – 24. 02. 2020).

2. Work. ua. URL: <https://www.work.ua/?setlp=ua> (дата звернення – 24. 02. 2020).

Науковий керівник: Литвинська С. В., канд. філол. наук, доцент

СУЧАСНІ ТЕХНОЛОГІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ

До сфери інформаційного обслуговування відносять: організації, що займаються інформуванням населення, інформаційні продукти та послуги. Всі суб'єкти інформаційного обслуговування в поєднанні з інформаційними ресурсами та технологіями створюють інформаційну індустрію суспільства, роль якої зростає зі збільшенням інформаційних потоків. Інформація в нашому світі має велике значення, тож для неї створюють спеціальні умови існування, розробляють спеціальні методи її обробки та використання.

Основна функція установ, зайнятих інформаційним обслуговуванням – надання інформаційних послуг користувачам через різноманітні прийоми та технології роботи. Реорганізація їх діяльності, наприклад, комп'ютеризація установ, які займаються інформаційним обслуговуванням призводить до ефективного задоволення читацьких запитів, зменшує терміни підбору інформації, робить доступ до більшості даних відкритим та зручними.

Одна з сучасних форм роботи в інформаційній сфері – запровадження електронно-довідкового обслуговування за допомогою мережі Інтернет, але така форма потребує додаткового технічного обладнання. Створення електронних бібліотек та баз електронних каталогів дозволяє проводити віртуальну роботу для віддалених користувачів, а перетворення бібліотек на бібліотечно-інформаційні центри усуває бар'єри при обслуговуванні осіб з особливими потребами.

Для якісного задоволення вимог користувачів проводяться роботи з документами, які мають різний фізичний стан та матеріальну основу. Оцифрування, як сучасна технологія інформаційного обслуговування, дає можливість працювати з цінними інформаційними продуктами, які мають поганий фізичний стан, але в такий спосіб відтворюють відсутні фрагменти. Для документів з особливою матеріальною основою проводять перепис інформації на більш доступний носій, який можна легко поширювати.

Успішність впровадження технологій роботи та інновацій залежить від обізнаності, високого професіоналізму працівника інформаційної установи. Технології інформаційного обслуговування формуються в країні в залежності від її рівня інформатизації. Саме тому установа, що займається інформаційним обслуговуванням має розуміти, що впровадження інновацій займає достатньо часу та витрат.

Отже, наразі активно відбуваються процеси реорганізації роботи установ, які займаються інформаційним обслуговуванням. Це пов'язано із запровадженням нових форм роботи та появи сучасних технологій, які значно пришвидшують процес обслуговування.

*Науковий керівник: Кондрашевська Ю. П.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 339. 138 (043.2)

Катій А. О.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРОБЛЕМИ МАРКЕТИНГУ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ І ПОСЛУГ

В даний час сформувалося і виділилося в самостійну галузь виробництво інформаційних продуктів для їх продажу і надання інформаційних послуг на платній основі. У міру комерціалізації інформаційної діяльності на неї починають поширюватися загальні принципи маркетингу як ринкової концепції управління сучасним виробництвом. З'явився термін «інформаційний маркетинг».

Однак термін «інформаційний маркетинг» може вживатися в двоякому сенсі:

1) з одного боку, він означає використання принципів маркетингу в діяльності по комерційному поширенню інформації;

2) з іншого боку, під ним розуміється інформаційне забезпечення маркетингових робіт, що проводяться користувачами (зокрема, самими організаціями, що займаються комерційним поширенням інформації), при створенні та просуванні на ринок їх власних продуктів і не обов'язково інформаційних.

Зазначена відмінність спостерігається як в теоретичних роботах, так і в публікаціях, присвячених практичним питанням інформаційного маркетингу.

Немає єдності серед фахівців з маркетингу щодо терміна «комплекс маркетингу». Комплекс маркетингу – одне з основних понять сучасної системи маркетингу. Іноді використовуються інші терміни для визначення цього поняття – структура маркетингу або маркетинг-мікс. Це поняття включає набір змінних чинників маркетингу, сукупність яких фірма використовує в прагненні викликати бажану відповідну реакцію з боку цільового ринку.

Точний опис двох вищевказаних визначень (особливо структури маркетингу) є досить складною проблемою. Часто формулюється лише в найзагальніших термінах, що мають якісний характер, а іноді лише лінгвістичний.

Багато труднощів в трактуванні і застосуванні таких термінів як товар, продукт, послуга, а також в особливостях всіх елементів структури маркетингу стосовно інформаційної діяльності.

Значну складність представляє побудова системи управління (СУ) маркетингом. Невирішені питання забезпечення стійкості, мінімальної реалізації, керованості системи. Багато складнощів при проведенні причинно-наслідкового аналізу.

Таким чином, невирішеність вищевказаних питань ускладнює побудову інформаційної системи маркетингу. Слабка методична проробка формалізованих принципів побудови маркетингу є причиною недостатності опрацювання підсистеми маркетингу в ERP-системах.

Науковий керівник: Юрченко О. А., канд. іст. наук, доцент

УДК 069. 9: 911. 3

Кондрашевська Ю. П.

Національний авіаційний університет, Київ

ВИСТАВКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ МАРКЕТИНГОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ І СТРАТЕГІЇ CRM

У сучасному світі виставкова діяльність набуває все більш важливого значення. В умовах стрімкого розвитку глобалізації, технологій та бізнесу виставки є унікальним інструментом продажу, встановлення нових контактів, розвитку

компаній, створення іміджу підприємств, міст і цілих країн. На сьогодні виставки є інструментом маркетингових комунікацій (взаємодії зі споживачами з метою вирішення завдань маркетингу) і мають унікальні риси – можливість особистого контакту та безпосереднього діалогу між людьми, можливість демонстрації продукції у дії та встановлення довіри між виробником та споживачем.

Популярна раніше бізнес модель маркетингу B2B (business to business) відходить в минуле. На її місце приходять B2C (business to consumer), яка вже займає лідируючі позиції. Адже зараз надважливо мати безпосередній контакт зі споживачем чи замовником і ті бренди, підприємства чи організації, які безпосередньо орієнтуються на споживача займають вигірні позиції на ринку. Тому, якщо компанія обирає для себе стратегію B2C вона обов'язково залучає виставки у свою маркетингову комунікацію.

Головне завдання маркетингу – визначити, які потреби є на ринку та як їх краще забезпечити, які товари (послуги) найкраще задовольняють ці потреби. Беручи участь у виставці компанія повністю вирішує ці завдання. Виставкова комунікація дозволяє: вивчити ринок і потреби споживачів, визначити конкурентів та їх місце на ринку, прорекламувати себе і свій товар (послугу), сформуванати імідж підприємства і найголовніше встановити відносини зі споживачами.

Стратегія «управління відносинами зі споживачами» (consumer relationship-management, CRM) виникла як реакція на необхідність персоналізації роботи зі споживачами, що є одним з найважливіших принципів маркетингу. CRM передбачає, що до кожного споживача буде застосовуватися персональний підхід, який ґрунтується на таких принципах:

- знанні його потреб і особливостей;
- знанні історії взаємодії з ним поротягом певного часу;
- аналізі його прибутковості з точки зору товарів і послуг, які він купує;
- застосуванні до нього цільових інструментів маркетингових комунікацій та цінових, товарних та інших пропозицій;
- застосуванні до нього спеціальних програм підтримки, лояльності та стимулювання його до подальших покупок із максимальноювзаємною вигодою.

Управління відносинами зі споживачами вміщує в собі сукупність бізнес-процесів, які відслідковують та організують контакти підприємства з його існуючими та потенційними клієнтами, з метою збільшення продажів, вдосконалення обслуговування та проведення цільових маркетингових програм. Виставка відіграє суттєву роль у реалізації стратегії CRM, тому що надає такі можливості як: персональний контакт зі споживачами, поповнення контактів новими клієнтами, швидке тестування нових спеціальних пропозицій і програм лояльності, стимулювання збуту тощо.

Отже, виставки є багатофункціональним інструментом у системі маркетингової комунікації підприємства, поєднуючи у собі інструменти реклами, продажу, управління відносинами зі споживачем, вивчення ринку, зав'язків з громадськістю та ін. З певної точки зору, виставки інтегрують в собі весь інструментарій маркетингових комунікацій, адже пов'язані з вирішенням цілого спектру завдань.

Список літератури

1. Підгрушний Г., Пекар В. Виставкова діяльність та її значення як інструменту регіонального розвитку. *Український географічний журнал*, 2009, № 1. Режим доступу – <http://dspace.nbuiv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/4867/07/Pidhrushnyj.pdf?sequence=1> (дата звернення 10. 03. 2020)
2. Пекар В. Основи виставкової діяльності. К. Євроіндекс, 2009. С. 50.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ПРОДУКТІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ІНФОРМАЦІЙНОГО АГЕНСТВА «CREDITREFORM UKRAINE»

«Кредитреформ» – це асоціація проти нечесних партнерів по бізнесу. Офіс «Кредитреформ Україна» почав свою діяльність з січня 2006 року. Фактично, вони були присутні в Україні з середини 90-х як агентство з надання економічної інформації та як компанія з досудового повернення заборгованості під ім'ям «МСБ-Кредит». Після багаторічного партнерства з «Кредитреформ Інтернаціонал» вони стали членом асоціації «Кредитреформ Україна» ТОВ в 2006 році. Офіс «Кредитреформ» розташований в Києві. Провідним принципом організації в Західній Європі є взаємна допомога серед членів за допомогою обміну інформацією про нечесних і неблагонадійних бізнес-партнерів.

Головним інформаційним продуктом цього агентства є бізнес-довідки, оскільки перед тим, як реалізувати потенційно вигідну угоду, замовник повинен отримати чітке уявлення про ділового партнера. Тому «Кредитреформ» надає необхідну бізнес-інформацію про платоспроможність, фінансові показники і сферу діяльності клієнта.

Їхні бізнес-довідки полегшують процес прийняття рішення про надання товару або грошей в кредит. Якщо «Кредитна оцінка» позитивна, «Кредитреформ» також може рекомендувати максимальну суму кредиту, який може бути виданий на термін від 1 до 3 місяців.

Інформація, яка надається в бізнес-довідках, суворо конфіденційна і призначена тільки для клієнта. Вона не може бути опублікована, оприлюднена або передана третій стороні без письмового дозволу «Кредитреформ». Їхні бізнес-довідки – це суттєва допомога в прийнятті рішень одержувачем інформації. Вони докладають всіх можливих зусиль, щоб переконатися, що надана інформація точна, але «Кредитреформ» не несе юридичної відповідальності за наслідки прийнятих замовником рішень. Український офіс пропонує бізнес-довідки українською, російською, німецькою та англійською мовами.

«Кредитна оцінка» ґрунтується на наступних показниках: віці компанії та її правовому статусі, досвідченості персоналу, сфері діяльності, надійності зв'язаних компаній, даних про банкрутство або судових слуханнях, заборгованості перед іншими компаніями і проаналізованих фінансових даних, платоспроможності і прибутковості, а також на основі термінів виплати кредитів та стягнення заборгованості.

Отже, такий інформаційний продукт в секторі ділової інформації, як бізнес-довідки є досить затребуваним. Його актуальність сприяє підвищенню іміджу інформаційного агентства та збільшенні кількості замовників.

*Науковий керівник: Юрченко О. А.,
канд. іст. наук, доцент*

Приходько Ю. Г.

Київське обласне територіальне відділення МАН України, Київ

ЕЛЕМЕНТИ «ХАРКІВСЬКОГО» ПРАВОПISУ В РЕДАГОВАНИХ ТЕКСТАХ ОЛЕКСАНДРА РИБАЛКА

Олександр Рибалко (1951–2009) – україніст, науковець, археограф, джерелознавець, історик культури, редактор, мовознавець, перекладач, людина, яка мала потужний інтелектуальний потенціал. Він володів унікальними знаннями з багатьох галузей гуманітаристики: історії, філософії, літературного та історичного джерелознавства, мовознавства, пам'яткоохоронної справи, культурології тощо. Учений оприлюднив близько 200 оригінальних праць, зокрема й численні енциклопедичні статті для УЛЕ та УРЕ. Бібліографічні покажчики лише «Старожитностей» і «Пам'яток України» фіксують більш як сто позицій його публікацій.

Особливо багато уваги науковець приділяв вивченню мовознавчих проблем – відродженню питомого українського правопису і лексики. Тому О. Рибалко послідовно обстоював повернення норм правописного кодексу 1929 р., відроджував і поновлював в активному вжитку питомі українські слова, послідовно боровся з русизмами. Його публікації відзначаються глибоким системним науковим підходом, довершеністю стилю, точністю слововживання. Він досконало вивчав історію проблемних питань, мовознавчі явища розглядав у нерозривному зв'язку з національною ідентичністю, історією, культурою. У своїх наукових статтях О. Рибалко порушував питання очищення українського правопису від насильницьких спотворень і деформацій, домагався узгодження з законами української літературної мови.

У своїх наукових працях О. Рибалко переконував дотримуватися традицій і зберегти тяглість національної традиції, відновлювати питомі норми правопису, що ґрунтуються на історичному досвіді. Науковець доводив потребу вироблення єдиного для всіх українців у світовому масштабі соборного правопису як утвердження історичної справедливості й відродження національної правописної традиції.

Свої наукові переконання О. Рибалко втілював під час редагування текстів, зокрема есеїв Є. Сверстюка [1]. Наприклад:

– запозичені слова: *авангард, галерія, глобальний, інтелігентний, легалізація, нетація, оригінал, прогресивний;*

– слова, що виникли на спільнослов'янському мовному ґрунті: *ґвинтик, ґрунт, ґрати, ґречно, ґримаси;*

– власні назви: *Баґдарин, Булґаков, Ганді, Гете, Горбачов, Горький, Гуллівер, Кіплінґ, Шімон Грілюс.*

Важливо наголосити, що О. Рибалко поширив уживання **г** на іноземні імена та прізвища, географічні назви, оскільки це дало змогу зберегти автентичне звучання літери **g** у власних назвах іношомовного походження (окрім грецизмів).

Також прикметними рисами «харківського» правопису є: закінчення **и** в родовому відмінку однини іменників на **-ть**, а також форму на **-и** (*гідности, духовности, єдности, любови* та ін.); йотація при збігові двох голосних, у словах

іншомовного походження **-ія** замість теперішнього **-іа**: (*матеріал, соціалізм, тріумф* тощо); написання пом'якшеного л у нових запозиченнях із західноєвропейських мов (*лябораторія, декларація, Колумб, льоальність* та ін.).

Відповідно до правопису 1929 року слова *роля, гіпноза, синтеза, маскарада* та ін. вжито у формі жіночого роду; у словах грецького походження **θ** передано літерою «т»: (*Голгота, патос, етер, міт* та ін.); іншомовний дифтонг **au** відтворено через **ав**: (*павза*).

Крім того, О. Рибалко виявив себе блискучим знавцем усіх українських правописних систем. Він виробив методичні рекомендації для текстологічного опрацювання творів М. Грушевського в 50-ти томах.

Свої пропозиції щодо правописних норм науковець подав на розгляд правописної комісії. Чимало з того, що пропонував і хотів бачити в нашому мовному кодексі О. Рибалко, нині закріплено в новій редакції українського правопису 2019 р. [2].

Отже, вивчивши праці О. Рибалка, переконливо можна стверджувати, що чимало з того, що засвідчує національну своєрідність української мови науковець аргументовано висвітлював у своїх мовознавчих розвідках ще задовго до часів реформування головного мовного закону.

Список літератури

1. Сверстюк Є. О. Блудні сини України / Т. Марусик (упоряд.); О. Рибалко (ред.). К.: Знання, 1993. 244 с.

2. Український правопис [електронний ресурс] / Режим доступу: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/05062019-onovl-pravo.pdf> (дата звернення – 14. 02. 2020).

*Науковий керівник: Литвинська С. В.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 002. 1: 351 (043.2)

Райковська Н. М.

Національний авіаційний університет, Київ

ДОКУМЕНТАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ДЕРЖАВНИХ УСТАНОВ

Документи використовуються в усіх сферах діяльності людини, відображають факти, події, явища об'єктивної дійсності та розумової діяльності людини. Інформація в документі може бути зафіксована будь-яким способом: письмово, у вигляді креслення, малюнка, фотографії, за допомогою звукозапису. Таким чином, документ, перш за все, виконує інформаційну функцію. Але він виконує й інші функції: передачу інформації на відстані, накопичення та зберігання інформації, доказу, обліку. В управлінській діяльності на перший план виступає управлінська функція. Документ якнайтісніше пов'язаний з усіма формами управлінської діяльності і є засобом реалізації покладених на апарат управління функцій, наприклад, планування, обліку, фінансування, контролю.

Робота з документацією – основний вид діяльності всіх працівників апарату управління, від технічних виконавців до керівників вищої ланки. Без управлінських документів неможливі планування, фінансування, вирішення завдань бухгал-

терського обліку і звітності, кадрове забезпечення тощо. Документаційне забезпечення необхідно в будь-якій організації незалежно від її організаційно-правової форми, характеру і змісту діяльності, компетенції та інших факторів.

Робота з документами вимагає спеціальних знань і навичок. Документи різноманітні, кожен вид документа – наказ, протокол, статут, лист, довідка – має особливості оформлення, і робота з ними повинна бути організована за певними правилами. У документах закріплюються виробничі відносини як всередині підприємства, так і його відносини з іншими підприємствами. Саме документи є свідченням тієї чи іншої події, факту при виникненні суперечок з партнерами і при вирішенні конфліктів в суді. Саме наявність необхідних документів, оформлених відповідно до правил документування, значно пом'якшує напруженість, що виникає при комплексних документальних ревізіях, що проводяться аудиторами, а також під час перевірок з боку податкової служби.

Діяльність установ забезпечується системою взаємопов'язаних управлінських документів, що становлять документаційну базу. Склад документаційної бази визначається компетенцією установи, колом його управлінських функцій, порядком вирішення питань, об'ємом і характером взаємозв'язків між установою та вищестоящими, підлеглими і сторонніми організаціями.

Отже, документаційне забезпечення охоплює питання документування і організації роботи з документами в процесі здійснення їх управлінських функцій.

Науковий керівник: Юрченко О. А., канд. іст. наук, доцент

УДК 811. 161. 2: 001. 4: 002 (043.2)

Саградян А. В.

Київське обласне територіальне відділення МАН України, Київ

ПРОБЛЕМА ПОЛІСЕМІЇ ТЕРМІНІВ У ТЕКСТАХ ЮРИДИЧНИХ ДОКУМЕНТІВ

У термінологічних системах явища полісемії й омонімії вважаються проблемними вадами. Така варіантність термінів свідчить про недостатню впорядкованість юридичної термінології, що негативно позначається на мовному оформленні тексту юридичних документів, зокрема нормативно-правових.

Полісемія – це наявність в одного й того ж слова більше одного значення. У текстах нормативно-правових кодексів, як і в мові права в цілому, поширено такі полісемантичні терміни: *акт, акцент, арешт, апелювати, захисник, обвинувачення, опонент, посвідчувати, провокація, санкція, справа, стаття, суд, суддя* тощо.

Крім того, полісемія у юридичній термінології має певні специфічні особливості. Так, один і той самий термін може вживатися із неоднаковими значеннями в різних галузях права. Тому цей тип полісемії науковці визначають як галузеву полісемію. Наприклад, терміни *санкція* й *скарга* мають різні значення в цивільному й кримінальному праві. Тобто певні терміни можуть бути однозначними тільки в конкретній галузі права. Але є полісемічні терміни, значення яких не обмежується галузевою співвіднесеністю, а саме: *доказ, законодавство, слід* тощо.

У текстах кодексів поширено вживаються юридичні терміни, виражені словосполученнями, до структури яких входить полісемічне слово, що не належить до юридичної термінології, зокрема: *оцінка, особистий, нерівність, таємниця, нести, перехід, задоволення*. Прикладами таких словосполучень є: *оцінка майна, особиста власність, особиста вигода, правова нерівність, таємниця слідства, нести відповідальність, перехід права, задоволення вимог*. Крім того, низка полісемічних слів є юридичними термінами лише в одному зі своїх значень, наприклад: *регрес, опарення*.

Отже, виявлені в текстах юридичних документів полісемічні терміни потребують обов'язкового унормування й стандартизації. Це сприятиме удосконаленню термінології права загалом і розвиткові української наукової мови.

*Науковий керівник: Литвинська С. В.,
канд. філол. наук, доцент*

УДК 004. 946. 5. 056 (043.2)

Севастьянова К. Є.

Національний авіаційний університет, Київ

МЕТОДИЧНЕ ТА ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВИБОРЧОГО ПРОЦЕСУ В УКРАЇНІ

На сьогодні в Україні єдиним законодавчим органом державної влади є парламент, а саме – Верховна Рада України. Конституційно вона складається із чотирьох п'ятдесяти народних депутатів України, яких громадяни обирають шляхом таємного голосування, зокрема на основі загального, рівного прямого виборчого права.

Виборчий процес досить складний і багатограний, тому має здійснюватись в законодавчо визначеному процесуальному порядку. Розглянемо процес виборів детальніше на прикладі виборів народних депутатів України. Вибори народних депутатів України проводяться за змішаною (мажоритарно-пропорційною) виборчою системою. Тобто двісті двадцять п'ять народних депутатів обираються за мажоритарною системою відносної більшості голосів, та двісті двадцять п'ять – за списками кандидатів у депутати від політичних партій, виборчих блоків партій на основі пропорційного представництва.

Суб'єктами такого процесу є законодавчо уповноважені його учасники – виборці, зареєстровані кандидати у депутати, партія або блок, офіційні спостерігачі, інші уповноважені представники, довірені особи та виборчі комісії, утворені згідно з чинним законодавством України.

Виборчий процес в Україні регулюється основним державним документом – Конституцією України, низкою законів України та іншими нормативно-правовими актами. Зокрема, головним і основним законом є Закон України «Про вибори народних депутатів України». Цей Закон передбачає, що виборчий процес здійснюється на основі політичного плюралізму, відкритості, публічності, свободи передвиборчої агітації, рівного доступу до засобів масової інформації.

Важливою складовою виборчого процесу є його інформаційне забезпечення. Це означає, що підготовка і проведення виборів здійснюється на основі

інформування громадян про хід проведення виборів, заходів, передбачених чинним законодавством. Інформаційне забезпечення ґрунтується на визначених засадах. Основоволожним є те, що кожному громадянину, як виборцю, має бути забезпечений вільний доступ до різнобічної, об'єктивної та неупередженої інформації задля здійснення його вільного вибору. Також інформація, яка висвітлюється у документах, поданих до Центральної виборчої комісії, має бути відкритою. Важливо, що інформація, яка не належить до передвиборчої агітації, повинна бути неупередженою, об'єктивною, збалансованою та достовірною.

Таким чином, виборчий процес – це діяльність передбачених правовими нормами суб'єктів, тобто: осіб, органів, організацій та їх об'єднань, наділених відповідними, згідно їх правового статусу, процесуальними правами і обов'язками з метою формування представницьких органів влади.

Список літератури

1. Закон України «Про вибори народних депутатів України» № 410-IX від 19. 12. 2019. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4061-17>.

*Науковий керівник: Божук Л. В.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 004. 225. 4 (94) (477) (043.2)

Талалаївська А. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ВЕБПРОЕКТИ В ІНФОРМАЦІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ УКРАЇНСЬКОГО ІНСТИТУТУ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ

Для кожної держави важливо, щоб її історія зберігалася, трансформувалася кризь часові межі й передавалася для наступних поколінь. Із цією метою практично в кожній країні функціонують спеціальні інституції, які опікуються збереженням історичних пам'яток, письмово чи у цифровому вигляді «пишуть» історію. В Україні центральним органом виконавчої влади у сфері відновлення та збереження національної пам'яті є Український інститут національної пам'яті (УІНП). Задля організації всебічного вивчення історії українського державотворення, етапів боротьби за відновлення державності та поширення відповідної інформації в Україні та світі [1] УІНП здійснює популяризаційні заходи, розробляє інформаційні ресурси, проводить активну науково-дослідну роботу. Одним із нещодавно упроваджених напрямів в діяльність Інституту є максимальне відображення історії України у формі відкритих онлайнресурсів.

Реалізація цього напрямку передбачає створення вебпроектів – презентацій різної тематики і їх публікацію на офіційному веб-сайті УІНП. Відповідно до перспективного плану роботи Інституту на 2019–2023 роки, до кінця 2023 року передбачено розробку близько п'ятдесяти проектів [3]. Станом на лютий 2020 року на вебсайті УІНП представлено поки що сім таких вебпрезентацій:

– «Формування національної ідентичності та патріотизму проектами Українського інституту національної пам'яті»;

– «Роль історії та української мови і літератури у відновленні національної пам'яті»;

– «Українська гельсінська група у схемах і персоналіях»;

– «Українці Донеччини у боротьбі за незалежність УНР»;

– «Національна академія наук України»;

– «Голодомор 1932–1933. Геноцид Українського народу»;

– «Розвиток шкільництва та університетів у роки Української революції» [2].

Кожна презентація містить від одинадцяти до тридцяти п'яти слайдів, доступна для онлайнперегляду і скачування. Слайди містять широкий візуальний ряд. Проаналізувавши названі презентації, варто зауважити, що презентації не уніфіковані – деякі розміщені у вигляді формату *pdf, деякі у форматі *ppt. Недоліком, на наш погляд, є також відсутність єдиного брендбука, що мав би вказувати на належність інформаційного продукту до ресурсів УІНП.

Окрім вебпрезентацій, більш «технологічним» можна назвати відносно новий освітній проект від УІНП – «Відеоісторія». Це цикл відеолекцій про події історії України у ХХ столітті. Як зауважують автори проекту, матеріал відповідає шкільній програмі та може бути використаний: під час пояснення нових тем – як ілюстративне, так і самостійне джерело інформації; для закріплення щойно вивченого; як ролик-актуалізація знань; для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання. В УІНП вважають, що відеоуроки мають стати поштовхом до обговорення, дискусії, започаткування нових творчих проектів, сприяти розвитку критичного мислення. Станом на лютий 2020 року наявні три «відеоісторії»:

– «Чому Голодомор став можливим»;

– «За що боролася Українська повстанська армія?»;

– «Українська революція 1917–1921 років. Як творилася держава».

У відеоуроках використано світлини архівів Служби безпеки України та Центру досліджень визвольного руху, реконструкцію боїв з фільму Тараса Химича «Хроніка УПА». Цікаво, що формат – розповідь спікера, поєднана із візуалізацією за допомогою інфографіків, реконструкцій, анімації, анімованих карт. Відеолекції спираються на документи, фото, хроніку, спогади учасників подій.

Таким чином, поширення інформації про історичне минуле України у формі презентацій, відеоуроків та інших новітніх форматах є перспективним напрямком діяльності УІНП. Упровадження в роботу Інституту новітніх технологій дозволить зберегти історію українського народу для майбутніх поколінь.

Список літератури

1. Деякі питання Українського інституту національної пам'яті: постанова Кабінету Міністрів України від 12 листопада 2014 р. № 684. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/684-2014-p> (дата звернення: 19. 02. 2020).

2. Український інститут національної пам'яті: офіційний вебсайт. URL: <https://uinpr.gov.ua> (дата звернення: 19. 02. 2020).

3. План роботи УІНП на 2019–2023 роки. Український інститут національної пам'яті: офіційний вебсайт. URL: <https://uinpr.gov.ua/pro-institut/plany> (дата звернення: 19. 02. 2020).

Науковий керівник: Халецька Л. П., канд. іст. наук, доцент

Татуян А. С.

Національний авіаційний університет, Київ

МЕМИ В ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ

У сучасну інформаційну добу людство вже не уявляє своє життя без інтернету. Саме інтернет став для сучасної людини важливим атрибутом повсякденного життя. Інтернет-мережі все більше інтегруються в усі сфери життя соціуму, кількість їхніх користувачів зростає в геометричній прогресії. В умовах інформаційного суспільства у інтернет-просторі людина виступає не лише як споживач медійних подій, але і як їх автор. З цієї позиції виникає інтерес до мемів як нового соціально-культурного явища, як маркерів сучасної ментальності і культури.

Порівнюючи процеси еволюції культури і біологічної еволюції, Р. Докінз в книзі «Егоїстичний ген» (1976) вводить поняття «Мем» в якості одиниці зберігання і поширення культурної інформації, яка передається від одного індивідууму іншому. Мем при передачі культурної інформації діє подібно гену для передачі генетичної інформації.

У сучасному науковому дискурсі поняття «мем», як правило, використовується по відношенню до інформаційного середовища. Одним із найбільш узагальнених визначень є: мем – це інформація, що потрапила в резонанс з поточним душевним станом (уподобанням) великої кількості користувачів інтернет-мережі (чи значної її частини). Мем зазвичай зароджується і функціонує в блогах, на форумах, іміджбордах, в соціальних мережах (фейсбук, інстаграм, твітер, гугл+, телеграм) за допомогою мови, письма, відео тощо, тобто мають різну семіотичну природу (вербальну, візуальну, аудіальну).

Інтернет-меми не завжди можуть відповідати загальній літературній нормі. Натомість завдяки своїй емоційності, уведенню в комічну гру смислів стають живим елементом розмовної мови. Інтернет-меми дуже швидко з'являються і недовго живуть, оскільки вони – результат мовної моди, яка, як відомо, швидкоплинна. Проте, якщо слово, словосполучення чи речення з інтернету запам'ятується і закріплюється в лінгвокультурній свідомості етносу, то воно, без сумніву, знайде своє місце у фразеологічному словникові чи у словнику перифраз.

На сучасному етапі розвитку інформаційного суспільства набуває все більшої популярності «вірусна» модель поширення, згідно з якою меми мають статус медіа-вірусів, що діють в інформаційному середовищі. Згідно з цією моделлю меми здатні керувати інформаційними потоками, викликати соціально значущі наслідки, такі як: вплив на суспільні переконання, вибір політиків тощо.

Серед основних функцій інтернет-мемів варто виокремити наступні:

- інформування: передача інформації від користувача до користувача;
- репрезентації: здатність мема відображати характеристики і властивості будь-якої ідеї, яка іноді може висловлювати позицію окремої людини або цілої групи;
- трансляції: здатність інтернет-мема бути переконливим і впливати на думки мас;
- інтеграції: інтернет-мем допомагає окремим користувачам ділитися думками, емоціями і підтримувати зв'язок з певною групою або спільнотою;

– емоційну: спонукання емоцій, почуттів, сміху користувача;
– контактостановлюючу: здатності мема бути засобом встановлення і підтримання психологічного контакту зі співрозмовником.

Для відображення специфіки інтернет-мемів, що циркулюють у співтоваристві і тих, що впливають на нього, в типології мемів необхідно виокремити наступні ознаки: джерело мема; об'єкт реальності, що вимагає відображення; апеляція до рівня включеності в культуру; смислові домінанти; форма відображення; ефект впливу.

Отже, меми, що функціонують в кіберпросторі, відображають реальні, актуальні для суспільства події і інтерпретують їх переважно в іронічному стилі. Інтернет-меми стають імпліцитним інструментом формування громадської думки і можуть використовуватися свідомо в політтехнології, рекламі, брендингу, маркетингу.

*Науковий керівник: Божук Л. В.,
канд. іст. наук, доцент*

УДК 002. 1: 005. 3 (043.2)

Тіторенко Т. І.

Національний авіаційний університет, Київ

КЛАСИФІКАЦІЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ ДЖЕРЕЛ ІНФОРМАЦІЇ В СФЕРІ УПРАВЛІНСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Джерела інформації є основним засобом для задоволення інформаційно-аналітичної роботи в сфері управлінської діяльності. Сфера управлінської діяльності містить в собі, в першу чергу, наявність відповідних практичних навичок, способів вирішення певної ситуації та уміння застосовувати свої знання на практиці. Відповідно для здійснення управлінської діяльності також мають бути наявні джерела інформації, основною функцією яких є забезпечення інформаційних потреб користувачів.

Джерелами інформації є документи та інші дані, які являють собою матеріальні об'єкти, що слугують засобом накопичення, одержання, використання, зберігання та передавання інформації. У системі суб'єктно-об'єктних відносин інформаційної діяльності джерелом інформації є будь-який об'єкт, де зосереджуються відомості, що в майбутньому застосовуються суб'єктами інформаційних відносин. До основних особливостей джерела інформації належать: статус джерела, безпечність, цінність і вартість інформації.

Класифікація джерел інформації – це розподіл їх на види у залежності від ознак та функцій. Класифікація проводиться для забезпечення використання необхідного джерела інформації відповідно до певного завдання та ситуації, оскільки для підготовки та прийняття управлінських рішень необхідно використовувати друковані, електронні та інші джерела.

Одним із основних видів джерел інформації в сфері управлінської діяльності є друковане видання. Друковане видання – це видання, яке видається у друкованому вигляді, тобто віддруковане певним способом на папері в прийнятній для читання формі. До основних типів друкованих видань належать газети, журнали, збірники. Основне місце серед друкованих видань у сфері управлінської діяльності належить науковим та аналітичним виданням.

На сьогоднішній день високого розвитку в сфері управлінської діяльності набувають електронні джерела інформації. Електронне джерело – це ресурси, інформація на яких зафіксована в електронному вигляді. Інформація в електронних джерелах містить знання, які переважно знаходяться у відкритому доступі. До найбільш поширених електронних ресурсів належать телебачення, радіомовлення та інтернет, які служать не лише засобами зв'язку, а й способами отримання необхідної інформації.

Отже, наразі існує велика кількість джерел інформації, які можуть використовуватись в залежності від конкретної ситуації – їхнім основним завданням є забезпечення надійною, достовірною та правдивою інформацією. Саме тому в наш час є актуальною проблема класифікації інформаційних джерел в сфері управлінської діяльності.

*Науковий керівник: Кондрашевська Ю. П.
канд. іст. наук, доцент*

УДК 002. 1: 005. 92 (043.2)

Тіторенко Т. І.

Національний авіаційний університет, Київ

ТРАКТУВАННЯ ТЕРМІНІВ «КЛАСИФІКАЦІЯ» ТА «КЛАСИФІКУВАННЯ» В ДОКУМЕНТОЗНАВЧІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ

Поняття «класифікація» та «класифікування» документів в сучасному документознавстві мають багато визначень та трактувань. Класифікація документів здійснюється для виокремлення їх у види відповідно до їхніх ознак та функцій. Для здійснення процесу класифікації та досягнення результату передбачається застосовувати два поняття: «класифікування» та «класифікація».

Класифікування документів – це сукупність дій, спрямована на виокремлення та розподіл документів за класами з метою створення відношень між ними у вигляді класифікаційної таблиці. Класифікація документів – спосіб їх підпорядкування, який застосовується як спосіб встановлення зв'язків між видами документів. Класифікування документів означає виокремлення їх у роди, види та підвиди. Рід – це сукупність документів, які мають спільну ознаку, вид – групування за видом документа, підвид – наступний етап поділу, за ним йде різновид.

Процес проведення класифікації документів повинен базуватися на певних принципах:

1. Принцип співмірності – поділ має бути повним та вичерпним.
2. Принцип безперервності – елементи поділу мають чітко відтворювати зміст поняття.
3. Принцип неперемежування поділу – кожен поділ повинен здійснюватись за однаковими ознаками.
4. Принцип взаємного виключення поділу – елементи поділу одного ряду мають взаємно виключати один одного.

Класифікації притаманна дихотомія – систематичний розподіл документів певного роду на два протилежних види, підвиди, різновиди: наприклад, друкований і недрукований документ. Класифікація має ієрархічну структуру – виокремлення документів від вищого до нижчого.

Отже, в сучасному документознавстві існує багато трактувань термінів «класифікація» та «класифікування». Дані терміни використовуються для поділу документів на роди, види та підвиди. Всі класифікації повинні здійснюватись на принципах співмірності, безперервності, взаємного виключення та неперемежування.

*Науковий керівник: Литвинська С. В.
канд. філол. наук, доцент*

УДК 002: 338. 43 (477) (043.2)

Царенко А. В.

Національний авіаційний університет, Київ

НОРМАТИВНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Сьогодні аграрний сектор України, базовою складовою якого є сільське господарство, є системоутворювальним у національній економіці, формує засади збереження суверенності держави – продовольчу та, у визначених межах, економічну, екологічну та енергетичну безпеку [4], що визначено в Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. Як показує досвід, подальша інтеграція до світового економічного ринку, динамічність процесів глобалізації, лібералізації торгівлі потребує адаптації до умов, що постійно змінюються, а відповідно – подальшого вдосконалення нормативно-правового забезпечення аграрної політики.

Важливо, що значну роль у створенні і забезпеченні умов функціонування агробізнесу відіграє саме державна політика. Сьогодні правова система України охоплює значну кількість законів та інших підзаконних нормативно-правових актів, що регулюють реформування агропромислового комплексу та є одним з основних чинників формування сприятливого інвестиційного клімату. Як зазначено Л. Машевською, одним із важливих способів зміцнення економічних відносин в аграрному секторі економіки України, прискорення його розвитку та становлення є право. Саме воно закріплює організаційну структуру комплексу, визначає основні параметри його функціонування [1]. Правовими нормами регулюються суспільні відносини, що стосуються практично всіх суб'єктів аграрного сектору економіки.

Конституція України має найвищу юридичну силу і є основою всіх галузей права, в тому числі і аграрного. Закони та інші нормативно-правові акти приймаються на основі Конституції України і повинні відповідати їй (ст. 8 Конституції України). Так, закріплене статтею 13 Конституції право власності українського народу на землю, її надра і природні ресурси відображено в Земельному кодексі України, третій розділ якого закріплює право приватної власності громадян на землю.

На даному етапі розвитку в аграрному секторі економіки є поширеними довірні відносини між суб'єктами, які опосередковують їх виробничо-господарські відносини як у сфері АПК, так і з суб'єктами господарювання інших галузей господарства. Договір в умовах ринку став об'єктив нею необхідною формою ринкових економічних зв'язків [3]. Закон України «Про оренду землі» в редакції від 14.01.2020 є правовою підставою орендних земельних відносин.

Сьогодні Господарським кодексом України визначаються загальні положення діяльності суб'єктів господарювання всіх форм власності, порядок їх утворення, реорганізації та ліквідації.

Земельний Кодекс України в редакції від 21. 02. 2020р. є одним з найважливіших джерел нормативно-правового забезпечення діяльності агробізнесу в Україні, оскільки земля є основним засобом виробництва. Нормами Кодексу встановлено форми власності на землю, компетенція державних органів в області земельних відносин, порядок надання земель у власність та користування, порядок та підстави припинення права власності та користування, права та обов'язки власників та землекористувачів.

Досить вичерпно питання нормативно-правового забезпечення діяльності аграрного бізнесу досліджувалось Л. Машевською, Г. Мостовим, О. Поповою, В. Семеновим, Л. Полухович, В. Сломою, В. Федоряком та іншими.

На нашу думку, Г. Мостовий влучно визначає агробізнес як форму господарювання в аграрному секторі або як комплекс видів підприємницької діяльності, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції, її зберіганням, транспортуванням, переробкою і доведенням до споживача, а також з виробництвом засобів виробництва для сільського господарства [2].

Отже, сьогодні в Україні активно відбувається процес оновлення нормативно-правової бази в аграрному секторі економіки, який є достатньо об'ємним і довготривалим. Відносини у сфері діяльності агробізнесу регулюються сукупністю законів України, указів Президента України, постанов Верховної Ради, Кабінету Міністрів та Міністерств, наказів та роз'яснень відповідних державних структур. Низкою нормативно-правових актів встановлюються правові, економічні та соціальні умови діяльності основних видів аграрного сектору економіки України. Також варто зазначити, що всі останні закони прийняті з урахуванням норм і стандартів Європейського Союзу.

Список літератури

1. Машевська Л. До питання про поняття «джерела аграрного права» / Л. Машевська // Підприємництво, господарство і право. 2010. № 2.
2. Мостовий Г. І. Агробізнес: державне регулювання: монографія. Харків: Основа, 2002. 300 с.
3. Слома В. М. Правове забезпечення функціонування агробізнесу в Україні // Актуальні проблеми правознавства. 2016. №1. С. 150–154.
4. Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17 жовтня 2013 р. № 806-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-p>.
5. Щербина С. В. Механізми формування державної політики у сфері інформаційного забезпечення аграрного сектору економіки України. URL: <http://academy.gov.ua>.

*Науковий керівник: Тюрменко І. І.,
д-р іст. наук, професор*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ СУСПІЛЬСТВА

УДК 316. 343. 3 (043.2)

Арахамія Л. Т.

*Коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету, Київ*

СОЦІАЛЬНІ ХВОРОБИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Соціальні проблеми сучасності набувають якісно нового, глобалізаційного характеру. Вони існували завжди: в кожній епосі і в кожному суспільстві. У минулому столітті соціальні проблеми характеризувалися різким сплеском, що пов'язано з руйнуванням сформованої системи соціального захисту населення. Сьогодні ж вони вже характеризуються стагнацією багатьох соціальних проблем. Але, на жаль, не завжди зусилля влади та суспільства в цілому щодо пошуку, розробки і впровадження шляхів їх вирішення є успішними. Важливо зауважити, що часто соціальні проблеми суспільства пов'язані з фізичним та соціальним здоров'ям його членів.

Соціальне самопочуття молоді є одним з головних показників розвитку суспільства. Для того, щоб формування молоді відбувалося адекватно суспільним процесам, необхідно визначити її роль і місце в суспільстві, з'ясувати її проблеми та потреби. Однією з таких глобальних хвороб сучасності є наркоманія. Наркотичні речовини здатні викликати стан наркотичного сп'яніння, звикання і залежність, впливаючи на фізичний та психологічний стан людини. Наркотики руйнують практично всі органи і системи організму: найбільше страждають мозок, печінка, нирки, серце та репродуктивні органи. Руйнуються соціальні відносини, втрачаються соціальні контакти, порушуються норми й правила в суспільстві, виникає девіантна поведінка, що негативно позначається на життєдіяльності людини та функціонуванні суспільства в цілому.

Загально відомо, що організм людини здійснює свою діяльність за законами живоїприроди. Людині потрібне чисте повітря, чиста вода та корисна їжа. Сьогодні складна екологічна ситуація змінила характер захворюваності населення, обумовивши розвиток хвороб серцево-судинної системи, імунodefіцити, порушення обміну речовин, почастишали випадки вроджених вад, генетичних порушень.

Здоров'я є важливим критерієм якості життя та невід'ємною складовою соціального, економічного і культурного розвитку суспільства. Одна з найважливіших проблем здоров'я в суспільстві – неінфекційні захворювання, найпоширенішими з яких є хвороби системи кровообігу. Несприятлива соціально-економічна ситуація в суспільстві, стреси, надмірні фізичні і психологічні перевантаження, широке поширення шкідливих звичок сприяють підвищенню показників захворюваності та смертності внаслідок серцево-судинної патології.

Серед важливих хвороб сучасності особливої актуальності набувають різні мутації. Радіаційне випромінювання, іонізуюча радіація, хімічні речовини, крити-

чний екологічний стан сприяють виникненню й розвитку мутацій, що значно впливає на організм людини, який не адаптований до таких критичних умов. Соціальна незабезпеченість людей часом унеможливорює елементарне дотримання норм гігієни, що може стати причиною їх захворювань та поширення різних хвороб. Важливо зауважити, що в країнах з низьким рівнем матеріальної забезпеченості, люди не завжди мають можливість на медичне страхування й лікування, а байдужість держави призводить до ускладнення захворювань, а також епідемій.

Багато сучасних хвороб є наслідком погіршення екологічної ситуації, малорухомого способу життя, частих психологічних стресів. В нових реаліях виникають і поширюються нові епідемії, соціальні хвороби, серед яких ВІЛ/СНІД. Число хворих на ВІЛ та померлих від СНІДу щороку зростає. При цьому, проблема полягає в тому, що, з одного боку, спостерігається активність держави і громадських організацій у справі боротьби з ВІЛ/СНІДом, а з іншого – спостерігається пасивність і байдужість громадян до того, що відбувається зростання рівня поширення ВІЛ/СНІДу. Однією з причин поширення ВІЛ/СНІДу в Україні є пасивне ставлення людей до цієї хвороби, неусвідомлення ними того, що СНІД є реальною загрозою й проблемою в суспільстві.

Соціальні хвороби сучасного суспільства потребують цілеспрямованого якісного міждисциплінарного дослідження, вивчення чинників, які сприяють їх поширенню, та вироблення ефективних шляхів профілактики, запобігання й вирішення.

Науковий керівник: Васковська О.М., викладач

УДК 316. 343. 3 (043.2)

Бабак О. Р.

Коледж інженерії та управління НАУ, Київ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ МОЛОДІ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

В умовах розвитку сучасного суспільства особливої актуальності набувають соціально-економічні проблеми молоді, що обумовлюються економічною, політичною, соціальною та культурною ситуацією в країні. Соціально-економічні проблеми містять у собі: професійне становлення і самовизначення молоді, матеріальну залежність від батьків, безробіття, вторинну зайнятість, високий відсоток міграції молоді, девіантну поведінку тощо. Ці питання набувають особливої актуальності в результаті змін суб'єктивних чинників та об'єктивних обставин соціального розвитку. Важливо зауважити, що молодь є особливою соціально-демографічною групою та потужним ресурсом розвитку країни, що обумовлює актуальність вивчення її проблем з наукової точки зору та позиції реальної соціально-економічної практики.

Інтеграція молоді в сферу праці та зайнятості є важливим завданням її життєдіяльності, досягнення якого дозволяє реалізувати свій освітньо-професійний потенціал у трудовій діяльності, а також забезпечити себе необхідними засобами для існування. У сучасних умовах розвитку суспільства однією з головних проблем інтеграції молоді в сферу праці та зайнятості є порівняно високий рівень безробіття в молодіжному середовищі, що обумовлює зниження рівня життя мо-

лодих людей. Особливо помітно простежується тенденція зростання рівня молодіжного безробіття в умовах світової економічної кризи.

Такі тенденції обумовлюють підвищення рівня міграції молоді до інших країн, що також є важливою соціально-економічною проблемою в українському суспільстві. За останні роки з України мігрувало від 4 до 5 млн. українців. Тому Україна займає високі позиції серед країн світу з найвищим рівнем міграції молоді. Найбільша частина мігрантів знаходиться в Італії (13, 4%), Чехії (12, 8%), Польщі (7, 4%), Іспанії (3, 9%) та Португалії (3%) [1, с. 18]. Такий поділ мігрантів пояснюється прагненням знайти кращу, з високою оплатою та сприятливими умовами, роботу, ніж в Україні.

У даному контексті однією з важливих проблем молодого покоління є падіння рівня освіти молоді та її престижу, спостерігається байдуже ставлення до навчання. Освіта розуміється, більшою мірою, як можливість підвищення або збереження свого соціального статусу, а не як чинник професійної і трудової мобільності. Збільшується частка молоді, яка починає трудову діяльність з низьким рівнем освіти, відсутністю мотивації продовжувати навчання, оновлювати знання, підвищувати кваліфікацію.

Розширюються межі девіантної поведінки, фіксується збільшення і омоложення злочинності, зокрема серед осіб жіночої статі та неповнолітніх; поширюється явище алкоголізму, наркоманії, ігрової залежності тощо [2].

Отже, в сучасному українському молодіжному середовищі існує велика кількість соціально-економічних проблем, що погіршують соціальний та матеріальний стан молоді в суспільстві. Ефективне вирішення зазначеного питання потребує значних зусиль з політичної, соціальної, економічної точки зору.

Проблеми, пов'язані з освітою, професійною підготовкою, працевлаштуванням, зайнятістю, трудовою адаптацією, поведінкою, міграцією молоді, особливо значення набувають в контексті актуальних питань сучасного українського суспільства і потребують першочергового цілеспрямованого вивчення та вирішення на державному рівні.

Список літератури

1. Стан дотримання захисту прав громадян України за кордоном: [спеціальна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини]. – К., 2006. – С. 18.

2. Колоусова Е. В., Холопова Л. А. Социальные и экономические проблемы молодежи Е. В. Колоусова, Л. А. Холопова // Концепт. – 2014. – Спецвыпуск. № 09. С. 1 – 6. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/sotsialnye-i-ekonomicheskie-problemy-molodezhi>.

Науковий керівник: Литовченко І. В., канд. філос. наук, доцент

УДК 378: 37. 014. 611 (477) (043.2)

Бєлан В. О.

Національний авіаційний університет, Київ

ЯКІСТЬ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УКРАЇНІ ЯК СОЦІОЛОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У наш час якість вищої освіти відіграє вагомий роль, оскільки вища освіта не тільки підвищує рівень освіченості молоді, а й підвищує рівень підготовки фахівців

в країні в цілому. Численні соціологічні дослідження вказують на те, що з роками якість вищої освіти тільки погіршується, а рівень здобутих знань є здебільшого середнім, в деяких випадках навіть поганим.

На жаль, якість української вищої освіти ще не набула пріоритетного значення і не сприймається як фактор національної безпеки загалом, адже за останні два десятиліття існування незалежної України не вдалося досягнути належного ставлення держави та усього суспільства до знання як до однієї з найвищих цивілізаційних цінностей. Тенденція до знецінення освіти спостерігається й досі. Стратегічною метою українського суспільства є досягнення високих соціальних стандартів життя. Ця мета може бути реалізована лише за умови розуміння цінності знання та всебічної підтримки розвитку освіти і науки, та дотримання принципів відкритості, рівності, демократії, а в економіці – конкуренції та змагальності. Дуже часто поняття «стандарту якості», у тому числі у сфері освіти, пов'язується з прагненням України максимально інтегруватись до структур Європейського Союзу. Згадана інтеграція неможлива без глибокого реформування вітчизняної системи освіти, яка серед іншого актуалізує проблеми забезпечення якості освіти та створення сучасної системи оцінки знань. Підхід до такого реформування потребує попереднього філософського та комплексного осмислення.

Передусім якість освіти слід розглядати як інтегральний продукт культурного та наукового розвитку, який сприяє вирішенню найактуальніших завдань суспільного прогресу. Зміст якості освіти реалізується у суб'єктивізованій та об'єктивізованій формах, що виражається у продуктивній діяльності фахівця інноваційного характеру, а її сутність можна представити як сумарний енергоінформаційний потенціал людини, акумульований нею у процесі здобуття освіти.

Сучасні дослідники та працівники освіти пропонують різні визначення поняття «якість освіти», істотно змінюючи розуміння змісту цього базового поняття залежно від підходу до структурного поєднання ними різноманітних понять та категорій, зокрема таких, як «якість освітнього процесу», «стандарт освіти», «освітній результат» тощо.

З огляду на те, що критерієм якості вищої освіти є передусім її відповідність встановленим державою стандартам, які залежать від конкретних суспільних потреб у визначених компетенціях, внутрішнє підґрунтя якості вищої освіти зумовлюється її аксіологічністю. З цієї точки зору якість вищої освіти виконує експлікаційні, формуючі та фіксує функції у процесі формування сучасної системи цінностей освіти в умовах поступового утвердження нової якості освіти з притаманними їй, на протигагу науково-технократичній парадигмі, новими ідеями та принципами.

Аналізуючи проблему якості освіти, варто відзначити, що необхідною передумовою забезпечення якості вищої освіти постає інтерактивний взаємозв'язок освітніх просторів суб'єктів навчально-виховного процесу – тому основним засобом формування ефективного освітнього простору є діалог, а визначальним принципом гарантування якості освітнього процесу – його діалогічність. У цьому контексті з новою силою актуалізується потреба в гуманізації і гуманітаризації вищої освіти, які можуть бути повноцінно реалізовані за посередництвом таких ідей сучасної парадигми освіти, як фундаментальність, інтегрованість, екзистенційність, компетентність, селективність, індивідуалізація, спеціалізація, комплексність, поліпрофільність, циклічність.

Таким чином, якість вищої освіти з позицій зовнішньої детермінації знаходиться під впливом процесів інтернаціоналізації, інтеграції та глобалізації. Беручи до уваги те, що в умовах глобалізації освіти інноваційно-інформаційні технології витісняють індустріальні, можна стверджувати, що концептуальним середовищем для переосмислення проблеми якості вищої освіти є нове інформаційне суспільство.

Науковий керівник: Стригуль М. В., канд. соц. наук, доцент

УДК 323: 327. 7 (043.2)

Бондарчук П. С.

Національна академія державного управління при Президентові України, Київ

СТАНОВЛЕННЯ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА ЯК СКЛАДОВОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

На сучасному етапі серед основних загроз та викликів, які вже постають перед Україною, є передусім, анексія території Автономної Республіки Крим, військові дії на сході України під приводом сепаратизму, прогресуюче економічне падіння економіки та збідніння більшості населення, критичний рівень корупції та відсутність дієвої державної політики щодо забезпечення структурних реформ. Саме в цих умовах головною метою впливу як країни – агресора, так і інших сил, що не зацікавлені у побудові сильної незалежної України стає громадянське суспільство проти якого здійснюється широкомасштабна кампанія з дискредитації його основних позитивних очікувань і підриви ціннісних базисів та орієнтацій.

Для протидії негативним впливам Російської Федерації потрібно забезпечити формування ефективної системи національної безпеки, що є однією з пріоритетних сфер діяльності будь-якої країни. Визначаючи метою своєї діяльності забезпечення прав і свобод своїх громадян, суспільства та країни в цілому влада покликана створювати такі умови співіснування її населення, при яких забезпечувалося неухильне зростання усіх сфер життєдіяльності країни, а відтак і системи її національної безпеки. Одним з вагомих чинників створення такої системи є належне та ефективне забезпечення сприятливих умов для формування зрілого громадянського суспільства. На тлі соціальних трансформацій, що стають трендами у добу глобалізації, породжуючи численну хвилю різноманітних за своїм характером, причинами виникнення та природою, протиріччями і конфліктами саме громадянське суспільство спроможне зберегти свої національні, суспільно-політичні, економічні та культурні надбання, зберегти свою ідентичність, протистояти будь-яким зовнішнім та внутрішнім деструктивним впливам і діям, що постійно випробовують таке суспільство на міцність.

Активна самооболізація пасіонарної частини населення шляхом формування добровольчих батальйонів на захист своєї території під час агресії північного сусіда у 2014 році наочно підтвердила спроможність населення до об'єднання перед загрозою втрати державності і національного суверенітету та прийняття відповідальності за збереження національної безпеки країни. При цьому цей рух жодним чином не був ініційований органами влади, а став феноменом активної самоорганізації населення як відповідь на військово втручання у формі окремої фази гібридної війни, що ведеться проти України.

В цих умовах ключовою стратегією, яка могла б за короткий термін створити чіткі передумови активного розвитку і формування зрілого громадянського суспільства має бути підтримка державними інституціями, відповідальними за політику національної безпеки подібних громадських ініціатив у сфері захисту держави та її суверенітету зокрема таких, як концепт національної стійкості, розроблений Міжнародним центром оборони та безпеки спільно з українськими неурядовими громадськими організаціями «Стійка Україна: підтримка громадянським суспільством зміцнення національної стійкості та безпеки в Україні» який визначає національну стійкість як спроможність суспільства відроджуватися, адаптуватися та позитивно функціонувати і розвиватися в умовах інтенсивного негативного впливу та кризи при активній взаємодії та влади і громадянського суспільства.

Саме підтримка таких ініціатив зможе забезпечити інтенсифікацію процесів структуризації і зростання громадської активності, реальної демократизації суспільства та якісних перетворень у країні.

Науковий керівник: Чупрій Л. В., д-р політ. наук, професор

УДК 342. 571 (043.2)

Бублик О. В.

Національний авіаційний університет, Київ

БЕЗПОСЕРЕДНЯ ДЕМОКРАТІЯ ЯК ЗАСІБ ЗАЛУЧЕННЯ ГРОМАДЯН У ПРОЦЕС ПРИЙНЯТТЯ ПОЛІТИЧНИХ РІШЕНЬ

Однією з форм організації державної влади є безпосередня, також її називають пряма демократія В політологічній літературі виділяють два види народовладдя: безпосередня (пряма) та представницька (непряма) демократія. Пряме народовладдя передбачає, що основні рішення щодо управління державними та суспільними справами здійснюється всіма громадянами через референдуми, вибори, збори, демонстрації, страйки, мітинги, через народні ініціативи та збір підписів. Заслугує на увагу визначення О. О. Галус, яка розглядає форми прямої демократії як способи безпосереднього волевиявлення народу (або його частини), які мають імперативний і легітимний характер, з метою вирішення питань, що становлять суспільний інтерес [1, с. 55]. Прийняття рішень відбувається безпосередньо через органи державної влади і місцевого самоврядування. Основні форми прямого народовладдя закріплені у конституції України, а саме у статтях 70-71 (про вибори) та у 72-74 (про референдуми). Застосування безпосередньої демократії утримує демократичні держави від надмірної централізації та реалізує право на вибір своїх громадян.

Переваги прямої демократії полягають: в більших можливостях, порівняно з представницькими інститутами забезпечення контролю за політичними інститутами і посадовими особами; зростання стабільності політичної системи та ефективності управління; зменшення зловживання владою; подолання бюрократизації чиновництва. Основним вагомим недоліком цієї системи є ймовірне маніпулювання масовою свідомістю та поведінкою громадян, а також низька ефективність і безконтрольність політичних рішень, схильність до ущемлення свободи в ім'я справедливості, неможливість залучити більше громадян до систематичної участі в управлінні без примусу (так звана політична бездіяльність).

Широке розповсюдження в 60-70-ті роки ХХ ст. отримала теорія партисипаторної демократії (демократія участі), яка спирається на концепції неолібералістів і соціал-демокритів. В основі теорії – переконання про здатність громадян брати участь безпосередньо у політичному процесі, а саме в підготовці, прийнятті та впровадженні владних рішень. Ідеологи теорії Й. Масуда, Б. Барбер вважають, що рівного права на свободу та саморозвиток можна досягти лише в активному громадянському суспільстві. Це право реалізується в законі України «Про місцеве самоврядування в Україні», яке говорить про те, що місцеве самоврядування – це можливість самостійно вирішувати питання локального значення в межах Конституції та законів України територіальною громадою під відповідальністю посадових осіб місцевого самоврядування. Існують такі форми участі громадян у місцевому самоврядуванні: місцеві референдуми, загальні збори громадян, місцеві ініціативи, громадські слухання, органи самоорганізації населення.

Основною перевагою зборів як інституту прямої демократії є поєднання соціальної та колективної дії. Їх компетенції достатньо широкі (в межах Конституції і законів України): обрання громадських комітетів та затвердження їх положень; розгляд питань, що стосуються місцевого самоврядування; обрання членів самоврядування; вирішення питань з приводу дострокового припинення повноважень; інформування населення про прийняті радами рішення; об'єднання коштів населення, підприємств та організацій для благоустрою населених пунктів; пропозиції щодо передачі в комунальну власність або продажу підприємств; розгляд питань про надання допомоги інвалідам, громадянам похилого віку, ветеранам війни, багатодітним сім'ям. Рішення приймаються більшістю голосів громадян, що присутні на зборах. Це відбувається шляхом відкритого чи таємного голосування. Згідно з результатами зборів складається протокол, який підписується головою і секретарем зборів. Рішення зборів, які прийняті в межах чинного законодавства, є обов'язковим для виконання.

Отже, безпосередня форма демократії має свої переваги і недоліки, вона буде якісні партнерські відносини між владою та громадянами. Безпосередня демократія в поєднанні з активною політичною громадськістю – це рушійна сила, що забезпечує право на вибір та вплив політичних процесів.

Список літератури

1. Галус О. О. Поняття та види форм безпосереднього народовладдя в Україні / О. О. Галус // Університетські наукові записки. – 2005. – № 4 (16). – С. 51–56.

Науковий керівник: Лясога Л. І., канд. політ. наук, доцент

УДК 316: 007. 51 (043.2)

Вишневецький С. Я.

Коледж інженерії та управління НАУ, Київ

КІБЕРБЕЗПЕКА В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ: СОЦІАЛЬНА ІНЖЕНЕРІЯ ЯК ПРОЯВ КІБЕРЗЛОЧИННОСТІ

У наш час інформаційні технології розвиваються швидкими темпами, інформація оцифровується та діджиталізується, що одночасно сприяє полегшенню роботи й обробці даних та розвитку кіберзлочинності в суспільстві. Кіберзлочинність щороку завдає шкоди державним установам, стратегічним об'єктам та приватним особам. Сучасним світовим трендом стали кібератаки, що актуалізує вивчення проблеми захисту інформації у різних сферах.

Кібератаки стають все більш непередбачуваними, продуманими, спритними, що обумовлює розвиток порівняно нової галузі – кібербезпеки, яка сприяє створенню і вдосконаленню відповідних методів захисту інформації, безпечних комп'ютерних систем, програмного забезпечення, додатків тощо. В сучасному світі все частіше використовується поняття «гібридна війна», що є предметом вивчення спеціалістів з кібербезпеки, важливим завданням яких є захист суспільства на інформаційному рівні (від здійснення кібератак, поширення дезінформації тощо). Натомість, кіберзлочинці – це шахраї, які незаконним шляхом отримують персональні дані з метою наживи. Основними цілями кіберзлочинців є державні фінансові установи, об'єкти інфраструктури та енергетичні системи. Особливою метою діяльності кіберзлочинців є стратегічно важливі об'єкти інфраструктури країни. Так, наприклад, у 2017 році було здійснено потужну кібератаку в історії України – запущено вірус-шифрувальник «Petya», що заблокувало роботу багатьох державних органів та компаній.

Щоб краще розуміти людську поведінку в тій або іншій ситуації, кіберзлочинці також використовують соціальну інженерію – науку, що вивчає поведінку людини та фактори, які на неї впливають, наприклад: зовнішні чинники, середовище, обставини тощо. Найчастіше для вивчення та подальшого впливу на особистість використовують схему Шейхова, яка складається з таких кроків: формування цілі впливу на об'єкт, пошук інформації про об'єкт, виявлення найбільш зручних цілей та методів впливу на людину, створення умов для впливу на об'єкт, примушення до визначеної дії, результат (вигода для злочинця).

Соціальна інженерія базується на досить простих психологічних особливостях людини, тому кіберзлочинці використовують її основи в таких методах як фішинг, претекстинг, зворотня соціальна інженерія тощо.

Фішинг – найпоширеніший метод шахрайства, за допомогою якого, хакери змушують жертву передавати свої персональні дані. Фішингові повідомлення найчастіше приходять на пошту і схожі на офіційні листи надійної компанії, але після переходу за посиланням, вони отримують персональні дані жертви.

Претекстинг – метод, що полягає в тому, що шахрай видає себе за довірену особу, наділену авторитетом у визначених сферах діяльності, нерідко маючи доступ до даних ідентифікації за власним рішенням жертви. Часто жертва сама віддає свої персональні дані шахраю, не розуміючи того, що її ошукують, цей найскладніший метод називається зворотною соціальною інженерією. Реалізація цього способу може бути здійснена лише у випадку, коли шахрай попередньо знайомий із жертвою та користується її довірою. У такому випадку жертва сама звертається до шахрая за допомогою (наприклад, банківського працівника) із проханням допомогти з банківським рахунком. При цьому їй повідомляється, що таку дію можна зробити якнайшвидше лише сказавши свої персональні дані. Таким чином, жертва за власним бажанням повідомляє всю інформацію шахраєві.

Отже, в сучасному інформаційному суспільстві кожен повинен бути уважним та пильним, щоб не потрапити у небезпеку. Шахраї використовують широкий спектр методів і засобів, що найчастіше змушують користувачів самостійно розкрити конфіденційні дані, тому важливим завданням сучасного користувача, в першу чергу, є пильність, уважність, обережність та певні знання, що можуть запобігти кіберзлочинності, шахрайству в умовах розвитку інформаційного суспільства.

Науковий керівник: Литовченко І. В., канд. філос. наук, доцент

УДК 316: 330. 341. 1 (043.2)

Гаврутенко Л. А., Гудзенко А. В., Плющ М. В.
Коледж інженерії та управління НАУ, Київ

ПІДПРИЄМНИЦТВО ЯК ІННОВАЦІЙНА МОДЕЛЬ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОВЕДІНКИ В СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Інновації, технології та наука є важливими аспектами розвитку сучасного українського суспільства. Інноваційна діяльність підприємництва надає суб'єктам господарювання нові конкурентні переваги, що сприяють зміцненню ринкових позицій.

Інноваційна модель розвитку України привертає дедалі більшу увагу науковців, політиків, представників бізнесу – вона відіграє важливу роль як в суспільстві в цілому, так і в економіці зокрема. Основною метою для України є побудова сучасної моделі економічної поведінки, яка буде ефективною із застосуванням нових інноваційних моделей, тому виробництво конкурентоспроможного товару можливе лише за умов впровадження нових інноваційних моделей, які, в свою чергу, потребують значних інвестиційних потоків. Впровадження такої політики на мікроекономічному рівні потребує розвинутого механізму управління інноваційними потоками, який охоплює всі питання комерційної, господарської, науково-дослідної, банківської, освітньої, постачальницької діяльності суб'єкта.

Інноваційне підприємництво дає переваги перед конкурентами, зміцнює позиції на ринку, а також сприяє економічному піднесенню – саме тому важливо сучасним підприємцям переймати досвід успішних бізнесменів, вчитися основам економічної поведінки, адже сучасний бізнес без постійного оновлення і вдосконалення не зможе існувати в умовах жорсткої конкуренції.

В умовах розвитку сучасного суспільства важливим чинником розвитку й досягнення успіху українських підприємств є впровадження інновацій, що стосуються продукції, технологічних процесів, персоналу, управлінської діяльності; корпоративної культури тощо. Суттєвим компонентом розвитку сучасних підприємств є підтримка з боку держави, що має заохотити суб'єктів господарювання рухатися новими, інноваційними шляхами.

Особливість українського суспільства полягає в тому, що воно має великий науковий і творчий потенціал, який дозволяє розробляти нові технології, продукти, але відсутні вміння їх комерціалізувати та умови забезпечення процесу безперервного впровадження винаходів у виробництво і продаж інновацій на внутрішньому й зовнішньому ринках. Так, наприклад, чинниками, що заважають впроваджувати підприємницькі інновації в сучасне підприємство в нашому суспільстві, є:

- відсутність або брак фінансових можливостей для формування певного потенціалу;
- невідповідність кваліфікації персоналу;
- відсутність інформації про ефективні інновації та можливість отримати кваліфіковану допомогу й консультації у разі необхідності.

Важливими умовами в інноваційній діяльності сучасних підприємств є те, що ефективно нововведення має бути простим, очевидним та спрямованим на конкретну проблему підприємства; успішні нововведення зазвичай є не глобальними та

експериментуються на невеликих сегментах ринку з використанням обмеженої кількості ресурсів, що дає змогу краще контролювати зміни; успішні нововведення ґрунтуються на лідерстві, в протилежному випадку це призведе до конкуренції нововведень; нововведення вимагають нової спеціалізації, вмінь та навичок роботи.

Отже, для забезпечення конкурентоспроможності української продукції необхідними є зміни, збільшення темпів розвитку шляхом впровадження інноваційної моделі підприємницької поведінки, нових підходів до розвитку економіки, забезпечення гнучкості та прийняття новітніх досягнень науково-технічного прогресу, вміння вчасно і раціонально слідувати основним вимогам і тенденціям світового ринку, що дасть можливість забезпечити стабільність і стійкість на ринку. Інноваційне підприємництво може стати вирішальним фактором у розвитку сучасного українського суспільства.

UDC316. 443 (043.2)

Horbakha B. M.

National Aviation University, Kyiv

INCLUSIVE AND EXTRACTIVE INSTITUTIONS

This topic is very relevant because of the current political and economical transformation of Ukrainian institutions. Our country is experiencing the transition from extracting political and economic institutions to an inclusive, that's why we should understand their definition and "institutional theory" which was described in the book "Why nations fail" by D. Acemoglu and J. Robinson.

Modern Ukraine is experiencing a lot of political and economical transformations. Since the collapse of the Soviet Union life had changed a lot, it was received the right for private property, entrepreneurship, freedom of speech, voting and so on. That is why it is important to understand better the difference between inclusive and extractive institutions.

There are some theories of why nations fail, which proposed to disprove and "institutional theory" proposed in the book "Why nations fail" by D. Acemoglu and J. Robinson which I would like to tell you about and show why some nations are powerful and rich and others are weak and poor.

The Lay Of The Land

This theory says that there is a clear distribution of wealth in the world. A list of the thirty richest countries today would include Britain, USA, Western Europe, Japan, Singapore and South Korea. If you make a list of the poorest thirty countries in the world today, you will find almost all of them in sub-Saharan Africa. They are joined by countries such as Afghanistan, Haiti and Nepal, which though not in Africa. If you went back fifty years, the countries in this list would not change too much. It is because most of current world inequality has emerged since the late eighteenth century. Many of the countries saw the growth into reverse (for ex. Soviet Union). So, there is inequality and there is no clear distribution of wealth in the world.

The Geography Hypothesis

One widely accepted theory of the causes of world inequality is the geography hypothesis, which claims that the great divide between rich and poor countries is created by geographical differences. Many poor countries, such as those of Africa, Central America, and South Asia, are between the tropics. Rich nations, in contrast, tend to be

in temperate latitudes. This geographic concentration of poverty and prosperity gives a superficial appeal to the geography hypothesis, which is the starting point of the theories and views of many social scientists and pundits alike. But this doesn't make it any less wrong. History illustrates that there is no simple or enduring connection between climate or geography and economic success. For instance, it is not true that the tropics have always been poorer than temperate latitudes.

Inclusive and Extractive institutional theory

Inclusive institutes – these are the institutions that “encourage large numbers of people to participate in economic activity... To be inclusive, economic institutions must respect the private property, an impartial system of law, and the provision of public services to create a competitive environment in which people can exchange and negotiate. There must also be a guarantee of opportunity start a new business and choose your career path”.

Extractive institutes – these are institutions that have opposite properties, that are aimed at taking income and benefits from one group of people for the benefit of another. Extractive institutes allow or establish alienation of property or income for the benefit narrow groups. In doing so, the elites maintain their power through the army, police, dependent courts, and other structures that the authors refer to as extractive political institutions.

We saw some theories, like “The Lay of the Land” or “The Geography Hypothesis”. But the authors of the book “Why nations fail” proved that this theory does not work, instead they proposed another theory – “Inclusive and Extractive institutes”. This theory explains that successful states have inclusive political and economical institutes which stimulate the growth of economics, new enterprises, the rise of the democracy and political stability. On the other hand, we may see extractive institutions, where all the power is in the hands of a small group of people, which decides what to do with the resources of the state. It is a totalitarian countries, where the government uses military forces to hold their power, they are corrupted. Extractive institutes may cause economical growth of the state, like it was in the Soviet Union from 1930-1970s, but they have one disability – they are waning, because of the ineffective usage of the resources of the state.

Scientific Supervisor: M. Stryhul, PhD, Associate Professor

UDC314. 15: 37 (043.2)

Hryshchenko V. O.

National University of "Kyiv-Mohyla Academy", Kyiv

TRENDS OF MIGRATION PROCESSES IN MODERN UKRAINE

Migration is the process of changing the place of residence by a single person or even the groups of people: moving to different country regions or other countries. Moving from the countryside to a bigger city and vice versa can also be called as migration. The migration process is quite related as to horizontal as to vertical mobility because that each migrant wants to find better job conditions, economic, political or social conditions of living on the new place not only joining a different social group. The sociologist Sergey Frolov was looking for conditions that move people to change their

living places or country divides them into three main groups: ejection, attracting and migration path. Ejection related to dissatisfaction or difficult living conditions of person in his mother places. Ejection of mass migration happens due to serious social astonishment (international and religious conflicts, dictatorship, wars) economic crisis, natural disasters (earthquakes, floods, etc.).

The migration rate shows us a lack of quality of living conditions and job availability for a specific region or country in general. The supporting factor is the increasing level of people who moved for better job conditions and high rated living abroad. The migration process of high-qualified persons influences positively on the international economic situation, but for the development of Ukraine as an independent country, migration creates huge losses.

Sure, it will be very difficult to stop the migration process, but you should carefully take into consideration construction and reforming individuals sectors of the economy, creating satisfying job conditions for implementing small and middle businesses, be working for improving youth job conditions. Because the citizen's side migration creates big opportunities, we need real changes for the benefit of the public from educational, residential and economic systems. Only by creating well economic conditions that are going to be at the same rate with other countries we will have an opportunity to take dynamic of migration on a level we need.

The most common reason for Ukrainian to migrate is hope for better living conditions for you and your family. Three from six Ukrainian citizens made a decision that they would rather move to other countries to create better future conditions for their kids. The most popular for Ukrainians is seasonal migration, that not only increases their living standards but also satisfies needs because of a lack of workforce. When it cannot be satisfied by the local workforce (Poland, Czech Republic) than, the additional workforce from Ukraine helps to deal with that issue.

First, agricultural industries refer to seasonal industries maintenance. In this industry in sowing season need of human power increase till the winter. For seasonal agricultural jobs, we can refer to raw material processing. The integration of this industry sector shows the decreasing of need in seasonal job migration.

For the last decade meaning of educational migration for youth Ukrainians becoming more popular in case of getting better education abroad. The attractiveness of getting your degree abroad leads to opportunities that lots of countries create (discounts for education, even free education on country language, educational support) for Ukraine.

References

1. Migration and Remittances: Eastern Europe and the Former Soviet Union. Chapter 2. [Electronic resource] The International Bank for Reconstruction and Development/ The World Bank. – Mode of access: http://siteresources.worldbank.org/INTECA/Resources/257896-1167856389505/Migration_FullReport.pdf
2. Migration and Remittances [Electronic resource] / The World Bank. – Mode of access: <http://web.worldbank.org>.
3. Migration and Remittances Factbook 2013. Second Edition // The International Bank for Reconstruction and Development / The World Bank, 2013. – 264 p.

Scientific supervisor: Hryshchenko N. I., senior teacher

Грищенко Н. І., Миколенко М. В.
Національний авіаційний університет, Київ

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО МІГРАЦІЇ ЯК СОЦІАЛЬНОГО ЯВИЩА

Вперше термін «міграція» вводить англійським науковцем Е. Равенштайном у роботі «Зако́ни міграції» наприкінці ХІХ століття. Він розглядає її як безперервний процес, обумовлений взаємодією чотирьох основних груп чинників, що діють: у початковому місці проживання мігранта, на стадії його переміщення, в місці в'їзду, а також чинники особистого характеру [1, с. 36].

За даними соціологічного словника міграції визначаються як «географічний рух індивідів або груп індивідів, тобто мобільність людей у вужчому або ширшому географічному просторі».

Розглядаючи міграцію як соціальний аспект не можна не виділити визначення В. Шелюка: «Міграція – це поняття, яке відображає соціально-економічні і демографічні процеси, сукупність переміщень, які здійснюються людьми між країнами, регіонами однієї країни, різного виду поселеннями та інші види переміщень» [4, с. 46-47].

У більшості визначення змісту міграції поєднують з такими підходами як «місце народження, громадянство, місце проживання, ціль та тривалість перебування в іноземній країні».

Виходячи з визначення можна поділити міграцію на 3 підходи:

- міграція як рух населення незалежно від кінцевої мети та часу перебування. Наприклад відрядження, наукова діяльність, відпустка або навчання;
- міграція як процес переміщення особи, в результаті якого відбувається перерозподілення населення в країні;
- міграція як процес, у результаті якого особа тимчасово чи повністю змінює своє місце проживання

В даному контексті досить актуальним видається підхід, викладений у праці У. Томаса, Ф. Знанецького «Польський селянин в Європі та Америці». Вчені показують, що у новому соціальному оточенні виникає залежність поведінки від меншостевих цінностей і норм. А також вони відокремили реакції на суспільне середовище, і охарактеризували головні соціальні характери (творчий, богемний, міщанський). У результаті дослідження вчені репрезентували можливі шляхи адаптації та визначили процес пристосування мігрантів до соціуму [2, с. 91].

Розглядаючи дану тему хотілося б зазначити про структурно-функціональний аналіз, який полягає у представленні взаємодії людей, або зміни які відбуваються у певних стосунках між складовими елементами соціуму, організації або структури груп. Міграція відображається на суспільних перетвореннях, які відбуваються у людських спільнотах у результаті чого виконуються певні соціальні функції або навпаки відбувається дисфункція їх станів, про це зазначав Е. Дюркгейм.

Також необхідно зазначити, що сенс соціальної функції міграції полягає у тому, «що шляхом переселення народи прагнуть поліпшити своє життя. Всі функції тісно взаємопов'язані між собою і виявляють себе по-різному в різних видах міграції» [3, с. 112].

Підсумовуючи, можна зазначити, що міграція займає одне з ключових положень у соціологічному аспекті. Взаємодія і переміщення людей на пряму впливає на важливі функціональні зміни в суспільстві. Але під час інтеграції у новий соціум існують певні методологічні підходи, а також можна зазначити про різну кінцеву мету, час перебування, місце народження та громадянство мігрантів.

Список літератури

1. Ніколаєвський В. М., Прохоренко Н. Є. Теоретико-методологічні засади вивчення міграції населення / В. М. Ніколаєвський, Н. Є. Прохоренко // Вісник міжнародного слов'янського університету – 2009. – Т. 12. – №1. – С. 34-392.
2. Калашнікова Л. В. Аналіз соціологічних підходів до слідження трудової міграції / Л. В. Калашнікова, В. О. Чорна. // «Young Scientist». – 2016. – №10. – С. 91–95.
3. Сараєва О. В. Социологический подход к изучению вопросов трудовой миграции населения / О. В. Сараєва // Актуальные вопросы общественных наук: социология, политология, философия, история: сб. ст. по матер. VI междунар. науч.-практ. конф. – Новосибирск: СибАК, 2015. – 216 с.
4. Шелюк В. Соціальна міграція: Етапи, функції, типи / В. Шелюк // Перспективи. – 2001. – № 3 (15). – С. 45-50.

УДК 316. 2: 316. 74: 37 (043.2)

Іванова А. О., Половая Н. О.

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІОЛОГІЯ ЗНАННЯ ТА СОЦІОЛОГІЯ ОСВІТИ В РОБОТАХ М. ШЕЛЛЕРА

В соціології в кінці 1920-х рр. виникла особлива галузь, що вивчає проблематику знання. Вчений, що дав їй ім'я – “соціологія знання” М. Шелер, – зробив великий вклад в її конституювання і розробку [Шелер, 1996].

Відомий представник вказаної галузі – Р. Мертон [Merton, 1957] припускав, що соціологія орієнтується на виключно широке тлумачення поняття знання, яке включає в себе соціокультурний контекст його функціонування. Цей підхід, являється оптимальним для дослідження поставленої проблеми і орієнтує на виявлення зв'язку між освітою як частиною культури і знанням, що є складовою його змісту.

Макс Шелер – творець оригінальної філософської антропології, теорії цінностей, а також – основоположник соціології знання. У роботі "Форми знання і освіти", філософ приділяє увагу проблемі сутності освіти, саме проблеми освіти на сучасному етапі, різні типи знання класифікує і описує значення їх в житті людини. М. Шелер, позначивши риси інтелектуального занепаду сучасності, переходить до аналізу сутності знання та освіти.

Знання виступає об'єктом соціологічного аналізу в самих різних видах: донауковому, науковому, міфологічному, релігійному, емпіричному, теоретичному, практичному, художньому, буденному.

Для того щоб скористатися освітнім знанням, ним необхідно володіти – не тільки на рівні індивіда, а й на соціальному рівні, тобто його потрібно в суспіль-

тві створювати. Таке препаруване для використання знання повинно бути доступним і відповідати цілому ряду інших умов. В цьому зв'язку задались питанням: чи не можуть їм відповідати "позитивістські" характеристики знання О. Конта? В роботі "Дух позитивної філософії" він говорив про декілька значень терміна "позитивне знання": воно означає реальне в протилежність химеричному, корисне в протилежність шкідливому, достовірне в протилежність сумнівному, точне в протилежність сумному, позитивне в протилежність негативному [О. Конт, 1996: 39 – 40]. Як відомо, ці вимоги пред'являлись О. Контом до наукового знання. Мається на увазі, що вони врешті підходять і до освітнього. Які суспільні функції виконує освітнє знання? Головною серед них виявляється, встроювання (за допомогою цього знання) освіти і людини в культуру, розгляд його в широкому соціокультурному контексті. Істотне значення в цьому зв'язку набуває розуміння протиріччя освіти як феномену, з одного боку, консервативного (за своєю природою), з іншого – вимушеного (що повинен) виявляти зміни що відбуваються. Необхідно відмітити, що якщо освіта на основі знання що ним транслюється розглядається тільки в якості інструмента наукової і культурної репродукції, то воно ризикує перетворитись в засіб "стагнації, гегемонії і традиціоналізму" (Дж. Брунер). Проблема в тому, як використати освітнє знання в процесі його конструювання набуття суб'єктами освіти для формування їх креативних якостей. Ефективна модель набуття освітнього знання спрямована проти досить розповсюдженого "банківського" підходу до нього. Його прихильники характеризують транслювання знання як акт розміщення інформаційних вкладів, в процесі якого учасники являють собою сховища, депозитарії, а викладачі грають роль вкладчиків, депозиторів. В цьому випадку освітнє знання розглядається як подарунок, яким ті, хто вважає себе здібними знати, одарюють тих, кого вони вважають не значимими нічого. Характеризуючи подібний підхід, П. Фрейре [Фрейре, 2007] вважає, що його застосування не сприяє вирішенню протиріч між педагогом та учнем, а, по суті, між власне знанням і суб'єктом освіти. Сама освіта повинна носити звільняючий характер і складатись не з передавання інформації, а з актив пізнання на основі рівності позицій основних суб'єктів освітнього процесу, яке в змозі забезпечити ефективність передавання і сприйняття знання даними суб'єктами.

Для того, щоб освітнє знання соціології "працювало" ефективно і оптимально, потрібна його система. Чи повинна вона бути тотожною системи соціологічної освіти? На це питання однозначної відповіді не має. Взагалі знання і освіта співвідносяться між собою, що вже було відмічено, як зміст і форма. Знання є завжди визначена "начинка" освіти. Але перше повинно бути ширше, "охоплююче" системи освіти, оскільки вона за необхідності носить формалізований характер, і в її рамки не можна вмістити весь багатоманітний зміст освітнього знання. Знання мобільніше, рухоміше, живіше, швидше реагує на зміни в науці і реальному житті, ніж система формалізованої освіти. З такої точки зору – співвідношення змісту і форми – перше повинно визначати друге. Іншими словами, кожному виду знання повинна відповідати своя освіта (ідея М. Шелера, про яку згадувалось раніше).

Реально в освіті, в тому числі і в соціологічній, справи стоять як раз навпаки. Той чи інший його вид або рівень потребує відповідного соціологічного знання. Важлива ще одна проблема – "упакування" соціологічного знання (яку ми в принципі поки не вирішуємо, на відміну від багатьох інших країн). У нас не надається великого значення на оформлення книг, якість паперу, малюнки, діаграми,

фотографії, мови викладу. Причин цього може бути багато: така робота збільшить значно вартість книги, не має традицій, майстерності, культури публікації і т. д. Видавництва намагаються отримати швидше прибуток, підручники видають на поганій бумазі. Потім це ж подається як плюс: у нас, мовляв, підручники коштують значно дешевше, ніж на Заході. Не так вже й складно порівняти не тільки оформлення, але і конкретний матеріал підручників по соціології – зарубіжних і вітчизняних. Виявляється велика різниця і, нажаль, не на користь наших видань. Між тим, шлях до знання (змісту освіти) частіше починається з обкладинки, малюнків, фотографій і всього того, що ми називаємо “упаковкою знання”. В підручник по соціології хочеться заглянути і прочитати його, коли тримаєш в руках красиво оформлену книгу. Питання, що розглядаються в багатьох випадках стосується також вимог до таких форм знання, як навчальний текст, усна мова викладача, відео- та аудіозапис, що транслює знання, матеріали в мережі Інтернет та ін. Що стосується змісту освітнього знання, то тут сама велика складність в його створенні – це переходи від спеціалізованого наукового до освітнього знання, від освітнього – до повсякденного (і навпаки). Кожен з цих переходів має на увазі наявність в освітньому знанні якихось рис та сторін буденного, і спеціального наукового знання. При цьому, звичайно, існує реальна загроза звести спеціалізоване наукове знання до адаптованого наскільки, що воно наблизиться до буденного. Завдання полягає в тому, щоб не допустити цього.

Список літератури

1. Бергер П., Лукман Т. Социальное конструирование реальности: трактат по социологии знания. М.: Медиум, 1995.
2. Брунер Дж. Культура образования. М.: Просвещение, 2006.
3. Гудков Л. Условия воспроизводства советского человека // Вестник общественного мнения. 2009. N 2.
4. Зборовский Г. Е. Социология образования и социология знания: поиск взаимодействия // Социол. исслед. 1997. N2.
5. Конт О. Дух позитивной философии // Западно-европейская социология XIX века. Тексты. М., 1996.
6. Манхейм К. Диагноз нашего времени. М.: Юрист, 1994.
7. Фрейре П. Образование как практика освобождения. М.: Просвещение, 2007.

УДК 316. 342. 5 (477) (043.2)

Діхтяренко А. С.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ СПІЛКУВАННЯ ПРАЦІВНИКІВ ШВИДКОЇ ДОПОМОГИ З ПАЦІЄНТАМИ

Стосунки між лікарем і пацієнтом мають базуватися на взаємодовірі та повазі, тому що лікарі є партнерами пацієнта і ця співпраця є вигідною для обох сторін. Непорозуміння між ними може викликати стрес, негативні емоції як у лікаря, так і пацієнта. Це негативно впливає на якість надання медичних послуг і дотримання хворим рекомендацій лікаря.

Для успішного виконання своїх обов'язків лікар повинен володіти майстерністю спілкування, автоматично відповідати і мати досконалу техніку фахового спілкування. Соціальна роль залишає особистий простір для її виконавця, що є основою для психологічних стосунків, які виникають на підставі певних почуттів між людьми, тобто на емоційному підґрунті.

Виділяють дві групи почуттів:

- кон'юнктивні – такі, що зближують, об'єднують людей;
- диз'юнктивні – антипатичні почуття, що роз'єднують людей.

Лікареві потрібно вміти будувати стосунки між пацієнтами і колегами, які базуються на кон'юнктивних почуттях і реалізовувати їх.

Спілкування є процесом встановлення контакту між людьми і його зміцнення на основі потреб для спільної діяльності. До нього входить сприйняття і розуміння співбесідника, обмін інформації і встановлення стратегії взаємодії.

У спілкуванні є такі взаємопов'язані складові:

- комунікативна – це обмін інформації між лікарем і пацієнтом;
- інтерактивна – у взаємодії між ними, коли потрібно узгодити певні дії, вплинути на поведінку, настрій і переконання пацієнта;
- перцептивна – є процесом сприйняття пацієнтом і лікарем одне одного та встановлення взаєморозуміння.

Виділяються сім етапів спілкування:

1. Потреба у спілкуванні (необхідність отримати або повідомити інформацію чи вплинути на пацієнта тощо).
2. Зорієнтуватися у цілях та ситуації спілкування.
3. Зрозуміти саму особистість пацієнта, тобто його психічний стан (дискомфорт, напруження, незадоволення тощо).
4. Чітко спланувати зміст свого спілкування (наприклад, лікар уявляє, що скаже пацієнтові).

5. Несвідомо або свідомо лікар обирає мовні фрази, якими він буде користуватися і вирішує, як буде говорити або поводитися.

6. Сприйняти та оцінити реакцію, яка виникла в пацієнта на відповідь, тримати контроль у спілкуванні на підставі встановлення зворотного зв'язку.

7. Коректувати стиль, методи і напрямки спілкування.

Процес успішного спілкування є поєднанням усього вище переліченого.

Для лікаря у спілкуванні є потреба у комунікабельності – це є допомога, милосердя, співчуття і безкорисливість, що підвищує самоповагу і самооцінку у нього, дає змогу пережити почуття в участі в добрих справах або глибокого переживання з іншими, або його шляхетність та піднесення у власних очах. Якщо якийсь пункт буде порушений у спілкуванні, то лікареві не вдасться досягти бажаного результату, що є основою до неефективної бесіди.

Медична етика в різних країнах виникає на основі національно-культурних традицій. Немає однозначної відповіді на питання, чи говорити хворому правду про його стан і у якій формі це слід робити.

Наприклад, у СРСР коли безкоштовна медицина була важливим пунктом користі соціалізму, сформувалися серед народу уявлення про всесильність медицини і лікарі повинні все робити, щоб вилікувати хворого, не дивлячись на складнощі і на власні інтереси. Саме тоді було прийнято вважати, що лікар не зобов'язаний говорити хворому про страшну недугу або про неминучість смерті.

Навпаки, вони повинні підтримувати надію на видужання. Методологічні підходи до проблеми правдивості пацієнта й лікаря залишаються актуальними й сьогодні в нашій країні. І практика в лікарнях підтверджує це, адже найбільше скарж виникає, коли лікарі відверто розмовляють з пацієнтами та з їхніми близькими.

У західних країнах по-іншому. Там лікарі зобов'язані казати хворому правду про стан його здоров'я, а також про можливість загибелі і скільки часу, ймовірно, він ще проживе. За цей час він матиме змогу завершити земні справи, наприклад, укласти заповіт, допомогти сім'ї, приготуватися до неминучого, тобто релігійні обряди тощо.

Науковий керівник: Михайлич О. В., канд. соц. наук

УДК 321: 32 (043.2)

Добрідень А. О.

Національний авіаційний університет, Київ

МІСЦЕ І РОЛЬ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА В ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЯКОСТІ СУЧАСНОЇ ДЕМОКРАТІЇ

Одне з найважливіших питань, яке може ставитися і надалі та у якого немає конкретної відповіді, це як місце громадянського суспільства може забезпечити якісну сучасну демократію, чи може взагалі? Основним тлумаченням демократії визначають набір ідей та принципів, які стосуються свободи загалом. Також ми можемо зазначити, що одним із головних факторів задля забезпечення сучасної консолідованої демократії є громадянське суспільство.

Люди умовно можуть поділятися на дві групи, котрі підтримають демократію та допомагають у її розвитку, та інша група людей, котра категорично проти неї, та вважає що демократія може тільки загубити суспільство. Яскравими прикладами є вислови двох відомих людей – Авраама Лінкольна та Вінстона Черчилля про демократію.

«Влада народу, створена народом та для народу» – цей вислів можна зіставити до першої категорії людей «за демократію». Також Авраам Лінкольн підтримував подальший розвиток демократії за безпосередньої участі громадянського суспільства у процесах здійснення політичної влади.

Протиставлення висловлюванню Авраама Лінкольна є висловлення Вінстона Черчилля. "Демократія-найгірша форма правління, якщо не вважати всіх інших форм". Він також висловлював, що демократія для суспільства не є ідеальною, але, на його думку, все ж таки найпривабливіша з усіх інших форм правління.

Можна зауважити, що сама демократія, так само як і громадянське суспільство, характеризується наявністю громадян, а не підданих. Тому варто розглядати взаємозв'язок між цими феноменами як комплексне явище. По-перше, демократія є складно структурованою формою відносин між громадянським суспільством і державою. По-друге, саме громадянське суспільство одночасно стає важливою умовою задля функціонування демократії.

На даному етапі всі сучасні країни, у яких домінує демократія, змушені постійно підтримувати парламентську більшість. Крім того, можна зазначити, що демократична держава в більшості випадків вирішує, які з громадських пропозицій є більш чи менш важливими.

Що потрібно аби демократія у громадянському суспільстві працювала? Справа в тому, що важливою умовою для ефективної демократії є обізнаність та активність кожного виборця, насамперед вимоги до кожного, хто має право голосу. Так, кожен із нас повинен знати, як працює держава та кого він обирає. Отже, для того, щоб все ж таки демократія працювала можна застосувати два способи: 1) екзаменаційний виборчий ценз (людина має довести, що вона має спроможність обирати); 2) освіта (базові знання загальних правових засад).

Усе в нашому світі змінюється. Ідеї та принципи разом з нами. Та коли все ж таки постає питання: "Як громадянське суспільство може забезпечити якісну демократію?", можна привести тільки один відомий факт, що демократія занепадає тоді, коли сама єдиність цінностей у громадянському суспільстві розпадається.

Науковий керівник: Семенець-Орлова І. А., д-р наук з держ. упр., доцент

УДК 316.342.5 (477) (043.2)

Доморацька М. М.

Національний авіаційний університет, Київ

ЧИННИКИ МОТИВАЦІЇ СТУДЕНІВ ДО НАВЧАННЯ

На сьогоднішній день в Україні падає загальний рівень освіченості. Багато студентів, які вступають до вищих навчальних закладів самі не до кінця впевнені у вибраній ними спеціальності. Адаже єдине, що їх спонукає навчатись – це те, що в кінцевому випадку вони отримають довгоочікувані дипломи, без яких, як ми знаємо, зараз нікуди. Вища освіта є дуже важливою. Але мало студентів приділяє справжню зацікавленість в навчанні. І в цьому є соціальна проблема суспільства, бо сучасний світ – це світ високих новітніх технологій. У подальшому на будь-якій роботі потрібні будуть знання, а не тільки доказ того, що ти закінчив вищий навчальний заклад.

Є багато думок з приводу того, що студенти з часом все ж таки обирають роботу, переходять на заочне навчання, беруть академічну відпустку, знову вступають... Причинами можуть слугувати:

- Необхідність працювати і заробляти.
- Небажання навчатись.
- Небажання розвиватись в тій галузі, яку обрав.
- Особисті проблеми в сім'ї і т. д.

Можу навести приклад із життя людини, де вона вступає до університету. Навчається рік, а потім їй пропонують роботу і вона вирішує, що не буде навчатись на стаціонарі, а краще піде на заочне, зате буде працювати і здобувати досвід, так званий стаж у солідній компанії. Але знаєте, що найцікавіше потім сталось? Те, що в один прекрасний день, вона сіла і задумалась... а що ж потім робити з цим досвідом, він є, він буде, але треба щось змінювати і не сидіти на місці. Вона отримує диплом бакалавра і вирішує вступати на магістратуру, навчатись і здобувати знання, тому що навчатись ніколи не пізно.

Я думаю, що у цій ситуації зіграв фактор розвитку. Причиною такого грандіозного повороту могла бути робота, яка змотивувала її на подальший розвиток, оточуючі люди. Мені здається, у кожного в житті настає той момент, коли розумієш, що треба щось змінювати, а саме свою зону комфорту.

Є декілька причин, чому студенти прагнуть навчатись:

- Здобувати знання задля подальшого працевлаштування.
- Задля свого особистого розвитку.
- Задля внеску в науковий розвиток своїх винаходів або нових фактів.
- Для того, щоб у подальшому займатись викладацькою діяльністю і передавати свої знання майбутньому поколінню.
- Для відстрочки від армії та інше.

Кожна людина має право на те, як проживати своє життя. Хтось навчається, хтось працює, хтось поєднує, а хтось взагалі нічого не робить. Немає якогось правильного окремого варіанту. Індивід має сам вирішити що для нього є правильним, а що не є. Кожна людина може реалізувати себе в тій чи іншій сфері, треба тільки зрозуміти що їй цікаво і чи хотіла б вона займатись цим у подальшому житті.

Науковий керівник: Михайлич О. В., канд. соц. наук

UDC378: 37. 091. 217 (043.2)

Koblai K. O., Stryhul M. V.

National Aviation University, Kyiv

COMMERCIALIZATION OF THE EDUCATIONAL SPHERE AS A MODERN PROBLEM

It is worth noticing, that commercialization is one of the tendencies of education system change. By the end of the past century, there had developed a whole field of the world economy – i. e. the international market of educational services with annual volume of sales of about several tens of billions dollars and the number of consumers of about several millions of students. Obtainment of higher education by foreign students has become a new field of export. According to estimations by the World Trade Organization, the volume of the world education market is 50-60 billion dollars.

Generally, the era of globalization, informatization and mass consumption drastically influences the development of education institutions. Furthermore, the past decades are characterized by modernization of the whole society and higher education oriented at development of market relations. Strengthening of commercialization in the educational sphere is a problem of the present. Whereas reforms of higher education have resulted in a certain medium of commercial education that requires the existence of new rules of interaction, status-role interrelations, value-normative formations. Commercialization is actually a certain challenge of the present; nevertheless, society sees scientific disputes concerning the scale of this process, its form and the way it affects the quality of providing educational services.

In modern Europe, there exist different systems and models of higher education that, on one hand, constitute the major representation of the national cultures of European countries and, on the other hand, bear the reflection of the whole European cultural tradition which was formed in antiquity and the Middle Ages. Thus, one should study in more details the way commercialization emerges in the European and American educational models.

P. Altbach in his paper ‘Higher Education in the World’ claims that, in accordance with their origin, universities stimulate local economy. Any university creates economic

benefits for its community through local purchases, real estate investments and expenses of students and teaching staff. Since Humboldtian reforms in Germany, an increase of the number of 'grants' at the universities in the USA and appearance of Japanese imperial universities in the 19th century, universities have been created for providing the contribution into economic development. Universities support knowledge and technologies on the basis of the fields that use knowledge accumulated at establishments including graduates' skills. Universities have made their contribution into this development through creating science parks and even investing in companies that use universities on the basis of knowledge. Technically, HEIs have often been included in nation economic plans, and the state is increasingly relying on them as active subjects of economic and technological development.

The idea of general education provides students with major knowledge necessary in the modern society, as well as with the skills of logics, critical thinking and writing. Curricula in most countries of the world are traditionally based on special knowledge of specific disciplines and do not include the general education.

The American sociologist J. Bloom claims that for the past several decades one of the disputable issues regarding higher education has been the idea of recognizing education as a social good (adding value to society, teaching its citizens) or a private good (aimed at gaining money and satisfaction from getting privileges as a result of education obtainment). The logics of discussion dictates that if higher education is a private good, then those getting benefits from it – i. e. students – must pay.

Generally, for the past decades the cost of higher education services has drastically increased. Requirements of mass access in combination with increasing expenses on scientific research universities exert bigger pressure on the states to provide financing. That is why state bodies in many countries have shifted financial responsibility for higher education on the 'users', i. e. students and their families. In several cases, credits and other financing programmes have been introduced.

One of the issues with the modern accent on a private good constitutes the fact that research universities are state establishments. Within the long-term perspective, fundamental research, for example, might lead to commercially valuable products, but the research itself usually brings little income. Fundamental research is a social good, and thus it requires support. Research universities are in the need of main research infrastructure, including talented (and often highly-paid) professors, modern laboratories and other objects, as well as PhD students. Moreover, many services provided by research universities are non-commercial. Research universities asked to commercialize their scientific research and other events. It might disfigure their most important missions and weaken them within the long-term perspective. However, research universities can sponsor a wide range of services including concerts, performances, art exhibitions and sometimes museums bringing income.

Thus, mass higher education is designed for providing access for students from all social classes. The idea of a social good as a key factor of higher education support is directly connected with the role academic institutions might play in the society. Operation of higher educational institutions – from cultural and information-enlightening activities to fundamental research – is directly connected with the social good.

СОЦІОЛОГІЧНИЙ АНАЛІЗ СТАВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ ДО КОРУПЦІЇ

Однією з головних проблем України на шляху створення демократичного суспільства, правової держави, становлення розвинутою ринковою соціально-економічною системою є корупція. Корупція, набуваючи характеру системного соціального суперечності, перешкоджає прогресивному розвитку українського суспільства, його модернізації на сучасному етапі.

Незважаючи на досить активні антикорупційні заходи, що вживаються урядом і неурядовими організаціями, Україна все ще визнається світовим співтовариством як неблагополучна в цьому відношенні країна. Дане положення справ дискредитує Україну як економічного партнера на міжнародному ринку в умовах глобального постіндустріального суспільства, блокує можливість повноцінного входження країни до міжнародної спільноти, формує інвестиційну непривабливість вітчизняного го бізнесу для іноземних компаній. В цілому має місце значне погіршення іміджевих характеристик сучасного українського суспільства, що несе в стратегічному аспекті як матеріальні, так і нематеріальні втрати. При цьому слід підкреслити, що іміджеві, нематеріальні активи в епоху суспільства Інтернету і мас-медіа нерідко мають велике значення, ніж матеріальні, саме тому проблема корупції є багатоаспектною.

Невисока ефективність боротьби з корупцією вимагає більш ретельного наукового вивчення цього явища із подальшим виходом на практику соціального управління. Слід зазначити, що в контексті загострення цієї проблеми все більше актуалізуються дослідження мотиваційної складової корупційних проявів, аксіологічного обумовленості латентної соціальної підтримки корупції, а також причин інституціоналізації корупції в українському суспільстві. Все це можливо в найбільш повній мірі реалізувати в рамках соціологічного підходу до дослідження корупційних проявів.

Потрібно відзначити, що поширеність в українському суспільстві корупції і корупційних практик робить негативний вплив на духовну сферу, свідомість людей. Особливо вразливою в цьому плані є така соціальна група, як молодь, соціально-вікові, соціокультурні та соціально-психологічні особливості якої як специфічної соціальної групи диктують необхідність підвищеної уваги до неї як з боку наукового співтовариства, так і державних структур різних рівнів. Лабільна свідомість, юнацький максималізм, неприйняття порад і думок дорослих, ірраціоналізм, емоційно-чуттєве ставлення до світу, маргінальність соціального статусу на тлі перехідних процесів значно ускладнюють соціальний розвиток, процес наступності і зміни поколінь. Спостерігаючи явища корупції, стаючи свідком неефективної діяльності державних органів в питанні протидії їй, у молоді формується толерантне ставлення до цього небезпечного явища, в результаті чого відбувається деформація правової свідомості та правової культури підростаючого покоління. Порушення законів за допомогою корупційних практик стає звичним, «імплантується» у свідомість молоді, внаслідок чого відбувається деформація її особистісного вигляду.

Представники молодого покоління стають свідками численних проявів аномії, щодня залучаються в якості учасників в аксіологічно неоднозначно оцінювані процеси (декларативно осуджені, але латентно схвалювані більшістю акторів). При цьому агенти їх первинної та вторинної соціалізації досить часто демонструють пряму або опосередковану включеність в багатогранні корупційні прояви, що впливає на сприйняття молоддю соціальних цінностей, і моральних устоїв. Тому, розглядаючи формування антикорупційних установок в свідомості молоді як одну з актуальних соціальних цілей, потрібно врахувати, що особливий акцент в антикорупційній політиці повинен робитися на формуванні у молодих людей нетерпимості до будь-якого роду корупційних проявів. Слід брати до уваги той факт, що саме установки представників молодого покоління формують майбутні соціальні практики українського суспільства. Тому їх деформація веде до деструктивних наслідків та негативно позначається на розвитку всієї соціально-економічної системи країни.

Соціологічна наука зосереджує увагу на різних соціальних наслідках корупції, що зачіпає основні підсистеми українського суспільства. Досліджуючи питання ставлення молоді до корупції, необхідно відмітити, що життєві цілі й уявлення про світ людини обумовлюють її поведінку в соціумі. Оцінюючи поле можливостей для реалізації поставлених цілей, молода людина шукає соціальні інструменти, що дозволяють досягти бажаного. При цьому потрібно пам'ятати, що молодь як соціальна група характеризується відсутністю досвіду. Закономірно, що подібне поле можливостей у кожного представника молодіжного середовища детерміновано його соціальними позиціями. Тому соціальне розшарування можна розглядати в якості чинника, що зумовлює поведінку індивіда і його відношення до соціальних явищ (у тому числі до корупційних проявів). Це дозволяє застосувати в дослідженні ставлення молоді до корупційних проявів стратифікаційну методологію.

УДК 316: 32 (043.2)

Конотопець Є. О.

Національний авіаційний університет, Київ

ВПЛИВ КУЛЬТУРНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНЦІВ НА ХАРАКТЕР ІНСТИТУЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Розвиток – це процес закономірної зміни, переходу з одного стану в інший, більш досконалий [1], це природня ціль будь-якої суспільної інституції. Поняття «розвитку» досліджувало багато вчених, кожен розглядає його під різним кутом зору. Цікавою для розгляду розвитку демократичних інституцій є теорія модернізації Р. Інглхарт та К. Вельцель.

Їх теорія поєднує соціально-економічний розвиток, зміни в сфері культури та демократизацію в рамках єдиного процесу людського розвитку (humandevlopment) [2]. Тобто модернізація соціально-економічної сфери збільшує кількість соціально-економічних ресурсів у людей і дає їм більше свободи до дій. Це у свою чергу призводить до необхідності зміни цінностей у бік цінностей самовираження (за теорією модернізації вони протиставленні цінностям виживання), які є основою для появи ефективних демократичних інститутів, в тому числі і громадянського суспільства.

В українському суспільстві наразі існують два вектори ціннісного спрямування громадян: європейсько-інтеграційний напрям, що диктує постматеріалістичні цінності, та пострадянський напрям, що узгоджується із вкоріненні радянськими цінностями. Саме ця амбівалентність, на думку Ю. Шайгородського, спричинює становлення «подвійної інституціональної системи». Ця система призводить не до розвитку демократичних інституцій, а до їх застою, оскільки сама система немає єдиного вектору дій і кожним наступним рішенням суперечить попередньому.

Є. Головаха, український вчений, визначає наступні притаманні більшості українцям цінності: зрівняльність, кар'єризм, ізоляціонізм, консерватизм, персональна безвідповідальність та патерналізм. Європейські ж цінності, в першу чергу, зорієнтовані на цінності самореалізації людини, що розширюють її свободу вибору і дій. Плюралізм, недискримінація, терпимість, справедливість, солідарність і рівність є основою модерного прогресуючого суспільства.

Проте, Є. Головаха наголошує, що зміни в Україні можливі, і вже зараз можна спостерігати в українців цінності, які можуть виступити в ролі медіаторів процесу трансформації української ціннісної системи – еквівалентність соціального обміну, професіоналізм, неприйняття агресії, послідовність, самостійність, соціальна підтримка слабких.

Отже, в Україні для ефективного розвитку громадянського суспільства необхідно змінити спосіб мислення українців. Замість установок виживання українці мають почати мислити більш широкими категоріями спрямованими на взаємодопомогу. Зробити це можна за допомогою цілеспрямованої діяльності держави в сфері культури і освіти: популяризація волонтерської діяльності, активна просвітницька діяльність пов'язана із діяльністю людей в контексті демократичного суспільства тощо.

Список літератури

1. Ожегов С. И. Словарь русского языка: Ок. 53 000 слов / Под общ. ред. проф. Л. И. Скворцова. – 24-е изд., испр. – М.: Оникс, Мир и Образование, 2007. – 1200 с.

2. Инглхарт Р. Модернизация, культурные изменения и демократия: Последовательность человеческого развития / Р. Инглхарт, К. Вельцель. – Москва: Новое издательство, 2011. – 464 с.

*Науковий керівник: Семенець-Орлова І. А.
д-р наук з держ. упр., доцент*

УДК 351. 86: 35. 07: 043.2

Круговий Д. С.

*Національна академія державного управління
при Президентові України, Київ*

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПОЛІТИЧНОЇ БЕЗПЕКИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

З часів відновлення незалежності політичні еліти України штовхали її в протилежні сторони – то на захід, то на схід. З перемогою майдану в 2004 році народом було виборено право на європейський тип розвитку, де панують права і свободи людини, в протизв'язку відверто «феодално-радянському» типу, який ми спостерігаємо в Росії, де всі політичні інститути направлені на збагачення владних еліт.

В 2013 році, фактично шляхом підкупу тодішньої влади, вибір народу був поставлений під загрозу. Ціною тисяч життів ми продовжуємо захищати своє бажання жити в країні, де панує рівність, свобода та справедливість. Та чи мали б ми платити таку ціну, якби в Україні діяли надійні політичні інститути та ефективні механізми забезпечення політичної безпеки? Правда, що ні.

Події останніх років продемонстрували слабкість політичних інститутів держави та їх неготовність до збереження обраного напрямку розвитку. Гарантувати незмінність обраного народом курсу держави мають ефективні механізми забезпечення політичної безпеки.

Багато науковців приділили свою увагу проблематиці забезпечення політичної безпеки. Тут слід чітко визначитись, що вони розуміють під терміном «політична безпека». Дехто наразі визначає це як політичну стабільність [1], хтось ототожнює це з політичним або державним суверенітетом, тобто можливістю держави вільно приймати рішення щодо питань її розвитку. Але всі сходяться на тому, що це є важливим елементом національної безпеки.

Так, на думку Дорошкевича А. С., Сук О. Є., Смельянцева А. П., внутрішньополітична безпека передбачає стабільність конституційного ладу, інститутів державної влади, забезпечення громадянського миру і національної злагоди, територіальної цілісності, єдності правового простору, правопорядку, нейтралізації причин і умов, що сприяють виникненню політичної небезпеки [2].

Кравчук О. Ю. визначив політичну безпеку як стійкий стан і ефективний розвиток політичної системи суспільства, який дозволяє адекватно реагувати на негативні внутрішні і зовнішні дії, зберігати цілісність соціуму і його сутнісні якості [3].

Слід констатувати, всі ці дослідження зосереджені на теоретичній основі цієї проблематики позаяк всі знають як має бути, однак ніхто ще не дав відповідь на питання, як досягти цієї стабільності та незалежності.

В своїй статті я маю намір визначити саме практичний бік питання і надати відповідь на те, які конкретні дії та рішення можуть забезпечити внутрішньополітичну безпеку, що визначає актуальність дослідження як з наукової так і з практичної точки зору.

Особливу увагу в цьому контексті привертає робота Д. Аджемоглу та Д. Робінсона «Чому нації занепадають?» [4]. Автори приділили увагу багатьом історичним прикладам, коли одні країни обрали шлях розвитку до так званих інклюзивних політичних та економічних інститутів, що покликані забезпечити добробут всієї країни, а інші – до екстрактивних, тобто ті, що направлені на збагачення правлячих еліт. Ця робота має велике значення адже систематизує багато ідей щодо того, як повинна себе поводити політична еліта, щоб не викликати занепад.

Аналізуючи основні загрози політичній безпеці серед них слід виділити: регіональний політичний сепаратизм, конфлікти на етнічному ґрунті, корупція органів державної влади, низька ефективність державного контролю за виконанням прийнятих рішень; наявність іноземних військових баз Чорноморського флоту РФ на території Криму тощо [5]. І чи були вжиті якісь заходи по нейтралізації цих загроз? Ба більше: деякі з цих обставин стали настільки загрозливими, що спровокували війну.

Сукупність вказаних вище обставин потребує нових підходів до забезпечення політичної безпеки. Для забезпечення внутрішньополітичної стабільності і недо-

пущення соціальної напруженості, повинен постійно здійснюватися активний моніторинг загроз безпеці людини та суспільства й на цій основі здійснюватися розробка відповідної державної політики національної безпеки та своєчасна її реалізація. При цьому для недопущення соціальної напруженості та переростання її у структурну кризу чи соціальний вибух, особливе значення має більш справедливий розподіл національного доходу, подолання корупції, створення належних умов для розвитку малого і середнього бізнесу, формування середнього класу, підвищення можливостей для освіти, соціального забезпечення, зайнятості населення, оскільки подальше поглиблення соціальної нерівності буде неминуче призводити до відповідного посилення соціальної напруженості. Як ми уже пересвідчилися, не врахування і невиконання цих умов й призвело до суспільного вибуху в кінці 2013 – початку 2014 років, який зумовив відставку злочинної влади. Нинішня влада повинна докласти максимум зусиль для подолання всіх тих негативних явищ, які існували за попередньої влади і системного вирішення всіх тих завдань, які ми зазначали вище.

Список літератури

1. Ребало В., Шахов В. Політологія і право. 2016. – 326 с.
2. Дорошкевич А. С., Сук О. Є., Смелянцев А. П. Філософія глобальних проблем сучасності. Конспект лекцій. Харків, 2013. – 276 с.
3. Кравчук О. Ю. Міжнародний науковий журнал №6 т. 3, 2016. – 234с.
4. D. Acemoglu, J. A. Robinson Why nations fail. New York, 2012. – 456
5. Косілова О. І. Політична безпека в системі національної безпеки. Правова інформатика, №1 (29). 2011. – С. 26-34.

*Науковий керівник: Чутрій Л. В.,
д-р політ. наук, професор*

УДК 316: 37. 017. 4 (043.2)

Литовченко І. В., Ткаченко А. С.

*Коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету, Київ*

ГРОМАДСЬКІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДІ В УКРАЇНІ

В умовах розвитку сучасного українського суспільства особливої актуальності і ваги набуває питання формування національно-патріотичної свідомості української молоді. Загострення соціально-політичної ситуації в країні, зростання рівня впливу ЗМІ на масову свідомість, процеси мультикультуралізму, глобалізації суспільного життя обумовлюють необхідність здійснення національно-патріотичного виховання молоді на якісно новому рівні, вимагає глибокого вивчення всіх соціальних змін, процесів, явищ, і тенденцій, що впливають на формування особистості. У цих умовах значно зростає роль громадських рухів і організацій у процесі політичної соціалізації та формування національно-патріотичної свідомості молодого покоління.

Проблематика національно-патріотичного виховання, у межах якого здійснюється формування національно-патріотичної свідомості молоді, має міждисциплінарний характер і є предметом вивчення різних галузей наукового знання: соціології, педагогіки, психології, філософії тощо. У вітчизняній науковій думці означеним питанням були присвячені роботи українських діячів: В. Андрущенко, І. Беха, М. Боришевського, Г. Ващенко, М. Євтуха, Є. Коваленка, М. Красовицького, А. Макаренка, О. Любара, Л. Новікової, А. Погрібного, Н. Селіванової, Г. Сковороди, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, Ю. Руденка, К. Чорної, П. Щербаня та ін.

У Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді національно-патріотичне виховання молоді визначається як комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України та ін. [1].

Сьогодні важливу роль у національно-патріотичному вихованні молоді в Україні відіграють громадські організації, що тісно взаємодіють з державою на принципах взаємозацікавленого співробітництва. Громадська організація є добровільним об'єднанням фізичних осіб для здійснення та захисту прав і свобод, а також задоволення суспільних, економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів [2]. Серед найвідоміших громадських організацій в Україні, пріоритетним напрямком яких є національно-патріотичне виховання та формування національно-патріотичної свідомості молоді, можна виокремити наступні: «Пласт», «Національний Альянс», «Молодіжний Націоналістичний Конгрес», «Сокіл», «Юнацький Корпус» та ін.

Метою цих організацій є формування всебічно розвинутої української молоді, нового покоління провідників суспільства, поширення національної ідеї та організації виховання молоді.

Основними принципами досягнення мети громадських організацій є виховання і навчання молоді в умовах гри та праці, життя серед природи, поступових програмних занять і випробувань, підтримці зацікавленості розвивати власні здібності, розуміння важливості здорового способу життя. Шляхами досягнення мети є організація гуртків (з ідеології, історії України, домедичної допомоги тощо), тренувальних ігор, дитячих таборів, туристичних походів, спортивних змагань, творчих і благодійних вечорів, фестивалів та ін.

Отже, діяльність громадських організацій, основною метою яких є національно-патріотичне виховання та формування національно-патріотичної свідомості молоді, реалізується завдяки морально-психологічному та фізичному вихованню, що ґрунтується на цінностях, традиціях, звичаях, багатовіковій культурі українського народу, враховуючи особливості й потреби сучасного суспільства; розвивають почуття патріотизму, глибокої поваги до історії, національної спадщини українського народу та відданості Україні.

Список літератури

1. Наказ МОН № 641 від 16. 06. 15 року «Про затвердження Концепції національно-патріотичного виховання дітей і молоді, Заходів щодо реалізації Конце-

пції національно-патріотичного виховання дітей і молоді та методичних рекомендацій щодо національно-патріотичного виховання у загальноосвітніх навчальних закладах». URL: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/47154/.

2. Соціальна робота в Україні: теорія і практика // Науково – методичний журнал. – 2012. – №2. – с. 58-67.

УДК 323. 23 (043.2)

Лясога Л. І., Корольок К. А.

Національний авіаційний університет, Київ

ПОПУЛІЗМ ЯК ПОЛІТИКО-КУЛЬТУРНИЙ ФЕНОМЕН

Епоха знань XXI ст., не дивлячись на її характерні особливості, ознаменувалася приходом до політичної влади європейських демократичних держав так званих популістів, які своїми діями поступово спричиняють руйнацію традиційних схем відтворення політичних поведінкових практик у сталих європейських системах та властивим їм політичній та економічній стабільності, що реактуалізує необхідність фундаментального вивчення явища популізму дослідниками соціально-політичних процесів у наш час.

Феномен популізму досліджували у своїх працях такі зарубіжні та вітчизняні вчені як: М. Вебер, К. Маркс, Р. Міхельс, Г. Моска, У. Бек, З. Бжезінський, С. Московичі, А. Турена, А. Валіцкі, І. Кіянка, І. Дзюба та інші.

Термін «популізм» означає: 1) спосіб ведення політичної боротьби, який базується на суттєвому спрощенні своєї політичної програми, зведенні її до вимог негайної, очевидної для всіх вигоди; дії політика, які розраховані на популярність у пересічних громадян, спекуляція іменем народу; 2) форма маніпуляції громадською думкою шляхом необґрунтованих обіцянок.

Популістські лідери, як правило, формують навколо себе культ особи. Їхні гасла розраховані на велику кількість осіб незалежно від віку виборців, їх регіону, рівня освіти, релігійної приналежності, матеріального стану і т. д. Характерною властивістю популізму є декларування вирішення складних соціально-економічних проблем легким та миттєвим способом. Часто популісти перемагають на виборах не тому, що їх вважають найкращими збоку управлінської ефективності, і не тому, що їм довіряють, а коли діюча еліта не приділяє необхідної уваги проблемам, якими найбільше переймаються виборці. Популісти намагаються об'єднати народ навколо власного радикального, емоційно забарвленого ядра, щодо вирішення найбільш нагальних проблем суспільства. Ідеологія в такому випадку може взагалі бути відсутньою або мати формальне значення.

Світовий досвід показує, що популізм характерний для країн, які знаходяться на переломних етапах історичного розвитку: переживають гострі соціальні та політичні потрясіння (революції, війни), період соціально-економічної та політичної нестабільності в суспільстві, занепад духовної культури. Популізм використовує такі риси суспільної свідомості, як спрощеність уявлень про суспільне життя, максималізм та схильність до простих і однозначних політичних рішень. Інколи популізм стає необхідним інструментом кожного політика та його особлива активізація спостерігається під час передвиборчих кампаній.

Протягом останніх 30 років підтримка радикальних популістських партій у європейських країнах зросла як ніколи раніше. Це явище зумовлене тим, що популісти зосереджуються на питаннях, які важливі для великих частин населення та яких уникає політична еліта. Так розмежовують правий популізм, що пов'язаний з проблемою іміграції та втратою робочих місць в Європі, США та лівий, зосереджений на проблемах нерівності доходів і розподілу суспільних ресурсів, зокрема, в Україні. Часто, залишаючись аутсайдерами чи не маючи міцної позиції в усталеній системі популісти прагнуть прийти до влади на хвилі народних протестів і обурення. Президент США від республіканців Д. Трамп, угорський політик В. Орбан та його партія «Фідес», польський президент А. Дуду і його партія «Право і справедливість», популістські гасла прибічників Brexit у Великій Британії, «Рух п'яти зірок» в Італії, партія «Альтернатива для Німеччини» – всі вони протягом останніх років «очолили» популістський рух.

Популізм в сучасній Україні також став набувати загрозливих масштабів і може стати реальною перешкодою для її демократичного реформування. Особливостями популізму в Україні є: маніхейство в риториці, завищені та нереалістичні соціальні обіцянки, звернення до гасел та звинувачень, гіперболізація проблеми, відсутність або гібридність ідеологій та партійних програм, постійне протиставлення Влада/Народ. В країнах нестабільних демократій популізм несе деяку загрозу, оскільки під його гаслами до влади можуть прийти політичні сили, які спричинять реверс демократичних практик, особливо в поєднанні з проблемою корупції.

Отже, успіх сучасного популізму є не лише наслідком радикалізації пересічних громадян в кризових умовах представницької демократії, але й підтвердженням здатності різних політиків використати цю радикалізацію на своїх інтересах. Таким чином, в одному випадку популізм є заміною лівої політики, в іншому – це реакція на неоліберальний ентузіазм з приводу економічної конкуренції та ігнорування недоліків ринкових механізмів у царині розподілу та рівних можливостей. Ситуація в Україні погіршується недовірою до виборної демократії, державних інститутів, відсутністю незаангажованих ЗМІ та постреволюційним синдромом.

УДК 323: 1 (043.2)

Максимів Ю. С.

Національна академія державного управління при Президентові України, Київ

НАЦІОНАЛЬНІ ІНТЕРЕСИ ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Протягом усього свого багатовікового існування українці постійно стикалися із зовнішніми і внутрішніми загрозами, що ставили наш народ на межу виживання та існування. Ми втратили свою державу на початку ХХ ст. і відновили її в кінці цього ж сторіччя, як тоді, так і зараз в ХХІ ст. знову стикнулися із загрозами та смертельними небезпеками державного існування та суверенітету на своїх територіях. Історія людства свідчить, що прийдешні і нинішні суспільства свої зовнішні й внутрішні конфлікти вирішували майже виключно шляхом ведення воєн. Відтак, нам слід усвідомити і констатувати, що загрози нашій національній безпеці, суверенітету і державності ми будемо долати також і шляхом ведення війни.

Не тільки фахівцям, а й пересічними громадянам є зрозумілою одна важлива істина – для упередження війни, або стримування початку війни або ж досягнення

у війні найбільш бажанішого результату, – що неодмінно є нашим головним національним інтересом, – слід постійно вдосконалювати національну безпеку.

Безпека є першоосновою існування людини і особи, народу і держави, а відтак «найпершим, найсуттєвішим, найголовнішим є вимога безпеки [1, с. 33]». Проблеми безпеки чи то людини, чи то держави мають неабияке значення для будь-якої людської спільноти, що полягає з нагальності упередження та нейтралізації (мінімізації) загроз, які здатні позбавити людей духовних і матеріальних цінностей, завдати шкоди їхньому здоров'ю, позбавити життя.

Найгостріше проблема безпеки людини і держави (національної безпеки) поставила в новому тисячолітті й загрожує небезпеками наразі. Які це небезпеки? Їх чимало, та основними з них можна виокремити загострення соціальних протиріч в усіх сферах життя суспільства, виникнення на їх підставі різноманітних і надзвичайно гострих конфліктів. «Їх наслідками є людські жертви, надзвичайно гостра економічна криза, політична нестабільність, міжрегіональні та міждержавні конфронтації [2, с. 3]». Нагальність цієї проблеми обумовлена також і набуттям нового виміру проблеми безпеки існування і розвитку усіх народів, який полягає в об'єктивному сплетінні усіх економічних, екологічних, політичних, воєнних, культурних та інших процесів у межах держав і народів, а також між ними. Питання щодо захищеності держав і народів від війни, пріоритету політико-дипломатичних засобів у забезпеченні їх національної безпеки набули сьогодні першочергового значення. Гострота проблеми національної та міжнародної безпеки обумовлена також і тим, що деякі держави володіють арсеналами і воєнними засобами, якими можна знищити планету, багато держав в основі своєї внутрішньої і зовнішньої політики сповідають радикалізм, екстремізм, зневагу до норм міжнародного права, є розплідниками та спонсорами тероризму.

Отже, проблема національної безпеки для України сьогодні набула особливої актуальності тому, що «ми, українці, продовжуємо гинути в страшній тотальній війні проти українства в умовах, коли продовжують ще бути непомітними його незліченні людські жертви, але результат війни вже є – гине національне надбання України, її економіка, гине те, до чого сотнями літ прагнуло все українське суспільство – відновити незалежність України» [3, с. 3]. В умовах сучасних українських реалій, коли мають місце значне падіння рівня економіки та обсягів виробництва, кризові явища в енергетиці, занадто повільне здійснення реформ, зростання соціальної напруженості, політична нестабільність суспільства, демографічні, екологічні та інші проблеми, зрештою – війна, змістом національної безпеки України є не тільки захист держави та її політичних інститутів, а й прав і свобод людини і громадянина, матеріальних і духовних цінностей суспільства. Подальший поступ українського народу невід'ємно пов'язаний з розвитком нашої країни, як вільної, незалежної, суверенної, соборної і демократичної української держави! А тому її самозбереження, прогресивний розвиток і безпека неможливі без розробки і впровадження цілеспрямованої системної політики захисту національних інтересів від загроз, чи то зовнішніх, чи то пак внутрішніх.

Адже захист громадян від внутрішніх потрясінь, захист народу і території від зовнішніх загроз і зовнішньої агресії є одним із головних завдань держави, і те, як держава буде виконувати цю функцію, залежить і могутність самої держави, і її майбутнє.

Список літератури

1. В. Сідак, І. Валько. Мораль і безпека особи, нації, держави. Історико-філософські нариси. Монографія. – К.: Наука, 2001. – 342 с.
2. О. Данільян, О. Дзьобань, М. Панов. Національна безпека України. Сутність, структура та напрямки реалізації. – Х.: Фоліо, 2002. -564 с.
3. Розбудова держави. – Незалежний журнал державницької думки, № 8 (49) серпень 1996. – 12 с.

*Науковий керівник: Чутрій Л. В.,
д-р політ. наук, професор*

УДК 316. 472. 4 (043.2)

Марчук О. О.

Національний авіаційний університет, Київ

ДОВІРА ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО КАПІТАЛУ

Актуальність дослідження соціального капіталу та особливостей його формування і розвитку обумовлено соціально-трансформаційними процесами, що відбуваються у світі загалом та в Україні зокрема, а саме зміною технологічного укладу буття.

Поняття «соціальний капітал» ввів П. Бурдьє для позначення соціальних зв'язків, що можуть виступати ресурсом отримання вигод, і чим більший соціальний капітал, тим меншою є необхідність у формальностях, що зменшує часові та інші транзакційні витрати. Пізніше Дж. Коулман запропонував уточнену теорію соціального капіталу, згідно з якою соціальний капітал є суспільним благом, що створюється вільним і раціональним індивідом для досягнення власних цілей. Коулман досліджував соціальний капітал через формування обов'язків і очікувань, норм і довіри тощо. Власну теорію трьохфакторної моделі соціального капіталу запропонував Р. Патнем, що розглядав соціальний капітал як систему соціальних зв'язків, соціальних норм та довіри [1].

Хоча вчені по-різному трактують сутність соціального капіталу, можна виділити певні загальні характеристики – наявність норм і цінностей, наявність соціальних мереж, сила зв'язку всередині цих мереж, взаємна довіра.

А. Гіршман вказував на те, що довіра є «моральним ресурсом», тобто таким ресурсом, що під час використання не зменшується, а зростає, і, навпаки, без використання щезає.

Довіра виступає важливим фактором формування, розвитку та накопичення соціального капіталу. Саме довіра як продукт відносин між індивідом та членами його соціальної мережі, обумовлених солідарністю, толерантністю, нормами й цінностями, що функціонують в умовах взаємної допомоги, підтримки та соціальної активності трансформує соціальний капітал у інші форми капіталу, необхідні даному індивіду. Довіра є ціннісно-нормативною основою соціального капіталу, що означає можливість покладатися на волю іншого, його приховані мотиви; позитивна налаштованість на вияв цієї доброї волі навіть у ризикових ситуаціях; очікування результату та ефективності відносин, а також готовність взаємодіяти в подальшому.

Відсутність довіри, підтримки, взаємодопомоги свідчить про низький рівень соціального капіталу. У країнах із розвинутою демократією громадяни перебувають у таких відносинах із державою, що ґрунтуються на довірі та солідарності. В Україні, на жаль, ситуація є протилежною. Відносини довіри українців обмежуються невеликим соціальним колом сім'ї й найближчих друзів, а далі формуються зв'язками вертикального типу, що сприяє корупції, соціальній поляризації суспільства, і в подальшому може провокувати агресію, нестабільність, поширення девіантної поведінки серед молоді тощо.

У 2014 році українці згуртувалися для захисту особистої безпеки громадян та захисту території, але рівень довіри до звичайних людей поступово знижується – про таку довіру відзначили 73% опитаних у 2017 р. та 68% – у 2018 р. Довіра до уряду та Президента так само залишається на низькому рівні – 10% респондентів у 2017 р. та 11% – у 2018 р. довіряють уряду, 14% і 16% відповідно – довіряють Президенту [2].

Враховуючи низький рівень довіри українців, а також важливість механізму довіри у забезпеченні накопичення та розвитку соціального капіталу необхідно розвивати соціальне партнерство на принципах солідарності, відповідальності та довіри на всіх рівнях суспільства. Підвищення культури довіри в умовах нестабільності позитивно вплине на забезпечення порядку та стійкості як окремих сфер суспільства, так і стабільності суспільної системи загалом.

Список літератури

1. Сивуха С. В. Капитал социальный [Електронний ресурс] / С. В. Сивуха // Энциклопедия социологии – Режим доступу до ресурсу: <http://bourdieu.name/content/social-capital>.

2. Довіра соціальним інститутам, грудень 2018 р. [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kiis.com.ua/?lang=ukr&cat=reports&id=817&page=1>.

*Науковий керівник: Яковенко А. К.
канд. соц. наук, доцент*

УДК 316.342.5 (477) (043.2)

Марчук О. О., Шевчук І. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ В УКРАЇНІ

Сьогодні немає науково-практичної певності в наявності середнього класу в українському суспільстві. Недостатня розробка даної теми та брак досліджень, необхідних для ефективної політики держави гальмують розвиток суспільства, адже саме середній клас є головною складовою громадянського суспільства. Середній клас забезпечує стабільність суспільства шляхом налагодження роботи соціальних інститутів, самостійною, відповідальною та активною діяльністю щодо забезпечення соціальної справедливості, дотриманням прав та свобод лю-

дини і громадянина тому, що тільки за стабільності в усіх сферах суспільного життя можливе існування середнього класу.

Згідно з даними державної служби статистики України у 2018 році 8, 7% респондентів відмітили, що їхні доходи було достатньо і вони робили заощадження; 47, 6% опитаних вважають, що їхні доходи достатні для життя, хоч і не дають змоги робити заощадження, а 40, 2% – постійно відмовлялися в найнеобхіднішому, окрім харчування. В той же час до бідних себе відносять 71, 8% опитаних; до небідних, але ще не представники середнього класу – 27, 3%, і 0, 9% опитаних вважають себе представниками середнього класу [1]. Складність соціологічного дослідження середнього класу полягає у тому, що українці схильні до усереднення власних відповідей при опитуваннях, оскільки вважають, що живуть не гірше інших та є такі, хто живуть значно гірше. Також українці не розуміють за якими критеріями, окрім доходу визначається середній клас. При вивченні середнього класу як прошарку суспільства у світі акцентують увагу на таких критеріях:

- 1) Стабільний дохід, що забезпечує матеріальні, соціальні та духовні потреби;
- 2) Певний рівень добробуту, що виявляється у володінні власним житлом з хорошим ремонтом, наявність авто бізнес-класу, можливість придбання дорогих речей, техніки тощо;
- 3) Рівень освіти (окрім документів про здобуття середньої спеціальної чи вищої освіти, враховують володіння високими професійними знаннями та навичками);
- 4) Висока соціальна активність у житті суспільства та політичних процесах.

В Україні є база для формування середнього класу. Українці продемонстрували свою соціально-політичну активність і готовність захищати свої права та свободи у період Революції гідності та під час військових дій на сході нашої країни. В останні роки також підвищився освітній рівень молоді, що здобуває вищу освіту не тільки в українських ВНЗ, а й за кордоном. Проте необхідна активна державна політика для створення умов, що сприятимуть розвитку середнього класу. В країнах, де середній клас міцно закріплений у соціальній структурі суспільства, формування середнього класу відбувалося в період стабільних процесів економічного зростання, розвитку малого та середнього бізнесу, розвитку ринкової економіки, підвищення рівня та якості життя, зменшення поляризації суспільства між вкрай багатими та дуже бідними тощо [2]. Держава повинна стати більш відкритою до активного соціального діалогу та планувати розвиток соціальних інститутів на тривалу перспективу. Інститут освіти повинен бути більш орієнтованим на соціально-культурне виховання молодого покоління в напрямку більшої егалітарності, індивідуалізму, активної соціальної та громадянської позицій, ініціативність, контроль влади [3].

Список літератури

1. Державна служба статистики України. Самооцінка домогосподарствами України рівня своїх доходів / Статистичний збірник [Електронний ресурс] – 2019. – Режим доступу до ресурсу: https://ukrstat.org/uk/druk/publicat/kat_u/2019/zb/08/zb_sdurd2018.pdf.
2. Кузьменко Т. Український середній клас та його перспективи в контексті соціальних трансформацій / Т. Кузьменко // Наукові записки [Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І. Ф. Кураса НАН України]. – 2006. –

Вип. 32. – С. 364-378. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nziriend_2006_32_23

3. Хальбвакс М. Характеристики средних классов / М. Хальбвакс / Социальные классы и морфология. М.: Институт экспериментальной, 2000. – С. 31-32.

*Науковий керівник: Михайлич О. В.
канд. соц. наук*

УДК 338. 45: 621 (043.2)

Маслов П. І., Панченко Б. П.
Національний авіаційний університет, Київ

ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

За словами вченого Р. Войтовича “глобальні проблеми належать до проблем, які визначаються технологічними спрямуваннями їх вирішення, а саме вони містять низку послідовних, взаємопов’язаних механізмів, які забезпечують певну визначеність у засобах щодо досягнення певної мети”. Дана фраза в повній мірі характеризує глобальні проблеми сучасності.

Порівнюючи різні класифікації, можна зробити узагальнену їх градацію. А саме:

- війни та боротьба за територію. Ця проблема існувала споконвіків і існує зараз. Людина по своїй природі – це завойовник, тому країни завжди боролися за територію та намагалися знищити чи підкорити слабші. Вони утворювали імперії і майже континентальні держави. На сьогодні ця проблема є актуальною як ніколи, особливо дивлячись на україно-російські відносини. Суть цієї проблеми закладена в самій людині, яка не зміниться ніколи, тому всі війни – це вже є стабільність і наша планета кожне століття має збройні конфлікти;

- екологічна проблема. Основною екологічною проблемою сьогодення є проблема глобального потепління. Останні 120 років в нашому суспільстві утвердився курс на індустріалізацію, яка в свою чергу тягне за собою низку екологічних проблем. Основною проблемою є викиди в повітря CO₂, які руйнують озоновий покрив та пропускають шкідливий для нашого організму ультрафіолет. Цю проблему можна вирішити, якщо великі підприємства обмежать викиди CO₂, встановивши фільтри на своїх підприємствах. Ця проблем повинна бути вирішена в найближчі роки, бо ті ж самі директори цих підприємств постраждають від впливу випромінювання і буде взагалі невідомо для кого вони будували ці концерни;

- економічна проблема. Ця проблема зустрічається майже в кожній частині нашої планети. Нерозвинута економіка впливає насамперед з незайнятості населення. Безробіття і в ту саму мить велика держава з великим потенціалом розвитку не може забезпечити людей робочими місцями. Також природні ресурси, які експортуються в іншу країну сприяють краху економіки. Ці проблеми можна буде вирішити тільки тоді, коли держава буде рахуватися з кожною людиною, з кожним індивідом і буде виконуватися істина, що саме життя людини є найвищою цінністю в державі;

- соціальна проблема. Багатьом державам не вигідно, щоб громадяни їх країн були здоровими, тому вони максимально мало приділяють уваги охороні здоров’я. Більшість фармацевтичних компаній в державі пов’язані з правлячою верхівкою, саме тому влада нехтує здоров’ям людей заради власного прибутку.

Ця проблема може бути вирішена тільки тоді, коли правляча верхівка в державі буде добросовісно виконувати свої обов'язки та забезпечувати людей необхідною медичною та соціальною допомогою;

- гуманітарна проблема. Це надзвичайно важлива проблема, адже в ХХІ столітті права та свободи людини ставляться на перше місце. Більше всього це стосується питань доступу до елементарних продуктів харчування, освіти, житла. Велика частина світу в даний час голодує, а саме: частина Південної Америки, велика частина Африки, частина Азії. Все це відбувається тому, що рівень освіти дуже малий, недостатньо розвинена економіка, перенаселення, малорозвинена аграрна культура, а ще і відповідні кліматичні умови проживання. Тому якщо дати таким країнам їжі, ліків на лівроку або більше, то нічого не зміниться, тому що вони лише будуть користуватися цієї допомогою певний час і проблема знову повториться. Тобто в першу чергу потрібно піднімати рівень освіти цих країн, забезпечувати потрібними технологіями, надавати корисну інформацію і обов'язково контролювати всі процеси змін.

Список літератури

1. Корнієнко В. О. Основні політико-ідеологічні доктрини та глобальні проблеми сучасності [Текст]: навч. посіб. для студ. / В. О. Корнієнко, Г. Я. Буртяк. – ВНТУ: Вінниц. нац. техн. ун-т. – Вінниця, 2003. – 91 с.

2. Старостіна А., Каніщенко О. Суперечливі шляхи економічної глобалізації // Економіка України. 2008. – №5. – С. 58-65.

Науковий керівник: Грищенко Н. І., ст. викладач

УДК 504: 316 (043.2)

Матійко Д. В.

*Коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету, Київ*

ГЛОБАЛЬНІ ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Глобальні проблеми сучасного суспільства – це комплекс проблем та ситуацій, які є наслідком протистояння з одного боку природи, а з іншого – людської культури. Всі глобальні проблеми сучасності взаємозалежні, взаємозумовлені й потребують комплексного вирішення.

Однією з найнебезпечніших глобальних проблем сучасного суспільства є – екологічна. Вона пов'язана з підвищенням рівня геоактивності та зі зміною клімату, що суттєво позначається й на змінах екосистеми нашої планети.

Після винаходу ядерної зброї, в кінці минулого століття, з'явилася велика кількість ядерних полігонів. Вони займають величезні площі землі і навіть частину океанів. Використання ядерних технологій в Україні та в деякій частині Білорусії обумовлює появу так званих зон відчуження, наприклад, «Чорнобильської зони». Це заборонена для вільного доступу територія, що зазнала впливу однієї з найпотужніших техногенних катастроф у світі – аварії на Чорнобильській АЕС. Історія виникнення цієї зони бере початок у 1986 році, після евакуації 30 кілометрової зони станції. На цій території вже практично 34 роки наявна радіація – в результаті вибуху й пожежі стався викид величезної кількості радіоактивних речовин в атмосферу. Поширення реактивного матеріалу було настільки масштабним, що

радіоактивні дощі випали по всій території Європи, і навіть в Ірландії. Чорнобильська катастрофа мала настільки глобальні наслідки й масштаби, що їй присвоїли 7-й рівень небезпеки за міжнародною шкалою ядерних подій (INES) – події в Чорнобилі стали локальної катастрофою з глобальними наслідками.

Іншою важливою проблемою сучасного суспільства є питання глобального потепління, що обумовлюється підвищенням виділенням вуглекислого газу (CO₂) та парниковим ефектом. Її наслідками є зміни температур, танення льодовиків, зміна полюсів. Глобальне потепління пов'язане зі збільшенням використання дизельних автомобілів, появою й поширенням ТЕС, різних промислових підприємств тощо. За оцінками вчених підвищення рівня Світового океану на один метр може призвести до затоплення великих прибережних ділянок, багатих на флору і фауну, що може обумовити танення льодового покриву Гренландії та Антарктиди. А це загрожує суспільству в цілому масштабною екологічною катастрофою.

Серед важливих глобальних екологічних проблем сучасного суспільства можна виокремити і вичерпання корисних ресурсів землі, а саме нафтопродуктів, металевих руд і кам'яного вугілля, кольорових металів, прісної води, танення льодовиків, що складають запаси прісної води. Щорічно з надр Землі добувається більше елементів, ніж включається в біологічний кругообіг. Та під впливом людини відбуваються величезні зміни природного середовища, з чим пов'язана необхідність його охорони. В ХХ ст. людина винайшла нові шляхи переміщення енергії і речовин, подекуди значною мірою порушивши екологічну рівновагу.

Глобальні екологічні проблеми обумовлюють виникнення не менш важливих соціально-демографічних проблем, що пов'язані з народжуваністю, смертністю, поширенням хвороб, які є справжньою загрозою для розвитку суспільства (наприклад, ВІЛ/СНІД).

Актуальним питанням сьогодення є проблема забруднення навколишнього середовища, що пов'язана з поширенням споживацького способу життя та перенаселення планети. Так, зокрема, в Японії такі проблеми вирішують шляхом створення островів на «сміттєвій подушці» та ще з дитинства привчають до правильного сортування сміття та відходів. Але в деяких країнах сміття утилізують шляхом спалення, що є одним із чинників глобального потепління.

Основними чинниками розвитку глобальних екологічних проблем сучасного суспільства є: погіршення стану природного середовища, зміна клімату, збільшення районів екологічного лиха, прогресивне, часом, нищівне, споживання природних ресурсів, зростання і нарощування рівня виробничих потужностей, поширення особливо небезпечних видів забруднення середовища життя людей і природних екосистем.

Науковий керівник: Васьковська О. М., викладач

УДК 316. 647. 8 (043.2)

Мотузка Т. А.

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІОЛОГІЯ СТЕРЕОТИПУ: ВІД ЯВИЩА ДО ПОНЯТТЯ

Поняття «стереотип» не є новим у науковому обігу [1]. Люди давно використовують це слово у повсякденному житті, тобто можна сказати, що термін «стереотип» відомий широкому загалу людей. Поняття «стереотип» різні дослідники

традиційно трактують як шаблон, схему, на основі яких людина в певному сенсі оптимально здійснює діяльність – так зазначав у своїй книзі «Соціологія стереотипів» А. В. Меренков [2]. Термін «стереотип» увійшов у суспільно-політичний західний дискурс завдяки У. Липпману, який застосував його в описі своєї оригінальної концепції громадянської думки в 1922 р. [3]. До цього також були дослідники, які займалися вивченням формування суспільної думки та поведінки. Серед них можна виокремити З. Фрейда, Г. Лебона, Е. Фромма – саме вони одні із перших висловили думку про необхідність дослідження стереотипів.

Ф. Бекон, видатний діяч другої половини XVI – початку XVII ст., розглядав термін, що дуже дотичний до стереотипів, а саме так званих «ідолів». Він виокремлював чотири їх різновиди: роду, печери, ринку, театру. Але Ф. Бекон наголошував саме на тому, що ідоли є вадами людського бачення світу. Він говорив, що ідоли – це спотворені образи дійсності, хибні уявлення. Ідоли роду і печери поставали вродженими і властивими людській природі, а ідоли ринку і театру він вважав набутими в перебігу інтелектуального розвитку індивіда. Аналізуючи «ідолів» Ф. Бекон, можна зробити висновок, що це шаблон сприйняття діяльності людиною, особливість сприйняття світу через внутрішні уявлення. Отже, дане напрацювання стало гарним підґрунтям для появи і розвитку поняття «стереотип».

На сучасному етапі розвитку науки сформувалось таке визначення стереотипу: це усталене ставлення до подій, вироблене на основі порівняння їх із внутрішніми ідеалами. Також у науковому обігу існує поняття соціального стереотипу, що означає систему економії ресурсів в процесі оцінювання моделей середовища.

Отже, люди використовують стереотипи в ролі економії власних ресурсів, наприклад, коли ми зустрічаємося з явищем вперше, наші свідомість та підсвідомість використовують усталений шаблон мислення, який склався протягом певного часу. Але це не означає, що даний шаблон, дана схема є неправильною – це лише швидший шлях до розуміння чогось. Якщо сприйняття того чи іншого явища не вимагає поглибленого розуміння чи більш широкого предметного розкриття, цілком раціонально застосувати стереотипний спосіб мислення. Тож не можна говорити про стереотипи як про негативне явище. Це лише один зі способів сприйняття дійсності та розуміння ситуації, а також економія ресурсів. Навіть можна сказати, що сприйняття стереотипу як негативного явища – це стереотип.

Оскільки структура соціологічного знання містить кілька десятків спеціальних та галузевих соціологічних теорій так званого середнього рівня, то вкажемо на деякі галузі та стереотипи, відповідні їхнім предметним полям (див. Таблицю 1).

Таблиця 1. Вивчення стереотипів у соціології

Соціологія	Стереотипи, що притаманні окремо:
Гендеру	жінкам та чоловікам
Вікових груп	особам, які належать різним поколінням, бо вони соціалізовані в різних соціокультурних умовах, наприклад, людина радянська чи покоління «зет»
Професій	жаргон в кожній фаховій групі різний
Територій	жаргон в кожній територіальній групі різний
Армії	жаргон в кожній групі військових різних родів військ різний, яскравий приклад того моряки та піхота

Зв'язок поміж ціннісними орієнтаціями кожної соціальної групи та їхніми груповими стереотипами постане предметом наших подальших досліджень.

Список літератури

1. Социальный стереотип. URL: http://www.krugosvet.ru/enc/gumanitarnye_nauki/sociologiya/STEREOTIPI_SOTSIALNIE.html.
2. Меренков А. В. Социология стереотипов. – Екатеринбург: Изд-во. Урал, ун-та, 2001. – 290 с.
3. Липпман У. Общественное мнение. – М., «Институт фонда Общественное мнение», 2004.

*Науковий керівник: Яковенко А. К.,
канд. соц. наук., доцент*

УДК 355. 0972-057. 8 (477) (043.2)

Машовець О. Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

СТАВЛЕННЯ УКРАЇНСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ДО ВОЛОНТЕРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сьогоднішній день проблема волонтерства в Україні набуває особливого значення. Вона стала поширеною протягом останніх років в Україні, і це в свою чергу, свідчить про нові перспективи розвитку суспільно-політичних відносин в країні. Волонтерство починає поступово перетворюватися на новий соціальний інститут зі своїми правилами, нормами, ролями та статусами, що регулюють соціальну взаємодію.

На державному рівні волонтерську діяльність в Україні було офіційно визнано постановою Кабінету Міністрів України від 10 грудня 2003 року «Про затвердження Положення про волонтерську діяльність у сфері надання соціальних послуг». У 2011 році був прийнятий Закон «Про волонтерську діяльність», який мав на меті врегулювання соціальних відносин в цій сфері. У 2015 році Президент України підписав Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо волонтерської діяльності» задля сприяння розвитку волонтерського руху в Україні в умовах нової соціально-політичної ситуації.

За даними соціологічних досліджень, проведених Фондом «Демократичні ініціативи» у 2019 році, волонтерською діяльністю займалися 9% українського населення. У 2018 році їхня частка склала 18%, 2017 році – 12, 3%, 2016 році – 14%, а у 2015 склала 13%. Найактивніше волонтерською діяльністю займалися на Заході країни (14%), у Центрі і Сході – 9%, а найменший показник – на Півдні (4%). Найбільш розповсюдженою формою волонтерської діяльності серед українського населення у 2019 році стала допомога армії та пораненим – 65%. Допомога хворим дітям – склала 59%, учасникам Майдану – 34%, дітям-сиротам – 32%, інвалідам – 30% [1].

Зазначимо також, що серед інститутів держави і суспільства найбільшу довіру громадян країни мають саме волонтерські організації – 68%. На протязі 2019 року 25% громадян надавали якусь матеріальну або благодійну допомогу людям або громадським організаціям – істотно менше, ніж у 2018 році (38, 5%). Протягом 2017 року – 41%, 2016 – 42% та у 2015 році – 47% населення країни. Найбільша

кількість тих, хто надавав благодійну допомогу, виявилось на Заході країни (44, 5%), найменша кількість на Півдні (6%), Центрі та Сході – 24%.

Волонтерська діяльність в Україні є дуже актуальною і важливою. Вона є ефективним способом вирішення складних проблем як окремої людини, суспільства, так і довкілля, які часто виникають на ґрунті недостатньої турботи про суспільне благо, вона привносить нові творчі та сміливі ідеї щодо вирішення найгостріших і найскладніших проблем. Тому саме завдяки волонтерській діяльності безвихідні, на перший погляд, ситуації знаходять своє вирішення. Волонтерська діяльність – це спосіб, за допомогою якого кожний представник суспільства може брати участь у покращенні якості життя.

Таким чином, волонтерський рух є способом збереження та зміцнення загальнолюдських цінностей, реалізації прав і обов'язків громадян, особистісного зростання шляхом усвідомлення людського потенціалу. Волонтерська діяльність становить фундамент громадянського суспільства, привносячи в життя людей потребу в мирі, свободі, безпеці та справедливості.

Список літератури

1. Благодійність і волонтерство-2019: [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dif.org.ua/article/blagodiynist-i-volonterstvo-2019-rezultati-sotsiologichnogodoslidzhennya>.

Науковий керівник: Лясоца Л. І., канд. політ. наук, доцент

UDC 32. 019. 51 (043.2)

Nadolina Y. V.

National Aviation University, Kyiv

MASS MEDIA AS A TOOL FOR POLITICAL MANIPULATIONS

In the current era of informational globalization the role of mass media is becoming increasingly important in formation public opinion, that's why the issue of crowd manipulation through information technologies is more urgent than ever. This is particularly true concerning the political manipulation because mass media is an integral part of politics by serving as a link between its participants – voters and politicians. It should be noted that they do not only take part in the political discussions, but also shapes the political agenda.

Media is one of the most important tools for political struggle, the use of which makes it possible to lobby for certain political interests, to mobilize support from a large majority of the population, different powerful units or simply interested groups. This functional feature of media is particularly seen during the election campaign. In recent years, this process is most clearly evident in the political life of Ukraine, which has become the arena of an intense struggle for electronic media.

The media is rightly considered to be the 'fourth power', because the way in which news is presented also affects the way in which it is perceived. No manipulation, including political manipulation, is possible without modifying the material for specific purposes. There are such types of information processing for changing the audience impression.

Fabrication is the rarest type of processing because it includes writing an incorrect text with no evidentiary basis and can damage the general level of confidence in a certain resource. For successful manipulation, information should contain a part of the truth or at least look believable.

The distortion is a change and a twist of the text in a given direction to make its contents suitable for the purpose of the manipulator. Using small details allows to turn the news into a desirable, completely different product without changing its basis.

The pre-emptive attack is the type of manipulation which is based on the previous disclosure of the unfavorable information for the main group of people. This information causes maximum resonance. And until the next information becomes available and there is an actual need for an unpopular decision, the audience will get tired of protest and won't overreact.

Selective attention is the deliberate selection from a numerous array of only those events that discredit or, on the contrary, cover positively certain political events. often seen, for example, in news stories broadcast on television channels belonging to certain political left-wingers, whose activities are shown there only from a favorable view.

Affirmation and repetition – simplification allows you to express the main view you want to impart to your audience, in a "concise, energetic, and striking way" – in the form of affirmation. To be assertive in any language is to deny discussion because the power of a person or an idea that can be debated loses all credibility. It also means asking the audience, the crowd, to accept the idea without discussing it as it is, without weighing all the pros and cons and answering "and" without thinking.

Fragmentation and urgency – splitting a holistic problem into separate fragments so that the reader or viewer cannot connect them together and comprehend the problem – one of the special and important aspects of simplification. This is a fundamental principle of mosaic culture. Crushing serves a variety of techniques: articles in the newspaper are broken into pieces and placed on different pages, text or TV shows are broken by advertising.

The principle of priority is the essence of this method based on the peculiarities of the human psyche, which is arranged in such a way that it believes information that the first falls under the processing of consciousness. Even more reliable information often does not exclude the fact of subconscious distrust of it and the fact that our unconscious will send positive impulses to the information regarding the information received first.

Based on a theoretical overview of this issue, the following conclusions can be drawn: the use of manipulation in the media is intended to mislead or partially mislead and stimulate appropriate action by the target audience. The basis for all manipulative technologies is the creation of artificial reality, the formation of stimuli that capture the object's attention. It concerns the influence on the mental states of a person as a representative of a certain people, a carrier of mentality, culture. As a result of manipulation of human consciousness, the ideas, motives, attitudes, values, norms existing in the human being are needed by the manipulator.

Scientific supervisor: L. Lyasota, PhD, Associate Professor

УДК 004. 738. 5 (477) (043.2)

Новак Д. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ПОЗИТИВНІ ТА НЕГАТИВНІ НАСЛІДКИ ПОШИРЕННЯ ІНТЕРНЕТУ В УКРАЇНІ

У 2019 році в Україні 71% опитаних заявили, що використовують Інтернет 1 раз на місяць і частіше, в той час як у 2018 році цей показник був всього 63%.

Інтернетизації українців сприяє активний розвиток технічних засобів, оскільки доступ до Інтернету сьогодні можна отримати не тільки зі стаціонарного комп'ютера, але й зі смартфона, планшета, ноутбука, годинника тощо. Іншим фактором швидкого розповсюдження Інтернету є висококонкурентний телекомунікаційний ринок в Україні, що робить ціну на Інтернет невеликою. Це підтверджується даними, згідно з якими 40% «регулярних» інтернет-користувачів оцінюють свій рівень доходу нижче середнього, 44% опитаних мають середній дохід, 6% – вище середнього, і тільки 1% опитаних інтернет-користувачів має високий рівень доходу [1].

До позитивних аспектів розповсюдження Інтернету, в першу чергу, відноситься спрощення процесу комунікації з рідними, друзями незалежно від їх місця знаходження, що допомагає підтримувати вже існуючі зв'язки, а також утворювати нові групи, формувати соціальні рухи і знаходити прихильників, будуючи таким чином інтернет-структури, що впливають на реальне життя індивідів. Крім спілкування, Інтернет якісно змінив процес навчання, оскільки будь-яка інформація знаходиться у вільному доступі та може бути отримана у будь-який час, що скорочує часові втрати та робить процес навчання легшим, ефективнішим і різнобічним. Інтернетизація суспільства суттєво змінила практики працевлаштування та зайнятості, адже сьогодні індивід може влаштуватися на роботу не виходячи з дому, так само він може й працювати – фріланс, дистанційна зайнятість, можливість створити власний бізнес, як то інтернет-магазин чи блог. Сфера дозвілля також зазнала впливу інтернету – створено тисячі онлайн-ігор, де гравці з різних країн можуть грати разом, спілкуватися чи навіть перетворити хобі на роботу, оскільки у світі регулярно проводяться кіберзмагання і турніри із хорошим призовим фондом. Повсякденні практики також стали легшими завдяки Інтернету, наприклад, не обов'язково йти до магазину за продуктами, можна замовити і оплатити послугу через Інтернет і отримати вдома [2].

Незважаючи на багато позитивних наслідків поширення Інтернету, існує також велика кількість негативних аспектів. Інтернет-залежність – проблема, актуальна для всього світу, і Україна не є виключенням. Все більше людей намагаючись втекти від реального життя з його труднощами, проблемами та конкуренцією стають інтернет-залежними. В Україні поширена кіберкомунікативна залежність – молодь проводить більшість часу у соціальних мережах, замінюючи реальне спілкування віртуальним. На жаль, частим явищем у соціальних мережах є булінг та тролінг, які можуть стати причиною психічних розладів та, навіть, привести до смерті. Іншим негативним аспектом Інтернету є ігроманія – більшість онлайн-ігор розроблені за схемою ігрових автоматів, де скарби, допомога чи виграш залежать від удачі. Крім цього онлайн-ігри завжди пропонують гравцю отримати унікальні чи потрібні ігрові предмети за реальні гроші, таким чином людина втрачає не тільки час, але й матеріальні ресурси. Інтернет приводить до погіршення стану здоров'я – довготривале сидіння за комп'ютером стає причиною погіршення зору, втоми, порушення опорно-рухового апарату, ожиріння тощо. Незахищеність особистої інформації та недостовірність інформації – ще одна проблема, незважаючи на постійну роботу фахівців, жодних гарантій щодо конфіденційності особистих даних немає, а, отже, вся інформація, повідомлення, приватні фото чи відео можуть бути використані злочинцями. Недостовірна інформація в мережі Інтернет може привести до масової паніки, бунтів та страйків,

адже більшість користувачів вірять майже всьому, що пишуть в Інтернеті та іноді така віра може завдати шкоди здоров'ю чи життю людини, його майну тощо.

Отже, стрімкий розвиток комп'ютерних технологій є однією із ознак сучасного суспільства. Інтернет став невід'ємною частиною життя, адже він дає можливість навчатися, слідкувати за новинами, розважатися в будь-якому куточку світу. Проте важливо не забувати також про безпеку, що може приховувати Інтернет.

Список літератури

1. Проникнення Інтернету в Україні [Електронний ресурс] / ІнАУ, FactumGroupUkraine. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.slideshare.net/mResearcher/ss-182936203>.

2. Петренко О. С. Інтернет як субпростір суспільства: структури та процеси: дис. канд. соц. наук: 22. 00. 04 / Петренко Ольга Сергіївна, 2017. – 228с.

*Науковий керівник: Кошетар У. П.
канд. істор. наук, доцент*

УДК 327 (477) 072 (043.2)

Пасічний П. С., Степанчук М. І., Бентковський Г. О.
Національний авіаційний університет, Київ

УКРАЇНА У СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ПОЛІТИЧНИХ ВІДНОСИН

Акт проголошення Незалежності України» дав Україні можливість взаємодіяти з іншими державами на міжнародній арені як окрема державна одиниця. В Статті 18 Конституції України в Розділ I зазначається:

«Зовнішньополітична діяльність України спрямована на забезпечення її національних інтересів і безпеки шляхом підтримання мирного і взаємовигідного співробітництва з членами міжнародного співтовариства за загально визначеними принципами і нормами міжнародного права» [1, с. 36].

В Декларації про державний суверенітет України записано, що «Україна як суб'єкт міжнародного права здійснює безпосередні зносини з іншими державами, укладає з ними договори, обмінюється дипломатичними, консульськими, торговельними представництвами, бере участь у діяльності міжнародних організацій в обсязі, необхідному для ефективного забезпечення національних інтересів республіки у політичній, економічній, екологічній, інформаційній, науковій, технічній, культурній і спортивній сферах.

Україна виступає рівноправним учасником міжнародного спілкування, активно сприяє зміцненню загального миру і міжнародної безпеки, безпосередньо бере участь у загальноєвропейському процесі та європейських структурах» [2].

До головних цілей зовнішньої політики України належить забезпечення суверенітету країни, підтримання національної безпеки, створення сприятливих умов для політичного, соціального, економічного і духовного розвитку суспільства. Постійним пріоритетом політики України є захист прав громадян та української діаспори.

Останніми роками пріоритетним напрямком зовнішньої політики України була і залишається європейська інтеграція, що містить в собі набір зовнішньополітичних дій держави з метою створення умов, необхідних для вступу до ЄС.

Факторами впливу України всфері міжнародних відносин є її вигідне географічне положення, багатомільйонне населення, наявність корисних копалин, а також привабливість інвестиційного клімату.

Україна веде міжнародні відносини з сусідньою Польщею, яка є державою, що любіювала курс України на членство в Європейському Союзі і в НАТО. До ключових напрямків відносин належить розширення економічних контактів та інвестиційна співпраця.

У 2005 році засновано фундацію співпраці ПАУСІ, яка є правонаступником Польсько-Американсько-Української ініціативи про співпрацю. З 1999 року фундація почала передачу досвіду Польщі в переході до ринкової економіки та створення демократичного громадянського суспільства. Метою ПАУСІ є інтеграція України до європейських та євроатлантичних структур, обмін досвідом у основних сферах розвитку держави.

Вже протягом певного періоду часу внаслідок складної соціально – економічної ситуації в Україні відбувається трудова та освітня міграція населення України до Польщі. В зв'язку з цим в різних містах Польщі (наприклад: Краків, Гданськ, Вроцлав) впроваджують свою підтримку організацій, що займаються інтеграцією українців.

Негативні моменти також існують у політиці Польщі щодо України з суперечностями стосовно певних історичних подій, наприклад щодо Волинської трагедії 1940-х років. Польщі схильна розглядати цю подію, як окремий процес знищення польського населення. Україна розглядає цю подію в контексті ширшого періоду від 1930-х років, коли розпочинались репресії проти українського населення на території України, що була під контролем Польщі. Компромісу було досягнуто при А. Квасневському і Л. Кучмі, коли президенти заявили про формулу «Процаємо і просимо прощення».

Список літератури

1. Конституція України. – К.: Преса України, 2019. – 80с.
2. Декларації про державний суверенітет України <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-12>

Науковий керівник: Грищенко Н. І., ст. викладач

UDC316. 74: 629. 7 (043.2)

Perehyin T. V.

National AviationUniversity, Kyiv

AVIATION AS INSTITUTIONALISED CONSUMPTION SPACE IN THE EPOCH OF GLOBALIZATION

The airport terminal is becoming an increasingly 'taken for granted' part of many peoples'lives. As air travel becomes less expensive, more and more individuals are choosing to travel for both business and pleasure, and the airport has become a site of increasing interest to scholars from a variety of academic disciplines. Sociologists, geographers and anthropologists have offered a range of perspectives on the spatial

nature of the airport, ranging from the 'transitional space' described by Gottdiener (2001), to Auge's (1995) 'nonplace', free and empty of power and social relationships. The sociological foundation for this thesis however, stems from the work of Erving Goffman, and specifically his examination of the total institution. In an effort to capture the institutional nature of the airport terminal, the study used observation, semi-structured interviews and video and audio recordings during fieldwork at airport terminals across the globe.

In today's globalized world, with its rapid pace of development and rapid response to all social processes, including social, political, and economic, etc. business aviation is widely used. Business aviation today is a vehicle that is indispensable, business aviation is a vehicle that allows you to move faster. Yes, it is more expensive, but allows you to go where there are no regular scheduled flights, where sometimes it is impossible to fly at all. Besides, in regular aviation everything has to be done in advance (to buy tickets, etc.), and business aviation allows to visit 2-3 places in one day, it is a specific vehicle that allows to solve specific tasks. Ukraine ranks 10th in the global aviation business aviation services market. Not every country has business aviation, which undoubtedly supports some state status.

At present, aviation is also used as cargo air transport, which has occupied an important place in the international complex of transport support for production and trade. There is a growing tendency to move from charter to regular line service on the most important freight corridors of cargo air transport with its most advanced terminal service technologies and electronic equipment of all stages of cargo handling on the ground.

The processes of globalization in aviation will not only continue, but also take on new forms, and this will lead to more jobs. But with such an intense standard of living, with the psychological, moral and physical workload of aviation workers, from pilots to air traffic controllers, one can break down. The problem is that people are much more sophisticated than technology and their behavior is often unpredictable. Even the most experienced, with years of experience, are often unable to identify a potential terrorist or suicide bomber when selecting pilots and other aviation personnel. In addition, when people "break down", it is not as noticeable as if the equipment had broken. And if a broken part can be quickly detected and quickly replaced, it is not so easy to get to the brain and consciousness of a person in time.

According to the Aviation Safety Network, which records and analyzes information on all aviation accidents, at least 12 aircraft crashes in the past 40 years have been deliberately provoked by pilots and other personnel involved in managing the aircraft. In 10 cases, the pilot specifically modified the route to seek political asylum in other countries. According to Philip Baum, head of London-based Green Light Ltd (a flight safety consulting firm), the "human factor" is often a far more real danger than any technical flight problem. He notes that more and more cases of inappropriate behavior by airline employees are being raised, and serious measures need to be taken and, first of all, more effective staff selection techniques developed. In addition, more effective tools need to be developed before medical flight controls. The International Civil Aviation Organization (ICAO) is addressing these problems and improving methods of accident prevention.

ICAO experts and other organizations involved in flight safety will not be able to fully ensure the safety of flights, since the "human factor" will always be present in any societies of whatever globalization development they would not experience.

Globalization, as it may be, is a fact of modern existence, "an irreversible process, an integral part of world development; globalization cannot be good or bad."

So, the concept of "globalization" is multifaceted. Its value for aviation is that the development of aviation itself leads to technical and scientific progress. The main engine of globalization is competition. It affects all areas of production, leaving only the most competitive companies on the world stage. For aviation, these are the companies that will provide the safest flights, the fastest delivery of products, these are the companies that will better serve the customers of flight and business flights.

*Scientific supervisor: O. Khomeriki,
Doctor of Sociological Sciences, Professor*

UDC172. 12: 216. 3: 37. 035-057. 875 (043.2)

Pinchuk T. O.

National Aviation University, Kyiv

THE PROBLEM OF FORMING A CIVIC PARTICIPATION AMONG THE MODERN YOUTH

What is civic participation? Why is there so little time to study this concept? We talk a little about it, but it plays a key role in shaping of identity. The civic participation of a person is a manifestation of his patriotism, knowledge of the history of the country, awareness in the social, economic and political spheres of the state, national consciousness. Citizenship depends on many external factors, such as the cultural and mental factors, public opinion and the media, but education plays a decisive role.

In my view, we are responsible for our futures, as well as we are responsible for the future of our country. Unfortunately, nowadays, people do not realize the importance of their civic position. It seems to us that one person's actions will not be able to change something global. You can imagine that millions of people have the same opinion. However, only we choose the future in which we want to live with our vote, patriotism and unity.

It is important for us, as for the modern youth, to understand the role of an active civic participation and to define for ourselves: "What do I think? What future do I want? Who am I?". People and their positions are different. There are many political trends, philosophical ideas, and religion itself. It all affects the awareness of the person and the whole person.

We do not live in a simple time, a lot of concepts as "rallies, provocations, elections, re-elections, pickets" revolve around us. It is important not to lose yourself in such a flow of information and different opinions. Nowadays, some people lack the critical thinking and the ability to analyze situations that is why we are accustomed to accepting information immediately, without even verifying its accuracy, to take everything for truth. Especially when the majority talks about it, especially when we are comfortable thinking so. We are not interested in details, we are more interested in rating and popularity, and we are interested in the opinion of the so-called majority.

Reading the interview of the young people on the eve of the parliamentary elections, I noticed an interesting tendency; most of them did not even read the election programs of the parties and focused solely on their previous actions and reputation among the population. I think, this is not a conscious approach to the choice future of

the state. What can we say about stability and a good life if we do not even read the programs that the candidates offer us? What conscious choice can be made?

It is considered to be one of our main problem. We ourselves do not know what we want, we do not want to change ourselves, but instead blames the politicians we ourselves once elected. What is happening around us is our choice. People think that when they spoil the ballot papers or do not vote at all, they are holding back. In fact, such people also make choices, but not in favor of the state.

An important part of social and political life is occupied by young people, who deliberately elect an active civic participation, engage in volunteering, hold cultural events, participate in sociopolitical life and stimulate the development of social and cultural process in the country. Such people create the history of our country. A true citizen of his country has been always ready to protect and defend his country, respects veterans, Defenders of the Fatherland, values the heroic deeds of his people. He understands all the problems and shortcomings of the society in which he lives and tries to correct them. The main thing is to start with yourself.

Therefore, it is of utmost importance for us to form a civic position among young people. It is important to instill in the child a love for the motherland and the history of the state. Visits to museums, exhibitions, historical monuments should all be in the life of a true citizen. I believe that if we start to be more responsible and aware, then a nation with such a rich history and traditions and with a strong spirit will always be able to find its place in the world.

Scientific supervisor: M. Stryhul, PhD, Associate Professor

УДК 303. 01 (043.2)

Polova D. V.

*The National Technical University of Ukraine
Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute, Kyiv*

Kononova Y. V.

National Aviation University, Kyiv

HOFFMANN'S OBJECT: ON THE SIGNIFICANCE OF THE PUPPET IN FORMAL EXPERIMENTS AND THE POLITICS OF THE AVANT-GARDE THEATER

This study is a reflection on the meaning and function of theatrical puppets, their political dimension. I turn to the experiments of Polish avant-garde artists of the beginning of the last century, which have revealed the huge potential of the puppet – as not only the means of artistic, but also political expression. How is the value of puppet theater as a space of formal experiments related with their political implications? What are the strategies for using puppets by artists that emphasize their dangerous potential?

I also wonder about the reason for the conceptual difference between the idea of puppet and the idea of puppet actor idea in the works of “human” avant-garde theater theorists (in the methods of Vsevolod Meyerhold and Gordon Craig in particular) and the political significance of this difference.

Answers to these questions require addressing the problem of defining an doll-actor. The attempts of theater practitioners to define a puppet by distinguishing it from other puppets or simple objects resort to various paradoxical formulas. For example, the shape of the doll-actor must strive for a completely simple ball shape to reveal that the

body of the puppet seeks to become a bare hand. Another important thought is that a doll-actor is a combination of an object with a fragment of living human flesh. Or an argument about a specific “thing” suitable for a puppet – for example, a jacket draped over an actor’s shoulders could be the kind of a doll-actor a person plays [Puppets: Theater, Film, Politics, 2019].

All these definitions are characterized by the impossibility of accurately drawing the boundary between the animate and the inanimate, mobile and immobile, human and inhuman, which makes this boundary “effective”. If the body is a hand, then it is obsessed with the hand and there is something inanimate in it, and in the ultimate simplification of the head, on the contrary, there is a movement towards simplicity of form, appropriate for the economy of life. In what proportions do you need to take from the object and flesh in the second case, so that this border works? Will any combination fit or not? Does a jacket think?

The first conceptualization of such a boundary was proposed by Sigmund Freud in his development of the concept of *Unheimlichkeit*, which is not very well translated into other languages as “creepy”. Freud’s *Unheimlichkeit* have become the theoretical precursor of the Lacanian concept of *L’objet petit a*.

L’objet petit a is a fundamental concept of structural psychoanalysis and can be interpreted as a subject that characterizes psychoanalysis as a specific way of research. Its definition remains complex and contradictory, – the style of Lacanian work as “work in progress” is especially applicable to object *a*. Attempts to describe its conceptualization use various scenes of the reasoning: the levels of desire and phantasm, real and anxiety, affect, attraction.

The key is the definition given by Lacan in his seminar “Anxiety”. The Subject is formed by recognition in the mirror image of his own form. This image is closed, finished and is a gestalt, that is, it is marked by the dominance of a “good form”. However, this form does not include the fact that we exist as a body, as well as the fact that this form must be verified or recognized by another instance, external to us – thus, this image is immediately alienated [Lacan, 2010]. This structure is due to the entry of a Subject into the framework of the language, and the “lost” part of ourselves is the price we paid for this entry. The “remnant” of the body that has not become the property of the imagination is manifested in indirect ways – in a form that, without a mirror image, is elusive to the Subject. Therefore, the bodily part of ourselves is partial in its function. But it is not excluded from symbolic relations which do not just claim us – “there is a place where they literally take our animate. We give them a piece of flesh torn from us” [Lacan, 2010]. This part, drawn into the mechanism of desire, cannot be returned to us, but this is precisely what constitutes the substrate of desire. *L’objet petit a* circulates in the structure of phantasm under unrecognizable masks. Thus, its status is ambivalent – it is a special kind of object with an ultra-subjective halo.

Further development of Lacanian thought on the logic of the phantasm functioning finds the ideal form for it, presented in the plot of the Hoffmann’s short story “Sandman”. The Hoffmann’s object, as an element of the theoretical arsenal of Lacanian thought, makes it possible to clarify the problem of defining a puppet, as well as the conceptual difference between the idea of puppet and the idea of puppet actors among the theorists of avant-garde theater and the political significance of this difference.

References

1. Лакан Ж. Тревога (Семинар, Книга X (1962/63)) / Ж. Лакан. – М.: Гнозис, Логос, 2010. – 424 с.
2. Puppets: Theatre, Film, Politics. – P.: Zacheta Narodowa Galeria Sztuki, 2019. – 192 с.
3. Гофман Э. Песочный человек / Э. Гофман. – К.: Иностранка, 2017. – 147 с.

УДК 316: 37. 014. 53 (043.2)

Пономаренко А. В., Козинець О. О., Кабанов М. О.

*Коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету, Київ*

ОСВІТА ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

В сучасних умовах розвитку суспільства соціально-економічний простір швидко змінюється та вдосконалюється. Такі процеси зумовлені певною зміною системи цінностей в країні та світі. Важливим чинником такого розвитку в суспільстві є освіта.

Освіта – це певний комплекс взаємовідносин, що сформувалася в системі навчання. Вона стала потужною галуззю, що являє собою розгалужену систему освітніх закладів та організацій, основною метою яких є здійснення освітньої діяльності, спрямованої на задоволення потреб і запитів членів суспільства в освітніх послугах і підготовці висококваліфікованих кадрів. В сучасних умовах освіта виконує важливу роль у збереженні, передачі й збагаченні соціокультурних надбань суспільства [1]. Основними функціями освіти у сучасному світі є: відтворення людського потенціалу національної економіки; створення інформаційної бази для розвитку людського потенціалу, забезпечення його розвитку і, як наслідок, – прискорення соціально-економічного розвитку суспільства в цілому та особистісного розвитку і професійного становлення індивіда зокрема [2, с. 60-65].

Сьогодні знання займає провідні позиції в соціокультурному та економічному розвитку, перетворюючись в основне джерело вартості в постіндустріальному, інформаційному суспільстві та докорінно змінює роль освіти в структурі суспільного життя. Особливості розвитку інформаційного суспільства обумовлюють суттєву взаємодію та взаємозалежність економічної сфери зі сферою освіти. Новий тип економічного розвитку, що розвивається в інформаційному суспільстві, викликає необхідність для сучасного працівника постійного оновлення знань, часом, – зміни професії чи галузі діяльності, підвищення кваліфікації, активної мобільності у професійній діяльності тощо [1]. Такі умови обумовлюють підвищення рівня активності споживача в освітній діяльності, що стає важливою компонентою економічного розвитку.

Освіта залежить від соціально-економічного розвитку суспільства, а соціально-економічний прогрес залежить від рівня освіти населення. Освіта є рушійною силою розвитку країни в сучасних умовах. Взаємодія суспільства з економічним простором зумовлена різноспрямованістю освіти. Вона навчає, розвиває, виховує

та соціалізує; полегшує адаптацію в сучасному середовищі, формує і підвищує морально-духовні якості суспільства.

Отже, сьогодні для розвитку сучасного суспільства знань важливою є якість, рівень та відповідність освіти. Якісна освіта продукує якісне суспільство, суттєво збільшує шанси на ефективну діяльність та затребуваність на ринку праці фахівця в умовах інформатизації та глобалізації суспільства в XXI столітті. В країні, де освіта стимулює якісний розвиток населення, буде економічний, духовний, науково-технічний прогрес. Ця країна буде спроможною утримувати свої позиції на світовому соціально-економічному рівні та ефективно взаємодіяти з іншими країнами.

Список літератури

1. Ланина О. И. Развитие образования – основа формирования нового типа общественного устройства /О. И. Ланина// Социально-экономические явления и процессы. – Тамбов. – 2012. – № 4 (38). – С. 79-84. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-obrazovaniya-osnova-formirovaniya-novogo-tipa-obshchestvennogo-ustroystva>.

2. Варналій З. С. Роль економіки знань у розвитку національної інноваційної системи / З. С. Варналій // Наука и бизнес. Экономика знаний. I междуна. научн. - практ. форум. Тезисы докладов форума. Днепропетровск, 2015. – С. 60- 65.

УДК 338. 45: 621 (043.2)

Порохня Н. О.

*Васильківський коледж
Національного авіаційного університету, Васильків*

СУЧАСНА ЕКОЛОГІЧНА СИТУАЦІЯ В УКРАЇНІ ТА СВІТІ

За весь час нашого існування ми постійно маємо контакт з природою. Але за останні десятиліття в екології України та світу відбулися дуже значні зміни, насамперед, вони стосуються антропогенних дій, які можуть мати різний вплив на навколишнє середовище. З одного боку ми маємо, за декілька років, бурхливий розвиток науково-технічного прогресу, який дав змогу нам покращити життя, а з іншого – негативний вплив на природу та на наше здоров'я. На сьогодні науковці різних країн визначили понад десять найважливіших екологічних проблем людства. До найважливіших належать: дефіцит питної води, забруднення атмосферного повітря, водоймищ, утрата біорізноманіття, зміна клімату, міграція населення, руйнування озонового шару.

Дефіцит питної води. З кожним роком все більше людей відчувають на собі нестачу питної води. За даними ЮНЕСКО, сьогодні близько половини населення проживає на територіях, де бракує водних ресурсів і цьому слугують різні фактори життя та розвитку суспільства.

Забруднення атмосферного повітря. Зараз дана проблема існує майже в усіх країнах світу. Із сучасним розвитком автотранспорту, урбанізації, електризації та індустріальної діяльності людства, динамічна рівновага у природі стосовно виділення та поглинання кисню й азоту почала порушуватися. Якщо взяти дані по використанню кисню за останні півстоліття, то можна побачити, що ми викори-

стали таку ж кількість повітря, скільки за попередній мільйон років. Із забрудненням повітря з кожним роком зростає відсоток хворих, які мають проблеми з органами дихання.

Зміна клімату (глобальне потепління). За даними науковців, за останні роки наша планета розігрілася на 1 градус Цельсія. На зміну клімату великий вплив чинить парниковий ефект, що призводить до глобального потепління. Відповідно з потеплінням починають танути льодовики Антарктиди. За даними Agence France-Presse, при нинішніх темпах зростання температури, в результаті підйому рівня води, з 2050 року прибережні міста і острівні держави почнуть все частіше страждати від повеней і ураганів. Також, якщо глобальна середньорічна температура зросте всього на 2-3 градуси Цельсія до 2100 року, то це буде мати наслідки для всієї планети. Також глобальне потепління може призвести до поширення хвороб та шкоди для урожаю.

Утрата біорізноманіття. Втрати біорізноманіття можуть призвести до незворотних наслідків не тільки для екосистем, а і для самих нас. За оцінками фахівців, за декілька століть виросли показники зникнення видів флори та фауни планети майже в 1000 разів, а основними факторами цього є знищення і трансформація природних екосистем, надмірна експлуатація природних ресурсів та забруднення довкілля. Дослідження, опубліковане 2018 року у Scientific Reports, вказує на те, що втрата навіть одного біологічного виду може мати потенційно небезпечні для майбутнього наслідки і створити так званий «ефект доміно», що може винищити усю систему. Так, у праці, опублікованій у журналі Nature Ecology and Evolution, зазначається, що щоб оговтатися від масового вимирання, що знищило динозаврів, планеті знадобилось близько 10 мільйонів років. «Втрапи біорізноманіття не вдасться відновити менш ніж за мільйони років. Тож коли ми уявляємо собі знищення екосистем коралових рифів, тропічних лісів, полів чи будь-чого іншого, варто розуміти, що у людському розумінні ці втрати будуть вічними», – сказав у коментарі Business Insider співавтор дослідження Кріс Ловері.

Міграція населення. Звичайно міграція впливає на економічні, соціальні та демографічні процеси, але також не менший вплив робить на екологічне становище місцевості, куди приходять люди. Коли приходять мігранти, вони із собою приносять свої звичаї і традиції, а також особливості побуту та ведення господарства. З такими зміна, найчастіше, дуже змінювалося довкілля, під впливом перебудови екосистеми новими мешканцями під власні традиції природокористування. В результаті, після таких перебудов, екосистема втрачала свою стійкість.

Руйнування озонового шару. Відомо, що молекули озону можуть поглинати ультрафіолетове випромінювання (УФВ) Сонця саме в тій області, де воно може нести найбільш руйнівну силу для біологічних систем. Таким чином, якщо озоновий шар буде погіршуватися, то це нам загрожує руйнуванням органічних молекул, що нанесе вагомий вплив на всі живі організми. Безпосередньо УФВ буде шкодити здоров'ю людини, так як воно руйнує молекулу ДНК. УФВ погано поглинається водою, тому це може становити величезну небезпеку для морських екосистем. Також руйнування озонового шару може означати і зникнення вищих форм життя.

Як дослідили українські вчені, найбільшу шкоду довкіллю спричиняють такі фактори: транспорт, промисловість, енергетика.

Саме транспорт належить до головних забруднювачів планети, так як завдяки йому відбувається деградація екосистем, наприклад, у вихлопних газах знаходиться понад 200 хімічних токсичних сполук. Промислові відходи – джерело інтенсивного забруднення води і повітря. Саме у відходах з різних підприємств можуть міститися важкі метали, нафтопродукти, отрутохімікати. Якщо подивитися на статистичні дані, приблизно 80% всіх шкідливих викидів у повітря відбувається внаслідок енергетичних процесів. Із-за цих процесів відбуваються викиди сполук сірки, сполучаючись із парами води в атмосфері, триоксид сірки утворює сірчану кислоту, суспензії якої є дуже небезпечні.

Науковий керівник: Шаповал І. Г., викладач

УДК 004. 032. 6: 364 (043.2)

Прищеп С. А.

Національний авіаційний університет, Київ

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В СОЦІОЛОГІЧНОМУ ДОСЛІДЖЕННІ

Теоретико-прикладні дослідження виконуються, як правило, в рамках перспективної дослідницької програми, в якій повинні бути передбачені напрямки і найбільш важливі стадії розробки досить вагомої соціальної проблеми. Однак слід пам'ятати, що жоден з методів збору і обробки первинних даних не універсальний. Тому слід перш за все вирішити, який спосіб найкраще відповідає програмним вимогам і цілям дослідження. Підстави для даного рішення: тип дослідження (теоретико-прикладний або прикладний) і його принципний план, а також наявність ресурсів, необхідних для використання різних методів. В якості головного методу слід вибрати найбільш відповідний програмним цілям і максимально економічний. Розумно сформулювати квотні вибірки, що об'єднуються рядом загальних ознак (статевікових, професійно-кваліфікаційних та інших), в різних підвибірках застосувати різні комбінації методів. Тоді при аналізі даних ми можемо отримати можливість більш ґрунтовної інтерпретації загальних залежностей і зв'язків. Дана робота потребує багато часу та уваги, тому невід'ємною частиною будь-якого соціологічного дослідження є застосування інформаційних технологій.

В даний час чимала частина опитувань проводиться онлайн, так як це дає ряд переваг: досліднику не потрібно особисто організовувати опитування та бути присутнім на ньому, респонденти будуть почувати себе комфортніше через більшу впевненість в анонімності та можливості коригувати відповіді. Але це також має свої недоліки: мінімальна можливість зробити вибірку і цілеспрямовано залучати респондентів до участі в опитуванні при використанні сайтів і веб-сторінок, тому дослідник буде вимушений просто чекати даних, які будуть з'являтися в результаті заповнення анкети відвідувачем веб-сайту.

Відомою та найбільш використовуваною серед соціологів є програма SPSS (Statistical Package for the Social Sciences - «статистичний пакет для соціальних наук»), розроблений американською компанією SPSS Inc. Пакет SPSS є набором модулів, призначених для обробки даних. У програмі реалізовані різні можли-

вості доступу до даних і управління. SPSS використовують для введення первинних даних, обробки даних поширеними математичними методами, побудови звітів. Основними методами обробки є методи статистичного аналізу, такі як частотний аналіз, розрахунок статистичних показників, побудова таблиць спряженості і кореляцій, багатовимірний лінійний та регресійний аналіз, дискримінантний аналіз, факторний аналіз, дисперсійний аналіз, кластерний аналіз, багатовимірне шкалювання та інші. В програмі передбачено графічне відображення даних. Програма використовується для створення паспорту соціологічного дослідження, а також масиву даних. Також можна виокремити основні цілі SPSS, а саме: введення та перетворення даних, статистичний аналіз даних, представлення даних так результат їх аналізу у таблицях і графіках. Взагалі ця програма, крім соціології, може використовуватися в багатьох галузях, таких як медицина, маркетинг, менеджмент, психологія, освіта, фінанси та, навіть, медицина.

Соціологія потребує використання SPSS для планування та аналізування вибіркового досліджень, обробки соціологічних даних, представлення результатів опитування у вигляді презентації та аналізування соціальних проблем. В інших галузях ця програма актуальна при навчанні студентів методам статистичного аналізу, вирішенні ключових бізнес-проблем на основі статистичного аналізу даних, збільшенні ефективності продажу, оцінці державної безпеки, проведенні опитувань громадської думки.

Підводячи підсумки можна сказати, що сучасний світ важко уявити без соціологічних досліджень, так як вони допомагають у аналізі соціальних процесів та явищ. Практичність прикладного дослідження – в його безпосередній спрямованості на вирішення соціальних проблем в їх фіксованому просторово-часовому вимірі, тобто саме «тут» і «зараз». Особливість застосування сучасних інформаційних технологій на різних етапах прикладного соціологічного дослідження позитивно впливає на ефективність соціологічного дослідження, точність отриманих результатів і доводить необхідність регулювання дослідно-дослідних робіт в цьому напрямку. Прикладні дослідження завершуються детальним опрацюванням управлінських рішень і в кінцевому рахунку – впровадженням в практику соціальних нововведень.

*Науковий керівник: Стригуль М. В,
канд. соц. наук, доцент*

УДК 32. 019. 5: 329. 78 (043.2)

Семенець-Орлова І. А., Андрук М. В.
Національний авіаційний університет, Київ

НОВІ ТЕНДЕНЦІЇ ПОЛІТИЧНОЇ СОЦІАЛІЗАЦІЇ МОЛОДІ

Процес набуття політичної культури нерозривно пов'язаний з процесом політичної соціалізації. До неї звертаємося, як зазначав Г. Алмонд, коли необхідно визначити шляхи формування політичних цінностей та передачі політичної культури від покоління до покоління [3, с. 105]. В. Бебик подає більш точне визначення політичної соціалізації, яку він розглядає як «процес засвоєння індивідом (групою) правових, соціальних і психічних норм політичної поведінки, які притаманні цьому суспільству» [11, с. 228]. В такій іпостасі політична соціалізація розглядатиметься як процес

входження індивіда в політичну систему координат. Тому безсумнівно, у процесі політичної соціалізації відбувається міжпоколіннєвий трансфер політичних цінностей. Іншими словами, йдеться про збереження конкретної моделі та типу політичної культури характерного для конкретного суспільства.

У процесі політичної соціалізації задіяні різноманітні суб'єкти. До тих, хто реалізує та здійснює соціалізацію, Г. Алмонд відносить: соціальні інституції, групи інтересу, політичні партії, а також органи державної влади і суди [71, s. 209]. Натомість, більш чітку класифікацію суб'єктів подає згаданий вже неодноразово колектив українських вчених. Як вони зазначають, у цьому процесі між собою взаємодіють: соціалізант – той, на кого спрямовується процес соціалізації; інститути соціалізації – здійснюють процес соціалізації (політичні партії, ЗМІ) та агенти соціалізації – ті, хто безпосередньо здійснює соціалізуючий вплив (викладачі, журналісти, активісти) [21, с. 47]. В даному контексті соціалізантом виступає молодь.

Освоєння політичних цінностей та вироблення моделі політичної поведінки починає відбуватися вже у дитячому віці й триває протягом всього життя. У дорослому ж віці цінності та модель поведінки кристалізуються, вдосконалюються у відповідності до суспільних реалій. Однак попри те, що в життєвому циклі людини модель її поведінки може змінюватися, базис набутий у ранньому віці залишається сталим. В цьому переконаний також і Я. Гарліцький [51, s. 52-53]. Зрозуміло стає чому М. Корнацька відносить політичну соціалізацію до вторинної соціалізації, оскільки її часові виміри охоплюють не тільки період молодості, але і дорослості. Більше того, на думку представниці польської науки, політичній соціалізації притаманна двойність. З однієї сторони, через нав'язування соціалізанту домінуючою стороною певних цінностей та переконань, відбувається легітимізація існуючої політичної влади, а з іншої ж – у процесі політичної соціалізації виробляються внутрішні очікування щодо того, як функціонуватиме політична система. Таким чином, політична соціалізація має подвійний вплив, формуючи одночасно активного і пасивного члена суспільства [6, s. 124]. Попри нав'язування певних догматичних політичних принципів, соціалізант все-таки є творчою особистістю, а значить, вносить у політичну дійсність зміни, модифікує її в залежності від потреб суспільства. На основі цього, кінцевою метою процесу політичної соціалізації є вироблення у соціалізанта певного типу політичної культури.

Вибір підходу до роботи з молоддю є ключовим завданням агентів соціалізації. Цікавий досвід у цьому контексті спостерігаємо у Великобританії, де визначені тамтешніми фахівцями підходи закладаються в основу різних молодіжних програм чи проєктів. Мова йде про три відмінні за своєю спрямованістю підходи. Перший підхід полягає в тому, що вплив спрямований на зміну поведінки молоді. За другим підходом такий вплив наставлений на зміну її поглядів, тоді як за третім – відбувається співтворення разом з молоддю. У двох перших підходах молодь трактується як особи, яким бракує знань, досвіду, що притаманне процесу соціалізації, а значить на дорослих покладається завдання надати їм певні знання чи змінити їх модель поведінки. Третій же підхід дозволяє залучати молодь до процесів, які відбуваються навколо, надає їй можливість виражати власні думки та погляди, тим самим – спільно творити нову дійсність [4, s. 333-334]. В такому підході вбачаємо щось значно більше, оскільки молодь виступає тут суб'єктом змін, тоді як за першим і другим підходом – становить лише об'єкт впливу. Вважаємо, що у процесі політичної соціалізації доречним

буде поєднання і використання всіх трьох підходів, оскільки на ранніх вікових етапах молодь потребує домінуючого впливу агентів соціалізації, тоді як поступово, набуваючи знань і вмінь, вона переходить в категорію осіб, яких можна залучати до спільного творення нової дійсності.

Список літератури

1. Бебик В. Базові засади політології: історія, теорія, методологія, практика / В. Бебик; Міжрегіональна академія управління персоналом. – К.: МАУП, 2000. – 384 с.
2. Політична культура та проблеми громадянської освіти в Україні: Аналіт. звіт / [І. Жадан, С. Кисельов, О. Кисельова, С. Рябов; Відп. ред. С. Рябов; Ін-т громад. освіти НаУКМА та ін.]. – К.: Тандем, 2004. – 79 с.
3. Сравнительная политология сегодня: мировой обзор: Учеб. пособие для студ. - политологов / Г. Алмонд [и др.]; сокр. пер. с англ. А. Богдановский, Л. Галкина; науч. ред. пер. М. Ильин, А. Мельвилль. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 536 с.
4. Edukacja obywatelska w dzialaniu / red. Anna Kordasiewicz i Przemyslaw Sadura. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar, cop. 2013. – 374 s.
5. Garlicki J. Kultura polityczna młodzieży studenckiej / J. Garlicki. – Warszawa: PWN, 1991. – 322 s.
6. Komacka M. (Nie) uczestnictwo modzieży w życiu politycznym Polski po 1989 roku. Wpływ medialnych kampanii społecznych na aktywność wyborczą młodych Polaków / M. Komacka // Polityka w opinii młodych: idee, instytucje, obywatele / red. nauk. Agnieszka Turska-Kawa. – Katowice: Uniwersytet Śląski; Sosnowiec: Remar, 2012. – S. 121-135.
7. Ryszka F. Nauka o polityce: rozważania metodologiczne / Franciszek Ryszka. – Warszawa: Państw. Wydaw. Naukowe, 1984. – 536 s.

УДК 316. 4. 066 (043.2)

Сірко М. М., Яковенко А. К.

Національний авіаційний університет, Київ

ДОСВІД ДОСЛІДЖЕНЬ МЕХАНІЗМУ ФУНКЦІОНУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПАМ'ЯТІ В РАМКАХ СОЦІОЛОГІЧНОГО ПІЗНАННЯ

Специфіка явища соціальної пам'яті полягає в тому, що соціальна пам'ять існує тільки в соціальному контексті і функціонує через посередництво соціальних істот; вона поширюється на об'єкти зовнішнього світу, на усе те, що слугує посередником у процесі трансляції спогадів між індивідами і соціальними групами. Зміст конкретних уявлень про минуле та їх відображення у відповідних мнемонічних практиках залежить від контексту їх репрезентації.

Після дослідження розвитку низки аспектів вивчення цього явища у соціології було виокремлено найважливіші складові функціонування соціальної пам'яті, на що звертало увагу чимало науковців ХХ ст. Соціальну пам'ять тлумачили як елемент пов'язування кількох поколінь окремої соціальної групи протягом короткого проміжку часу (Я. і А. Ассман) [1-2]. Тому було необхідним встановлення просторово-часових рамок цього явища. Наслідком стало започаткування нового напрямку соціальних досліджень із уведенням у термінологічний апарат поняття «місце та часу пам'яті» (П. Нора) [3] на основі обґрунтування здатності пам'яті до збереження через посередництво матеріальних носіїв зовнішнього світу. Важливим вияви-

лось підкреслення ролі мнемонічних практик та способів їх відтворення у повсякденному житті людей (П. Коннертон) [4], а також увага до внутрішньої диференціації соціальної пам'яті певного об'єкту (Б. Мішгал) [5]. Особливо актуальним постало вдосконалення теоретично-методологічного механізму досліджень соціальної пам'яті (Дж. Олік) [6]. Усі вищезазначені ідеї сприяють поглибленню та покращенню розуміння як явища соціальної пам'яті, так і його вивчення.

Для прослідковування сучасного стану соціологічних розробок проблематики явища соціальної пам'яті нами було використано інформаційний підхід для визначення актуальної наразі проблематики пам'яті в рамках соціологічного дискурсу. Як наслідок, виявлено особливості та причини переосмислення розуміння соціальної пам'яті наприкінці ХХ ст., пов'язаного із теоретико-методологічною розпорошеністю наукових концепцій вивчення мнемосфери. Серед перспективних новітніх напрямів студій пам'яті, що ґрунтуються на особливостях сучасного соціально-політичного та культурного контексту, на увагу заслуговують такі явища, як мнемологічна культура, політика пам'яті, забуття, травма, віртуальна пам'ять.

Застосування структурно-функціонального підходу сприяє розумінню концепту мнемосфери як провідного інноваційного поняття у контексті досліджень студій пам'яті, спрямованого на переосмислення їх концептуальної та методологічної основи. Згідно із останніми науковими розробками, мнемосфера розуміється як комплексний феномен, що охоплює усі види пам'яті та способи її прояву у соціальному житті людини. Особливої уваги заслуговують результати застосування аксіологічного методу щодо цієї проблематики. Як видно з огляду розвитку напряму, неоднозначність термінів не тільки породжувала невідповідності та неузгодженості в концепціях різних дослідників, але й спричиняла значні розбіжності у спробах їх ототожнити. Хоча розмитість поняття була і залишається й досі однією з актуальних суперечностей для розвитку *memory studies*, введення поняття мнемосфери постає рішенням для нового типу організації наукового пізнання. Цінність нововведеного концепту полягає у його гнучкості до застосовуваних методологічних принципів соціологічного пізнання при збереженні цілісного уявлення про об'єкт дослідження.

Завдяки вивченню результатів українських соціологічних досліджень та публікацій, пов'язаних з явищем соціальної пам'яті в Україні, вдалося виявити, що протягом останніх років питання вивчення соціальної пам'яті тісно переплітається із соціально-політичним та культурним самовизначенням українського суспільства. Головною проблематикою постає переосмислення ставлення до радянського минулого, що передбачає реорганізацію спогадів про цей період, а також формування нових коммеморативних практик.

Процес утвердження концепту мнемосфери є ключовим для здійснення новітніх напрямів студій соціальної пам'яті.

Список літератури

1. Ассман А. (2014) Длинная тень прошлого: мемориальная культура историческая политика / пер. с нем. Б. Хлебникова. – М.: Новое литературное обозрение. – 323 с.
2. Ассман Я. (2004) Культурная память. Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности / пер. с нем. М. М. Сокольская. – М.: Языки славянской культуры. – 368 с.

3. Нора П. (2014) Теперішнє, нація, пам'ять / пер. з фр. Андрія Рєпи. – К.: Кліо. – 265 с.
4. Коннертон П. (2004) Як суспільства пам'ятають / пер. з англ. С. Шліпченко. – К.: Ніка-Центр. – 184 с.
5. Misztal B. A. (2003a) Durkheim on Collective Memory. *Journal of Classical Sociology*. – № 3 (2). – P. 123-143.
6. Olick J. K., Robbins J. (1998) Social Memory Studies: From “Collective Memory” to the Historical Sociology of Mnemonic Practices. *Annual Review of Sociology*. – Vol. 24. – P. 105-140.

УДК 316.334 (043.2)

Старостіна В. С., Яковенко Ю. І.
Національний авіаційний університет, Київ

СУПЕРЕЧНОСТІ РОЗВИТКУ МЕДИЦИНИ У ФОКУСІ СОЦІОЛОГІЇ

Здоровий спосіб життя як суспільна практика в XXI ст. потребує зростання ефективності практичних дій завдяки застосуванню комплексних теоретичних засад для їхнього зближення [1; 2, 120]. Спеціалісти кожного фаху мають власний аспект у цій справі. В процесі аналізу основних досягнень та суперечностей розвитку соціології медицини та здоров'я виявлено соціальні чинники формування лікувальних потреб українського населення та специфіку реалізації медично-обслуговуючих практик у лікувальному процесі у сучасній вітчизняній системі охорони здоров'я.

Слід відзначити, що одне із перших визначень соціології медицини запропонував М. Добронравов (1924). На його думку, соціологія медицини – галузь соціології, яка вивчає соціальні проблеми, пов'язані із здоров'ям, хворобами та медичним обслуговуванням, з роллю здоров'я і працездатності населення у соціальному розвитку.

Визначаючи завдання соціології медицини, А. Анохін вважав, що *соціологія медицини* – це галузь охорони здоров'я, яка займається соціологічними аспектами профілактики, лікування і соціально-трудова реабілітації хворих. Вона вивчає соціологічні особливості взаємовідносин хворого з лікарями, медичними сестрами, іншими особами і установами, вплив соціальних факторів на здоров'я.

Отже, *соціологія медицини* – це галузь соціологічного знання, що вивчає соціальну обумовленість здоров'я населення, систему охорони здоров'я, соціальні функції, структуру та кадри медицини як соціального інституту, соціальні поняття «здоров'я» та «хвороба», роль здоров'я у функціонуванні суспільства та життєдіяльності особистості, а також поведінку людей у сфері медицини. Це наука прозакономірності формування у населення ціннісних орієнтацій щодо здоров'я, хвороби, медичного обслуговування, медицини та охорони здоров'я в цілому [3, с. 211 – 212].

Основними факторами, що впливають на розвиток медичної науки в сучасних умовах, є глобалізація, впровадження ринкових відносин, необхідність переходу до економіки інноваційного типу та розвиток партнерства між державним і приватним

секторами, в тому числі в галузі розвитку медичних досліджень. При цьому перспектива розвитку інноваційних медичних технологій визначається наступними тенденціями, зумовленими їх комерційним застосуванням (див. [4, с. 202]):

- глобалізація і посилення ролі «нових ринків»;
- зміна спрямованості досліджень;
- зміщення фокусу прикладних досліджень у бік ліків на основі біологічних субстанцій;
- здороження досліджень у області нових медичних технологій із одночасним підвищенням вимог до них;
- розвиток «домашньої» моделі охорони здоров'я;
- ускладнення технологій, але спрощення їх використання;
- посилення державної уваги до даної сфери.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що на сучасному етапі вітчизняна наукова дослідницька традиція у соціології медицини переживає не кризу, а перехід до нового етапу поступального розвитку. Безперечно погіршення умов для розвитку науки з часом обернулося здобуттям значущих для розвитку переваг.

Соціологія медицини і суміжні з нею галузі концентрують увагу на інституціональному рівні охорони здоров'я і відштовхуються від біомедичної моделі, що позначається в акценті на зовнішніх факторах у розвитку захворювань, у постановці цілей, завдань, мові науки (яка є більш медичною, ніж соціологічною).

Нами виявлено, що соціологія медицини та здоров'я перебуває на сьогоднішній день в процесі свого активного розвитку, але все ще має досить велику кількість теоретичних та практичних суперечностей, вирішення яких було визнано фахівцями як актуальне завдання для сучасної соціологічної науки. Зокрема, зроблено висновок, що розвиток соціології медицини та здоров'я як спеціальної соціологічної теорії, яка займається дослідженням особливостей соціальних чинників формування лікувальних потреб та лікувального процесу, гальмується традиційною для нашої країни замкненістю сфери лікування хворих, а також специфічним характером взаємодії лікарів і пацієнтів тощо.

Проведений кількісний та якісний аналіз даних опитування, проведеного Київським міжнародним інститутом соціології в 2019 р., дозволяє зробити ряд висновків щодо стану, основних досягнень та суперечностей розвитку вітчизняної системи медицини та охорони здоров'я [5].

Якщо Україна зможе досягти успіху у створенні системи охорони здоров'я, що орієнтована безпосередньо на пацієнта, результат та втілення, про що йшлося вище, можна очікувати досягнення ключових цілей:

- підвищення показників здоров'я населення, таких як тривалість життя, зниження рівня захворюваності, смертності;
- підвищення рівня фінансової захищеності в процесі звернення пацієнтів за медичною допомогою для того, щоб захворювання не стало причиною бідності або ж відсутність коштів не завадила громадянам своєчасно звернутися за медичною допомогою;
- забезпечення достатньої готовності та здатності системи охорони здоров'я своєчасно та на високому рівні реагувати на кризові ситуації, що загрожують здоров'ю окремих громадян, громади або усього населення.

Виходячи з вищесказаного, майбутні реформи у сфері медицини та охорони здоров'я мають бути спрямованими на:

- створення відповідних умов для солідарної відповідальності держави та медичних працівників за здоров'я громадян;
- забезпечення вільного вибору постачальників послуг;
- створення більш прозорих умов роботи та більшої підзвітності у сфері охорони здоров'я;
- надання всебічної підтримки, у тому числі фінансової, незахищеним групам населення.

Отже, система повинна бути заснована на повному розумінні пацієнтами, медичними працівниками та державою відповідальності за всі аспекти життя громадян, в тому числі у сфері здоров'я та загального благополуччя населення. Відповідальність за здоров'я має виступати як результат спільних зусиль кожної людини та суспільства загалом. Окремі люди мають дбати про власне здоров'я та допомагати оплачувати лікування, а суспільство, в свою чергу, має сприяти зміцненню здоров'я українців та наданню своєчасної і якісної допомоги при фінансуванні витрат на його охорону.

Список літератури

1. Cockerham W. C. Health lifestyle theory and the convergence of agency and structure // J. of Health and Social Behavior. Vol. 46 (2005), № 1. – P. 51-67.
2. Денісова Н. С. Деякі теоретичні засади соціологічного аналізу технології лікувального процесу / Н. С. Денісова // Соціальні технології. – К.: КПУ, 2008. – Вип. 37. – С. 113–121.
3. Решетников А. В. Социология медицины (введение в научную дисциплину). – М.: Медицина, 2002.
4. Вовк С. М. Системні трансформації охорони здоров'я: монографія / С. М. Вовк. Донецький державний університет управління, МОН України. – Кривий Ріг: вид. Р. А. Козлов. 2017. – 315 с.
5. Думки і погляди населення України щодо охорони здоров'я та інших питань: березень 2019. – KMIC. URL: https://www.kiis.com.ua/materials/pr/20182706_health/Healthcare_2019/Report_Healthcare__fin.pdf

УДК 364. 62: 343. 541-058. 6 (043.2)

Степанчук Д. С.

Національний авіаційний університет, Київ

БУЛІНГ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА

Україна опинилася в першій десятці країн Європи у яких розповсюджено цькування серед 11-15 річних школярів. Що таке «bullying»?

Булінг (знущання) – це використання сили, примусу чи погроз з метою зловживання, агресивного домінування чи залякування. Поведінка часто набуває циклічний характер. Однією важливою умовою є сприйняття (з боку індивіда чи групи) дисбалансу фізичної чи соціальної сили. Зазначений дисбаланс відрізняє знущання від конфлікту. Знущання – це підкатегорія агресивної поведінки, яка характеризується такими трьома мінімальними критеріями: (1) ворожий умисел, (2) дисбаланс сили та (3) повторення протягом певного періоду часу. Знущання – це діяльність повторної, агресивної поведінки, покликана завдати шкоди іншій людині, фізично, психічно чи емоційно.

Який зв'язок між упередженням та знущанням?

Існує кореляція між упередженням та знущанням. Індивід чи група намагається досягти мету самоствердження за рахунок іншої особи з урахуванням певних упереджень (наприклад, раса, імміграційний статус, сексуальна орієнтація, релігія, етнічна приналежність, гендерне вираження особистості).

У соціологічному дослідженні, присвяченому булінгу у середовищі каліфорнійських учнів середніх і старших шкіл, проведеному професором університету Аризони Стівеном Т. Расселом, майже 40% респондентів повідомили, що над ними знущалися протягом минулого року. Аналізуючи інциденти, С. Т. Рассел прийшов до висновку, що 75% усіх знущань відбувалися циклічно та були пов'язані з певними упередженнями. За даними дитячого фонду ООН – ЮНІСЕФ на початок 2019 р. – 67% українських учнів у своєму житті стикалися з проблемою булінгу.

Запобігання булінгу в Україні.

Закон України №2657-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» було прийнято 18 грудня 2018 року. Зазначений закон закріпив поняття булінг (цькування) та встановив адміністративну відповідальність за його вчинення. На думку керівника експертної групи з питань інклюзивної освіти Л. Самсонової закон має на меті забезпечити суспільству відкриту інформацію про випадки цькування, а також відповідальність директора, керівника закладу за замовчування подібних інцидентів. У випадку якщо керівник навчального закладу не повідомить батьків та поліцію пробулінг, на нього чекатиме штраф від 850 до 1700 гривень або виправні роботи. Для агресорів передбачений такий же штраф. Якщо порушники – підлітки, то санкції накладатимуть на батьків або опікунів.

*Науковий керівник: Кошетар У. П.,
канд. істор. наук, доцент*

UDC316. 443 (043.2)

Stryhul M. V.

National Aviation University, Kyiv

RESEARCH-ENTREPRENEURIAL UNIVERSITY AS A FORM OF ACADEMIC CAPITALISM

Talking about the phenomenon of the 'entrepreneurial university', it's worth mention that within the modern society, it is quite peculiar, as it is a social institution entitled to solve urgent problems of higher education. This university plays the important part in social layers, development and transformational changes of the modern society.

The 'entrepreneurial university' has become one of the important ideas concerning the transformation of the modern university oriented at providing better correspondence of its activity results with the needs of time. Regardless of the significant attention paid to this issue, there are different positions concerning the interpretation of the notion of an 'entrepreneurial university'. Generally, it is recognized as a higher educational institution able to engage additional financial resources for ensuring its operation and as a university applying innovativim teaching methods.

Academic capitalism' is a policy of higher education aimed at transformation of universities from a center of liberal arts to the entrepreneurial periphery where scientific research is conducted exclusively with commercial purposes.

It is necessary to note that the term 'entrepreneurial university' needs the substantial explanation, whereas the diversity of points of view and ideas leads to the fact that many universities in advertising purposes announce themselves entrepreneurial without sufficient causes.

Since 1990's, numerous scientific papers have used the notion 'entrepreneurial university' without giving a distinct definition of the latter. In one of his works, J. Ropke introduces the following requirements to universities in order to bear the status of an entrepreneurial one:

- the university, which demonstrates entrepreneurial behavior as an organization;
- members of the university – lecturers, students, employees should be entrepreneurs;
- interaction between the university and the environment leads to the structural connection between the university and the region.

According to B. Clark, one of the most famous developers of this concept, the major feature of the entrepreneurial university is absence of fear to commercialize generation and distribution of knowledge. Members of such university don't consider commercialization as dangerous for academic traditions and education quality.

This approach presupposes diversification of university financing sources. B. Clark emphasizes that the important condition for effective operation of the entrepreneurial university is a certain administration style providing flexibility and strategic interaction with the environment.

One cannot admit that the above mentioned characteristics don't reflect important elements of the institution which can be called an entrepreneurial university.

The South African economist S. Terrablanshe also defines these tendencies in modern interpretation of transformation of the universities and, thus, warns against incorporating higher education institutions and also commercialization of university education. According to the scientist, the universities have to become commercial service providers and therefore it is necessary to accept administrative processes which are suitable for this branch. R. Crowe in return shows that the basic characteristic of the large universities is that any of them doesn't position itself as corporation.

Using the definition of entrepreneurship by H. Stevenson, one should claim that the entrepreneurial university is constantly searching for opportunities to overcome these limitations.

Taking into account the kinds of spheres of activity, playing the key role for higher education institution, it's worth mentioning that a university willing to be called entrepreneurial must overcome limitations in the following three spheres:

- generalization of knowledge through constant work on creating new research methods and learning new fields of knowledge or new problems in already known fields;
- tuition through developing innovative methods of training and modifying the contents of training by reflecting up-to-date achievements of science and practice in it;
- introduction of knowledge into practice by the means of different kinds of interaction with the environment.

So, it is necessary to mention that it is unjustified to exaggerate the importance of one of these spheres neglecting the others. This exaggeration in the long-term perspective will inevitably lead to the emergence of serious difficulties. Indeed, for example, neglecting innovations in education while concentrating on research activity might lead to exhaustion of an important resource.

УДК 339. 9: 316 (043.2)

Таку С. О., Лістрової Р. С.
Коледж інженерії та управління
Національного авіаційного університету, Київ

ОСОБЛИВОСТІ І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МЕРЕЖЕВОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Стрімкий розвиток інформаційних технологій формує сприятливі умови виникнення нової цивілізаційної епохи, яка все більшою мірою спирається на принципово нову інформаційно-технологічну платформу. Фундаментально-глибинні основи сучасних інформаційно-комунікаційних технологій були закладені видатним кібернетиком ХХ ст. В. Глушковим, який ще в 70–80-і роки ХХ ст. передбачив можливості використання інформаційно-комп'ютерних технологій і телекомунікаційних мереж для побудови інформаційно-мережевого суспільства.

У наш час явища інформаційно-комп'ютерних технологій та Інтернет-комунікацій все більше і стрімкіше проникають (при цьому в глобалізаційному вимірі) практично в усі сфери людської діяльності: економіку, управління, інноваційні технології, освіту, науку, культуру, політику, медицину тощо. Заміна галузево-територіального принципу організації економіки мережевим – найвагоміша ознака інформаційно-мережевої економіки, яка утверджується сьогодні в глобальному вимірі суспільства.

Визначальною і характерною ознакою інформаційно-мережевої економіки є її планетарність. Інформаційна мережа – це, з одного боку, принципово нова форма організації й функціонування економіки, а з іншого – системоутворювальна платформа, своєрідна глобальна матриця цивілізаційного розвитку в ХХІ столітті.

Мережева економіка першочергово базується на формуванні й розвитку й розвитку інформаційно-комп'ютерних технологій, розгалужених Інтернет-комунікацій та глобальних інформаційних надмагістралей. Фактична перманентність створення віртуальних компаній, організацій і віртуальних офісів, учасники яких можуть знаходитися в різних куточках світу і вести спільний бізнес та здійснювати електронну комерцію, підтверджує інтенсивний розвиток інформаційно-мережевих економік у глобальному вимірі сучасного суспільства. Розуміння того, що всі економіки інформаційної епохи пронизані (з різною інтенсивністю) логікою, принципами й правилами мережевого буття, динамічна експансія якого все більш явно абсорбує й відбраковує традиційно сталі організаційно-економічні форми, зумовлює актуальність аналізу не лише потенційних переваг мережевої економіки, а й суперечливих викликів, процесів та явищ, що її повсякчасно супроводжують.

Закономірністю світового суспільно-економічного розвитку є глобалізація, яку розглядають як єдність двох процесів: глобалізації ринків (ресурсів, товарів та послуг) та глобалізації економічних форм (тобто формування транснаціональних операторів, збільшення організаційних структур економіки, утворення глобальних мереж).

Глобалізація економіки сприяє виникненню якісно нової форми економічного порядку – мережевої економіки, яка починає витісняти ієрархічні та ринкові форми з обслуговування економічних відносин у суспільстві.

Важливо зауважити, що в глобальному інформаційно-мережевому суспільстві ні природні ресурси, сировину, ні дешевищу так звану «робочою сили» не можна порівняти з такими чинниками, як конкурентне застосування знань та інформаційно продуктивних інновацій на сучасному ринку. Отже, важливим є питання формування для систем освіти і науки (політехнічної насамперед) таких соціально-економічних стимулів та умов, за яких вітчизняний трудовий ресурс міг стати «донором» інтелектуального потенціалу для національного виробництва, а не для розвинутих країн далекого зарубіжжя (такі тенденції особливо відчутними є в умовах підвищення рівня зовнішньої міграції населення).

Глобалізація для більшості країн світу є потужним зовнішнім чинником, який справляє потужний вплив на масштаби і зміну простору мережевої економіки. Вона здатна докорінним чином перетворювати соціальну дійсність (спотворювати цільові установки розвитку держав, змінювати традиційні способи і технології вирішення завдань, підвищувати активність формування глобальної монокультури на основі єдиного інтересу обраних держав, породжувати транснаціональні корпорації, що використовують глобальні умови господарювання виключно у власних інтересах).

УДК 316. 443 (043.2)

Ташенко А. Ю., Хомерікі М. М.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СТАТУСНА КОНСИСТЕНТНІСТЬ, ДОВІРА ТА ЖИТТЄВІ ПРІОРИТЕТИ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ

Статусна консистентність є хрестоматійною темою у соціології, в той час як її зв'язок із довірою залишається загадкою, хоча О. В. Колісник доречно зазначає, що «соціальна довіра є не тільки механізмом саморозкриття соціального капіталу в суспільстві, а є і формою соціального контролю над показниками наявності чи відсутності необхідних соціальних процесів, які наближають українське суспільство до рушійних трансформацій на краще чи продовжують його деградацію» [1, с. 116], а Т. О. Стеценко фіксує ту важливу обставину, що наразі «значною мірою активізувався попит на знання про довіру, її кількісні ознаки, індикатори та їх взаємозв'язок з іншими явищами, і, відповідно, вплив довіри на існуючий стан речей» [2, с. 45]. Стосовно життєвих пріоритетів ситуація аналогічна: вони є у всіх, але їхня залежність або незалежність від комбінації статусів поки що зрозуміла хіба що інтуїтивно. Тож ми вирішили дізнатися про це на прикладі української молоді згідно із даними Центру «Нова Європа» [3], і наше дослідження дозволило виявити, що відмінності існують.

Щодо довіри вималювалася наступна картина: 1) молодь із низькими консистентними освітнім та матеріальним статусами вирізняється більшою довірою, ніж інші, до родичів (77, 8%), до сусідів (46, 6%), до однокласників, однокурсників чи колег по роботі (44, 9%), до політичних лідерів (17, 7%), до людей інших національностей (23, 3%), до Президента (25, 1%), до Верховної Ради (11, 6%), до місцевих органів влади (25, 1%), до армії (42, 3%), засобів масової інформації України (23, 2%), до волонтерського руху (45, 2%) і до Європейського Союзу (48%), і вирізняється меншою довірою, ніж інші, до друзів (64, 3%); 2) молодь із середніми консистентними освітнім та матеріальним статусами вирізняється меншою довірою, ніж інші, до людей інших релігій (10, 1%), до Президента (7, 9%), до Верховної Ради (4, 6%), до Кабінету Міністрів (6%), до судових органів (9, 2%), до поліції (17, 1%), до Церкви (33, 6%), до волонтерського руху (33, 3%), до Європейського Союзу (32, 5%) і до ООН (24, 6%); 3) молодь із високими консистентними освітнім та матеріальним статусами вирізняється більшою довірою, ніж інші, до друзів (75%), до людей інших національностей (23, 4%), до Президента (28, 4%), до Верховної Ради (9, 3%), до громадських організацій (23, 8%), до профспілок (21%), до великих компаній / корпорацій (21, 6%), до ОБСЄ (32, 9%) і до НАТО (28, 6%), і вирізняється меншою довірою, ніж інші, до соціальних мереж (23, 1%); 4) молодь із вищим освітнім та нижчим матеріальним статусами вирізняється меншою довірою, ніж інші, до соціальних мереж (27, 7%), до Президента (6, 3%), до Верховної Ради (3, 9%), до Кабінету Міністрів (5, 3%), до судових органів (8, 3%), до поліції (15, 4%), до Церкви (33, 3%), до великих компаній / корпорацій (11, 4%), до волонтерського руху (34%), до Європейського Союзу (31, 1%) і до ООН (26, 4%); 5) молодь із вищим матеріальним та нижчим освітнім статусами вирізняється більшою довірою, ніж інші, до друзів (74, 9%), до громадських організацій (23, 8%), до політичних партій (9, 8%), до Церкви (46, 5%), до профспілок (20, 9%), до великих компаній / корпорацій (22, 2%), до банків (13, 6%), до волонтерського руху (45, 5%) і до Міжнародного Валютного Фонду (28%).

Життєві пріоритети ми розділили на просоціальні та індивідуалістичні. Щодо просоціальних пріоритетів ситуація така: 1) для молоді з низькими консистентними освітнім та матеріальним статусами у порівнянні з іншими частіше важливо і дуже важливо бути відданим роботодавцю (68, 3%), бути політично активним (ою) (35, 3%), брати участь у громадянських активностях / ініціативах (33, 9%), мати багато друзів для щастя (87, 9%), працювати з людьми (77%), працювати з колегами, які подобаються (92, 1%) і робити щось цінне для суспільства на своїй роботі (84, 5%), і у порівнянні з іншими рідше важливо і дуже важливо бути вірним партнеру / партнерці (91, 3); 2) для молоді з середніми консистентними освітнім та матеріальним статусами у порівнянні з іншими рідше важливо і дуже важливо бути відданим роботодавцю (57%) і бути політично активним (ою) (20, 3%); 3) для молоді з високими консистентними освітнім та матеріальним статусами у порівнянні з іншими частіше важливо і дуже важливо брати на себе відповідальність (88, 8%), бути політично активним (ою) (31, 4%), брати участь у громадянських активностях / ініціативах (31, 7%) і одружитися / бути у шлюбі (85, 3%), і у порівнянні з іншими рідше важливо і дуже важливо мати багато друзів для щастя (75%); 4) для молоді з вищим освітнім та нижчим матеріальним статусами у порівнянні з іншими рідше важливо і дуже важливо

бути політично активним (ою) (18, 1%) та брати участь у громадянських активностях / ініціативах (19%); 5) для молоді з вищим матеріальним та нижчим освітнім статусами у порівнянні з іншими рідше важливо і дуже важливо бути вірним партнеру / партнерці (90, 7%), бути вірним друзям (83, 9%), брати на себе відповідальність (80, 7%), мати чоловіка / дружину / партнера (ку) для щастя (88, 8%) і мати дітей для щастя (86, 7%).

Прихильність до індивідуалістичних пріоритетів розподілилася так: 1) для молоді з низькими консистентними освітнім та матеріальним статусами у порівнянні з іншими частіше важливо і дуже важливо займатися спортом (76, 1%), мати кар'єрні можливості на роботі (92, 3%), досягнути певних цілей на роботі (95%) і мати достатнього вільного часу окрім роботи (87, 9%), і у порівнянні з іншими рідше важливо і дуже важливо стати / бути багатим (77%); 2) для молоді з середніми консистентними освітнім та матеріальним статусами у порівнянні з іншими частіше важливо і дуже важливо бути незалежним (ою) (92, 3%) і у порівнянні з іншими рідше важливо і дуже важливо закінчити університет (62, 9%), мати успішну кар'єру (81, 4%), займатися спортом (52, 8%), мати кар'єрні можливості на роботі (78, 7) і досягнути певних цілей на роботі (82, 1%); 3) для молоді з високими консистентними освітнім та матеріальним статусами у порівнянні з іншими частіше важливо і дуже важливо закінчити університет (84, 7%), мати успішну кар'єру (95, 7%), гарно виглядати (91, 4%), мати кар'єрні можливості на роботі (90, 3%) і досягнути певних цілей на роботі (94, 1%); 4) для молоді з вищим освітнім та нижчим матеріальним статусами у порівнянні з іншими частіше важливо і дуже важливо бути незалежним (ою) (91, 9%) і у порівнянні з іншими рідше важливо і дуже важливо мати успішну кар'єру (80, 9%), стати / бути багатим (78, 9%) і займатися спортом (58, 3%); 5) для молоді з вищим матеріальним та нижчим освітнім статусами у порівнянні з іншими частіше важливо і дуже важливо носити брендовий одяг (64, 5%) і у порівнянні з іншими рідше важливо і дуже важливо мати надійну, стабільну роботу (91, 9%), досягнути певних цілей на роботі (82, 5%) і мати достатнього вільного часу окрім роботи (77, 8%).

Отже, найбільш скептично постає молодь із середніми консистентними статусами та молодь, у якої освітній статус перевищує матеріальний, а найбільш довірливою – молодь із низькими консистентними статусами, але це не значить, що остання «екологічніша» для українського суспільства, тому що у політично неблагополучному суспільстві «високий рівень соціальної довіри до соціальних інститутів, зокрема до інститутів влади, є також значущим деструктивним чинником» [4]. Молодь із низькими консистентними статусами та молодь із високими консистентними статусами водночас постає і найбільш просоціальною, і найбільш індивідуалістичною, що, згідно із нашими припущеннями, пов'язано з тим, що цими категоріями молоді водночас засвоюються і «старі» українські цінності, і «нові» західні, а також із тим, що просоціальні життєві пріоритети можуть існувати заради досягнення індивідуалістичних, і навпаки.

Список літератури

1. Колісник О. В. Контент суспільної довіри в сучасному соціумі. Актуальні проблеми філософії та соціології. 2015. С. 114-116.

2. Стеценко Т. О. Довіра як соціальний ресурс: від теоретичної концептуалізації до пошуку механізмів практичного управління. *ГРАНИ. Соціологія*. 2018. Т. 21 №6. С. 44-52.

3. Гайдай Д., Зарембо К., Літра Л., Лимар О., Солодкий С. Українське «покоління Z»: цінності та орієнтири. Центр «Нова Європа». 22 листопада 2017, 11: 09. URL: <http://neweurope.org.ua/analytics/ukrayinske-pokolinnya-z-tsinnosti-ta-orientyry/>

4. Судаков В. Суспільство без довіри: інноваційна стратегія наукового дослідження складної соціологічної проблеми. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Соціологія. 2015. №6. URL: <http://visnyk.soc.univ.kiev.ua/index.php/soc/article/view/17/11>.

UDC323. 396 (043.2)

Froiuk K. V.

National Aviation University, Kyiv

FORMATION OF THE UKRAINIAN POLITICAL ELITE

From ancient times, society was divided into power and those who obeyed it, that is, ordinary people. Usually came to power those who sought to restructure and improve the lives of their residents. These were educated, wise, prudent people who knew the laws and orders of their country well. Over time, with the development of the world and the modernization of society, the top of the country, that is, the authorities, decided to call the elite.

The national elite is a select group of intellectuals who create and apply the ideas of modernization to the life of societies. The word elite comes from the French "elite" and from the Latin "eliquere", which means a better, more selected, privileged group that holds leadership positions and participates in making and executing decisions related to the use of power, the development of science, etc.

Italian economist and sociologist, Wilfredo Pareto, spoke of the elite as follows: "These are the people who received the highest index in their field of activity." Thus, he determined that the highest layer in society is the elite. Cofounder of the concept of the political elite Gaetano Mosca, also an Italian sociologist and political scientist, studying political classes, came to the conclusion that power in society is exercised by a special minority. He called this special stratum of the population "the ruling class." Gaetano Mosca did not use the term "elite" in his publications. The political scientist, divided the society into two groups: the government and the governed. But even through the centuries, throughout the history of change of monarchs, kings, kings, and presidents, relations between the elite and the common people have remained to this day.

The emergence and development of the theory of elites in Ukraine are associated with the names of Vyacheslav Lipinski and Dmitry Dontsov. But it is only in the last two decades that the concept of "elite" has become widely used in modern science. In spite of all the theoretical differences in their writings, there is an indisputable conclusion about the particular importance of leading groups for each society. In his work Nationalism, Dmitry Dontsov identifies an "initiative minority" (elite) and a "passive factor of the nation" (the people). According to the researcher, the "initiative minority" should mobilize the people to implement a certain idea by applying the

"creative violence" of the minority to the majority. Dmitry Dontsov considered, if allowed by the elite to use any means, it will help to achieve the power of the nation and create a national statehood.

In his turn, researcher Vyacheslav Lipinski noted that the characteristic feature of the history of different peoples is the process of permanent restoration of the aristocracy (Lipinski is the author of this concept). He shared the view that neither ethnographic group, nor a separate territory would create a single nation. According to him, the national aristocracy can be realized only if it wants to create its own state. After all, without an own state, there will be no aristocracy, and there will be no aristocracy, and no nation with its own language and its traditions. Vyacheslav Kazimirovich also considered the process of "permanent change of aristocracy" as a very important process. That is, it is necessary to constantly engage in the circulation of the elite, so as not to fall under the influence and control of others, losing their national identity.

Having gained independence in 1991, Ukraine has not lost its previous elite. That is, after the collapse of the Soviet Union, a large part of the then government remained in their positions in the state administration. Without breaking the link with the previous period in Ukraine there was no transition to a new, qualitative state. Since the change of political regime did not change the political elite, the so-called "nomenclature" appeared.

Ukrainian scientists conducted a study determined that was dominated by the guild system for a long time was above the elite. At the moment, the Soviet trends are no longer influential. But, unfortunately, there are some distinctive features of the guild system, such as: corruption, the opacity of the governance system, the negative qualities of political leaders. In addition to these negative phenomena, people who do not have adequate professional training and appropriate skills continue to be attracted to politics.

Therefore, it can be assumed that the process of forming the modern political elite of Ukraine is not yet complete. The current Verkhovna Rada is still a mix of oligarchs and opposition groups. Therefore, it can be concluded that at present the Ukrainian elite is still composed of new and old authorities. To renew its composition and continue its development, we must follow the teachings of Lipinski and engage in the circulation of the elite.

Scientific supervisor: M. Stryhul, PhD, Associate Professor

УДК 32. 67 (043.2)

Чупрій Л. В.

Національний авіаційний університет, Київ,

Резник В. Ю.

Національна академія державного управління при Президентові України, Київ

РЕЛІГІЯ ЯК ЧИННИК ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВНУТРІШНЬОПОЛІТИЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Духовно-релігійна сфера суспільства сучасної України є поліконфесійною з численним різноманіттям релігійних ознак, але не повністю національною і знаходиться під впливом Ватикану, Москви, Константинополю, світових центрів ісламу, буддизму та неорелігій.

Підпорядкованість православних, католицьких, протестантських та ісламських релігійних інституцій України зарубіжним конфесійним центрам, які є національними релігійними установами і захищають інтереси своїх держав, перетворює Україну на плацдарм протидії зовнішніх сил, які не зацікавлені у консолідації українського суспільства, забезпечені національної безпеки України, захисту її державних цінностей та інтересів. Головною метою зарубіжних центрів є посилення контролю за власною паствою і мінімізація втручання в межах сфери особистого домінування, що перешкоджає веденню толерантного міжконфесійного діалогу, провокуючи при цьому почуття нетерпимості і ворожнечі, а також протистоянню цілих регіонів.

Крім того, релігійний чинник багато разів відіграв важливу роль у внутрішньому суспільно-політичному житті і навпаки використовувався з деструктивною метою. З одного боку, різноманіття церков і релігійних організацій забезпечує формування в Україні релігійної толерантності, а поліконфесійності сприяє відсутність домінуючої «державної» Церкви, яка була би підпорядкована владі (приклад Росія, Греція, Грузія). В той же час, незалежність релігійних організацій неодноразово спричиняла протестну активність віруючих різних конфесій, особливо під час Помаранчевої Революції 2004-2005 рр. і Революції Гідності 2013-2014рр., анексії Криму та збройного конфлікту на сході України, отримання Томосу про автокефалію Православної церкви України 2018-2019 рр. тощо.

З іншого, наявні міжконфесійні і міжцерковні конфлікти і розбіжності, часто штучно інспіровані, використовувалися політичними елітами для навмисної дестабілізації ситуації в країні для досягнення своїх утилітарних політичних цілей, саме через дискредитацію, регіоналізацію і маргіналізацію релігійних структур і звинувачення їх у причетності до релігійної ворожнечі, розколів, захвату церковних споруд і майна, екстремізму або тероризму.

Світовий і вітчизняний історичний досвід свідчить, що нерозуміння й некеріваність процесами у духовно-релігійній сфері суспільства, призводить до дестабілізації ситуації в державі. Об'єктивна неможливість вирішення релігійних конфліктів вимагає застосування спеціальних засобів, методів та форм управління ними і формування толерантних міжконфесійних відносин.

Таким чином, сьогодні гострим залишається питання зміцнення незалежності держави, збереження її стабільності, протистояння спробам розколу країни за ідеологічними і національними ознаками. Вагоме місце у даному процесі відіграє релігія, яка має об'єднувати, а не розколювати суспільство України.

Враховуючи зазначене, сьогодишню державну політику в релігійній сфері необхідно проводити з метою консолідації суспільства, на основі толерантних державно-церковних і міжконфесійних відносин. При цьому, за законодавством України церква відокремлена від держави, але у разі своєї діяльності певні релігійні течії або конфесії створюють умови до розпалення міжрелігійної ворожнечі, порушення прав і свобод громадян залежно від їх релігійних вподобань, несуть загрозу конституційному ладу, державному суверенітету, територіальній цілісності та ін., протиправних дій, то відповідні державні, правоохоронні та органи безпеки і прокуратури мають право втручатися в їх діяльність і певним чином реагувати на загрози нацбезпеці.

КУЛЬТУРНА АПРОПІАЦІЯ

Відповідно до цієї теорії, культура являє собою сукупність певним чином організованих елементів, які взаємодіють між собою і залежать один від одного. Таким чином, Б. Малиновський вважав, що вся діяльність і життя людини підпорядкована культурним правилам, при цьому значення має не стільки ставлення людини до своїх вчинків, скільки їх сприйняття суспільством: наскільки вони є корисними для громадських груп, наскільки відповідають існуючим звичаям і нормам, допомагають підтримувати/постійно вдосконалювати чинну систему.

Присвоєння в мистецтві це використання раніше існуючих об'єктів або зображень з невеликим або нульовим перетворенням, застосованим до них. Розібралися, що таке культура і що таке апропріація, і так а що ж таке культурна апропріація. Я розберу до чого тут мораль і добре це чи погано? Культурна апропріація з нами щодня, кожен у своєму житті привласнював та використовував в побуті предмети різних культур: фарбував нігті, завивав волосся і носив одяг з мотивами інших народів... У 2016 році дизайнер Марк Джейкобс схожим чином виправдовував своє рішення випустити на подіум білих моделей з дредами. «Дотепно, що ви не критикуєте небілих жінок за колір та випрямлення волосся», - написав тоді модельєр. Варто зазначити що культурна апропріація відбувається тільки тоді, коли між різними культурами існує нерівність можливостей. "Ми всі ще живемо в світі, де білі люди і їх інституції більш впливовішими за темношкірих людей. Таким чином, [випадок темношкірої жінки з випрямленим волоссям]. Непривласнення культури, тому що апропріація має на увазі, що більш потужна культура використовує менш потужну культуру", – помічає Серкан. Як впливає на соціум культурна апропріація? Асиміляція в соціології та етнографії (втрата однією частиною соціуму своїх відмінних рис і їх заміна запозиченими в іншій частині). В цілому це етнокультурні зрушення в самосвідомості певної соціальної групи, яка раніше представляла іншу спільність у плані мови, релігії чи культури.

Еклектика – з'єднання різнорідних, внутрішньо не пов'язаних і, можливо, несумісних поглядів, ідей, концепцій, стилів і т. д. Характерно ігнорування логічних зв'язків і обґрунтування положень, використання багатозначних і неточних понять і тверджень, помилок в визначеннях і класифікаціях і т. д. Використовуючи вирвані з контексту факти і формулювання, поєднуючи протилежні погляди, разом з тим створює видимість логічній послідовності.

Проблема питання моралі не тільки в тому, як ставиться людина до культури, її ідей, традицій, побуту і одягу які переймає у недомінантної культури. Як стверджують противники це відбувається в основному через расизм, білі люди роблять дреди, надягають одяг з мотивами недомінантної культури, яка піддається дискримінації, потім змінює образ, а людей продовжують дискримінувати за національними ознаками (наприклад індуза в доміантній культурі за бінді, а африканця за косички і дреди). Є й інша сторона медалі де це дійсно є неприпустимою, це якщо не нащадок індіанців одягне вінець з пір'я (ангели Victoria's Secret в головних уборах індіанців) або російська людина вишиванку. Проблема питання моралі культурної апропріації точно проясниться тоді, коли пропаде дискримінація і расизм.

Список літератури

1. Малиновский Б. Избранное. Динамика культуры. / Пер. с англ. М.: Российская политическая энциклопедия (РОССПЭН), 2004. – 959 с.
2. Запозичення теорія // Українська мала енциклопедія: 16 кн.: у 8 т. / проф. Є. Онацький. – Накладом Адміністрації УАПЦ в Аргентині. – Буенос-Айрес, 1959. – Т. 2, кн. 4: Літери Ж – Й. – С. 472-473.

UDC316. 444 (043.2)

Shcherban M. O.

Kozminski University, Warsaw, Poland

Hryshchenko N. I.

National Aviation University, Kyiv

MIGRATION AS SOCIAL-ECONOMICAL PROBLEM

Migration is an objective process that characterizes by changing the place of residence. There are a lot of factors that influence migration status such as economic environment status, environmental conditions, presents of economical connections between regions, international connections development, family relations, etc. Migration leads to redistribution between areas and national economic sectors. In all cases, interterritorial Mobility cannot be positive, if their sizes don't match the need of the national economy. As result industrialization of the economy, construction, implementing new forces to national economy sectors required work material. The local population cannot fill this needs, that is why interregional and intraregional migration appeared, that cause an increase of urbanization.

By a reason on mass migration and difficult problems that accompany it this phenomenon more often appears on the political stage, it is used by politics as an argument against the opponent or as a way of earning political dividends. The politicization of migration leads to the appearance of additional social tensions. International workforce migration plays an important role in the demographical development of individual countries and regions. As a result of migratory flows numerous industrialized countries have reduced the decline in population growth, in the first place it can be seen in western European countries where demographical crises can be seen for a long time, moreover, depopulation of a nation. The big role for the establishment of relations with the international organization for migration, 125 countries are members and for more than 60 years of activity with destinies of migrants. This organization keeps organized and planned migration, has well planned inside a structure, shares its experience and gives information about the job market from one or another country, its job conditions, education to migrants and government.

The youth employment problem and obtaining of new well-experienced workers to fill the job of human capacities connected to the development of city or region enterprises, that nowadays make a huge impact on increasing of competitiveness and economic well-being of technical colleagues and enterprises. These issues becoming not only social-politic but real-economic nature, because their solvation leads to their competitiveness and economic tamp, technological, innovation development and often their viability. The youth job market is a special social-demographical segment of the economy, that was made by special principles and rules, that should be taken into consideration in the policy of employment.

Youth migration leads to negative demographical consequences, destruction of family couples because of unacceptable living conditions for born of a child and future parenting because of the "migrant" way of living. Not least problem is a problem with migrant children's care and guardianship that stays in Ukraine, especially when both parents are missing. As a result, Ukraine faces to new kind of social orphanhood that requires taking care of migrant kids.

In conclusion, nowadays youth migration requires keeping high standards of life, increasing intellectual abilities, because youth people for countries are a high potential workforce that influences on the development of the future of the country, that is why implementing of social migrant protection from a country being abroad is an aim.

References

1. Global Trends 2030: Altern Ative Worlds a publication of the National Intelligence Council / December 2012 NIC 2012-001. – Isbn 978-1-929667-21-5 [online] Available at: <http://www.dni.gov/nic/globaltrends>.

2. International Migration Report 2013 [online] Available at: http://esa.un.org/unmigration/documents%5Cworldmigration%5C2013%5CFull_Document_final.pdf.

3. Trends in International Migrant Stock: Migrants by Destination and Origin [online] Available at: <http://www.un.org/en/development/desa/population/migration/data/index.shtml>.

СОЦІАЛЬНА РОБОТА ЯК РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

УДК 364. 4: 612. 63-053. 6 (043.2)

Белік С. Є.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРОБЛЕМА РАННЬОЇ ВАГІТНОСТІ ТА СПОСОБИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ

Проблема ранньої вагітності в Україні є дуже актуальною адже кількість вагітних дівчат віком до 18 років невпинно зростає.

Звичайно, близько ста років тому середній вік народження дітей був 14-16 років, але варто не забувати, що у ті часи не була достатньо розвинена медицина, тому помирало багато дітей у малому віці від різноманітних хвороб, а також була висока материнська смертність через ускладнення під час вагітності та пологів. Варто зазначити, що і тривалість життя у ті часи складала близько 30-35 років.

Проте часи змінилися і на даний момент у багатьох країнах в середньому жінки народжують першу дитину у 30 років.

У більшості випадків незапланова вагітність трапляється саме у дівчат-підлітків.

Підліткова вагітність – це стан вагітності у неповнолітньої дівчинки-підлітка (зазвичай, у віці 13-18 років).

Часто з ранньою вагітністю стикаються дівчата, що мають погані соціально – економічні умови, але трапляється це і з підлітками, що не мають таких проблем.

Основною причиною ранньої вагітності є те, що підлітки просто не знають чому саме з'являються діти. Вони не знають свою фізіологію, що у результаті призводить до чуток між однолітками про можливі варіанти появи вагітності.

Також ще однією причиною є брак коштів на гарну контрацепцію. Контрацепція – це дуже важливо. Але підлітки не мають можливості придбати дійсно якісну продукцію, тому використовують дешеві і неякісні аналоги, або взагалі не користуються контрацепцією.

Наступною причиною є насильне спонукання до статевих стосунків. Це можуть бути знайомі, друзі або навіть члени родини. У цьому випадку підлітки можуть мати на регулярній основі статеві стосунки без власного бажання, але бояться про це комусь розповісти через брак довіри до своїх близьких, адже за своє життя вже встигли зіткнутися з жорстокістю.

Підліткова вагітність – це дуже великий стрес для майбутньої мами. Окрім того, що організм недостатньо сформувався і не готовий до ранніх пологів, вагітна дівчина стикається ще і з булінгом зі сторони однолітків. Вони принижують і знущаються, а емоційний стан вагітного підлітка і так дуже важкий. Саме тому дівчата часто впадають у депресію, що у результаті може стати причиною самогубства або вбивства власної дитини.

Важливо вчасно проводити профілактику цієї проблеми щоб зменшувати кількість незапланованих вагітностей у підлітковому віці, а саме:

1. Потрібно розвивати в Україні рівень статевої освіти, оскільки підлітки в основному дізнаються інтимні подробиці не від спеціалістів, а від своїх друзів і однолітків. Діти і підлітки банально не розуміють найпростіших речей у своєму тілі. Варто не боятися розмовляти з дівчатами і хлопцями про ризики ранніх статевих стосунків, пояснювати до чого це може призвести. Важливим є проведення профілактичних бесід про такі питання, як: коли слід починати статеве життя, наслідки раннього статевого життя, аборт і яку загрозу він несе у майбутньому, складнощі раннього материнства та як попередити небажану вагітність. Важливо знайомити підлітків з різними видами контрацепції, щоб вони розуміли чому вона потрібна і яка найзручніша саме для них;

2. Наявність у школах анонімних кабінетів, де підлітки зможуть отримати необхідну інформацію, яка їх цікавить про статеві стосунки та контрацепцію, а також де вони зможуть безкоштовно отримати контрацепцію, оскільки правильне використання якісної контрацепції знизить відсоток ранньої вагітності;

3. Створення соціальних програм, за допомогою яких молоді дівчата зможуть отримати психологічну та матеріальну підтримку, адже найважливіше у такій ситуації не залишати вагітних дівчат наодинці зі своєю проблемою.

Отже, проблема ранньої вагітності є досить серйозною в нашій країні, тому потрібно йти на шляху до статевої компетентності дітей та підлітків щоб попередити вагітність, адже те, що людина психологічно не готова до вагітності, не означає, що її організм не здатний до зачаття.

Науковий керівник: Шатило Ю. П., канд. психол. наук

Бугай О. О., Уманчук О. С.
Національний авіаційний університет, Київ

ВПЛИВ ДЕМОКРАТИЧНОГО ПОЛІТИЧНОГО РЕЖИМУ НА РОЗВИТОК ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ

Демократичний режим – це форма організації суспільно-політичного життя, заснованого на принципах рівноправності його членів, періодичної виборності органів державного управління і прийняття рішень у відповідності з волею більшості.

Для розуміння можливих каналів впливу демократії на економічне зростання необхідно визначити та виокремити основні риси демократії. У більшості праць демократія визначається як політична система з високим ступенем громадського контролю над прийняттям державних рішень і над реалізацією принципу політичної рівності. Також демократія може бути визначена через свої основні риси: наявність, визнання і захист з боку держави фундаментальних прав і свобод людини; виборність основних органів влади на основі загального, прямого, рівного виборчого права при таємному голосуванні; захист меншин, у тому числі і політичних; мирна наступність влади; відповідальність уряду перед громадськістю при активній ролі останньої.

Вагомий внесок у розуміння взаємозв'язку між демократією та економічним зростанням зробив американський економіст Р. Барро. У своїй знаменитій праці «Демократія і зростання» (1996) він поставив питання: якщо багатство веде до демократії, то чи є правильним зворотне твердження? Він показав, що кореляція міцнішає за нижчих рівнів доходу і слабшає за середніх значень. Одне з найбільш всеосяжних досліджень взаємозв'язку між розвитком і демократією засвідчує, що трансформації з переходом до демократії самодержавства можуть відбуватися за будь-яких рівнів розвитку, але ймовірність їхнього розвороту виглядає набагато меншою за більш високих рівнів ВВП на одиницю населення.

Якщо зростання, здається, сприяє стабільній демократії, то зворотний причиново-наслідковий зв'язок між демократією і зростанням видається набагато менш ясним.

Це цілком зрозуміло, якщо ми просто згадаємо кількість тих авторитарних країн, що продемонстрували вражаючі рекорди показників зростання останніми роками, – Південна Корея й Тайвань, коли ними керували суто диктаторськими методами, а також Китайська Народна Республіка, Сінгапур, Індонезія за Сухарто і Чилі часів Августо Пінучета.

Проте, А. Пшеворський та співавтори стверджують, що темпи зростання в демократичних країнах не відрізняються від темпів зростання в країнах з недемократичним режимом. Результати ретельного статистичного дослідження свідчать, що «вид режиму не впливає на рівень інвестицій, зростання капіталу, або національного доходу... немає сенсу шукати компроміс між демократією та розвитком, навіть у бідних країнах».

Бідні країни інвестують мало, отримують мало користі від сукупної факторної продуктивності та платять низьку зарплату; більшість бідних країн залишаються бідними; в бідних країнах режими не впливають на зростання. У більш багатих країнах темпи зростання майже ідентичні для диктатур і демократій, але причини

зростання відрізняються: у більш заможних країнах диктатури демонструють економічне зростання за рахунок залучення зростаючої кількості робочої сили, низької заробітної плати, зростання продуктивності у секторах, що виробляють трудомістку продукцію, більш високого рівня народжуваності при меншій тривалості життя (особливо у жінок); більш заможні демократії зростають за рахунок технічного прогресу та більш ефективного використання робочої сили: менших темпів зростання населення при більш високому рівні заробітної плати.

Проте, майже усіх розвинених країн, у тому числі США, Японії, Німеччини, відбувався в умовах недемократії, а такі країни, як Гонконг, Сінгапур, Тайвань, досягли рекордного рівня зростання, незважаючи на те, що уряди цих країн були авторитарними. Цей аргумент дозволяє деяким дослідникам стверджувати, що диктатура є необхідною умовою для розвитку.

Незважаючи на те, що взаємозв'язок між економічним зростанням і демократією широко обговорюється, починаючи із середини ХХ ст., дебати з цього питання все ще тривають: питання про те, чи сприяє або перешкоджає демократія економічному зростанню, залишається відкритим. У цілому ряді досліджень показано, що при низькому рівні політичної волі демократизація сприяє економічному зростанню, але при досягненні середнього рівня політичних свобод вона починає перешкоджати розвитку економіки.

Список літератури

1. Соціальна економіка: методичні матеріали. Для студентів Факультету економічних наук. Спеціальність “Економічна теорія” / Укл. Орел Є. М. – К.: НаУКМА, 2005.
2. Корецька С. О. Соціальна політика України: теорія, методологія, механізми реалізації: монографія / С. О. Корецька. – Донецьк: Юго-Восток, 2016. – 445 с.
3. Хубер Е. Вплив економічного розвитку на демократію / Е. Губер. – 2013. – № 7 (3). – С. 71-86.

Науковий керівник: Новікова Н. Є., ст. викладач

УДК 81'25: 808. 51 (043.2)

Бовсунівська А. С., Варваринець К. О.
Національний авіаційний університет, Київ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА В УКРАЇНІ

У 2016 році в Києві пройшов Форум соціальних підприємців, на якому обговорювали новітні технології та тренди соціального підприємництва на даний момент. На ньому обговорювали перспективи розвитку СП в Україні, а також такі питання, як: роль соціального підприємництва та освіти, співпраця з найкращими соціальними підприємцями Великої Британії та Німеччини, тощо.

Метою соціального підприємництва являється прибутковий бізнес для суспільства. Хоча в нашій країні є достатньо велика кількість соціальних підприємств (близько 700), офіційно зареєстровано лише 30. Це відбувається через те, що в нашій країні на законодавчому рівні не визначене таке поняття, як «соціальне підприємництво».

Найбільша кількість зареєстрованих підприємств існують, як фізична особа підприємця, а найменша існують, як громадські спілки. 21% соціальних підприємств фігурує від 1-3 років, 12% – 10 років та більше, тобто підприємства стоять на достатньо гарному рівні. Найбільша кількість працівників близько 100 чоловік, а всі інші – волонтери. Робота соціальних підприємств полягає в тому, щоб розвивати здоровий спосіб життя у громадян, підвищувати перероблення сміття та відходів, розвивати місцеві громади, тощо.

Майже половина соціальних підприємств фінансуються коштом грантів, деякі з них беруть кошти в кредит.

Сума річного обороту складає приблизно 500 тис. грн, що є достатньо вагомою сумою. Починаючи з 2016 року прибутки поступово зростали, а найбільший прибуток складав 2 млн 80 тис. грн, найменший – 5 тис. 500 грн.

Звичайно, є й труднощі, з якими стикаються соціальні підприємництва. Великій кількості людей не цікава ця ідея, тому вони ніяким чином не підтримували. Мала кількість інформації про соціальне підприємство-люди просто не знають що це таке. Також має місце недостатнє фінансування, як було зазначено вище, майже 50% підприємств існують за рахунок грантів. Недостатня кількість працівників, офіційно працевлаштованих людей набагато менше, ніж волонтерів.

Але перспективи розвитку соціального підприємництва в Україні є, і вони розкриваються з феноменальною швидкістю.

З кожним роком соціальне підприємство в Україні стає популярним. Воно привертає увагу різноманітних груп та активних людей. Соціальне підприємство України все більше виходить на новітній етап розвитку. Наскільки воно буде розвиненим та удосконаленим залежить від застосування певних можливостей соціального розвитку України.

Виокремлюють 5 найголовніших можливостей щодо розвитку соціального підприємства в Україні.

1. Соціальні підприємці не використовують закон. Він не має регулювати соціальні підприємства, він забезпечує право підприємства на достатньо зручну організаційно-правову форму, тому забезпечується здатність СЦ переходити від комерційного проекту якого-небудь об'єднання до публічного акціонерного товариства. Важливим є для чого впроваджується той чи інший бізнес, а не існування такої форм як соціальне підприємство. В соціальному підприємстві використовується інакше тлумачення бізнесу: підприємство створюється з метою поліпшення умов життя певних верств населення, а не з метою отримання певних пільг.

2. Ресурси, що не використовуються традиційним бізнесом. Найголовнішим джерелом соціального підприємства є людський. До нього відносять певні верстви населення: інваліди певних категорій, літні люди, біженці, багатодітні матері, молодь, ВІЛ-позитивні люди. Дуже часто представники традиційного бізнесу не сприймають таких людей через певні стереотипи, але вони також мають гарні навички та вміння.

3. Роль аутсорингу. Все більше підприємств відмовляються від послуг допоміжних служб та організацій, тому що це вимагає витрат. Зараз застосовуються різноманітні послуги, такі як кур'єрські послуги, ремонт техніки, організація заходів. Таким чином йде поступовий розвиток малого бізнесу. Соціальна відповідальність, інша складова Великого бізнесу, допомагає місцевій громаді

вирішувати головні потреби. Заміна грантів на стартапи дає можливість підприємству забезпечити аутсортинг та розв'язати соціальну проблему.

4. Лояльність споживачів до продукції соціального підприємства збільшується. В останній час українці все частіше акцентують свою увагу на термін придатності певного товару, склад, країну-виробника і соціальної частини.

5. Підтримка соціальних підприємств з боку міжнародних фондів і організацій.

Сьогодні соціальні підприємства України не отримують підтримки від інших країн. Але є чимало інших співпраць міжнародних фондів і організацій до подібних соціального підприємства.

Науковий керівник: Новікова Н. Є., ст. викладач

УДК 331. 5-053. 67 (043.2)

Верстюк А. А.

Національний авіаційний університет, Київ

ПРОБЛЕМИ ПРАЦЕВЛАШТУВАННЯ ТА ЗАЙНЯТОСТІ МОЛОДІ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ НАВЧАННЯ В УНІВЕРСИТЕТІ

Пошуки першого робочого місця, невідповідність бажань студента та кількості вакансій, відсутність досвіду, невідповідність отриманих навичок та вимогам роботодавців – все це посилює напруженість на ринку праці. Ці питання є актуальними не лише для України, а й для багатьох європейських країн. Для вирішення цього питання проводяться певні заходи. Прикладом є закон про тимчасовий найм та закріплення за роботодавцем права без попередження звільнити молодих працівників з їхнього першого робочого місця (від якого уряд Франції змушений був відмовитися під тиском студентських протестів). Звичайно, кількість людей, яка отримує роботу в такий спосіб зростає, а але в цей час зменшується кількість молоді, яка має постійну роботу. Нині в Італії половина найманих працівників молодше 30 років має лише короткотерміновий (на тричотири місяці) контракт з роботодавцем.

На сьогоднішній день важливим залишається сприяння державою працевлаштуванню студентів та випускників. Однією з проблем є відсутність державного прогнозування потреб економіки у спеціалістах з вищою освітою. Так, на вакансію юриста претендує дев'ять, менеджера вісім, а бухгалтера шість осіб. Але при цьому залишається проблематичним знайти професіонала. Суттєво вплинути на прогнозування може служба зайнятості, яка постійно працює з роботодавцями та безробітними.

Крім того необхідним є розробка ефективних механізмів, які б стимулювали молодь до створення підприємницьких ініціатив. Зокрема, доцільно фінансувати спеціальні молодіжні програми та проекти за рахунок бюджетів усіх рівнів. Важливо також співпрацювати з молодіжними організаціями для удосконалення надання молодим громадянам першого робочого місця, відпрацювати забезпечення неповної та сезонної зайнятості.

За кордоном розроблено велику кількість спеціальних моделей навчання для сприяння отримання першої роботи та досвіду студентами. Так широко використовується метод роботи за «Планом Келлера», сутність якого полягає у саморегульованому опануванні студентами навчального матеріалу із залученням студентів-прокторів (помічники з числа найуспішніших старшокурсників) у вільний

час із запланованими курсами. Цей метод був би актуальним і для українських студентів, які могли б отримувати новий досвід та практичні навички.

Також актуальним сьогодні було б створення молодіжного ринку праці, розроблення проектів фінансування заходів для сприяння зайнятості молоді, розроблення механізмів фінансової підтримки молодіжних підприємств, установ та організацій, організація зустрічей з роботодавцями та студентами в університеті, проведення координації міжнародної діяльності, проведення інформативних та навчальних тренінгів щодо можливостей працевлаштування, організація локального університетського ринку праці, запровадження в програмах навчальних закладів курсів з техніки пошуку роботи та факультетів з організації власної справи.

Отже, основними заходами мають бути не тільки агітаційна та просвітницька робота, а й величезна кількість практичних заходів, які б допомогли випускникам знайти роботу та розкрити свій потенціал.

*Науковий керівник: Петренко Т. В.,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 373-056. 2/. 3 (043.2)

Вовк А. Ю., Карплюк А. О.

Національний авіаційний університет, Київ

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Міжнародні стандарти в галузі прав людини ґрунтуються на ідеї участі кожної особи в суспільному житті на засадах рівності й без дискримінації. Поширення в Україні процесу інклюзивного навчання дітей з обмеженими можливостями фізичного та/або психічного здоров'я є не лише відображенням часу, але й представляє собою ще один крок до забезпечення повної реалізації прав дітей з особливими потребами на якісну освіту.

Актуальність проблеми інклюзивної освіти пов'язана, насамперед, з тим, що число дітей, які потребують корекційного навчання, неухильно росте. Дітей, які потребують корекції фізичного та/або розумового розвитку, в Україні становить понад 12% від загальної кількості дітей у країні.

Протягом останнього десятиліття вітчизняні науковці, зокрема В. Бондар, А. Колупаєва, Т. Євтухова, В. Ляшенко, І. Іванова, О. Столяренко, А. Шевчук, О. Савченко та інші присвячують свої праці дослідженням проблеми залучення дітей з особливими потребами до навчання в загальноосвітніх навчальних закладах, їх реабілітації та соціалізації до суспільних норм.

Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що ґрунтується на принципі забезпечення основного права дітей на освіту та права навчатися за місцем проживання, що передбачає навчання дитини з особливостями психофізичного розвитку, зокрема дитини з особливими освітніми потребами, в умовах загальноосвітнього закладу. В основу інклюзивної освіти покладена ідеологія, яка виключає будь-яку дискримінацію дітей; забезпечує рівноцінне ставлення до всіх людей, але створює спеціальні умови для дітей з особливими потребами.

Аналіз наукової літератури дозволяє виокремити такі позитивні сторони інклюзивних процесів:

– стимулюючий вплив більш здібних однолітків;

– можливість у ширшому діапазоні ознайомлюватися із життям;
– розвиток навичок спілкування та нестандартного мислення (як у дітей з особливостями психофізичного розвитку, так і в їхніх здорових однолітків);

– можливість виявлення гуманності, співчуття, милосердя, терпимості у реальних життєвих ситуаціях, що є ефективним засобом морального виховання.

Для дітей з обмеженнями життєдіяльності мають бути створені такі основні умови:

– регламентоване нормативно – правовими документами фінансове та юридичне забезпечення освітнього процесу;

– спеціально підготовлені для роботи з дітьми з обмеженнями життєдіяльності педагоги та фахівці (кадровий ресурс);

– матеріально – технічне оснащення для створення безбар'єрного середовища (пандуси, підйомники, спеціально обладнані туалети, кабінети лікувальної фізкультури, психомоторної корекції, кімнати для логопедичних та корекційних занять з дефектологами і психологами, медичний кабінет, спортивний зал тощо);

– адаптовані освітні програми, складання фахівцями, педагогами та батьками індивідуальних планів занять;

– необхідний роздатковий та дидактичний матеріал для занять з дітьми.

Забезпечення права і комфортних умов на освіту дітей з обмеженими можливостями здоров'я в загальноосвітніх навчальних закладах, одержання освіти та участі в трудовій діяльності громадян, що відносяться до категорії «осіб з обмеженими можливостями здоров'я», є необхідною характеристикою демократичного цивілізованого суспільства. Розвиток сучасних інформаційних технологій, науково-технічний прогрес і глобальні зміни видів професійної діяльності різко розширили можливості соціальної інтеграції різних категорій дітей з відхиленнями в розвитку, поведінці, обмеженими можливостями здоров'я та особливими освітніми потребами.

Список літератури

1. Актуальні проблеми навчання та виховання людей з особливими потребами: [зб. наук. праць / гол. ред. Таланчук П. М. та ін.]. – № 6 (8). –К.: Університет «Україна», 2009. – 484 с.

2. Красикова О. Н. Основы Монтессори – педагогики / Красикова О. Н. // Современные технологии реабилитации в педиатрии; под. ред. Е. Т. Лильина. – М.: «ОДИ international», 2010. – 568 с.

3. Нижник Л., Сайрова О. Допомога дітям із особливими потребами// Психолог. Бібліотека. – 2004. – С. 3-9.

Науковий керівник: Новікова Н. Є., ст. викладач

УДК 364. 4-053. 2 (043.2)

Горбатюк А.Л., Рудь К.В.

Національний авіаційний університет, Київ

ТЕХНОЛОГІЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ НА ПРИКЛАДІ АРТ-ТЕРАПІЇ

На сучасному етапі розвитку суспільства в умовах соціально-економічних змін активно зростає роль діяльності соціального працівника. Це вимагає пошуку нових форм, методів та інструментів соціальної роботи, серед яких значне місце посідає арт-терапія.

Використання соціальними працівниками методів арт-терапії в роботі з дітьми з особливими потребами, сприяє їх розвитку та формуванню особистості. Арт-терапія як метод соціальної роботи допомагає виражати дитячі думки, почуття, переживання, має високий позитивний заряд, формує активну життєву позицію, впевненість у своїх силах, а також активно застосовується у діагностиці та вирішенні психологічних проблем дітей. Тому арт-терапія часто є єдиним методом діалогу між дитиною і соціальним працівником, адже висловити власні емоції за допомогою творчості таким дітям набагато простіше, ніж розповісти про них. Питання використання арт-терапії у соціальній сфері привернуло увагу значної частини науковців. В Україні проблеми арт-терапії досліджують багато вчених-теоретиків та практиків таких як: А. Бреусенко-Кузнєцов, О. Вознесенська, А. Старовойтов, О. Блінов, О. Тараріна та ін. Особливості становлення та розвитку арт-терапії розглядалися у працях О. Копитіна, Л. Лебедевої, О. Медведєвої, О. Вознесенської. Арт-терапевтичні можливості видів мистецтва в соціальній сфері розглядали О. Сорока, М. Кисельова, Н. Клименюк та інші.

У вузькому сенсі слова, під арт-терапією зазвичай мається на увазі терапія образотворчим мистецтвом, що має на меті вплив на психоемоційний стан людини. Підставою для використання арт-терапевтичних методів в соціальній роботі з дітьми з особливими потребами, є такі психологічні проблеми: труднощі емоційного розвитку; стрес, депресія; імпульсивність емоційних реакцій; емоційна депривація дітей, переживання дитини і почуття самотності; наявність конфліктних міжособистісних ситуацій; негативна «Я-концепція», невпевненість в собі.

Індивідуальна арт-терапія може використовуватися з дітьми, які мають проблеми вербалізації, а також з невимовними переживаннями. В процесі індивідуальної арт-терапії акцентується увага на психодинамічному підході, що передбачає дослідження несвідомого на продуктах образотворчої діяльності дитини. Індивідуальний арт-терапевтичний процес включає в себе налагодження контакту з дитиною, встановлення адекватних психотерапевтичних взаємин, а також феномени перенесення і контрперенесення [2, с. 24].

Головною особливістю індивідуальної арт-терапевтичної роботи є те, що фахівець знаходиться поруч з дитиною під час її творчості. Завданням арт-терапевта є сприяння і допомога у вираженні емоцій дитини (як позитивних, так і негативних), а також використання запитань з метою направлення та уточнення того, що робить дитина, звертаючи при цьому увагу на прихований зміст її дій.

Групова форма арт-терапевтичної роботи досить часто використовується в соціальній роботі з дітьми з особливими потребами. Основна мета групової арт-терапії полягає в досягненні змін у соціальній поведінці учасників групи. Однак вона менше, ніж індивідуальна арт-терапія, орієнтується на дослідження індивідуальних психологічних проблем та причин їх виникнення [3, с. 71].

Загалом арт-терапевтична група передбачає демократичну атмосферу, пов'язану з рівністю прав і відповідальності учасників групи, менший ступінь їхньої залежності від арт-терапевта. У такій групі важлива не тільки взаємодія з іншими учасниками групи, а й індивідуальна творчість, образотворча робота, що впливає на динаміку загального процесу. У груповій арт-терапії поєднуються прагнення учасників до злиття з групою і збереження групової ідентичності й потреби в незалежності, зміцненні індивідуальної ідентичності.

Список літератури

1. Животенко Л. Арт-терапія: популярні методи в роботі психолога / Л. Животенко // Психолог дошкілля. – 2016. – Вип. 1. – С. 26–27.
2. Копытин А. И. Практикум по арт-терапии / А. И. Копытин. – СПб.: Питер, 2001. – 448 с.
3. Малкіна-Пих І. Г. Приклади занять у групі арт-терапії [Електронний ресурс] / І. Г. Малкіна-Пих. – Режим доступу: <http://medbib.in.ua/primeryi-zanyatiy-gruppe-art-41895.html>.

Науковий керівник: Новікова Н. С., ст. викладач

УДК 33”71” (043.2)

Калинюк А. В., Ліпакова В. О.

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК ТА ПРОГРЕС ЛЮДСТВА

На сьогоднішній день світ переживає масштабну кризу пов'язану із загостренням соціальних та економічних проблем. Ефективність матеріального виробництва, все більше ставиться під сумнів, оскільки унеможливило вибір нових орієнтирів і критеріїв економічного та соціального прогресу, метою якого є вдосконалення рівня людського життя.

Поняття «економічний розвиток» та «економічне зростання» почали розділяти досить недавно. В економічному зростанні увага приділяється підвищенню темпів виробництва матеріальних благ і послуг, а економічний розвиток – на якісне зростання цих темпів. Економічний розвиток набув широкого значення, оскільки економічне зростання не вирішувало низку проблем, таких як бідність, голод, безробіття, невизначеність та інші. При низькому рівні розвитку країни подолати велику кількість проблем і підвищити рівень й якість життя населення є дуже малоімовірним.

Цілями соціально-економічного розвитку є: стає економічне зростання (розвиток підприємства), відтворення і зростання людського капіталу (підвищення рівня оплати праці), зростання реальних доходів населення (розвиток сфери соціальних послуг).

Соціальний прогрес і розвиток – спільна справа міжнародної спільноти, яка шляхом регламентованих міжнародних дій доповнює національні зусилля, направлені на підвищення рівня життя населення. Кожній владі належить первинна роль і відповідальність у справі забезпечення соціального прогресу і благополуччя населення, планування етапів соціального розвитку, об'єднання і координація всіх національних зусиль для досягнення зміни в соціальній структурі. При плануванні етапів соціального розвитку враховується різноманітність у потребах розвинених міських та сільських районів кожної країни.

Соціальний прогрес і розвиток повинні бути направлені на постійне підвищення матеріального і духовного рівня життя усіх членів суспільства при врахуванні прав людини та її основних свобод.

Останні десятиліття відзначалися не тільки динамізмом, а й ускладненням соціально-політичних та економічних умов існування. Наслідком цього стала

нестабільність, невизначеність та криза суспільства. Ідеї розвитку та прогресу зазнають критики, яка зумовлена причинами стрімко мінливого світу: новими технологіями та їх швидким впровадженням у різних країнах світу.

Новітні технології в умовах сучасного динамічного розвитку відіграють ключову роль у зростанні соціально-економічного середовища в будь-якій країні. Вони позитивно впливають на швидке налагодження зв'язків у сферах фінансів, торгівлі, транспортування, сприяють активному співробітництву з впливовими міжнародними організаціями.

Завдяки досягненням інновацій відбувається збільшення продуктивності праці робітників, прискорюються та спрощуються внутрішні та зовнішні комунікації, впровадження системи електронного документообігу. Також виникають нові ринки дистанційних послуг, наприклад, медичне обслуговування, охорона та безпека, освіта, створюються додатки до різних сучасних електронних пристроїв. У наслідок доступу до мережі Інтернет виникають нові формати взаємодії бізнесу із клієнтами. Усе це збільшує можливості, динаміку та ефективність соціально-економічного середовища.

Отже, можна зробити висновок, що новітні технології мають великий вплив на розвиток країн, оскільки разом з ними розвивається суспільство і норми соціально-економічного рівня життя постійно змінюються.

Науковий керівник: Новікова Н. Є., ст. викладач

УДК 159.964.21:373(043.2)

Клименко А. С.

Національний авіаційний університет, Київ

СИНДРОМ ВЕРТЕРА ЯК ОДНА З ПРИЧИН СКУЛШУТІНГУ

Скулшутінг – це явище збройного нападу учня, або сторонньої людини на школярів навчального закладу, випадки стрілянини в школі відомі нам ще з початку ХХ століття. З того часу можна простежити певну тенденцію: випадки стрілянини в школі отримують своє поширення на території усього світу.

Діти знаходять все більше причин вдаватися до скулшутінгу. Суспільство постійно навішує ярлики і звинувачує у всьому Інтернет, соціальні мережі, комп'ютерні ігри, бойовики і безліч інших речей, забуваючи про головне. Для того, щоб людина скоїла протиправне діяння, спрямоване проти життя й здоров'я інших осіб, вона повинна знаходитися у певному стані, який зумовлений впливом зовнішніх і внутрішніх факторів.

До зовнішніх факторів можна віднести конфліктну ситуацію всередині сім'ї, порушену комунікацію в школі з однолітками або педагогами, тривале соціальне неблагополуччя і т. д. Внутрішні чинники – це затяжний депресивний стан, незрілість, сугестивність тощо.

При сукупності вище перерахованих факторів ЗМІ, відеоігри, соціальні мережі можуть стати тригером, тобто своєрідним спусковим гачком у скоєнні будь-якого неправомірного вчинку. Не варто забувати про те, що на кожного підлітка, який вчинив правопорушення, впливав цілий ряд факторів, і не всі вони виникли миттєво. У більшості випадків багато факторів накладали свій вплив пролонгова-

но, тобто впливали на психіку дитини і його поведінку протягом тривалого періоду, а можливо, і всього життя.

Ще однією причиною скулуштуінгу можна вважати синдром Вертера – це наукова назва наслідувальних вбивств і самогубств. Давно відомою є закономірність: як тільки трапляється гучне, незвичайне вбивство або самогубство, одразу починається хвиля таких самих – наслідувальних.

Підлітки найбільш схильні до впливу, тому часто здійснюють вчинки, аналогічні тим, про які прочитали в соціальних мережах або почули в новинах. Саме з цієї причини субкультура «Колумбайн» так швидко набрала обертів і отримала чималу кількість послідовників.

Скулуштуінг є однією з нагальних проблем сучасного суспільства, яка потребує негайного дослідження шляхів її вирішення. Часто люди не звертають увагу на проблему, тому що вона їх не стосується. Але випадки стрілянини в навчальних закладах були виявлені і на території України, тому проблема ближче, ніж здається.

Науковий керівник: Шатило Ю. П., канд. психол. наук

УДК 364-624 (477) (043.2)

Пилипчук А. М., Ярмак Є. І.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ В УКРАЇНІ

Нормальне функціонування задля забезпечення високого рівня та якості життя населення великою мірою залежить від рівня фінансових можливостей соціальної сфери. Без належного фінансування неможлива побудова діючої системи та ефективне функціонування соціальної сфери. Тому варто зазначити, що це є одним із головних завдань уряду на даному етапі існування нашої держави. Не менш важливою є соціальна підтримка населення, задля успішного розвитку й економічного благополуччя країни.

Система фінансового забезпечення соціальної сфери має свою специфіку. Це зумовлено тим, що відсутній нормальний перерозподіл грошових коштів, а також особливості заходів, що спрямовані на переведення державної інфраструктури та функціонування військових сил країни в умовах особливого періоду, що впливає на соціально-побутову та соціально-культурну складову цієї сфери. Особливість фінансової системи для забезпечення функціонування соціальної сфери полягає в тому, що в таких галузях, як освіта, соціальне забезпечення, охорона здоров'я, культура переважає бюджетне фінансування, а в побутовому обслуговуванні, громадському харчуванні, частково у фізичній культурі більшість суб'єктів господарювання функціонують на засадах комерційного розрахунку, що передбачає самофінансування та кредитування [1].

Необхідною умовою покращення рівня та якості життя населення є наявність розвиненої соціальної сфери, яка представляє собою сектор економіки, в якому здійснюється виробництво, розподіл і споживання матеріальних та нематеріальних благ, а також відбувається забезпечення розширеного відтворення людського капіталу за участю держави як гаранту забезпечення достатнього рівня життя населення.

У соціальній сфері України особливістю фінансування також є те, що довготривалий період переважним джерелом її фінансового забезпечення був бюджет держави. Хоча у світовій фінансовій науці та практиці соціальна сфера

фінансується за рахунок оплати наданих послуг, фінансові ресурси підприємств, кошти спонсорів, меценатів і благодійних організацій та фондів, страхування, кредит, бюджетні асигнування тощо.

Важливими та необхідними кроками для розвитку економіки, і відповідно розвитку соціальної сфери, є вирішення низки завдань, таких як забезпечення максимальної продуктивності населення, підвищення якості і конкурентоспроможності робочої сили, підтримка соціально вразливих верств населення, забезпечення прав і соціальних гарантій сім'ям та досягнення високого рівня матеріального добробуту й умов життя населення, підвищення народжуваності та зниження смертності населення, збільшення тривалості життя [2].

Оже, першочерговим завданням соціально-орієнтованої економіки є забезпечення соціальним захистом усіх верств населення через застосування ефективної соціальної політики, а формою її реалізації повинен виступати ефективний та якісний процес фінансування соціальної сфери. Для вирішення вищезазначених проблем необхідно, щоб уряд України розробив нову модель соціального розвитку, що базується на підвалинах галузей соціальної сфери, які стимулюють розвиток людського потенціалу та людського капіталу: охорона здоров'я, культура і мистецтво, фізична культура і спорт, освіта, житлово-комунальне господарство, соціальне страхування. Характерною ознакою розвитку соціальної сфери останніх років є недостатній рівень обсягів як бюджетного, так і позабюджетного фінансування, що, насамперед, негативно позначається на людському потенціалі, який є не лише ключовою метою, а й найважливішим детермінантом і чинником економічного розвитку України.

Підвищення ефективності фінансування соціальних видатків в умовах обмеженості бюджетних ресурсів потребує впровадження нових підходів до планування соціальних видатків; вдосконалення міжбюджетних відносин; визначення ступеня участі та повноважень основних партнерів у фінансуванні та адмініструванні соціальних програм; диверсифікації системи надання соціальних послуг; завершення впровадження соціальних стандартів; впровадження системи критеріїв та індикаторів для моніторингу та оцінки досягнення визначених цілей.

Список літератури

1. Пігуль Н., Люта О., Бойко А. Фінансове забезпечення соціальної сфери в Україні / Н. Пігуль, О. Люта, А. Бойко // Вісник Національного банку України. – 2015. – №1 (227). – С. 30-35.

2. Фахрутдинова Е. В. Роль социальной сферы и социальной политики в обеспечении устойчивого социально-экономического развития страны. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ecsocman.hse.ru/data/2011/10/28/1267245220/1.pdf>.

Науковий керівник: Новікова Н. Є., ст. викладач

UDC 364-78: 616. 89-008. 454 (043.2)

Pohorila O. O.

National Aviation University, Kyiv

MENTAL HEALTH THROUGH AN AGING LENS

As we age, we become vulnerable to an array of different experiences that can impact our mental health. These impacts may be a result of physical, social, or emotional

conflict that occurs throughout the lifespan. Most often, older adults in America are experiencing memory changes and mood disorders such as depression and anxiety (American Association for Geriatric Psychiatry, 2008). According to the World Health Organization, more than 20% of adults aged 60 and over are living with a mental or neurological disorder.

With the growth of the aging population, the prevalence of mental health may continue to rise for the aging population and thus the country as a whole. Despite this, the mental health needs of older adults may not receive quality support due to the way society downplays the experiences of older adults as something to be expected.

In building a foundation for understanding, older adults and mental health social workers should become aware of how experiences that often occur as we age are nonetheless impactful, life changing, and deserving of quality care. Largely, this begins with debunking societal myths and stereotypes of older adults and reframing these experiences with respect to their potential impacts.

Physical health can influence emotional health. They are undeniably connected. People with mental health conditions are more likely to have co-occurring physical health challenges (Center for Behavioral Health Statistics and Quality, 2012). Developing chronic illness and changes within strength, ability, and mobility are physical changes that individuals who are aging can experience and thus be psychologically and emotionally impacted by.

Although it may not seem as critical as chronic illness, falls can be extremely dangerous to an older adult's physical, emotional, and psychological health. Falls and fear of falls can significantly impact an individual's sense of self and quality of life. When one feels broken, they may perceive their surroundings to be broken. They may feel shame or embarrassment for falling or being afraid of falling. A fall demands a person to process the practical change as well as cope with the emotional impact of this new norm. It can serve as a catalyst for dependency. Often, little time or attention is paid toward emotionally processing such an event in life because society may assume it to be a natural process of aging. While one's risk of falling can increase with age, it is neither a normal part of aging nor something easy to experience.

Dementia and depression can often be intertwined and mistaken for one another as an individual living with dementia may experience depression, and a person living with depression may begin to demonstrate memory loss.

While the relationship between dementia and depression may be complex, it is important for professionals to recognize that they are different diagnoses, and consultation with a physician at this point of care is crucial. As treatment for depression can be significantly effective once diagnosed, it is especially important to explore what may be the cause of observed changes (National Alliance on Mental Illness).

So, it is important to recognize that depression is not unique to younger individuals. As social workers and helpers, we are charged with helping individuals navigate through challenges that life may bring across the lifespan. An increase in education, research, and resources are necessary now more than ever, especially as the aging population continues to grow.

*Scientific supervisor: Sanzharovets V. M.,
PhD in Philosophy*

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЦИВІЛІЗОВАНОГО СУСПІЛЬСТВА

Основним важелем зміни суспільства на переході століть, які привели до змін є цифрові технології, саме вони завдяки глобальній швидкісній передачі інформації деформували міжнародне суспільство. Беручи до уваги суспільство ХХ ст. в період «Холодної війни», свідомість людей змінювала інформація в основному печатна та аналогово-телекомунікаційна і тому ідейно відокремлені групи людей споживали тільки ту інформацію, яку диктувала пропаганда певної країни. Люди були односторонньо проінформовані і в більшості випадків бачили світ в однобокому порядку. ХХІ століття в першу чергу відзначилось цифровими технологіями, що в значній мірі полегшило тяжку фізичну працю завдяки роботизації. А головне супутникові та інтернет комунікації розширили світогляд людей, відкрили для більшості безкоштовний доступ до навчання, більш виражені права і свободи завдяки можливості з'єднання мас через соціальні мережі.

В сучасному світі нерівність між людьми поступово зменшується завдяки принципам толерантності, гуманізму, солідарності. Толерантність – повага до свободи та світогляду інших. В толерантному суспільстві люди можуть почуватися вільно та комфортно, самореалізовуючись як особистості. Толерантність передбачає терпиме відношення, не зважаючи на расу, національність, віру, стать, сексуальну орієнтацію та гендерну ідентичність.

Для успішного розвитку людина повинна почувати себе захищеною і вільною, адже рівень розвитку суспільства безпосередньо залежить від рівня задоволеності його членів.

В кожній країні принципи гуманізму по різному були закладені в Конституції тієї чи іншої держави. Якщо порівнювати початок ХХ і ХХІ століття, то розвиток суспільства сприяв принципам гуманізму. Було виділено більше уваги правам жінок, людям з обмеженими можливостями та соціально незахищеним верствам населення. Більше уваги приділяється безкоштовній медицині, тобто принципи гуманізму змінювали з часом соціальне положення більшості населення держав, але політика окремих держав на основі соціалізму і капіталізму по різному підходили до реалізації гуманістичних питань.

Солідарність сучасних людей обумовлена доступністю цифрових технологій. Люди діляться за поглядами, політичними переконаннями, захопленнями і цифрові технології стирають межі, відстані та державності. Тобто солідарність людства виростає і такій пропорції, в якій порівнювати плуг ХХ століття з сучасним трактором.

Сьогодні актуальною є тема безбар'єрного середовища, що забезпечує маломобільним особам комфортне пересування, країни впроваджують різноманітне технічне обладнання, відповідно до цього змінюється інфраструктура та транспорт.

Активно впроваджуються принципи взаємовідповідальності та екологічної безпеки, завдяки чому люди та компанії відмовляються від поліетилену та пластику, набувають популярності zero waste stores (магазини нульових відходів), кулінарія та споживання без відходів, сортування сміття, перехід на електро-транспорт, велосипеди.

Отже, на разі прогрес набуває такої швидкості, що дуже важко вбачати в ньому тільки позитивні моменти. Сучасна екологічна ситуація цьому дуже гарне підтвердження і тому дуже важко прийти до однозначного висновку в порівнянні двох століть, але є надія, що людство подолає сучасні проблеми нестандартними рішеннями.

Науковий керівник: Новікова Н. Є., ст. викладач

УДК 159. 923. 31 (043.2)

Рубльова І. Д., Чесановська С. Г.

Національний авіаційний університет, Київ

ВИКОРИСТАННЯ МЕТАФОРИЧНИХ АСОЦІАТИВНИХ КАРТ ПРИ ПСИХОСОМАТИЧНИХ РОЗЛАДАХ

Вже давно античні мислителі і лікарі помітили зв'язок душі і тіла. Коли під впливом психологічних причин з'являються різного роду недуги, емоційні переживання виявляються у вигляді тілесних симптомів. Такі прояви називаються психосоматичними розладами. Для того, щоб з ними працювати необхідно виявити причини соматичних проблем. Одним з найкращих методів діагностики є метафоричні асоціативні карти (МАК) [1-4].

Актуальною дана тема є тому, що МАК це психологічний інструмент, який має безліч переваг. Його можна використовувати в роботі психолога, психотерапевта, соціального педагога, учителя. Основною цінністю є їх універсальність: метафоричні картки чудово «накладаються» на будь-яке направлення психотерапевтичної практики; дають змогу працювати з різноманітними актуальними запитами особистості – необхідністю корегування власної Я-концепції, психічними травмами, сімейними проблемами; є ключем до підсвідомості людини; викликають позитивні емоції; є дзеркалом самого клієнта.

Психосоматичні розлади – це захворювання різного роду недомагання і порушення тілесного функціонування, які виникають під впливом психологічних причин. У людини, що страждає психосоматичним захворюванням, емоційні переживання виражаються у вигляді тілесних симптомів [5].

Серед причин виникнення психосоматичних захворювань важливе значення мають внутрішньоособистісні конфлікти, психічні травми раннього віку, невміння усвідомлювати і виражати словами свої почуття, деякі риси характеру, такі як нездатність належним чином висловлювати агресію, гнів, відстоювати свої інтереси [5].

При роботі з психосоматичним симптомом важливо розглядати людину цілісно, з урахуванням взаємозв'язків між тілесними відчуттями, почуттями, думками, соціальними взаємовідносинами. Метафоричні асоціативні карти, як і будь-які інші проєктні методики, не є ліками від хвороб. Однак вони допомагають почати діалог про почуття, про тілесні відчуття, більш чітко сформулювати актуальний стан клієнта, знайти внутрішні і зовнішні ресурси для його корекції [6].

У роботі з МАК існує так званий феномен ідентифікації: клієнт, створюючи історію чи казку за допомогою асоціативних карт, підсвідомо ідентифікує себе зі своїм героєм. Він розповідає про свої проблеми, зовнішні і внутрішні конфлікти, про ставлення до себе та інших, про ситуації, емоції, переживання, цінності,

мотиви і бажання, сам того не підозрюючи. В такій розповіді можуть міститися події, що відбувалися з кимось із його рідних або друзів [7].

Отже, МАК – це доступний та універсальний метод, що підходить для застосування спеціалістами різних напрямків, включаючи роботу з психосоматичними розладами. За допомогою метафоричних асоціативних карт можна встановити загальний стан клієнта, виявити його проблеми та травми.

Список літератури

1. Блинов О. А. Метафорические ассоциативные карты «Стресс-стоп!» и «Компас выбора профессии» / Каталог метафорических карт. Более 90 авторских техник. – К.: ООО НПП «Интерсервіс», 2018. – 248 с.

2. Блінов О. А. Метафоричні асоціативні карти як сучасний метод психологічної хірургії / О. А. Блінов // Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки: зб. наук. пр. Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. – Київ. – 2016. – Вип. 4 (29). – С. 6–11.

3. Блінов О. А., Шопіна М. О. Метафоричні асоціативні карти як творчий інтегративний ресурс стресостійкості особистості: навч. посіб. / О. А. Блінов, М. О. Шопіна. – К.: Талком, 2016. – 123 с.

4. Верникова Н. метафорические ассоциативные карты – универсальный инструмент для МАКсимальных результатов / Практическая психология. – Вінниця: ЧП «Друк», 2018. – 204 с.

5. Иванчинов-Маринский А. Психосоматические расстройства: причины, лечение, примеры из практики // Вестник Психологии: интернет-журнал [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://psychologyjournal.ru/public/psikhosomaticheskie-rasstroystva/> (дата обращения: 23. 02. 2020).

6. Ольга Крутова Обзор МАК по работе с психосоматическими симптомами // Вестник Психологии: интернет-журнал [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://macards.ru/obzor-mak-po-rabote-s-psikhosomaticheski/> (дата обращения: 23. 02. 2020).

7. Ткач Р. М. 50 целебных сказок для детей. – К.: Феникс, 2014. – 215 с.

*Науковий керівник: Блінов О. А.,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 332. 1: 319. 3 (043.2)

Shatylo Yu. P.

National Aviation University, Kyiv

REASONS OF THE USE OF EASY ALCOHOLIC BEVERAGES BY TEENAGERS

In Ukrainian society, adolescent alcoholism rates are increasing significantly. Excessive alcohol consumption is a medical and social problem that is not resolving the country's future.

The problem of increasing the level of underage consumption of low-alcoholic beverages is aggravated by a number of features of a teenager as a consumer: 1) rapid habituation to alcoholic beverages; 2) malignant disease; 3) adolescent taking large doses of alcohol.

The main danger of the first attempt of alcohol for an immature personality is a sense of desire, the teenager is addicted to alcoholism almost immediately.

The reasons for drinking alcoholic beverages by adolescents are: family disadvantages; positive advertising in the media; leisure time; lack of knowledge about the effects of alcohol; escape from problems; psychological personality traits; self-affirmation.

One of the reasons teenagers drink alcohol is a passive claim to adulthood. Internal spiritual limitations, inability to express themselves to the collective increase the number of frequent drinking of alcohol by adolescents for the sake of self-affirmation in a group of comrades, which entails disastrous consequences. The appeal of alcohol to teenagers is enhanced by the popularity of alcohol in movies, TV shows, commercials, and more.

Some teenagers use alcohol to relieve tension, get rid of unpleasant experiences in the family or school, and relax. The types of families where a child starts drinking alcohol more often than other families: 1) conflicting families; 2) desocialized families, leading an asocial lifestyle, with low material levels, sanitation, disorganized life.

Children feel at risk in their home, see a discrepancy between what they say and what they do in the family. Communication culture is not developed in children and adolescents from disadvantaged backgrounds. Lack of emotional closeness with parents and contact with peers from prosperous families is a search for a street company where teens have real opportunities for self-affirmation and through involvement in alcoholic traditions of the company

For most teenagers, the main reason for drinking is the desire for independence and self-assertion, following the example of seniors (including parents), intense psychological atmosphere, and frequent family conflicts. It is noteworthy that most high school students learned about the taste of alcohol in the family, and then the company became the place of alcohol consumption.

Список літератури

1. Afanas'ev V. D. Antyalkohol'noe vospityanye. Voprosy hyhyeny / V. D. Afanas'ev. – М.: Prosveshchenye, 1987.
2. Bolotina N. B. Sotsial'ne pravo Ukrainy: okremi teoretychni problemy, formuvannya i rozvytok / N. B. Bolotina. – К.: Pravo Ukrainy. – 2010. – №5. – S. 24.
3. Vizyr T. N. Zdorovyiy sposib zhyttya / T. N. Vizyr // Praktychna psykholohiya ta sotsial'na robota. – 2011. – № 5. – S. 44-47.
4. Dyahovets' T. Orhanizatsiya profilaktyky narkozalezhnosti u ditey ta pidlitkiv: metodychni rekomendatsiyi dlya vchyteliv ta psykholohiv / T. Dyahovets' // Psykholoh. – 2008. – № 1. – S. 18-20.
5. Ehorov A YU. Rasstroystva povedenyaya u podrostkov: klynyko-psykholohycheskye aspekty A. YU. Ehorov, S. A. Yhumnov. – SPb.: Rech', 2005. – 436 s.
6. Zolotova H. D. Napryamky roboty sotsial'noho pedahoha z bat'kamy shchodo profilaktyky adyktivnoyi povedinky uchniv / H. D. Zolotova // Sotsial'na pedahohika: teoriya i praktyka. – 2008. – № 4. – S. 57-62.

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ВИБІР ВИЩОЇ ТЕХНІЧНОЇ ОСВІТИ

УДК 159. 974: 37 (043.2)

Авсюк А. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ МЕЛАНХОЛІКА В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Вчення про темперамент людини дало більш детальне описання кожного з нас. Саме завдяки Гіппократу почали усвідомлювати, що певні риси темпераменту – це відображення поведінки в певних ситуаціях. Згідно з його вченням поведінка людини залежить від співвідношення чотирьох рідин, які циркулюють в нашому організмі: кров, жовч, чорна жовч і слиз. За Гіппократом, меланхолік – це «чорна жовч», яка робить людину сумною та боязливою. Особистість з даним типом темпераменту відрізняється від інших своєю вираженою сенситивністю, через що меланхоліка сприймають як людину творчу та дуже вразливу. Такі індивідууми схильні глибоко переживати незвичні труднощі, тому, якщо для інших певна проблема «нічого не варта», для меланхоліка це може бути справжньою трагедією, яку важко вирішити. Також для них є характерним невпевненість в собі, нерішучість, боязливість, сором'язливість. Меланхоліки по своїй натурі неенергійні, швидко стомлюються, проте вони дуже організовані та відповідальні.

Опираючись на вищеописані риси, які притаманні меланхолікам, можна описати їхню поведінку в навчальній діяльності. Адаптація людей з таким типом темпераменту проходить дещо важче в порівнянні з іншими. Це пов'язано з їхньою підвищеною чутливістю та обачливістю. Меланхоліки не часто стають лідерами, вони обирають позицію глядача, а не учасника, проте, попри це, безліч людей меланхолічного типу привертають увагу оточення своїми вміннями. Такі люди стають гарними письменниками, художниками, митцями в цілому, вони здатні бути чудовими філософами чи психологами завдяки своєму вмінню глибоко занурюватися в суть проблеми та добре аналізувати її. В навчанні меланхоліки можуть мати проблему з виступами перед аудиторією, страхом щось запропонувати. Через свою неконфліктність та замкнутість вони можуть не виказувати свою невдоволеність оцінкою, побоюватися запитати те, що не зрозуміли. Через це з'являються такі негативні наслідки, як неуспішність, внутрішня тривога та небажання продовжувати навчання.

Меланхоліки не люблять працювати над колективними завданнями, їм легше виконувати завдання самим, аніж робити щось з групою. Насамперед це пов'язано з тим, що такі люди зосереджені робити все ідеально, до найменших дрібниць, окрім того «меланхолічні персони» дуже замкнуті в собі, сором'язливі та повільні, їм важко швидко виконувати певні завдання. Такі індивідууми не поспішають вступати в дискусійні розмови, тримаються осторонь та оцінюють ситуацію мовчки. При необхідності вони згодні повторювати певний навчальний матеріал поки не запам'ятають його бездоганно, але для цього меланхоліки мають бути дуже замотивованими та зацікавленими, а мотивація у меланхоліків в першу чергу залежить від їхніх власних почуттів, настрою.

Отже, меланхолік дуже чутлива людина, яка схильна до творчої роботи, тому в навчальній діяльності для таких індивідів більш актуальними стануть завдання, в яких є можливість розкрити свою особистість і свій власний потенціал. Як і в інших типів темпераменту у меланхоліка є переваги та недоліки. Не зважаючи на мінуси цього типу темпераменту, в багатьох сферах вказані риси можуть стати великими перевагами. Серед знаменитих меланхоліків можна виділити таких людей як: Мікеланджело Буонарроті, Майкл Джексон, Білл Гейтс, Анджеліна Джолі, Сергій Есенін та безліч інших талановитих персон.

Навчання для меланхоліка є фундаментом для розкриття таланту, усвідомлення самого себе як особистості та частини соціуму. Навчальна діяльність здійснює великий вплив на поведінку кожного з нас, завдяки чому меланхоліки добувають не тільки теоретичні знання, а й вміння керувати своїми відмінностями, особливостями.

Список літератури

1. Гусева Т. И. Психология личности / Т. И. Гусева., 2017. –13 с.
2. Максименко С. Д. Загальна психологія: навчальний посібник / С. Д. Максименко. – Київ: Центр навчальної літератури, 2004. – 239с.
3. Подпригора С. Я. Краткий психологический словарь / С. Я. Подпригора. – Київ, 2012. – 320 с.

Науковий керівник: Литвинчук Н. В., ст. викладач

УДК 316. 346. 2 (043.2)

Алфімова А. А.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ МІЖСТАТЕВИХ ВІДМІННОСТЕЙ У ЗДІБНОСТЯХ ЛЮДИНИ

В умовах кардинальних змін багатьом психологам став очевидним той факт, що через вплив демократизації суспільства статеві властивості чоловіків і жінок стають все менш поляризованими і все більш перетинаються.

Особливої уваги потребує вивчення розвитку здібностей сучасних жінок і чоловіків, оскільки зміна статевої ролі впливає на напрямок інтелектуального розвитку людини, і біологічна основа не є визначальним чинником цього розвитку.

Прояв здібностей постає важливим елементом у житті кожного. Завдяки активному розвитку здібностей особистість легко засвоює знання та оволодіває навичками, що надалі допомагають їй по життю. Здібності постають сукупністю властивостей, включають в себе вольові та емоційні особливості людини.

О. Ковальов вбачає в здібностях синтез властивостей людської особистості, що відповідає вимогам діяльності і забезпечує високі досягнення в ній [1]. Іншу думку має Б. Теплов, який вважає, що здібності – це такі індивідуально-психологічні особливості, від яких залежить успішність виконання однієї чи декількох діяльностей. Вони не зводяться до наявних навичок, умінь і знань, але можуть пояснити легкість і швидкість набуття цих навичок і знань [2]. В. Дружинін виділяє три підходи щодо дослідження творчих здібностей: роль інтелекту,

незалежність креативності від інтелекту, зумовленість інтелектуальною обдарованістю, особистими якостями та мотивацією [3].

Розглянувши певну закономірність засвоєння здібностей, їх прояву у чоловіків та жінок, провівши дослідження та його аналіз, ми отримали результати та зробили висновки на рахунок того, що у чоловіків вищий рівень творчих здібностей, ніж у жінок, проте кількісний показник середнього рівня розвитку здібностей у жінок вищий, аніж у чоловіків. Тому якщо розглядати саме творчі здібності, то маскуліні чоловіки з більшою легкістю і якіснішим рівнем оволодівають усіма здібностями, аніж фемінні жінки, що пов'язані з творчістю та мистецтвом, мають більш високий рівень творчих здібностей, що характеризуються спроможністю вирішення нестандартних завдань, самостійним розв'язанням проблеми, вмінням використовувати різноманітні методи.

Зазвичай такі люди нелогічні, неподатливі, часто сповнені протиріч. Творчі особистості мають тенденцію до керування колективом в невизначених і критичних ситуаціях, часто заперечують розпорядження і норми, не звертаючи уваги на існуючі звичаї, не схильні до сумнівів; розробляючи ідеї, не вважають за потрібне отримати підтримку керівництва. Людей з низьким рівнем творчих здібностей можна охарактеризувати як обачливих, дисциплінованих, слухняних. Вирішують проблеми уже випробованими і відомими методами, зазвичай, вони логічні та надійні. Досягають мети будь-якою ціною, будь-якими методами, засобами, здатні до високого ступеню точності при виконанні дрібних операцій, шаблонної роботи, користуються довірою колективу лише в спокійній, стандартній ситуації.

Частіше всього у будь-яких дослідженнях береться до уваги чинник статі, тому існує чимало даних про відмінності психологічних характеристик у чоловіків і жінок. Багато досліджень було проведено на вивчення варіації у здібностях. Ще А. Л. Гезелл дослідив і зауважив, що чоловіки в порівнянні з жінками мають краще розвинуту велику моторику, а жінки – дрібну. Порівнюючи інтелект і здібності, було помічено, що жінки мають більший словниковий запас, вищу швидкість і чіткість мовлення. Це можна пояснити тим, що мами більше розмовляють з дочками, ніж із синами. Загальний показник інтелекту у чоловіків, зазвичай, децю вищий. Проте жінок із середнім рівнем інтелекту більше, ніж чоловіків. Такі результати ми маємо завдяки наявності у вибірці чоловіків з фемінною ставею рольовою ідентичністю, тоді як у маскуліних чоловіків інтелект не відрізняється від інтелекту жінок.

Список літератури

1. Беляев И. А. Целостность человека в аспекте взаимосвязи его способностей и потребностей: монография / И. А. Беляев. – Оренбург: ОГИМ, 2011. – 360 с.
2. Щорс В. В. Организация работы с одарёнными детьми / В. В. Щорс // Технология. Все для учителя – № 11. – 2014. – 10 с.
3. Дружинин, В. Н. Психология общих способностей: учебное пособие для бакалавриата, специалитета и магистратуры / В. Н. Дружинин. – 3-е изд. – Москва: Издательство Юрайт, 2019. – 349 с.

*Науковий керівник: Литвинчук Н. Б.,
ст. викладач*

ЕМОЦІЙНИЙ ІНТЕЛЕКТ ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ АДАПТАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ ДО СТУДЕНТСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА

Сучасне суспільство невпинно розвивається, і в цих умовах здатність швидко адаптуватися відіграє важливу роль. У ході соціально-психологічної адаптації особистість стає повноправним членом соціуму, реалізує свої потреби та інтереси, розвиває свою індивідуальність. Поняття адаптації пройшло великий і суперечливий шлях розвитку, труднощі визначення якого пов'язані з об'єктивною складністю цього явища.

Зазвичай, цей термін застосовується до нових, раніше не пережитих індивідом ситуацій, які мають до нього безпосереднє відношення. І, оскільки не вміння пристосовуватися може призводити до психологічного, а згодом і фізіологічного розладів, цьому поняттю в психології відводиться особлива увага.

У загальному розумінні, адаптацією ми можемо вважати виникнення нових психологічних механізмів, які забезпечують безпеку й адекватну орієнтацію в нових життєвих умовах. У разі успішної адаптації індивід здатний успішно самореалізуватися без прикладання надмірних зусиль.

Явище адаптації вважається одним із найважливіших критеріїв психічного здоров'я особистості, її самоактуалізації, а також чинників самореалізації. Процес адаптації можна вважати послідовністю певних психологічних реакцій на об'єктивну ситуацію, яка сформувалася. Визначення критеріїв успішності соціальної адаптації є надзвичайно складним завданням, адже це не лише поведінка, яка проявляється в даний момент, а й суб'єктивне задоволення даною ситуацією та відсутність негативних наслідків у майбутньому. Адаптація багато в чому залежить від конкретного середовища з яким взаємодіє індивід. Особливості середовища визначають можливості та характер взаємодії, обмежують форми адаптації та встановлюють критерії успішності цього процесу.

В останні роки все більше уваги приділяється вивченню соціального та психологічного середовища життєдіяльності людини. Соціально-психологічну адаптацію традиційно відрізняють від інших видів адаптації на основі локалізації середовища з яким взаємодіє індивід. Такий підхід дозволяє прийти до деяких закономірних особливостей соціально-психологічної адаптації, які визначаються специфікою соціального середовища.

Ми можемо розділити організаційний простір вищого навчального закладу на чотири ортогональні сфери, з якими стикається студент на початку навчання:

1. Особистість і нове середовище (навчальне);
2. Особистість і соціально-психологічне середовище;
3. Особистість й інформаційний, когнітивний і дидактичний простір;
4. Особистість і система цінностей.

З точки зору нашого дослідження, нас цікавить сфера «особистість і нове соціально-психологічне середовище». Саме ця система пов'язана емоційними аспектами адаптації та визначає студента як суб'єкта переживання, який здатний сприймати і реагувати на зміну даного середовища відповідно до свого емоційно-інтелектуального потенціалу.

Існує безліч чинників, які здатні впливати на соціально-психологічну адаптацію. Одним із них є емоційний інтелект. Відкриття цього феномену дозволило відповісти на питання, які сотні років поставали перед дослідниками емоційної сфери.

Значення емоційного інтелекту в процесі соціальної адаптації вивчало багато наукових шкіл. Систематизувавши теоретичні матеріали, ми можемо охарактеризувати емоційний інтелект як структуру, яка включає внутрішньоособистісний (орієнтований на власні емоції) та міжособистісний (спрямований на емоції оточуючих) компоненти. Таким чином, він здатен впливати на внутрішнє і зовнішнє середовище особистості.

Виходячи з праць І. М. Андрєєвої [1], Р. Бар-Она [3], Е. Л. Носенко [2], ми можемо виділити основні сфери впливу емоційного інтелекту, і це є підґрунтям нашого припущення стосовно того, що емоційний інтелект дійсно здатний впливати на соціально-психологічну адаптацію особистості. Отже, до цих сфер ми відносимо: емоційну (те як людина відчуває себе в емоційному плані), поведінкову (набуття певної ролі, формування стереотипу поведінки) та когнітивну (самоусвідомлення, погляди, установки). Тобто, роль емоційного інтелекту в процесі соціально-психологічної адаптації полягає в усвідомленні та прийнятті власних переживань, та вмінні управляти своїм емоційним станом у зв'язку зі зміною середовища.

Підводячи підсумки теоретичного аналізу, можемо говорити про позитивну роль емоційного інтелекту в адаптації, тому числі до студентського середовища. Доказами цього є кореляції рівня емоційного інтелекту з пристосованістю, суб'єктивним добробутом, які спостерігалися в численних дослідженнях. Для визначення впливу емоційного інтелекту на соціально-психологічну адаптацію студентів психологів першого курсу Національного авіаційного університету, нами було сформульовано ряд завдань:

- діагностувати рівень розвитку емоційного інтелекту у респондентів;
- виявити рівень соціально-психологічної адаптації;
- встановити чи впливає емоційний інтелект на соціально-психологічну адаптацію першокурсників.

У дослідження були використані: методика дослідження соціально – психологічної адаптації К. Роджерса – Р. Даймонда, опитувальник ЕмІн Люсіна та авторська анкета моніторингу рівня адаптації.

Аналіз та інтерпретація отриманих результатів дозволили констатувати, що існує прямий, значущий зв'язок між показниками «Емоційний інтелект» і шкалами: «Адаптація», «Самосприйняття», «Прийняття інших», «Емоційна комфортність», «Ескапізм», «Інтернальність». З'ясовані дані дали можливість застосування методу регресійного аналізу, в ході якого було виявлено прямий причинно-наслідковий зв'язок між соціально-психологічною адаптацією й емоційним інтелектом.

Проведене анкетування допомогло встановити як оцінюють рівень своєї адаптованості студенти, які перешкоди виникають, та що допомагає швидше пристосуватися до студентського життя. На основі зібраних даних, надалі буде розроблено корекційну програму, яка сприятиме перебігу адаптаційного процесу. Отже, ми з'ясували значення адаптації в соціально-психологічному середовищі. Дослідивши структурні компоненти емоційного інтелекту, було встановлено, що він включає в себе наявність певних навичок – когнітивних, емоційних, особистісних, соціальних. Тому він є важливим чинником соціально-психологічної адаптації студентів. Нами було експериментально доведено наявність впливу

емоційного інтелекту на адаптацію особистості до студентського середовища. Результати подальших досліджень будуть спрямовані на підготовку програми соціально-психологічної адаптації для студентів психологів першого курсу.

Список літератури

1. Андреева И. Н. Взаимосвязь эмоционального интеллекта и тезауруса эмоциональных переживаний в юношеском / И. Н. Андреева возрасте // Психология и современное общество: взаимодействие как путь взаиморазвития: междунар. науч.-практ. конф., 28-29 апр. 2006 г. СПб., 2006. Ч. 1. С. 17-21.
2. Носенко Е. Емоційний інтелект як соціально значуща інтегральна властивість особистості / Е. Носенко // Психологія і суспільство. –2004. № 4. –С. 95-109.
3. Test reviews of the Bar-On Emotional Quotient 360. // The sixteenth mental measurement yearbook. / Ed.: Spies, R. A. & Plake B. S. – Lincoln, NE: Buros Institute for Mental Measurement, 2005.

*Науковий керівник: Доценко Л. В.,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 06. 053. 52

Arkhanhelska Ye. S.,
National Aviation University, Kyiv

RHETORICAL TECHNIQUES IN THE NEGOTIATIONS

In the deal-based economy of today's world, there is a growing need for companies to collaborate with each other. As a consequence of the varying needs, wants, aims, opinions, and beliefs of the parties brought together, conflicts and disagreements are inevitable. Yet, individuals fail to realize the importance of understanding as well as prioritizing the application of negotiation skills to the successful operation of their businesses. Effective communications in business negotiations nowadays reflect the process as a result of which partners with different interests, strategic positions, and expectations find a mutually beneficial area of cooperation. Professionals maximize utility, meet needs with minimum costs and with maximum results. And remain friends with colleagues.

The aim of the paper *is* to prove the importance of negotiation skills in the management and describe the rhetorical methods and techniques used in effective business communication aimed at gaining mutual understanding and benefits between parties.

The foundations of negotiation theory are Structural Analysis, Strategic Analysis, Process Analysis, Integrative Analysis and behavioral analysis of negotiations. Structural Analysis is based on a distribution of empowering elements among two negotiating parties. Structural analysis is easy to criticize, because it predicts that the strongest will always win. This, however, does not always hold true. Strategic Analysis starts with the assumption that both parties have a veto. Thus, in essence, negotiating parties can cooperate (C) or defect (D). Often, co-operation of both sides yields the best outcome. The problem is that the parties can never be sure that the other is going to cooperate, mainly because of two reasons: first, decisions are made at the same time or, second, concessions of one side might not be returned. Therefore the parties have con-

trading incentives to cooperate or defect. If one party cooperates or makes a concession and the other does not, the defecting party might relatively gain more. Process Analysis focuses on the study of the dynamics of processes. The process of negotiation is considered to unfold between fixed points: a starting point of discord, an endpoint of convergence. The so-called security point, that is the result of optional withdrawal, is also taken into account. Integrative Analysis divides the process into successive stages, rather than talking about fixed points. It extends analysis to pre-negotiations stages, in which parties make first contacts. The outcome is explained as the performance of the actors at different stages. Stages may include pre-negotiations, finding a formula of distribution, crest behavior, settlement. Behavioral Analysis assumes that behavior is either a reflex evoked by the pairing of certain antecedent stimuli in the environment, or a consequence of that individual's history, including especially reinforcement and punishment contingencies, together with the individual's current motivational state and controlling stimuli.

Negotiation can be categorized in different ways. Below are just a few ways that we can look at negotiation. Integrative/Distributive: Integrative Negotiations are commonly referred to as "win-win." In this type of negotiation, each side is working towards a solution where everyone wins something. They can make tradeoffs, look at multiple issues, and try to expand the pie rather than divide it. Distributive Negotiations are referred to as "win-lose." One party gets what they want, and the other party has to give something up. The parties' interests often seem to be opposed and so this type of negotiation does not lead to lasting or positive relationships.

Inductive/Deductive/Mixed: The inductive method involves starting on small details and working upward until a settlement is reached. Deductive negotiations start with an agreed upon strategy. They rely on established principles and a formula to frame the negotiation while the parties work out the details. Mixed negotiations are the most common; they are and hard bargaining involves negotiating a position rather than interests. To avoid some of the common problems associated with bargaining over positions, negotiators who take a soft approach treat the participants as friends, seeking agreement despite great cost, and offering concessions as a way to create or preserve a positive relationship with the other side. A soft bargainer behaves transparently, sharing their bottom line, which can leave them vulnerable to a hard bargainer. A hard bargainer who is competitive, hides their bottom line, and offers few concessions, if any. In a negotiation between a soft and hard bargainer, the hard approach will almost always come out with a much better deal. a blend of inductive and deductive methods.

In this paper paid attention to meaningfulness of rhetoric techniques in the negotiations. It is very important in business communication to avoid conflicts and find an alternative that suits all. Good negotiations are very important as they contribute much to business success and build better relations and the aim of any negotiation is to reach to an agreement that results in mutual benefits. Any negotiations consist of 3 stages: preparation of negotiations; negotiation process; analysis of the preparation, process and results of negotiations. Business negotiations begin with the preparation stage, at which we must not only determine the purpose of the upcoming negotiations but also collect the necessary information from various sources and structure it. Based on this information, it is necessary to prepare various options for proposals for negotiating partners, to choose the main and backup negotiation strategies. The preparation stage also includes the implementation of preliminary contacts with partners, determination

of the conditions for negotiations, and technical preparation for negotiations. The results of preliminary agreements also serve as the basis for planning the negotiation process with clarification of the composition and roles of participants. After preparation, we have to meet with our partners, and the first thing we must do is to establish contact with them, namely: to attract their attention, to show that you do not personally pose a danger to them, and to interest them. At this stage, there is a greeting, personal acquaintance of the negotiators, the establishment of relations between them. The outcome of the negotiations often depends on how well the contact was established and how successfully it is maintained. After establishing contact, we proceed to the stage of mutual orientation in the problem. At this stage, we have to find out the position of our partners, clarify and clearly indicate our position on the issue under discussion, make sure that the parties clearly understand the positions. We will also have to identify similarities and differences in the positions of the parties and, as far as possible, make the transition to the level of interests of partners. The result of this stage should be the willingness of the parties to further search for a mutually beneficial or mutually acceptable solution, taking into account the interests of all participants. Next, we need to submit our proposals taking into account the interests of the parties, convince partners of the advantages of our proposals, to respond to comments and objections and, finally, to formulate options for an agreement. Thus, we proceed to the stage of finding a solution. The next stage in the negotiation process is the stage of concluding an agreement. At this stage, we need to accurately and clearly state the essence of the agreement on paper. It is very important to make sure that the parties equally understand the agreement, that there will be no ambiguity in the interpretation of the agreement in the future. After the wording of the agreement, we need to agree on the mechanisms for its implementation, as well as on methods and forms of control over its implementation.

In managing the negotiation process, 4 elements can be distinguished: 1. Specification of the previously planned content of the negotiations (from scratch): if there was an agreement on something at the previous meeting, at the beginning of a new meeting, once again fix the agreements reached – as if writing them on a blank sheet of paper: you can understand by the reaction of the partner how relevant these agreements are and will be respected. 2. Clarification of the terms of negotiations: the contribution of each party to the forthcoming work and the process of reaching an agreement is recorded. 3. Implementation of the negotiation process. Diagnosis of a negotiating partner is more effective in an informal setting because in negotiations he is additionally in control of himself. Comprehensive comments on the weather and past holidays, finding common topics for informal communication – all this lays the foundation for successful negotiations. 4. Management of the initiative in the negotiations. It is important to keep track of the balance of initiative in the negotiations – “pulling the blanket over yourself” means provoking dissatisfaction of the partner (if it is necessary, they do just that). At the same time, giving all the initiative to a partner means trusting in his negotiation logic. But you should consider the factors that cause distrust in the contact. They are following: a long pause of thought before answering the question; change of topic, avoiding direct answers to questions; mismatch of behavior and pronounced goals; demonstration of a lack of interest in the topic of conversation; increased security; retaliatory aggression; tight control of the situation, for example, by question to question; the tension of posture and gaze; verbosity in answering questions; increased activity of gestures and their complete absence.

You can use special techniques to attract attention, increase the interest of a partner. After establishing contact, we need to maintain it. You can use the so-called active listening techniques. These include: *repetition* – thoughts and feelings expressed by the partner are transmitted verbatim, in his own words (either in whole or in part of the statement): “You say that...”, “I understand you so that...”, “You believe that...”; *rephrasing* (in other words) is a summary of the main essence of what was said by the partner (meaning, the essence of his statement): “You mean that...”, “that is...”, etc.; *interpretation* (or development of an idea): Suggestions are made about possible consequences from partner’s replicas. An idea develops, sometimes a conclusion is drawn for it: “You probably say that because...”.

The positive techniques of active listening also include: the *message about the experience is verbalization (speaking)* of one’s emotional state or the state of the partner: “I really care about that...”, “I see you are upset that...”, etc.; *direct and indirect questions*: such questions give the interlocutor the opportunity to express themselves, their understanding of the problem and at the same time show your interest in the conversation. Can be used multivariate questions (questions offering a number of options: either..., or...). Usually when considering active listening techniques attention and behaviors that are neutral or not conducive to understanding between partners. The neutral ones include: *interrogation* is a one-sided interest in partner information; interrogation goals are usually hidden; *remarks* during the conversation: “It’s time to start the subject of the conversation”, “I have the impression that we are talking about different things”, “Our conversation is somewhat dragged on”, etc.; *assisting* (non-reflective listening) – with facial expressions, posture, gestures and interjections like: “um”, “yes, yes”, “yeah,” etc., interest in the partner’s problems, the intention to listen carefully to him are shown.

Business communication management presents to communications the following requirements: uniqueness in interpretation and perception, concreteness, adequacy of the situation. Communication can be considered successful if the recipient of the information understands its content adequately to the meaning that the sender put into it. When referring to the negotiation goals, it is very important to understand the role of the desired substantive outcomes and their impact on interpersonal relations. Every deal, every negotiation has future consequences and through strong relationships, we are able to manage some of them. Before entering any negotiation, it is important to create a proper climate and establish rapport. Forming friendships and mutual respect advances the chances of reaching agreements. The other side must trust that you will do what you say with no trickery or device. Obviously, this evolves over time and is not something that you can do instantly.

REFERENCES

1. Putnam, L. L. and Roloff, M. E. Communication and Negotiation. Newburg Park, California: Sage Publications, Inc., 1992.
2. Fisher, R. and Ury, W. Getting to Yes: Negotiating Agreement Without Giving In: Penguin Books, 2nd edition, 1991.
3. Shell, Richard. Bargaining for Advantage: negotiation strategies for reasonable people. Viking, 1999.
4. Chris Honeyman & Andrea Kupfer Schneider, The Negotiator’s Handbook (Dispute Resolution Institute Press, 2017; Victor Kremenjuk, ed., International Negotiation. JosseyBass, 2nd edition, 2002.

5. Kopelman, S. and Rosette, A. S. "Cultural variation in response to strategic display of emotions in negotiations". Special Issue on Emotion and Negotiation in *Group Decision and Negotiation (GDN)*, 2008.
6. Johnston, Peter D. *Negotiating with Giants*. United States: Negotiation Press, 2008
7. Балько, Д. Переговори, обреченные на успех. - М.: Эксмо, 2008.
8. Гришина, Н. В. Психология конфликта – СПб.: Питер, 2000.
9. Самохвалова А. Деловое общение: секреты эффективных коммуникаций М.: Речь, 2012.
10. Фишер, Р., Эртель, Д. Подготовка к переговорам – М.: Филинь, 1996.
11. Юри, У Преодолевая НЕТ, или переговоры с трудными людьми – М.: Эксмо, 2008.

*Scientific supervisor: Baranovska L. V.,
PhD in Pedagogy, Professor*

УДК 159. 925 (043.2)

Безносок О. П.

Національний авіаційний університет, Київ

ВПЛИВ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА УСПІШНІСТЬ ДІЯЛЬНОСТІ

Тема емоційного інтелекту є досить актуальною та важливою для сучасного суспільства. Сьогодні розвиток емоційного інтелекту вважають більш важливим чинником, що сприяє успіху особистості, ніж розумовий інтелект. Наші емоції та інтелект тісно взаємопов'язані, адже саме вміле керування емоціями та розуміння емоцій оточуючих є запорукою успіху у будь-якій сфері діяльності.

Емоційний інтелект представляє собою сукупність ментальних здібностей до ідентифікації, розуміння та керування емоціями [1]. О. Філатова стверджує, що емоційний інтелект забезпечується самоконтролем, який полягає в умінні «дозувати» свої емоції, і виявляється у сфері спілкування, що передбачає емпатію [2].

Емоційний інтелект суб'єкта діяльності включає в себе «сплав» здібностей до розуміння емоцій, управління ними, а також емоційних знань, умінь і навичок, що формуються прижиттєво. Здібності емоційного інтелекту забезпечують успішність психічної діяльності розпізнання, розуміння, управління емоціями, в наслідок чого людина має можливість ефективно адаптуватися до внутрішніх і зовнішніх емоціогенних подій. Даний вид психічної діяльності екстраполюється в різні види дій та операцій як трудових в системі «людина-людина», так і в сфері міжособистісного спілкування. В ряді сучасних досліджень виявлено вплив емоційного інтелекту на результативність діяльності в системі «людина-людина»: зокрема, емоційний інтелект розглядається як предиктор здібностей до керівництва та ефективної поведінки в організації [3].

Зарубіжними вченими було доведено, що високий рівень розумового інтелекту не є запорукою успіху в професійній діяльності. Як відомо, успіх бізнесмена, менеджера чи політика залежить саме від емоційного інтелекту. Рівень емоційного інтелекту залежить від того наскільки людина буде самостійно його розвивати, а розумовий інтелект здебільшого детермінований генетично [4].

Д. Гоулман подає обґрунтовані дані досліджень Гарвардського університету: успіх в діяльності на 33% обумовлюється технічними навичками, інтелектуальними знаннями та здібностями (тобто IQ людини), а на 67% – емоційною компетентністю (EQ). Для менеджерів ці цифри відрізняються ще помітніше: лише 15% успіху характеризується IQ, а 85% – EQ. Д. Гоулман запевняє, що саме від лідера залежить мікроклімат у колективі (приблизно на 50-70%). Приблизно 20-30% відмінностей у результативності роботи працівників пояснюється емоційним ставленням до роботи (що являє собою організаційний клімат). Вплив на психологічний клімат у колективі має саме емоційний стан керівника, що й також впливає на ефективність виконання роботи працівниками [5].

Отже, успішність діяльності головним чином залежить від емоційного інтелекту особистості, адже люди з високим рівнем інтелекту добре розуміють як свої емоції, так і емоції оточуючих, вони здатні керувати цими емоціями та з легкістю досягати успішної взаємодії з іншими людьми.

Список літератури

1. Андреева І. Н. Емоційний інтелект: дослідження феномену/ І. Н. Андреева// Питання психології. – 2006. – №3. – С. 78 –86.
2. Філатова О. Емоційний інтелект як показник цілісного розвитку особистості/ О. Філатова// Персонал, №5, 2000. – С. 100 – 103.
3. Mayer, J. D. Mayer – Salovey – Caruso Emotional Intelligence Test (MSCEIT). User’s Manual / J. D. Mayer, P. Salovey, D. Caruso. – Toronto: MHS, 2006. – 110 p.
4. Практичний інтелект / [Дж. Стенберг, Дж. Б. Форсайт, Дж. Хедланд та ін.]. – СПб: Питер, 2002. – С. 75.
5. Гоулман Д. Емоційне лідерство: Мистецтво управління людьми на основі емоційного інтелекту. / Д. Гоулман. – М.: Альпіна Бізнес Букс, 2005. – С. 106.

Науковий керівник: Литвинчук Н. Б., ст. викладач

УДК 159. 9: 005. 336. 2 (043)

Безугла В. Ю., Козлова А. О.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗНАЧЕННЯ СУПЕРВІЗІЇ ПРИ ПРОФЕСІЙНОМУ ВИГОРАННІ ПСИХОЛОГА-КОНСУЛЬТАНТА

Незважаючи на те, що зараз наука психологія досягла розквіту та популярності, в свідомості нашого суспільства ще досі існує безліч стереотипів щодо особистості психолога. Одна з таких помилкових думок – це те, що психолог здатний в будь-якому випадку впоратися зі своїми труднощами без сторонньої допомоги, що це ніби «надлюдина», котрій не потрібні поради, думки, ідеї та підтримка інших людей. Насправді все зовсім не так, адже для того щоб психолог-консультант міг ефективно виконувати свою роботу, щоб він міг надавати кваліфіковану допомогу іншим та професійно зростати йому необхідна така людина як «супервізор».

Насамперед, школа супервізорства більш розвинена в зарубіжній психології. Вона представлена працями А. Хесс, Л. Ховкінс, Р. Шохет, Дональд Л. Барлет та ін. У вітчизняній практиці ця область роботи психолога досі не достатньо вивчена.

Супервізія – це взаємна робота двох професіоналів (більш досвідченого і менш досвідченого психолога чи рівних за досвідом), в ході якого консультант може в умовах цілковитої конфіденційності та анонімності проаналізувати свою професійну діяльність [2].

Основна мета супервізії – допомогти психологу-консультанту забезпечити найбільш повну відповідність потребам клієнта. Дана мета визначає основні завдання супервізорства, що полягає у задоволенні професійних, організаційних та особистісних потреб психолога-консультанта.

Супервізія як одна зі сфер діяльності практичного психолога має три основні функції [1]:

- освітницька (формуюча) – розвиток знань умінь, навичок, та здібностей щодо професії;
- підтримуюча – полягає у підвищенні стійкості впливу зі сторони проблем клієнтів;
- спрямовуюча – контроль психолога над власною особистістю (недоліки, слабкі сторони, страхи, тощо).

Однією з найбільш поширених проблем з якими зустрічаються психологи-консультанти під час професійної діяльності це процес психологічного вигорання. Професійне вигорання – це комплексне явище, яке включає безліч симптомів і вражаючи всі сфери життєдіяльності людини. Вперше термін «психічне вигорання» був запропонований у 1974 році американським психіатром Дж. Фейденбергом. Він описав даний феномен і дав йому назву «burnout» – для характеристики психологічного стану здорових людей, які знаходяться у тісному спілкуванні з клієнтами в емоційно напруженій атмосфері при наданні професійної допомоги [4].

Найбільш широко даний феномен був описаний в роботі В. Шауфелі та Д. Ензманну (W. Schaufeli та D. Enzmann) і відповідно до цього було визначено 132 симптоми вигорання, об'єднані в 5 основних груп: афективні, фізичні, когнітивні, поведінкові, мотиваційні. Всі ці симптоми заважають консультанту в ефективно-му виконанні своїх професійних обов'язків, а також завдають шкоди психічному здоров'ю психолога.

Тому значення супервізії для практикуючого психолога, котрий зіштовхнувся з професійним вигоранням в своїй діяльності, складно переоцінити, адже вона дозволяє консультанту поділитися своїми почуттями, емоціями, визначити проблеми під час роботи з клієнтами, проаналізувати причини цих труднощів, отримати зворотній зв'язок, підтримку, отримати нові знання в даній області знань.

Взагалі, супервізія психологів-початківців – один з найважливіших кроків для формування терапевтичної ідентичності і вироблення індивідуального стилю [3]. Також варто пам'ятати, що професійне вигорання як і будь-яке негативне психічне явище, легше і краще попередити, ніж боротися як з його проявами, так і з наслідками.

Список літератури

1. Браун А. Супервізор у соціальній роботі: Супервізія догляду в громаді, денних та стаціонарних установах / А. Браун. – К.: Унів. вид-во «Пульсар», 2003. – 240 с.
2. Соловейчик М. Я. Супервізія. / М. Я. Соловейчик // Мастерство психологического консультирования. – СПб.: Европейский дом, 2002.

3. Сытник С., Моховиков А., Повереннова А, Калитеевская Е. «ГЕИШ-ТАЛЬТ-ОБЗОР». / С. Сытник, А. Моховиков, А. Повереннова, Е. Калитеевская // Сборник материалов №1. Периодическое издание украинского филиала программы МГИ. – Одесса, 2012. – С. 117.

4. Freundberger H. J. Staff burnout / H. J. Freundberger // Social Sciences. – 1974. – P. 159-166.

*Науковий керівник: Прокурка Н. М.,
ст. викладач*

УДК 159.923 – 055.52 (043.2)

Билк О. В.

National Aviation University, Kyiv

PSYCHOLOGICAL PREPAREDNESS OF PARENTS TO RAISE A CHILD WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS

The problem of education children with disabilities remains one of the main problems of both the modern educational space in Ukraine and the institution of parenthood for each particular family. There is much to do in the area of quality inclusive education for children with disabilities, learning disabilities, and the reduction of marking marks in children with disabilities.

This topic is very important in the modern world. We have set the goal of exploring this issue and making recommendations to improve both the studying of the child and the psychological state of the parents.

It is important that in the normal development of the child his relationship with his mother gradually changes and has a more independent character, there is a process of separation, which often does not occur in the studying of a child with disabilities. There is often do, when the family negatively affects on the child's development because parents are in a stressful state due to the birth of a sick child, they don't have the necessary knowledge and skills to interact with him. Parents also face the problem of being dependent on a sick child. They can deny and conceal the problem or control and protect the baby. Sometimes parents, pity the child, praise his imaginary successes, trying verbal encouragement to compensate for her low skill. This is can only lead to social maladaptation and isn't to the right methods of education. And there are times when family members give responsibilities to the child that are difficult for his to cope with, he doesn't always reach the optimum result and therefore becomes he will anxious, overworked, tearful, and has low self-esteem.

After a number of researchers, scientists have found that the developmental disorders of the child is directly depend on the social state of the family. That's why, psychological assistance is provided to parents, which is associated with the development and formation of skills in improving family relationships, the organization of self-diagnosis of the causes of difficulties, conducting trainings for the development of communication and self-development of the individual. Methodical assistance includes studying the issues of features of cognitive and personal sphere of a child with disabilities, organization of corrective – developing environment and conducting lessons, creation a rational regime of the day, accounting of individual features of the child.

Solodiankina O. V has highlighted several periods in the life of a family with children with special educational needs. In the first period, there is get used to this situation. In the second period, the main tasks are to ensure interaction with specialists, organization of treatment, rehabilitation, training and education. When life in the family is normal, children with special health needs are widen their horizons, enrich their memory and develop curiosity. In the fourth period, the correctness of the parental educational position, their ability to tolerate interaction with the child can provide a positive direction of personality evolution, or negative. In the fifth and sixth period, there is made a decision about the place of living of the child and the creation of conditions for mental and social development.

Therefore, we can conclude that the basis of mental, personal and social well-being for a child with special educational needs is family. The problems are the reflection of parental values. Parenting success is the constant mental work of parents with their child.

Supervisor: Datsun O. V., Senior Lecturer

УДК 159. 9. 018: [005. 32: 316. 46 (043.2)

Бойченко М. М., Синчук В. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОЛОГІЧНІ МЕТОДИ РОЗВИТКУ УПРАВЛІНСЬКИХ НАВИЧОК ЕМОЦІЙНОГО ЛІДЕРА

В умовах швидкоплинного розвитку сучасного суспільства, важливим у структурі особистості є формування лідерських якостей, зокрема при включенні людини в управлінську діяльність. Особливості професійного середовища майбутнього спеціаліста вимагають не тільки фундаментальних знань та базової професійної підготовки, а й високої організаційної компетентності з точки зору особистісного розвитку.

Згідно з пірамідою управлінських навичок *Kammy Haynes* [3], початковий крок до ефективності лідера зумовлюється вмінням встановлювати пріоритети, планувати діяльність на різних рівнях, організувати ефективну роботу команди, направляти зусилля членів команди в потрібне русло та правильно корегувати постановку задач відповідно до ситуації. Ефективний лідер створює ефективну команду – навчає, мотивує та залучає робітників до спільної діяльності та пошуку інноваційних ідей. Особистісний розвиток є невіддільною частиною лідерського потенціалу, що включає опанування навичками самоменеджменту й тайм-менеджменту.

Daniel Goleman [1] зазначає, що ефективність лідера залежить не лише від його компетентностей – афективна складова відіграє значну роль в міжособистісних відносинах між лідером та його командою, а також у регулюванні власних емоційних та поведінкових реакцій. Емоційний лідер створює сприятливий соціально-психологічний клімат в колективі, чим забезпечує атмосферу взаємної довіри та поваги між усіма членами команди. Такий лідер наповнює сенсом працю своїх колег, допомагаючи максимально розкрити їх потенціал й принести користь команді та організації в цілому, а також виконує функцію модератора шляхом запобігання (у випадку виникнення – урегулювання) можливих конфліктів. Саме емоційний інтелект дозволяє лідеру ставитися до кожного члена команди як до окремої цілісної особистості зі своїм індивідуальними потребами,

мотивами, можливостям, почуттями та мріями., і тому він являє собою одну із базових складових лідерства на рівні з іншими управлінськими навичками.

Психологічними методами розвитку управлінських навичок емоційного лідера виступають ділові ігри, кейс-методи, психологічні вправи та групові дискусії, які спрямовані насамперед на: 1) розвиток емоційного інтелекту; 2) формування комплексного розуміння ролі та функцій лідера; 3) розвиток вміння аналізувати критерії успішності управління; 4) розвиток навичок постановки цілей, делегування повноважень, контролю, ефективного планування часу; 5) формування установки на довірливе спілкування та відкритість; 6) розвиток комунікативних навичок [2].

Таким чином, однією з форм розвитку управлінських навичок є психологічні методи, зокрема психологічний тренінг, який базується на засадах гуманістичної психології, де особистість лідера являє собою унікальну цілісну систему. Даний тренінг вбирає в себе розвиток емоційного інтелекту у вигляді покращення навичок та вмінь розпізнавання власних емоцій та емоцій інших людей; вміння застосовувати інформацію, отриману від аналізу цих емоцій з метою їх регулювання і контролю, а також індукування бажаної поведінки й реакцій в іншій людині; вміння використовувати емоції в професійній діяльності; оволодіння навичками й техніками ефективного спілкування, коректного аргументування своєї позиції, переконання та мотивування колег, партнерів чи опонентів.

Список літератури:

1. Daniel Goleman Emotional Intelligence: Why it Can Matter More Than IQ. New York: Bantam Books, 2005. 384 p.
2. Groves, K., Pat McEnrue, M. and Shen, W. Developing and measuring the emotional intelligence of leaders. Journal of Management Development. 2008. Vol. 27, №. 2. pp. 225-250.
3. Kammy Haynes. How to design and implement an effective performance management program. URL: <https://www.allaboutperformance.biz/pdfs/HRperformance.pdf>

*Науковий керівник: Дробот О. В.,
д-р психол. наук, доцент*

УДК 793. 3-055. 15 (043.2)

Вишпольська А. О.

Національний авіаційний університет, Київ

ТАНЦЮВАЛЬНА ТЕРАПІЯ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ САМООЦІНКИ У ЮНАКІВ

Проблема розвитку особистості в юнацький період є найбільш актуальною. Особливе місце в цьому віці займає формування особистої ідентичності, що складається з серії соціальних і індивідуально-особистісних виборів, ідентифікацій і самовизначень. Надалі, розвиток ідентичності та самосвідомості впливає на формування Я-концепції юнака. Так, позитивна Я-концепція, почуття самоповаги, самоцінності сприятливо впливають на постановку перспективних цілей і активному прагненні до їх досягнення. Негативна Я-концепція, низький рівень дома-

гань, слабка віра в себе негативно впливають на розвиток особистості. Самооцінка, яка розглядається як центральне особистісне утворення і центральний компонент Я – концепції виступає однією з важливих складових особистісної сфери в юнацькому віці.

Самооцінка значною мірою визначає соціальну адаптацію індивідів, є регулятором їх поведінки та діяльності. Від формування в юнацькому віці позитивного самовідношення в цілому залежить якість спрямованості особистості в майбутнє, будовування життєвої перспективи. Так, соціум помітно впливає на самооцінку людини, адже її формування відбувається в процесі діяльності та міжособистісної взаємодії. Саме тому, застосування такого методу психокорекції як танцювальна терапія буде сприятливо впливати на корекцію та розвиток самооцінки юнаків [1;2].

Танець як невербальний метод групової роботи передбачає вираження переживань, емоційних станів, проблем за допомогою рухів, жестів, поз, пантоміміки; дозволяє проявляти себе і спілкуватися без допомоги слів.

На сьогодні танцювальна терапія ефективно використовується як для дітей, так і для дорослих надаючи місце для самовираження, відреагування негативних емоцій. На заняттях кожен має можливість сформувати уміння та навички практичного володіння виразними рухами; навчитись прийомам саморозслаблення, зняття психом'язової напруги; розвинути потенційні здібності та комунікативні навички, тим самим безпосередньо сприяючи розвитку власної самооцінки.

При проведенні занять з танцювальної терапії для юнаків необхідно робити акцент на подоланні бар'єрів, що виникають при спілкуванні, на прийнятті себе, свого тіла, посиленні почуття власної гідності. Це допомагає вступити в контакт з власними почуттями, дослідити свої приховані конфлікти. Під час танцю у юнаків спостерігається активізація механізмів самопізнання, розвиток мотивації до самовираження, а також зниження рівня емоційної напруги, яка може виступати фоном неадекватної самооцінки.

Кожне заняття має включати в себе створення сприятливого настрою в групі, атмосферу відкритості, довіри, емоційної свободи та згуртованості. Водночас, виконання танцювальних вправ, різноманітних рухів спрямовують юнака на розширення знань про себе, про свої можливості, дозволяють звільнитись від внутрішніх блоків. Обов'язкові обговорення та рефлексія як на окремих етапах, так і після заняття в цілому допомагають закріпити позитивні емоції від роботи, усвідомити як свою унікальність, так і унікальність інших, прийняти особистісні особливості [3].

Таким чином, в юнацькому віці самооцінка набуває особливої цінності впливаючи на соціально-психологічну адаптацію, спрямовуючи на побудування відповідних життєвих цілей, є вагомим складовою їх досягнення. Розвиток самооцінки юнаків потребує особливої уваги і одним з можливих методів, що цьому сприяє є танцювальна терапія. Завдяки використанню рухової експресії відбувається позитивні зрушення у розвитку особистісної сфери. Танець дозволяє зробити образ себе та свого тіла більш привабливим, що безпосередньо пов'язано з більш позитивним образом «Я» та передусє сприятливим змінам у самооцінці.

Список літератури

1. Елисеєв О. П. Практикум по психології личности. / О. П. Елисеєв. – СПб.: Питер, 2001. – 560 с.

2. Ермолаєва М. В. Психология развития: Методическое пособие для студентов заочной и дистанционной форм обучения. / М. В. Ермолаев. – 2-е изд. – М.: НПО «МОДЭК», 2003. – 376 с.

3. Осипова А. А. Общая психокоррекция. Учебное пособие. / А. А. Осипова. – М.: Сфера, 2002. – 510 с.

Науковий керівник: Кокарева А. М., канд. пед. наук, доцент

УДК 159.92: 808.53 (043.2)

Волошина О. О.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ДИСКУСІЇ ДЛЯ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ ЮНАКІВ

Юнацький вік один з основних етапів життя особистості, так як саме в цей період вона відривається від батьків, починає самостійно будувати своє теперішнє та майбутнє, а також самостверджується в суспільстві. Вступаючи до закладу вищої освіти, юнак може лише на відстані відчутти підтримку батьків, але всі проблеми, що постають на його шляху доводиться вирішувати самому. З кожним роком прагнення стати дорослим та незалежним прогресує, що призводить до пошуку нових друзів, соціальних груп, в яких можна проявити себе, сфер діяльності. Важливим чинником тут виступають комунікативні навички юнака, за допомогою яких він може успішно досягти поставлених цілей. Проте всі різні і відповідно комунікативні здібності також відрізняються. Тому їх розвиток є запорукою гармонійного самоствердження юнаків.

На сьогоднішній день існує безліч методів корекції комунікативних здібностей, але серед них варто виділити дискусію, що безпосередньо дозволяє вербалізувати думки, погляди, ідеї, ефективно сприймати інформацію та пробуджує особистість до спілкування.

В словнику української мови дискусію визначають як широке публічне обговорення якого-небудь спірного питання [1]. Дуже часто дискусією називають метод Сократа, який полягає в тому, що між співрозмовниками, які не знають істини в готовому вигляді, відбувається діалог, під час якого окреслюється проблема та з'являється пошук до її рішення.

С. Д. Смирнов розглядає дискусію серед методів розвитку психічних функцій, особистісних якостей та творчих здібностей учнів. О. В. Савченко обґрунтовує позицію, що дискусія передбачає організацію спілкувально-мовленнєвої діяльності, і відносить її до словесних методів навчання [2].

Для вдалого проведення дискусії необхідно звернути увагу на її особливості та етапи організації. Виділяють підготовчий (вибір теми дискусії, формулювання головних питань та пошук літератури з означеної тематики), основний (обговорення вищевказаних питань), заключний (підбиття підсумків).

Дискусія може відбуватися в різних формах взаємності від особливостей учасників, досвіду та навичок модератора тощо. Проте основними та найпопулярнішими залишаються два різновиди дискусії: мозковий штурм та дерево рішень.

Під час таких форм роботи учасники мають змогу не лише познайомитися з новими людьми та глибше вивчити проблему, що була темою обговорення, вони також можуть навчитися презентувати себе, оформлювати власну думку вголос,

відстоювати власні інтереси, переконувати та впливати на інших під час комунікації, збагачують свій словниковий запас.

Проведене нами психологічне дослідження, у якому взяли участь 22 студенти освітньої програми «Практична психологія» Національного авіаційного університету, дозволяє простежити вплив дискусії на розвиток комунікативних здібностей юнаків. Після впровадження корекційної програми засобами дискусії було встановлено, що вдвічі зменшилась кількість юнаків з низьким рівнем розвитку комунікативних здібностей та зросла кількість з середнім та високим рівнями.

Отже, дискусія – це форма колективного обговорення спірного питання, що полягає в зіставленні різних точок зору та їх обговоренні. Після проходження психокорекційних заходів у юнаків відмічається більша впевненість в собі, вони активніше вступають у контакт з оточуючими, захищають власну думку. Також, за їх словами, перебування в новому колективі наразі не викликає у них сильних негативних переживань, а, навпаки, мотивує до встановлення нових знайомств, до обговорення різних тем та розширення світогляду.

Список літератури

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови: близько 250 000 сл. / авт. проекту та голов. ред.: В. Т. Бусел. – К.: Перун, 2005. – 1719 с.
2. Пасов Е. И. Сорок лет спустя или сто и одна методическая идея. / Е. И. Пасов. – М.: Глосс-пресс, 2006. – С. 66.

Науковий керівник: Доценко Л. В., канд. психол. наук, доцент

УДК 159.9.015: 159.9.019.2

Главінська Е. С.

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОСЕМАНТИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ СВІДОМОСТІ ОСОБИСТОСТІ

Свідомість особистості як спосіб суб'єктивного відображення об'єктивного світу людиною – це складне психічне утворення, яке неможливо виміряти за допомогою комплексу стандартизованих психологічних методик, а тому виникає необхідність дослідження цього явища за допомогою інших специфічних підходів. Психосемантика як одна з галузей психологічної науки спрямована на вивчення генезису, будови та функціонування індивідуальної системи значень особистості, саме тому, ми вбачаємо можливість дослідження свідомості шляхом використання її методологічних принципів та методичного інструментарію [1].

Якщо теоретично психосемантика вивчає особливості індивідуальної системи значень та способи сприйняття навколишнього світу особистістю крізь призму цих значень, то у прикладному аспекті психосемантика як галузь психології має витoki з когнітивної психології спрямована на дослідження і реконструкцію систем смислів і значень особистості як структур відображення індивідуального досвіду у свідомості людини. Свідомість – центральна таємниця людської психіки [2].

Загальнотеоретичною підставою використання психосемантичного підходу до дослідження людської психіки є підхід через дослідження категоріальної структури індивідуальної свідомості [1].

В. Петренко, один із засновників психосемантики, вважає, що вона досліджує різні форми існування значень в індивідуальній свідомості: образи, символи,

комунікативні і ритуальні дії, а також, словесні поняття. Варто зазначити, що системи значень і смислів людей можуть бути дещо схожими, або навпаки, категорично і принципово відрізнятися, це і зумовлює схожість поглядів та ставлень різних людей до одного об'єкту дійсності, або розбіжність у них. Під час психосемантичного дослідження реалізується суб'єктивна парадигма проектування та аналізу психологічних даних [3]

Психосемантичні методи дослідження свідомості особистості, на нашу думку, варто застосовувати у ході формування фокус-груп, трудових колективів та команд однодумців, що є необхідною умовою для успішного функціонування соціальних організацій [4].

Таким чином, психосемантика, на нашу думку, найбільш влучно окреслює проблеми і завдання вивчення уявлень людини про різні об'єкти дійсності, а також їх сприйняття і ставлення до них. О. Дробот зазначає, що при реконструкції категоріальних структур індивідуальної свідомості людини, які визначають ставлення людини до конкретного об'єкта, відбувається моделювання суб'єктивної картини світу або окремої проблеми в тому вигляді, в якому вона існує у свідомості кожної окремої людини [1].

Отже, психосемантичне дослідження свідомості особистості є необхідною базою вивчення особливостей її функціонування, так як саме цей психологічний феномен визначає пізнання сутності навколишнього світу, його розуміння, сприйняття та ставлення до нього.

Список літератури

1. Дробот О. В. Психосемантична теорія свідомості у вітчизняній психології як основа психосемантичного дослідження. / О. В. Дробот. // Актуальні проблеми психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України. К.: ДП «Інформаційно-аналітичне агентство», 2013. Том. X. Психологія навчання. Генетична психологія. Медична психологія. Вип. 25. С. 110-120.

2. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. / А. Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975. 262 с.

3. Шмельов А. Г. Психодіагностика особистісних рис / А. Г. Шмельов. – СПб.: Речь, 2002. – 480 с.

4. Петренко В. Ф. Введение в экспериментальную психосемантику: исследование форм репрезентации в обыденном сознании / В. Ф. Петренко. – М.: МГУ, 1983. – 176 с.

*Науковий керівник: Дробот. О. В,
доктор психол. наук, доцент*

УДК 005 – 055. 26 (043.2)

Губицька А. О.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ САМОВИЗНАЧЕННЯ ЖІНОК, ОРІЄНТОВАНИХ НА УПРАВЛІНСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Проблема самовизначення досягає особливої актуальності у питаннях самовизначення жінок, які не так давно почали доводити суспільству, що вони здатні до праці, а тим паче до керівних посад. Але в силу соціальних, історичних та психологічних чинників даний процес зустрічає ряд труднощів та бар'єрів [3].

Погляди на проблему самовизначення особистості в психологічній літературі розподіляються на вивчення означеної проблеми від дитинства до зрілості та від зрілості до старості. Це обумовлюється тим, що молоду людину розглядають з точки зору психофізіології та вивчають її розвиток під впливом різних зовнішніх та внутрішніх чинників, а дорослу – з точки зору її самореалізації у житті.

Зарубіжні психологи замість поняття «особистісне самовизначення» часто використовують таке поняття як «психосоціальна ідентичність», що розроблена і введена в науку американським вченим Еріком Еріксоном. Проблемою професійного самовизначення особистості займалися вчені протягом багатьох десятиліть та нині вона розглядається як окремий розділ психологічної науки.

Вітчизняні дослідження зосереджені в напрямках, які пов'язані з розвитком особистості і реалізацією її внутрішнього потенціалу (К. Абульханова-Славська, Л. Анциферова, О. Бодальов) [1]. Особистісне самовизначення – це визначення себе стосовно суспільно прийнятих критеріїв особистісного становлення й подальша дієва реалізація себе на основі цих критеріїв. Особистісне самовизначення формується раніше за професійне та на основі особистісного самовизначення складаються вимоги до професіонала, його професійно-особистісного розвитку [4]. Головним аспектом у самовизначенні особистості за К. Абульхановою-Славською, С. Рубінштейном, О. Леонтьєвим) є потреба у пізнанні себе, розумінні та розвитку себе.

Дослідження показують, що одним з основних механізмів самовизначення людини – є ціннісні орієнтації, тобто ті потреби та інтереси, які стоять вище в системі цінностей. За результатами досліджень більшість жінок, що займають керівні посади або планують їх зайняти, мають середній або високий рівень лідерських якостей, у них переважають ділова та особистісна види спрямованості, а також більшість жінок мають середній рівень самооцінки, що свідчить про те, що в них адекватна самооцінка, також деякі мають низький, але для посад, які вони займають це не критично, і тільки маленький відсоток жінок має високий рівень. Рівноправне становище жінки в суспільстві істотно змінює традиційні уявлення про такі риси, як мужність і жіночність. Жінка володіє більшою контактністю і практичністю мислення [3].

Процес самовизначення жінок, орієнтованих на управлінську діяльність, відбувається тільки тоді, коли жінки усвідомлюють себе як особистості у спілкуванні з іншими та надають перевагу афіліативним якостям, а вже потім через усвідомлення себе як професіонала, де відповідальність та інновативність відіграють головну роль [2].

Отже, актуальність проблеми вивчення психологічних особливостей самовизначення жінок, орієнтованих на управлінську діяльність є важливою та полягає у тому, що жінок багато десятиліть усували від управлінської діяльності та навчання, а умови сучасного світу диктують нові правила, які дозволяють жінкам самовиражатися у новий спосіб. Данна проблема досягає особливої актуальності у питаннях самовизначення жінок, які не так давно почали доводити суспільству, що вони здатні до праці. Жінки ламають стереотипи, властиві лідерам, керівникам, привносять в ділове життя нові риси і зміни.

Список літератури

1. Корнев М. Н. До проблеми соціального самовизначення жінок, орієнтованих на управлінську діяльність. / М. Н. Корнев. // Вісник Харківського університету. – Харків, 2000. № 498. С. 60-63.

2. Комаров Є. І. Жінка-керівник. / Є. І. Комаров. – М., 2004.

3. Щербатюк Б. А. Самовизначення людини як реалізація її суспільної сутності. Проблема особистості в науці: результати та перспективи досліджень. / Б. А. Щербатюк // Тези доповідей V Міжнародної конференції молодих науковців. Київ, 2002. С. 24.

4. Шевцова О. М. Професійна Я-концепція як метареzультат розвитку аутопсихологічної компетентності майбутніх фахівців. / О. М. Шевцова. // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія «Психологічні науки». Вип. 2 (20). Миколаїв, 2018. С. 91-95.

Науковий керівник: Шевцова О. М., канд. психол. наук

УДК 159.923: 331 (043.2)

Давиденко Є. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ПСИХОЛОГІЧНЕ НАПРУЖЕННЯ В ПРОФЕСІЙНІЙ УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема психологічного напруження в професійній управлінській діяльності є актуальною в сучасному суспільстві, оскільки кожен може знаходитися в різних психічних станах під час виконання певних трудових завдань і кожен може відчувати себе напруженим.

Психічне напруження – це психічний стан, який характеризується передбаченням несприятливих для людини розвитку подій, що супроводжується відчуттями тривоги, страху, дискомфорту. Напруженість організму – це інтегрований психофізіологічний стан. Залежно від особливостей виконання різноманітної діяльності навантаження може значно активізувати різні фізіологічні системи, підвищуючи рівень їх функціонування.

Професійна діяльність керівника передбачає його обов'язкову взаємодію з іншими людьми. Ніякі виробничі процеси не йдуть самі по собі, оскільки за ними стоїть злагоджена, високо організована спільна діяльність колективу, яка і існує як спільна лише тому, що є необхідна для такої діяльності взаємодія, спілкування.

Праця сучасного керівника-управлінця має цілий ряд істотних особливостей, які відрізняють його від трудової діяльності безпосередніх працівників. Це визначається, насамперед, тим, що в основі професійної діяльності менеджера лежить постійний вплив на своїх підлеглих для спонукання їх до дій, що призводить організацію до успіху. З цього випливає, що управлінська діяльність опосередковується по відношенню до результатів загально організаційної (групової) діяльності різноманітною діяльністю працівників.

До головних особливостей управлінської праці можна віднести наступне:

- постійна необхідність взаємодії з людьми (при цьому взаємодія здійснюється перш за все з підлеглими, так звана управлінська взаємодія, що спрямована на організацію й стимулювання ефективної роботи співробітників);

- спілкування з іншими керівниками (розглядаючи вертикальний напрямок взаємодії, не можна не відзначити важливість горизонтальних інтеракцій між керівниками; тут є ряд принципових особливостей, пов'язаних зі спільною реалізацією комплексу управлінських функцій, координацією міжгрупової взаємодії, складною системою міжособистісних відносин);

- саме управлінська взаємодія за своєю формою є досить різноманітним процесом і може бути реалізовано на різних етапах управління;

- робота в умовах постійного дефіциту часу (сучасний менеджер знаходиться в ситуації, де потрібно швидко прийняти рішення з даного питання, намітити план дій щодо вирішення іншої задачі, тут же переключитися і провести переговори щодо третього перспективного питання, потім проконтролювати хід виконання важливої роботи тощо).

Всі перераховані вище особливості можуть викликати стан напруження в управлінців і погіршення загального стану. Отже, необхідно працювати над усуненням напруження для ефективної трудової діяльності.

Зняти психологічне напруження можна за допомогою різних методів і способів:

- метод регулювання дихання (для регуляції напруги полягає в повторенні сполучень глибокого вдиху з подальшим тривалим видихом; спокійне впорядковане дихання сприяє емоційному вирівнюванню);

- метод м'язового розслаблення (сприяє зняттю не тільки психічного, але і фізичного напруження; його мета – викликати відчуття тяжкості і теплоти в певних групах м'язів або кінцівок, бо саме теплота і важкість характеризують розслабленість і спокій);

- ароматерапія і релаксація в кінці робочого дня допоможе організму розслабитися та поновити сили.

Отже, психічне напруження в управлінців – природня і обов'язкова особливість активної діяльності особистості, яка може виникати внаслідок різних факторів, оскільки у керівників багато обов'язків. Оцінка управлінцем свого стану є істотним компонентом самоконтролю та самовиховання і, якщо необхідно, треба працювати над зниженням рівня напруження.

Список літератури

1. Львов Д. Е. Характеристика профессиональной деятельности управленца как субъекта межличностного влияния. / Д. Е. Львов. // Вестник Удмуртского университета. Серия «Философия. Психология. Педагогика». 2011.

2. Щербатых Ю. В. Стресс руководителя. / Ю. В. Щербатых // Журнал «ШЕФ». – №10. 2004.

*Науковий керівник: Шевцова О. М.,
канд. психол. наук*

УДК 159. 923: 2 (043.2)

Дайлідоніс А. А., Коваленко О. О.
Національний авіаційний університет, Київ

РЕЛІГІЙНИЙ СВІТОГЛЯД ЛЮДИНИ ЯК ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФЕНОМЕН

Питання релігійної віри було актуально з найдавніших часів, не оминуло воно й психологію, представники якої, відповідно до своїх течій намагалися пояснити даний феномен. Так, З. Фрейд називав релігію загальнолюдським неврозом нав'язливості. К. Юнг, навпаки, притримувався інших поглядів і вважав одним з чинників виникнення психічних розладів втрату релігійних поглядів. Для Е.

Фромма релігія була важлива як попередниця психотерапії, що накопичила тисячолітній досвід турботи про душевне здоров'я людини. П. Б. Ганнушкін був одним з перших, хто вказав на зв'язок сексуальності, агресії та релігійного почуття тощо [1].

Безумовно, розглядаючи питання наявності у тої чи іншої людини релігійного світогляду, не можна зупинити свій погляд лише на позитивних чи лише негативних впливах релігії на особистість. Тому, торкаючись позитивних впливів, слід перш за все зазначити, що релігія дає можливість людині задовольнити особистісну потребу у таємному, містичному, неояснювальному. Разом із цим, релігія надає людині втіху у складних ситуаціях, пом'якшує душевні страждання, за потреби позбавляє почуття самотності. При чому це відбувається як при спілкуванні з тими богами, у яких вить людина, так і при живій комунікації з одновірцями, які, до того ж, надають людині можливість відчувати себе частинкою більшого та задовольняти свою потребу у соціальних зв'язках. Можна також сказати, що релігія, нав'язуючи людині певні правила та догми, разом із цим робить її світ більш зрозумілим та простим, полегшуючи можливі фрустрації по життю.

Однак, у багатьох випадках релігія може стати для людини виправданням на кшталт «Мій Бог цього не заперечує», або ж навіть дозволом на певні дії, в результаті яких великий шматок особистісної відповідальності перекладається на іншу умовну фігуру, повертаючи людину до регресивних, інфантильних, а іноді й аморальних та протизаконних форм поведінки.

Також варто відмітити той факт, що в різних релігійно-ідеологічних системах надається перевага тим чи іншим моделям поведінки, характерологічним особливостям та акцентуаціям. Так, для близькосхідних релігій Давнього світу, які характеризувалися магічним світоглядом та ритуалізацією, провідними були нестійка та шизоїдна акцентуації. В релігіях Дальнього Сходу культивувались покірність, служіння суспільству та споглядання буття та найбільш гармонійно в них почувуються люди з шизоїдною акцентуацією. Авраамічна релігійність не визнавала магічні та окультні прийоми, тому контрастує з неавраамічними з точки зору акцентуацій. Наприклад, старозавітний іудаїзм відкидав та засуджував у своїх послідовників прояви нестійкої акцентуації. В сучасному ж іудаїзмі віра, служіння та покірність трансформуються у своїх послідовників в епілептоїдні та істероїдні прояви. А ось у послідовників ісламу спостерігаються трошки інші тенденції: відкидається християнська лагідність і смиренність і замість них цінується в своїх послідовників епілептоїдність в формі нетерпимості до невірних і готовність свідчити про Аллаха, в окремих випадках, навіть зі зброєю до смерті, але, з іншого боку, в ісламі залишається властива для авраамічних релігій простота віри [2].

Загалом, релігійний світогляд як психологічний феномен може виконувати для людини роль опори при психологічному консультуванні або психотерапії, якщо зберігається критичність мислення та усвідомлення як власних особистісних меж, так і меж інших людей. При відсутності інших опор, а також критичності мислення, релігійний світогляд може трансформуватися в фанатизм, вибір на користь сект, а також жорсткості до представників інших релігійних течій, агностиків та атеїстів з домінуванням бажання боротися не за свої права та спокій, а проти прав інших людей.

Список літератури

1. Зенько Ю. М. Психология и религия. / Ю. М. Зенько. – СПб.: Алетейя, 2002. 384 с.

2. J. Harold Ellens. *The Destructive Power of Religion: Violence in Judaism, Christianity, and Islam*, Praeger, 2007, 288 p.

*Науковий керівник: Прокурка Н. М.,
ст. викладач*

УДК 364-322: 378. 091. 212 (043.2)

Євменова О. К.

Національний авіаційний університет, Київ

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ СУЧАСНИХ ЛІДЕРІВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Волонтерство це не нове явище, проте воно не втрачає своєї актуальності. Навпаки, завдяки популяризації, «вік» волонтерів значно помолодшав. Як правило це студенти вищих навчальних закладів, проте останні данні говорять про свідоме, самостійне залучення до волонтерської діяльності учнів старшої школи. Про взаємозв'язок лідерства і волонтерства говорять багато дослідників. Зокрема, Володимир Полтавець вважає що волонтерський рух є формою масового виявлення активності молоді, а Микола Дейчаківський додає що волонтери – це найактивніші представники різних груп населення, що здатні повести за собою інших. [2] Це пов'язано з тим що лідерство майже завжди супроводжується активністю суб'єкта в соціальному та громадському житті. Волонтерську діяльність в цілому пов'язують з особистісним розвитком індивіда, що характеризується набуттям нових знань умінь та навичок, а також удосконаленням здібностей та стимулюванням ініціативи та творчості. [1] Тобто волонтерська діяльність це не тільки спрямований зовнішній вплив, але й активна робота над власним «Я» особистості.

Нами було вирішено прослідкувати мотиви, які виділяють для себе студенти, що долучались до волонтерського руху та визначити ряд питань пов'язаних з цим спектром їхнього життя. Була складена анкета що з'ясовувала місце походження інформування про проект, кількість проектів у яких приймав участь респондент за останні три роки, направленість цих проектів, причини погодження респондентом на участь, наявність власних проектів. В дослідженні прийняло участь 87 чоловік, що на даний момент є студентами вищих навчальних закладів. Обов'язковою умовою участі у дослідженні було мати за плечами хоча б один досвід волонтерства.

Соціальні мережі це найпопулярніше джерело інформації для інформування про наявні волонтерські проекти. Другим за популярністю є розповіді друзів або знайомих. Зовсім малий відсоток інформованості припадає на агітацію в університеті. Не менш важливим питанням є направленість волонтерських проектів. Найцікавішою для студентів виявилась діяльність пов'язана з проведенням та організацією різних заходів: реєстрація і зустріч гостей, організація прийому їжі, на конференціях, тренінгах або хакатоні, формування старткових пакетів на марафони. Менш популярними ланками виявилися робота з дітьми та допомога людям що її потребують. П'ята частина пов'язують діяльність з проведенням тренінгів та лекцій, менторською роботою в якості лектора. Ці всі напрями напряму пов'язані з проявом лідерських якостей студентів

В питанні про мотиваційну сферу, чверть респондентів вирішила прийняти участь за компанію з друзями. П'ята частина задля додаткових балів. Для трохи

меншої відсоткової частини спрацювала мотивація отримання сувенірів від організаторів проекту. Доволі цікаво що є десята частина респондентів, мотивацією для участі яких було просто невміння відмовляти. Варто відмітити респонденти, що мають від семи проектів за мотивацію беруть набуття досвіду, зв'язків та емоцій, власна симпатія до справи, навідміну студенти які мають за плечима від одного до трьох проектів здебільш мотивуються цікавістю.

Завдяки долученню до волонтерського руху більшість учасник відзначає набуття нових знайомих. Погоджуючись на участь за компанію з друзями або для додаткових балів, жоден реципієнт не відписав чи отримана була стипендія або чи зміцнилась дружба, натомість багато відгуків про незабутні враження, нові контакти та унікальна практика проведення заходів різного типу. Не є виключенням що саме це дало можливість половині опитуваних мати свої проекти на даний момент або планувати їх проведення найближчим часом.

Тож волонтерство це молоде явище в нашій країні і саме з цим пов'язані ряд проблем. Як правило активісти дізнаються про проекти у соціальних мережах. Цікавіше за все студентам допомагати у організації і проведенні різних івентів, фестивалів, форумів, хакатонів, співпраця з дітьми. Мотивацією до участі стають набуття досвіду, корисних зв'язків, отримання позитивних емоцій, а також сувеніри від організаторів та спільна діяльність з друзями. Жоден з реципієнтів не розчарувався відносно своєї участі у волонтерському заході, натомість отримав досвід, так у половини опитуваних є власні проекти для реалізації. Тут гіпотеза про взаємозв'язок волонтерства і лідерства підтверджується сповна.

Список літератури

1. Волонтерський рух в Україні: тенденції розвитку // Вайнола Р. Х., Капська А. Й., Комарова Н. М. та ін.. – Академпрес, 1999. – 112 с.
2. Соціальна робота в Україні: перші кроки // Під ред. В. Полтавця. – Видавничий дім «КМ Асасіємія», 2000. -236 с.

*Науковий керівник: Кокарева. А. М.,
канд. пед. наук, доцент*

УДК 159. 923-057. 87 (043.2)

Єсипенко Д. А.

Національний авіаційний університет, Київ

СОЦІАЛЬНО – ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ЮНАКІВ

У сучасному світі самогубство постає як гостра, глобальна проблема, яка стоїть перед кожною країною і суспільством загалом. За статистикою 2019 року, Україна посідає 14 місце у світі за кількістю самогубств, тобто щогодини одна людина позбавляє себе життя.

Суїцидальна поведінка являє собою вольовий акт із летальним кінцем, зумовлений фрустрованими психологічними потребами, які викликають метабіль.

Юнацький віковий період є певною гранню між дитинством і дорослим життям, вносить зміни у внутрішню та зовнішню сфери особистості. Він часто характеризується формуванням агресивності, тривожності, ригідності при умові висо-

кої конфліктності з середовищем, тобто, як наслідок, непристосованістю до нього. До суїциду в юнацькому віці призводять з одного боку – жага до самоствердження, з іншого – не сформованість уявлень про цінності життя. Найпоширенішими соціально-психологічними чинниками на цьому віковому етапі виступають нерозділене кохання, конфлікти з визначеною соціальною групою, непорозуміння з батьками, самотність тощо.

А. А. Султанов вважає, що сімейні конфлікти, причинами яких є система цінностей старшого покоління, яка не збігається з цінностями молодшої людини, породжує суїцидальну поведінку. Він також зазначає, що алкоголь і наркотики забезпечують швидку реалізацію суїцидального наміру [1]. Яна Сунцова говорить про те, що у юнаків у сфері близьких відносин наявні затяжні конфлікти. Вони сприймаються як травматичні, викликаючи внутрішню кризу. Самогубство – мужній, рішучий вчинок. Суїцидальна поведінка є демонстративною, переважає «гра на публіку». Вона є здебільшого не продуманою, враховуючи способи і засоби [2, с. 19].

У результаті проведеного нами емпіричного дослідження, учасниками якого стали 27 студентів практичних психологів 3 курсу Національного авіаційного університету, було встановлено, що з усієї кількості респондентів, 52% мають низький рівень схильності до суїцидальних реакцій, 26% – нижче середнього, 18% – середній рівень, а вище середнього – 4%, високий рівень не виявлено. Також було зроблено припущення, що основними детермінантами схильності до суїцидальної поведінки виступає соціально-психологічна дезадаптація та самотність. Ми констатували той факт, що соціально-психологічна дезадаптація впливає на формування схильності до суїцидальної поведінки юнаків.

Отже, самогубство у юнацькому віці охоплює безліч чинників, серед яких має місце й соціально-психологічна дезадаптація, яка проявляється в зміні поведінки індивіда в соціальному середовищі, в обмеженій здатності справлятися з соціальними функціями.

Список літератури

1. Султанов А. А. К вопросу о суицидальном поведении практически здоровых лиц молодого возраста / А. А. Султанов. // Научные и организационные проблемы суицидологии: сб. науч. тр. – М., 2003. – С. 95–99.
2. Сунцова Я. С. Социально-психологические факторы суицидального риска в юношеском возрасте / Я. С. Сунцова. // (на примере исследования удмуртского этноса). – 2008. – №2. – С. 17-30.
3. Шнейдман Э. Душа самоубийцы: пер. с англ. / Э. Шнейдман. – М.: Смысл, 2001. – 230 с.

Науковий керівник: Доценко Л. В., канд. психол. наук, доцент

УДК 159.923:005.57(043.2)

Каряка О. Ю.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ЗДІБНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ-ЛОГІСТІВ

Дослідження проблеми формування комунікативної компетентності у студентів-логістів передбачає окреслення переліку комунікативних знань, навичок і

вмінь, які складають зміст професійної діяльності майбутнього фахівця даної галузі. Менеджер-логіст є досить складною і відповідальною посадою. Успіх професійної діяльності фахівця з логістики забезпечується за рахунок розвитку комунікативних здібностей.

Розвиток комунікативних здібностей юнаків тісно пов'язаний з рядом типологічних змін, які набуваються в юнацькому віці. Це пояснюється тим, що юнаки у даному віковому періоді здійснюють перехід до дорослого життя, що детермінується змінами у всіх сферах психічної діяльності [1]. Відтак, в цей період в психічному житті юнаків простежується загострення рис характеру, надмірна агресивність та проблеми зі сном тощо [2]. Основною формою самопізнання юнаків є порівняння себе з іншими людьми: дорослими, однолітками. Не дивлячись на те, що в цьому віці розширені уявлення про світ, а не лише дотримання дихотомічного мислення, під впливом оточення, юнаки здатні оцінювати себе лише в полярній системі [3]. При цьому можливість комунікації часто відбувається з позиції професійних та романтичних стосунків [5].

З одного боку, це пов'язано з бажанням юнаків бути причетним до групи та відповідати власним уявленням про успішну людину, яка в їх уявленні має широке коло спілкування та велику кількість друзів, однак бажання затвердити себе в статусі дорослого штовхає їх до пошуку більш старшої компанії. Якщо переважну частину початку навчання в університеті майбутні логісти спілкуються переважно зі своїми однолітками, то подальша комунікація з викладачами може бути викривлена за рахунок невідповідності попереднього досвіду ситуації.

Відповідно до цього, науковці виділяють три форми спілкування юнаків: інтимно-особисте, стихійно-групове, соціально-орієнтоване, де перше виступає в ролі особистої симпатії. Тут юнаки починають обирати своє коло спілкування, відштовхуючись від власних потреб, інтересів та прагнень. Саме тому розвиток дружніх та романтичних стосунків відбувається під час даної форми взаємодії, коли юнаки оцінюють себе та співрозмовника на рівні цікавого, або не цікавого, привабливого, або непривабливого. Наступна форма спілкування спрямована на формування та розвиток певної «компанії». В рамках даної форми спілкування можуть зустрічатися субкультурні об'єднання, творчі, антисоціальні тощо. Особливістю даної форми спілкування виступає те, що відбуваються полярні процеси: плінність учасників групи або навпаки їх суворий відбір, після якого відбувається протиставлення групи суспільству та конфлікт «ми-вони». Остання форма спілкування орієнтована на розвиток суспільно схвальної поведінки, громадської позиції та об'єднання навколо ідеї. При збереженні критичного мислення, даний процес не набуває ознак екстремістських груп [4].

Відповідно до цього, можна виділити певні групи труднощів спілкування юнаків: 1) труднощі, пов'язані з невмінням поводитися, незнанням що і як сказати; 2) нерозуміння і неприйняття партнера у спілкуванні; 3) нерозуміння партнера по спілкуванню, тобто недостатня сформованість власної перцептивної сторони спілкування; 4) переживання невдоволення, навіть роздратування по відношенню до партнера; 5) загальна незадоволеність людини спілкуванням.

Зазначені різновиди комунікативних труднощів, пов'язані з порушеннями комунікативної взаємодії юнаків і супроводжуються низкою психологічних особливостей в особистісному плані (наявність акцентуації); в міжособистісних відно-

силах (прояв неконструктивних типів ставлення до оточуючих); в поведінкових реакціях (деструктивні стратегії спілкування).

Отже, реалізація комунікативної сфери майбутніх логістів є основою для гармонійного розвитку їх особистісних та професійних якостей.

Список літератури

1. Психологія подростка. Учебник. Под ред. А. А. Реана. – СПб.: -прайм-еврознак, 2003. – 480 с.
2. Мухина В. Возрастная психология. Феноменология развития. / В. Мухина. – 10-е изд., перераб. и доп. – М.: Академия, 2006. – 608 с.
3. Молчанов С. В. Психология подросткового и юношеского возраста: учебник для бакалавриата / С. В. Молчанов. – М.: Юрайт, 2018. – 351 с.
4. Савчин М. В., Василенко Л. П. Вікова психологія. / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. – 2005. 202 с.
5. Ткалич М. Г. Гендерна психологія. / М. Г. Ткалич. – Київ, 2011. – 248 с.

Науковий керівник: Доценко Л. В., канд. психол. наук, доцент

УДК 159.923:005.57(043.2)

Корнєєва О. С.

Національний авіаційний університет, Київ

ЕМОЦІЙНА ІДЕНТИФІКАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ВСТАНОВЛЕННЯ ЦІННІСНИХ ДжЕРЕЛ ПРОАКТИВНОСТІ ЮНАКІВ У НАПРЯМІ ФОТОТЕРАПІЇ

Сучасний етап розвитку суспільства створює умови, в яких людина має бути поліфункціональною. Вона шукає способи порятунку планети; є громадянином, що дбає державу; професіоналом, що викладається на повну заради матеріального благополуччя; учнем у безперервному навчанні; чоловіком чи дружиною, що працює над собою і стосунками; батьком чи матір'ю, відповідальним за розвиток наступних поколінь. Що є істинним двигуном діяльності особистості?

Побудова та втілення життєвого плану юнаків супроводжується труднощами особистісного зростання, зумовленими здебільшого соціальними факторами. Нормою емоційного розвитку юнаків є збільшення емоційної чутливості та збудливості, зниження імпульсивності, тривожності та депресивні прояви, диференціювання емоційних реакцій та засобів їх вираження, здатність до маскуванню почуттів. В свою чергу, надання більшої значимості соціальним стандартам над власними потребами зумовлює порушення емоційного благополуччя особистості. Це виявляється в частій зміні настрою із зниженням загального фону, надмірному виявленню прагнень до новизни, нездатності до конструктивної вербалізації емоцій, оперуванні емоційно-когнітивними помилками. Ми розглядаємо емоційну ідентифікацію як засіб самопізнання, що сприяє стабілізації духовного розвитку юнака та стимулювання його проактивності.

Зважаючи на особливості віку, можемо стверджувати, що у корекції емоційно-вольової сфери юнаків фототерапія має перевагу, безпосереднього сприймання та інтерпретації образів викриваються адже метод передбачає психологічну допомогу при наявності дії захисних механізмів психіки. Через процес фотографування або актуалізовані потреби і ресурси для реалізації прагнень, що відповідають справжнім

цінностям юнака. Тобто, ми маємо справу з проєкцією переживань та особистісних значень на заданий образ, що дає нам знання про спосіб сприйняття реальності людиною та приховані вогнища психологічних труднощів.

У психокорекції застосовуються такі фототерапевтичні техніки:

- 1) Фотопроекція (фото-де-факто, фото-фантазія, фотокод).
- 2) Фотобіографія («Мій життєвий шлях», «Минуле-теперішнє-майбутнє», «Фотошоденник», «Фотоквест», «Сімейний альбом»).
- 3) Фотопортрет (автопортрет, метафоричний автопортрет «Грані мого Я», «Селфі», «Карта бажань»).
- 4) Фотоклініка (слайд-шоу, спонтанне фотографування, «Особисте портфоліо»).

Вони виконують функції емоційного відреагування через сублімацію творчістю, організації та об'єктивізації переживань, заключення негативного досвіду у конкретному образі для дистанціювання від занадто сильних дегармонізуючих тригерів психічної рівноваги. Це сприяє конкретизації переживань «тут і тепер», звільненню від неусвідомлених деструктивних установок, встановленню ресурсних зв'язків між попереднім досвідом та новими знаннями про себе та пошуку і створенню нових смислів життєдіяльності. Так, у людини збільшується рівень саморозуміння, та чітко окреслюються цілі на майбутнє відповідно до схеми гармонійної ідентичності.

Отже, розвиток емоційної ідентифікації юнаків засобами фототерапії сприяє фасилітації нормативного емоційно-мотиваційного розвитку, що виявляється у зростанні суб'єктивної гармонійності компонентів Я-концепції, підвищенні впевненості та готовності до відповідальності. Це досягається, зокрема, шляхом зменшення проявів негативних установок щодо власної особистості завдяки рефлексії та створенню нових стереотипів мислення і діяльності. Використання специфічних психотехнік розвиває вміння зберігати почуття самоцінності у прояві широкого спектру емоцій.

Список літератури

1. Бурно М. Е. Терапия творческим самовыражением / М. Е. Бруно // Практическое руководство по терапии творческим самовыражением. – Москва: Академический проект, 2002.
2. Вайзер Дж. Техники фототерапии: использование интеракций с фотографиями для улучшения жизни людей / Дж. Вайзер. – М.: Вариант, ЦСПИ, 2009. – С. 64-108.
3. Спасибенко С. Г. Эмоциональное и рациональное в социальной структуре человека / С. Г. Спасибенко // Соц. -гуманитарные знания. 2002. – № 2. – С. 109-125.
4. Якобсон П. М. Чувства, их развитие и воспитание. / П. М. Якобсон. – М.: Знание. – 1976. – Т. 64. – С. 4.

Науковий керівник: Хоменко-Семенова Л. О., канд. пед. наук, доцент

УДК : 159. 923 (043.2)

Кравченко А. А.

Національний авіаційний університет, Київ

АКЦЕНТУАЦІЯ ХАРАКТЕРУ ТА ЇЇ ВИДИ

Поняття «акцентуація» і класифікацію акцентуацій запропонував видатний німецький психіатр і психолог К. Леонгард (1968). Акцентуації як тимчасові стани психіки найчастіше спостерігаються в підлітковому і ранньому юнацькому віці. Завичай акцентуації розвиваються в період становлення характеру і з віком зглад-

жуються. Однак підлітковий вік настільки важливий для подальшого самовизначення людини, що впливає не тільки на стадії формування професійних інтересів і намірів, а й на подальшу професійну адаптацію. Тип акцентуації вказує на проблемні місця, дозволяючи прогнозувати і запобігати травмуючі ситуації.

Інша класифікація була запропонована А. Є. Личко, яка базувалася на класифікації психопатії П. Б. Ганушкіна. Всі акцентуації Личком розглядаються як тимчасові зміни характеру, які із дорослішанням людини поступово згладжуються. У той же час частина з них переходять в психічні захворювання або ж зберігаються на все життя.

На думку автора існує явна і прихована акцентуація. Явна акцентуація – ця ступінь відноситься до крайніх варіантів норми. Проте вираженість рис певного типу зазвичай не перешкоджає соціальній адаптації. Займане положення, як правило, відповідає здібностям і можливостям. З віком особливості характеру або залишаються досить вираженими, але компенсуються та не заважають адаптації, які настільки згладжуються, що явна акцентуація переходить у приховану.

Прихована акцентуація – ця ступінь відноситься не до крайніх, а до звичайних варіантів норми. У повсякденних, звичних умовах, риси якогось-небудь типу характеру виражені слабо або не виявляються зовсім. Навіть при тривалому спостереженні, при різносторонніх контактах і детальному знайомстві важко буває скласти уявлення про певний тип.

На тлі акцентуації можуть виникати перехідні розлади (девіації, гострі афективні реакції, неврози та різні реактивні стани). Також можуть проявлятися трансформації типів акцентуацій через вроджені механізми або серидовищний вплив. У класифікації А. Є. Личко розглядаються такі типи:

Гіпертимний. З дитинства непосидючі, шумні, комунікабельні. У шкільні роки швидко схоплюють матеріал, допитливі, мають піднесений настрій, високу самооцінку, щирі, конфліктують, гостро переживають емансипацію, прагнуть до лідерства. Прагнуть компанії. Іноді можуть трансформуватися у Циклоїдний тип.

Циклотимний. У дитинстві проявляють себе як гіпертими, але зі старшого підліткового віку спостерігається перша субдепресивна фаза. Для цього стану характерний песимізм, втрата інтересу до раніше улюблених занять, тяжкі переживання втрат та невдач, сонливість, афективні реакції. Повертаються у гіпертимні фази (але не на довго). Зазвичай фази тривають кілька тижнів. у поєднанні з лабільним типом, фази можуть тривати по кілька днів.

Лабільний. У дитинстві не відрізняються від решти дітей, іноді проявляють невротичні реакції або соматичну інфантильність. Пізніше – різко змінюють настрій без значних причин і з великою амплітудою. Від настрою залежить все їх життя – працездатність, сон, спілкування, апетит, самопочуття, хобі.

Астеноневротичний. У дитинстві спостерігаються риси невропатії (розлади сну, апетиту, енурез, страхи тощо). У підлітків, якщо розвинеться, то проявляється у втомлюваності, дратівливості, іпохондрії. Прагнуть компанії, але втомлюються від неї, самооцінка відображається іпохондрією. Підвищена чутливість до розумових навантажень та подій, що провокують іпохондричність.

Сензитивний. У дитинстві лякливі та боязкі, малорухливі, слухняні, не ризиковані. У шкільному віці проявляється хіба що сором'язливість старанність, відповідальність.. Наслідують поведінку дорослих, займаються тими сферами діяльності у яких відчують себе неповноцінними, прагнучи це виправити.

Психоастенічний. У дитинстві лякливі, незграбні, розсудливі, нав'язливі. У підлітковому віці нерішучі, недовірливі, схильні до самоаналізу, нав'язливих станів та страхів. Можуть мати ОКР.

Шизоїдний. Виявляються з раннього дитинства (самотні, уникають шумних забав та компаній, тримаються дорослих, мовчать, стримані, емоційно холодні). У підлітковому віці все посилюється, намагаються завести друзів, але при невдачі ще більше йдуть у себе, здаються холодними та жорстокими, не переконливі, приховують внутрішній світ, фантазують, мають інтелектуально-естетичні хобі.

Епілептоїдний. У молодшому шкільному віці станання з часом стає ціллю, закриваючи собою суть навчального процесу. Бувають афективні спалахи (злість, дратівливість, пригніченість, апатія). Вони ревниві, можуть проявляти садиські або мазахіські нахили, піклуються про своє здоров'я.

Істероїдний. Ще з дитинства не переносять, коли перед ними хвалять когось іншого, потребують багато уваги, всі іграшки їм швидко набридають, проявляють артистичні здібності, навчальні успіхи залежать від публічної похвали. У підлітковому віці все це загострюється, вони прагнуть до себе ще більшої уваги, Вони постійно намагаються грати якусь роль.

Нестійкий. У дитинстві непосидючі, неслухняні, лякливі, бояться покарань. Навчаються лише за суворого контролю, прагнуть розваг, веселощів, задоволень. Дуже швидко та різко відбувається реакція емансипації, тяжко переносять самотність. Іноді бувають втягнуті у злочини.

Конформний. Переймають думки та наслідують поведінку свого оточення, консервативні, недостатньо критично мислять, не люблять зміни, неініціативні, схильні до іпохондрії, депресії від втрати, можуть розвиватися і інші акцентуації.

Змішані типи. Вони поділяються на дві групи: проміжні (обумовлені вродженими особливостями та умовами раннього розвитку) – комбінації з лабільним, шизоїдним типами, і трансформації з гіпертичного у циклоїдний; амальгамні (нашарування рис одного типу на основу акцентуації іншого типу) – зазвичай на гіпертичну, шизоїдну, епілептоїдну чи конформну.

Отже акцентуовані характери залежать не від природно-біологічних властивостей, а від факторів зовнішнього середовища, які накладають відбиток на спосіб життя даної людини. Найяскравіше акцентуації характеру проявляються у підлітковому віці, адже у цей період буває психологічно важко переносити деякі ситуації. Підліток відчуває розгубленість, невпевненість, мучиться сумнівами, втрачає працездатність, в той час як в інших ситуаціях він навпаки, відчуває себе адекватно відчуває прилив сил і бадьорості.

При сприятливому розвитку акцентуовані особистості можуть володіти більшим творчим потенціалом, ніж неакцентуовані, якщо спрямувати їх у потрібне русло.

Науковий керівник: Дубчак О. Б.? канд. психол. наук

УДК 159.923 – 053.6 (043.2)

Крячок Г. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ВПЛИВ АКЦЕНТУАЦІЙ ХАРАКТЕРУ НА РОЗВИТОК ОСОБИСТІСНОЇ СФЕРИ ПІДЛІТКІВ

Підлітковий вік характеризується початком перебудови організму людини. Особливістю підліткового віку є й те, що за своїми потребами це доросла людина,

а по внутрішнім відчуттям і можливостям підліток залишається дитиною. В цьому віці збалансований характер зустрічається рідко, тому, маючи певну акцентуацію, підліткам психологічно важко переносити деякі життєві ситуації. Тож проблема впливу акцентуації характеру на особистісну сферу підлітків є актуальною проблемою соціальної психології.

Проблематику акцентуації характеру у підлітків та суміжних з нею проблем вивчено досить детально. Дана тема висвітлена у працях М. І. Буянова, О. І. Захарова, І. С. Кона, О. Є. Лічко, Н. Ю. Максимової, Ю. В. Попова, В. В. Рибалка, О. В. Скрипченка та інших авторів. Також можна виділити праці К. Леонгарда та психоаналітичні дослідження С. М. Джонсона та О. Лоуен.

Акцентуація характеру, за Лічко, – це надмірне посилення окремих рис характеру, при якому спостерігаються норми, що не виходять за межі відхилення в психології і поведінці людини, що межують з патологією. Акцентуації характеру найчастіше зустрічаються в підлітковому і ранньому юнацькому віці. При дорослішанні дитини особливості характеру, що спостерігалися в дитинстві, втрачають свою гостроту, але з віком знову можуть чітко проявлятися. Особливості характеру при акцентуації можуть спостерігатись не постійно, а лише в окремих випадках, в певних обставинах, і майже не проявлятися в звичайних умовах. Особливості протікання пубертатних криз, гострих афективних реакцій та неврозів у підлітків можуть залежати від типу акцентуації характеру. Також, знаючи тип акцентуації, можна виявити слабкі сторони характеру і передбачити або виключити фактори, що ведуть до дезадаптації. Обстеження дозволяє дати оцінку деяким іншим особливостям підлітка: схильності до наркоманії, алкоголізму, делінквентної поведінки, підвищеної відвертості.

Можемо виділити дві основні групи динамічних змін характеру при акцентуаціях. Перша група – минуші, транзиторні зміни. За формою вони схожі на ті, що й при психопатіях. До другої групи належать відносно стійкі зміни характеру.

На першому місці серед транзиторних змін стоять гострі афективні реакції. Виділяють декілька видів:

Інтрапунітивні реакції. Зустрічаються найчастіше при сенситивній та епілептоїдній акцентуаціях. Характеризуються автоагресією.

Екстрапунітивні реакції. Найчастіше зустрічаються при гіпертимній, лабільній та епілептоїдній акцентуаціях. Характеризуються агресією на оточуючих.

Імпунітивні реакції. Зустрічаються при нестійкій та шизоїдній акцентуаціях. Проявляється безрозсудною втечею з афектогенної ситуації.

Демонстративні реакції. Характерні для істероїдної акцентуації, але зустрічаються й при епілептоїдній та лабільній.

Інший вид транзиторних змін – це минуші психоподібні порушення поведінки. Вони можуть проявлятися у вигляді делінквентності (дрібні правопорушення), токсиманічної поведінки (прагнення отримати стан сп'яніння та ейфорії), втеч з дому та транзиторних сексуальних девіацій (раннього статевого життя, підліткового гомосексуалізму та ін.)

Відносно стійкі зміни характеру можуть бути декількох типів: перехід акцентуації в приховану (латентну), формування під дією сприятливих умов психопатичних розладів, що сягають рівня патології та трансформація типів акцентуацій, суть якої полягає в приєднанні рис сумісного з колишнім типом.

Отже, виходячи з загального положення та, опираючись на сукупність всіх вищевказаних факторів, можемо зробити висновок, що акцентуації характеру мають значний вплив на розвиток особистісної сфери підлітків.

Список літератури

1. Личко А. Є. Психопатии и акцентуации характера у подростков / А. Є. Личко. – Санкт-Петербург: Речь, 2009. – 256 с.
2. Панасенко Н. М. Психологія підлітка в сучасній ситуації соціального розвитку / Н. М. Панасенко. // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України. – Т. 7, вип. 1. – К., 2005. – С. 235-243.
3. Шевандрін Н. І. Психодіагностика, корекція і розвиток особистості. / Н. І. Шевандрін. – М., 2000. – С. 24 – 25.

Науковий керівник: Литвинчук Н.Б., ст. викладач

УДК 159.22/25:37.015 (043.2)

Кунда В. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ МАТЕМАТИЧНОЇ СТАТИСТИКИ У НАУКОВО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Метою проведення науково-педагогічних досліджень є виявлення ефективності впроваджених в освітній процес умов оптимізації педагогічного середовища. Саме тому методи математичної статистики, виступають значущим етапом його проведення, оскільки за їх участі здійснюється аналіз впливів та динаміки педагогічних явищ і процесів, визначається їх багатофакторність, що дозволяє як виявляти нагальні проблеми, так і визначати чіткі етапи їх вирішення. Це говорить про те, що статистичні методи в педагогічних дослідженнях слід розглядати як засоби, що дозволяють науково обробити і подати матеріали даного дослідження [2].

Вивченням даної проблеми займалися ряд вчених: А. А. Греков, В. І. Загвязінський, Н. В. Кузьміна, Є. А. Мамчур, В. С. Стюпін, В. С. Швирьов та інші. Однак, застосування методів математичної статистики в педагогічних дослідженнях ще й на сьогоднішній день залишаються недостатньо вивченими.

Це пояснюється тим, що математична статистика, як така, виступає сучасною галузю математичної науки, яка займається статистичним описом результатів експериментів і спостережень, а також побудовою математичних моделей [3]. В цьому і полягає цінність її застосування в педагогічних дослідженнях, оскільки, статистичні висновки дають можливість: оцінити точність викладача, надійність і ефективність добору та підбору методів навчання та виховання щодо певної аудиторії, виявити похибки, які виникають у процесі здійснення педагогічної діяльності; узагальнити параметри генеральної сукупності усіх факторів педагогічного процесу, отримані на підставі вибіркової статистики (перевірка вибіркової гіпотез) [1].

Ідея застосування методів математичної статистики в педагогічних дослідженнях базується на переконанні про те, що повне вивчення всіх об'єктів генеральної сукупності в більшості наукових завдань або економічно недоцільне, або практично неможливе, тому що вимагає багато часу і значних матеріальних

витрати. В такому випадку під час добору методів математичної статистики в педагогічних дослідженнях застосовується вибірковий підхід, згідно з яким використання даних методів здійснюється в певній послідовності:

- отримуються емпіричні дані;
- формується вибірка;
- обробляються емпіричні дані;
- отримуються параметри, які характеризують властивості генеральної сукупності [4].

Проте, визначають також і недоліки застосування статистичних методів в педагогічних дослідженнях, серед яких можна назвати: недостатню розробку критеріїв для об'єктивного вимірювання педагогічних явищ; складність точного та об'єктивного визначення причин явищ, що викликані множинністю складових факторів; труднощі виявлення зв'язків за допомогою методів педагогічних явищ, застосованих в інших науках [3].

Зважаючи на вищевказане, слід зазначити, що об'єктивність застосування математичних методів у педагогічних дослідженнях залежить від точності вимірювання явищ, їх аналізу та обробки. Проте у педагогічній науці домінує описання явищ, найчастіше суб'єктивно, тяжко вимірюється та перевіряється. Разом з тим, без точних кількісних характеристик не можливо достатньо детально вивчити якісну сторону явищ. Це говорить про те, що використання методів математичної статистики в педагогічних дослідженнях спрямовані на підтвердження достовірності отриманих емпіричних даних. Саме тому, науковцям необхідно мати певні знання щодо їх використання.

Список літератури

1. Євтух М. Б., Кулик М. С., Лузік Е. В., Ладогубець Н. В. Математичне моделювання в психологічних дослідженнях: Підручник. / М. Б. Євтух, М. С. Кулик, Е. В. Лузік, Н. В. Ладогубець. – К., 2010. – 416 с.
2. Кыверялг А. А. Методы исследований в профессиональной педагогике. / А. А. Кыверялг. – Таллин: Валгус. 1980. – 334с.
3. Руденко В. М. Математична статистика. Навч. посіб. / В. М. Руденко. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 304 с.
4. Новиков Д. А. Статистические методы в педагогических исследованиях (типовые случаи). / Д. А. Новиков. – М.: МЗ-Пресс, 2004. – 67 с.

Науковий керівник: Каряка І. В., канд. психол. наук, доцент

УДК 159.923: ЗМП-053. 6 (043.2)

Лисиця Ю. В.

Національний авіаційний університет, Київ

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ЦІННІСНІ ОРІЄНТАЦІЇ МОЛОДІ

Живучи в сучасному світі, ми постійно стикаємося із засобами масової інформації, які пронизують майже всі сфери нашого життя. Вивчення особливостей впливу засобів масової інформації на ціннісні орієнтації молоді є досить актуальною проблемою сьогодення, що викликає науковий інтерес у вчених різних галузей наукових знань. Такий попит дослідження останньої обумовлюється тим, що саме молодь є найактивнішою частиною суспільства, яка задає загальний тон його розвитку.

Огляд психологічних робіт в галузі мас-медіа висвітлено в дослідженнях Р. Харріса та Г. С. Мельника. Достатньо велика кількість досліджень ЗМІ так чи інакше торкаються ціннісної проблематики. Змістовий аспект цих робіт є досить широким: від загальних проблем ціннісних орієнтацій в контексті масових інформаційних процесів до ролі різних видів ЗМІ (телебачення, преси, радіо) у формуванні певних цінностей і ціннісних орієнтацій молоді (загальнонародських, гуманістичних, політичних). Загалом, в науковій літературі ціннісні орієнтації визначаються як складний соціальний феномен, що характеризує спрямованість і зміст активності індивіда, що є складовою частиною системи відносин особистості. Цінності орієнтують діяльність індивіда, а також істотно впливають на процес становлення особистості. На думку В. А. Ядова [4] саме ціннісні орієнтації виступають критеріями прийняття життєвоважливих рішень в ситуаціях морального вибору. Це говорить про те, що означений феномен людської психіки детермінується не лише внутрішніми, а й зовнішніми факторами, провідне місце в останніх належить засобам масової інформації.

З приводу цього, можна сказати, що засоби масової інформації займають важливе місце в житті людини. Вони настільки міцно влаштувалися в повсякденному житті людини, що вона навіть уявити собі не може свого існування поза їх впливу. Це пояснюється тим, що саме засоби масової інформації надають безпосередній вплив на формування орієнтацій і ціннісної бази суспільства. Незважаючи на типові та індивідуальні відмінності між засобами масової інформації, вони формують єдину систему масової комунікації.

Нинішні дослідники абсолютно по-різному характеризують ЗМІ та їх вплив на людську свідомість. До позитивних впливів належить розвиток світогляду суспільства та задоволення трьох основних видів потреб (комунікативної, пізнавальної, ігрової). Окрім позитивного впливу, існує також і негативний, до якого відносять широке розповсюдження різноманітної інформації сумнівного змісту з притаманною стратегічною маніпуляцією.

Це говорить про те, що в даний час, щоб не потрапити в інформаційну залежність і захистити свій розум від навіювання, необхідно вчитися відрізняти «зерна від плевел», тобто розділяти інформацію на корисну, нешкідливу і шкідливу, здатну завдати шкоди свідомості, здатну негативно вплинути на ціннісні орієнтації особистості. Різноманітність видів ЗМІ, технологій в цій галузі помітно підсилюють їх вплив і сприяють проникненню в усі сфери нашого життя.

Відтак, можна сказати, що ціннісні орієнтації є своєрідними орієнтирами, які виступають, з одного боку, сполучною ланкою між соціокультурним середовищем і індивідуальною свідомістю людини, а з іншого – між її свідомістю, діяльністю і поведінкою. Вони є елементом вираження цілого комплексу потреб і інтересів, цілей і прагнень, світогляду і переконань людини, і відповідно до них індивід мотивує свою поведінку. Формування ціннісних орієнтацій людини здійснюється за рахунок впливу засобів масової інформації.

Список літератури

1. Ануфрієва О. Тенденції взаємодії засобів масової інформації з молодіжною аудиторією / О. Ануфрієва // Соціальна психологія. – 2005. – №6. – 120 с
2. Здравомыслов А. Г. Потребности, интересы, ценности. / А. Г. Здравомыслов. – М.: Политиздат, 1996. – 113 с.

3. Приходько Т. Ціннісні орієнтації у свідомості та поведінці сучасної молоді / Т. Приходько. // Соціальні виміри суспільства. Вип. 2. – К., 1998 – 46 с.
4. Ядов В. А. Саморегуляція и прогнозирование социального поведения личности. / В. А. Ядов. – Л.: Наука, 2007. – 55 с.

*Науковий керівник: Каряка І. В.,
канд. псих. наук, доцент*

УДК 1278. 7427 (043.2)

Маркова І. В.

Національний авіаційний університет, Київ

СИСТЕМНИЙ ПІДХІД В ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

В умовах модернізації суспільства, сучасний освітній процес характеризується відходом від уніфікації та стандартизації педагогічного процесу. Відтак, ключовою проблемою теорії та практики навчання, виховання і розвитку є пошук інноваційних стратегій щодо становлення цілісного та творчого фахівця будь-якої галузі.

Різносторонні аспекти системного підходу досліджувало ряд вчених (Архаргельський С., Богданов А., Віннер Н., Парсонс Т., Пригожин І., Мойсеев Н., Білоус В., Добронравова І., Згуровський і т. д.), кожен з яких виділяв різні сторони його функціонування у багатьох аспектах його прояву.

З цього приводу В. Сластонін [5] та І. Ісаєв [1] зазначають значущість педагогічної інновації в процесі проведення психолого-педагогічних досліджень. Це говорить про те, що введення нових форм, змісту та методів в освітньо-розвивальний процес є невід'ємною складовою проведення психолого-педагогічних досліджень. В свою чергу, Е. Лузік [2], О. Сисоева [4], О. Пометун [3] та ін. звертають увагу на те, що застосування інноваційних технологій сприяє продуктивності набуття знань, умінь та навичок, завдяки чому відбувається активний саморозвиток особистості. Ефективність впровадження означених технологій забезпечується лише за наявності дотримання системного підходу в освіті.

Загалом, методологія в освіті представлена системним підходом, яка відображає загальний зв'язок і взаємообумовленість явищ та процесів дійсності. Окрім цього, надає опору досліднику та практику на необхідність підходу до аналізу явищ життя як до системи, що має визначену структуру та свої закони функціонування.

Системний підхід являє собою стійкі компоненти, що розглядаються не ізольовано, а в взаємозв'язку, розвитку та русі. Він виявляє інтегративні системні властивості та якісні характеристики елементів системи. Предметний, функціональний та історичний аспекти в системному підході потребують реалізації в єдності певних принципів дослідження, а саме історизм, конкретність, врахування всебічних зв'язків та розвиток. Він передбачає виокремлення в педагогічній системі та особистості, що розвивається, за допомогою інваріантних, інтегративних та системоутворюючих зв'язків та відношень, аналізувати те, що є стійким, та що змінним, головним – другорядним. Системний підхід передбачає визначення окремих компонентів в процесі та розвитку особистості як системного цілого. У зв'язку з цим він дуже тісно пов'язаний з особистісним підходом, що означає орієнтацію при плануванні і здійсненні педагогічного процесу на особистість. Особистісний підхід потребує визнання унікальності особистості, інтелектуальної і моральної свободи,

права на повагу, а також передбачає опору в освіті на природний процес саморозвитку задатків і творчий потенціал особистості.

Відтак, можна сказати, що особливість системного підходу в рамках проведення психолого-педагогічних досліджень полягає у тому, що від дає можливість конкретизувати проблему будь-якої складності, визначити її компоненти, конкретизувати завдання і, вожночас, зберегти цілісність досліджуваної проблематики.

Список літератури

1. Ісаєв І. Ф. Професійно-педагогічна культура як предмет наукового дослідження. / І. Ф. Ісаєв. // Теоретичні питання культури, освіти та виховання. – 2010. – № 42. – С. 143 – 147.
2. Лузік Е. Гуманітарна освіта в процесі підготовки спеціалістів профільних ВНЗ України: проблеми та перспективи / Е. Лузік // Філософія освіти. – 2006. – № 2 (4). – С. 266 – 276.
3. Пометун О. І. Інтерактивні технології навчання: Наук. -метод. посібн. / О. І. Пометун. – К.: Видавництво. А. С. К., 2004 – 192 с.
4. Сисоєва С. О. Основи педагогічної творчості Підручник. / С. О. Сисоєва. – К.: Міленіум, 2006. – 344 с.
5. Сластенин В. А., Подымова Л. С. Педагогика: Инновационная деятельность. / В. А. Сластенин, Л. С. Подымова. – М.: Магистр, 1997. – 224 с.

Науковий керівник: Каряка І. В., канд. психол. наук, доцент

УДК 159.922:616.89–008.441.44(043.2)

Паламарчук Х. О.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ОСОБИСТОСТІ

Суїцид на сьогоднішній день є глобальною суспільною проблемою. Високий рівень самогубств у більшості країн світу спонукає до роздумів над причинами виникнення цього явища і способах його превенції (попередження).

Психологічними факторами ризику скоєння суїциду є особисте відчуття можливості вкоротити собі віку; сексуальне чи фізичне насильство, що мало місце у дитинстві або на час суїцидальної спроби; підвищена емоційна реактивність; агресивні, імпульсивні риси особистості; відчуття песимізму та втрати надії; низька самооцінка; психологічна закритість. Кожен із цих факторів підвищує психологічний дистрес до такого рівня, коли він стає занадто сильним. Самогубство у цій ситуації стає засобом втечі від психотравмуючої ситуації.

Суїцид (англ. suicide – самогубство) – акт самогубства, який чиниться людиною в стані сильного душевного розладу або під впливом психічного захворювання. Суїцидальна ж поведінка – є усвідомленою дією, метою якої є позбавлення себе життя.

Зазвичай самогубство розглядається як феномен соціально-психологічної дезадаптації особистості в умовах мікросоціальних конфліктів.

Вік істотно впливає на особливості суїцидальної поведінки. Наприклад, кризові періоди життя, такі, як юність або початок старості, характеризуються підвищенням суїцидальної готовності. Суїцидальна поведінка, в дитячому віці

має характер ситуаційно-особистісних реакцій, тобто пов'язана власне не з бажанням померти, а з прагненням привернути до себе увагу оточуючих або уникнути покарання. Більшість дослідників відзначає, що суїцидальна поведінка у дітей до 13 років – рідкісне явище, і тільки з 14-15-річного віку суїцидальна активність різко зростає, досягаючи максимуму до 16-19 років.

За даними дослідження серед 770-ти дітей і підлітків з суїцидальною поведінкою, наймолодшими були діти 7 років. Більшість з них склали дівчатка (80, 8%) які найчастіше вдаються до отруєння, хлопчики – до порізів вен і підвищення [2, с. 62].

Самогубство серед дітей супроводжується гнівом, страхом, бажанням покарати себе або інших. Нерідко суїцидальну поведінку поєднують з іншими поведінковими проблемами, наприклад прогулами школи або конфліктами з однолітками, родичами. Виникненню суїцидальної поведінки сприяють також тривожні й депресивні стани.

Серед основних проявів депресії поширеними є: сум, невластиве дітям безсилля, порушення сну та апетиту, зниження ваги й соматичні скарги, страх невдачі та зниження інтересу до навчання, почуття неповноцінності або самотності, надмірна самокритичність, замкнутість, занепокоєння, агресивність і низька стійкість до фрустрації.

У підлітковому віці суїцидальна поведінка носить інший характер. Серед підлітків спроби самогубства зустрічаються значно частіше. Кількість закінчених самогубств підлітків не перевищує 1% від усіх суїцидальних дій. Суїцидальна поведінка в цьому віці частіше має демонстративний характер-шантажу. А. Є. Лічко зазначає, що лише у 10% підлітків є справжнє бажання покінчити з собою (замах на самогубство), у 90% – це крик про допомогу. Б. Н. Алмазов, обстеживши групу підлітків 14-18 років, які умисно завдали собі порізи, встановив, що тільки 4% з них у момент самоушкодження мали думки суїцидального змісту. Більшість же ексцесів були вчинені після сварки з однолітками, а також як обряд «братання» [2, с. 61].

Серед поширених причин підліткових суїцидів є депресія, нудьга, втома, схильність до бунту, зловживання алкоголем, наркотиками, міжособистісні відносини з батьками та однолітками.

Не менш вагомим фактором є вплив підліткової субкультури. Наприклад, у відповідь на повідомлення в ЗМІ про самогубство Ігоря Соріна, лідера молодіжної поп-групи «Іванушки Інтернешнл», кілька дівчаток-підлітків пішли за прикладом свого кумира.

Після 14 років суїцидальна поведінка проявляється приблизно однаково часто як у дівчат, так і у хлопців. У молодому віці суїцидальну поведінку нерідко пов'язано з інтимно-особистісними відносинами, наприклад нерозділним коханням.

Проаналізувавши інтернет джерела було виявлено сучасну тенденцію суїцидальної поведінки серед підлітків яка виникла в соціальній мережі. Серед підлітків ця гра яка має безліч назв «Синій кит», «Тихий дім» або ж «Розбуди мене о 4: 20». Починаючи грати, підлітки виконують різноманітні завдання які шкодять їхньому здоров'ю, але результат по закінченню гри завжди має однакове закінчення життя самогубством і зламани горем батьки, які не розуміють що змусило дитину звести рахунки життям. Перспективою подальших досліджень є здійснення більш глибокого аналізу чинників суїцидальної поведінки в осіб різного віку.

Список літератури

1. Змановский С. В. Девиантология (Психология відхиляється). / С. В. Змановский. – М., 2003. – 142 с.

2. Клейберг, Ю. А. Психология девіантної поведінки: Навчальний посібник. / Ю. А. Клейберг. – М., 2001. С. 61–62.

Науковий керівник: Дубчак О. Б., канд. психол. наук

УДК 159. 923: 612. 82 (043.2)

Повод В. В.

Національний авіаційний університет, Київ

МІЖПІВКУЛЬНА АСИМЕТРІЯ ЯК ОСНОВА РОЗВИТКУ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ ЛЮДИНИ

Сучасний етап розвитку суспільства, з його економічним, політичним, культурними змінами дедалі більше вимагає всебічного розвитку особистості. В процесі розвитку та навчання багато уваги приділяється розвитку психічних пізнавальних процесів, здібностей до навчання, швидкій адаптації до зовнішніх умов, забуваючи про те, що прояв розвиток та реалізація психічних процесів напряму залежить від функціональної асиметрії півкуль головного мозку.

У наш час нейронауки активно вивчають особливості функціональної асиметрії мозку у хворих нозологічних груп. Безумовно, проблема вивчення міжпівкульної асиметрії головного мозку є досить актуальним питанням психологічної науки сьогодні. Відповідно, до функціональних можливостей півкуль головного мозку всі індивіди поділяються на право- та лівопівкульних, що обумовлює їхню психічну активність. Оскільки права півкуля відповідає за обране сприйняття світу, то люди, які мають її домінування, більш схильні до творчої діяльності, в свою чергу, ліва півкуля детермінує логічну спрямованість особистості.

В науковій літературі міжпівкульна асиметрія мозку визначається як характеристика розподілу психічних функцій між лівою та правою півкулями мозку. Означений феномен людської психіки вивчається, перш за все, в рамках функціональної специфічності великих півкуль, в рамках якої остання розглядається як специфіка того вкладу, який вносить кожна півкуля в будь-яку психічну функцію.

Міжпівкулева асиметрія привертала увагу багатьох вчених з різних областей науки. На основі нейропсихологічної теорії мозкової організації вищих психічних функцій, сформульованої А. Р. Лурієм [1], міжпівкульна асиметрії мозку вивчається перш за все як проблема функціональної специфічності півкуль, тобто як проблема специфічності того вкладу, який робить кожна півкуля в будь-яку психічну функцію. У рамках генетичної моделі відома теорія «правого зсуву», запропонована М. Аннет [2], згідно якої більшість людей має ген, який називається фактором правостороннього зсуву. Наявність цього гену обумовлює схильність людини до право- або лівопівкульної локалізації центру мови. За гіпотезою Гешвінда [3] рівень тестостерону також може впливати на будову його мозку людини та детермінувати домінантність півкуль.

Вищезазначене вказує на те, що права півкуля виявляє факт, а ліва півкуля здатна назвати цей предмет, тому ліва півкуля мозку – лінгвістична, а права – фактологічна.

Окрім цього, слід зазначити, про існування певних анатомічних відмінностей між двома півкулями, що проявляються вже з моменту народження дитини. Так, діти до трьох років з нерозвиненим мовленнєвим апаратом, сприймають інформацію фактологічно. Тобто, переказана раніше прочитана казка дитині іншими словами буде сприйматися нею як фактологічна помилка, що, в свою чергу, призведе до сприйняття дитиною даної казки як брехні.

Слід також зазначити, що півкульна асиметрія є властивістю всього живого, яке по-різному проявляється. Про це свідчить той факт, що у осіб за домінування правої чи лівої півкулі відповідає протилежні частини тіла (руки, ноги, очі, корпус тощо). Так, у правопівкульних більше активізована ліва частина тіла, у лівопівкульних – права. Відповідно до цього, правопівкульні є більш схильними до прояву творчих здібностей, лівопівкульні – до логічних операцій. При цьому слід зазначити, що домінування тієї чи іншої півкулі в чистому вигляді не існує, оскільки кожна людина має індивідуальне поєднання церебрального домінування: домінування руки, ноги, ока, вуха. Зустрічаються люди, що в рівною мірою володіють правою і лівою рукою – їх називають амбідекстри.

Отже, проблема міжпівкульної асиметрії мозку вивчається перш за все як проблема функціональної специфічності півкуль, тобто як проблема того вкладу, який робить кожна півкуля в забезпеченні кожної психічної функції.

Список літератури

1. Лурія А. Р. Высшие корковые функции человека. – М., 1969. – 504 с.
2. Annett M. In defence of the right shift theory // *Percept. Motor Skills*. 1996. V. 82. P. 115 – 137.
3. Geschwind N. Cerebral Dominance in Biological Perspective // *Neuropsychologia*. 1984. Vol. 22. N 6. P. 675-683.
4. Міжпівкульна асиметрія мозку – [Електронний ресурс]: <https://psyera.ru/2477/mezhpolusharnaya-asimetriya-mozga>

Науковий керівник: Каряка І. В., канд. психол. наук, доцент

УДК 159.93-055.2-057.17 (043.2)

Прохоренко Я. С.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЇ ЖІНКИ-КЕРІВНИКА

У наш час все частіше керівниками організацій стають жінки, які руйнують стереотипи стосовно процесу управління та привносять нові риси в менеджмент організації. Сучасні наукові дослідження все частіше присвячені гендерно-психологічним відмінностям чоловіків і жінок, які займають керівні посади. Так, у дослідженні М. Хеннінг і А. Жарден розкриваються особливості психології ділової жінки, наголошується, що жінки-керівники зі свого боку мають багато переваг. Однією з яких є високий емоційний інтелект, тобто жінки здатні краще відчувати природу стосунків, як до себе так і в спілкуванні з іншими. Вони також яскраво висвітлюють свої емоції та практичність мислення, що допомагає їм зосередити увагу на процесі управління та гарантованому результаті.

М. Хеннінг і А. Жарден змалювали психологічний портрет ідеальної «леді-бос», серед основних характеристик якої називають яскравість особистості, жіночність, активність та впевненість в собі.

Вона жіночна, не жорстока і не холодна, інтелектуально і фізично активна, рішення приймає сама, але прекрасно уловлює настрої інших; їй невластива дріб'язкова опіка підлеглих. Жінка-керівник готова ризикувати, гідно реагує на критику, зауваження і навіть образи. Уміє оперативно перемикатися з однієї соціальної ролі ("керівник, ділова жінка") на іншу ("дочка, мати, дружина"), упевнена в розумінні, підтримці і допомозі з боку чоловіка і дітей [3, с. 25].

Специфіка жіночого лідерства полягає у демократичному стилі керівництва, гнучкості. Жінки більш емпатійні, відкриті, стійкі до стресів, орієнтуються на групові відносини. У жінок, які вже досягли успіху помітно висока самооцінка, усвідомлюють свій потенціал та досягнення, вміють приймати рішення, організовувати групу людей, проявляють розсудливість та незалежність [2, с. 49]. Але не зважаючи на прагнення жінки досягти успіху в кар'єрі, перед нею стоїть ще питання шлюбу та створення сім'ї. Тому дуже часто, чоловіки вважають, що всі досягнення жінки в кар'єрі або бізнесі є випадковими.

На роль керівника впливають також особливості жіночого мислення. На відміну від чоловіків, які під кар'єрою розуміють престижні посади, жінки сприймають кар'єру як спосіб самореалізації. Дівчата вважають, що головним фактором у досягненні успіху є особисте зростання, повна зосередженість на поставленій меті та здатність відключитися від малозначущих речей, що виникають на неофіційному рівні.

Кількість жінок-керівників стрімко зростає серед управлінців, топ-менеджерів і директорів різного типу підприємств [1, с. 256]. Однак, проблема гендерної нерівності в сфері бізнесу існує і потребує детального вивчення. Адже на професійний статус жінки впливають її сімейний стан, необхідність поєднання ролей, що створюють труднощі в роботі та посадовому просуванні. Не зважаючи на ці ускладнення, жінки мають ряд переваг, реалізувавши які, вони стають успішними керівниками. Жінки-керівники володіють високим емоційним інтелектом, комунікативністю, практичністю мислення, вміють краще розпізнавати невербальну інформацію, проявляють емпатійність, активність, експресивність та гнучкість у вирішенні професійних питань.

Список літератури

1. Белядській Н. П. Інтелектуальна техніка менеджменту. / Н. П. Белядській. – Мінськ: Нове знання. 2001, – 320 с.
2. Москолькова Н. Бізнес і жінка // *Cosmopolitan*, 2009. №5. С. 57.
3. Хеннінг М., Жарден А. Леді-бос. – М.: Справа, 2001. – 57 с.

Науковий керівник: Шевцова О. М., канд. психол. наук

УДК 159. 9: [37. 015. 3: 005. 32] (043.2)

Прохоренко Я. С.

Національний авіаційний університет, Київ

МОТИВАЦІЯ ДОСЯГНЕННЯ ЯК ФАКТОР УСПІШНОСТІ В НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ

В наш час актуальним є питання мотивації досягнення успіху в навчальній діяльності. Мотив – це одне із найважливіших уявлень, завдяки якому визначається сутність людських дій. Загальноприйнятим вважається термін: мотив – це спо-

нукання людини до активності, що сполучене зі спробами задовольнити певні потреби. Внаслідок усвідомлення і переживання потреб у людини з'являються спонукання до дій, через переживання і усвідомлення яких ці потреби задовільнюються. При цьому, свідомі дії завжди спрямовані на досягнення певної мети, яка також сприймається людиною [2, с. 258].

Х. Хекхаузен – один із засновників теорії мотивації відмічав, що по співвідношенню до діяльності у людини існує два протилежних спонукання:

- 1) мотив досягнення успіху;
- 2) мотив уникнення невдачі.

Мотив досягнення – це спонукання особистості досягати значних успіхів у певних видах діяльності [1]. Мотив уникнення невдач – стійке спонукання людини уникати невдач в різних видах діяльності і спілкуванні [4, с. 24].

Існують певні взаємозв'язки між мотивом досягнення й діяльністю:

1. Особистісні стандарти (оцінка ймовірності успіху, завдання, суб'єктивні труднощі);

2. Самооцінка (атракція індивідом власного успіху або невдачі);

3. Тип атрибутів (надання відповідальності за успіх чи невдачі собі чи навколишнім обставинам) [2, с. 154].

Вчені з різних галузей науки займалися вивченням особливостей формування та розвитку мотивації досягнення. Зокрема, дослідження російського психолога Реана Артура Олександровича, показали, що основні типи поведінки, спрямовані на досягнення чи уникнення успіху, трансформуються між 3-м і 13-м роками життя людини як під впливом батьків (особливо вимогливості матері), так і під дією навколишнього середовища. Тип поведінки встановлюється в ситуаціях досягнення, в яких є стандарти якості, і людина відчуває відповідальність за кінцевий результат. Мотив досягнення успіху окреслює поведінку і дорослої людини. Це стосується всіх ситуацій, пов'язаних із професійною або навчальною діяльністю: екзамен, навчальна практика. Основними психологічними умовами формування мотивації досягнення є: наполегливість щодо досягнення мети, правильна постановка цілей, роздрібнення задач на невеличкі завдання та конкретність в отриманні результатів [3, с. 83].

В навчальній діяльності студентів спостерігаються дві переважаючі тенденції:

- 1) студент жадає успіху і робить для цього все;
- 2) студент боїться поразки, бути гіршим за інших, і тому приймає рішення щось робити.

Навчальна діяльність – це основна діяльність студента, де його головна мета полягає в успішному засвоєнні знань, умінь та навичок, необхідних для розвитку своєї особистості.

Велику роль в успішності відіграють міжособистісні стосунки студента в групі, з батьками та викладачами.

Мотивація досягнення дуже тісно пов'язана з рівнем домагань і схильністю людини перевершити свої результати. Людей з високою мотивацією наділяють такими особистісними рисами як: наполегливість у досягненні мети, прагнення здобути більшого результату та зробити краще, ніж раніше, комунікативність та вміння співпрацювати в роботі та спілкуванні з іншими людьми, вміння насолоджуватися процесом певної діяльності та отримувати задоволення від успіху.

Список літератури

1. Гордєєва Т. О. Психологія мотивації досягнення. – М.: Сенс; Видавничий центр "Академія", 2006. – 336 с.
2. Ільїн Е. П. Мотивація і мотиви. / Е. П. Ільїн. – СПб.: Пітер, 2000. – 512 с.
3. Степанов С. О. Популярна психологічна енциклопедія/ – М., 2003;
4. Романовський О. Г. Методичні рекомендації з формування спрямованості студентів на успішну професійну діяльність для викладачів і студентів. – Харків: НТУ "ХПР". – 2009. – 48 с.

Науковий керівник: Литвинчук Н. Б., ст. викладач

УДК 159.953 – 057.876 (043.2)

Сторожук М. М.

Національний авіаційний університет, Київ

ОСОБЛИВОСТІ ЗАПАМ'ЯТОВУВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

У сучасних умовах розвитку суспільства актуальними є проблеми, які пов'язані із суттєвими змінами особистісної сфери людини, насамперед її пізнавальними процесами. Особливої уваги потребують діти молодшого шкільного віку, тому що розвиток психічних пізнавальних процесів відбувається саме у цьому віці під впливом соціальної сфери.

Важливою проблемою сучасної психологічної науки є вивчення властивостей пам'яті. Оскільки для того, щоб піднятися на вищий рівень розвитку, дитині необхідно набути певних знань, навичок та вмінь, і все це пов'язане з роботою пам'яті.

Вивченням цього пізнавального процесу займається багато галузей психології. В загальній психології дане явище розглядається як здатність індивіда зберігати минулий досвід та використовувати його у своїй життєдіяльності; вікова психологія звертає увагу на становлення та функціонування пам'яті на різних вікових етапах життя індивіда [1, с. 79-80]; соціальна психологія розглядає пам'ять як феномен зберігання інформації про процеси у суспільстві, його закони розвитку, поведінки людини; педагогічна психологія розглядає пам'ять з точки зору закономірностей становлення особистості в умовах соціального впливу; психологія особистості вивчає властивості пам'яті в порівнянні з кожною особистісною якістю (самооцінкою, установками, образами Я).

Одним з важливих процесів пам'яті є запам'ятовування як спосіб утворення й закріплення індивідом його досвіду. Ефективність запам'ятовування обумовлена здатністю формувати образи. Особи, які здатні краще відтворювати образи, гірше запам'ятовують вербальний матеріал, а особливо інформацію, яка є абстрактною, а люди, які краще репродукують яскраві образи, мають краще мимовільне запам'ятовування.

У молодшому шкільному віці діти не володіють раціональними прийомами запам'ятовування. Школярі виокремлюють предмет запам'ятовування для себе по-різному: велика кількість запам'ятовує випадкову інформацію, деякі – сюжет тексту, і мало хто може виділити основний зміст. Учні здатні запам'ятовувати механічно, але коли обсяг навчального матеріалу збільшується, то це стає проблемою. У молодших школярів продуктивність мимовільної пам'яті вища за

довільну до третього класу. Згодом ці два види пам'яті розвиваються у взаємозв'язку [2]. Завдяки тому, що пам'ять до третього класу удосконалюється, вона стає функцією, на яку саме і спирається навчальна діяльність. І школяр починає розуміти усю важливість її застосування. На даному етапі життя у дітей досить висока сенситивність, а це є позитивним аспектом для всебічного розвитку школяра, так він поступово оволодіває своїми психічними процесами, навчається керувати пам'яттю, мисленням та увагою [3].

Під час вивчення запам'ятовування як процесу пам'яті важливо звернути увагу на: швидкість запам'ятовування, яка характеризується тим, за який період часу людина опанує новий матеріал; точність запам'ятовування – ознака, яка відповідає тому, на скільки відтворений матеріал є ідентичним до того, який запам'ятовували та наявністю у ньому помилок; міцність запам'ятовування, що характеризується тим, як довго зберігається вивчений матеріал. Тому наше дослідження було спрямоване саме на виявлення нюансів опосередкованого запам'ятовування (процес пам'яті, при якому людина запам'ятовує інформацію, спираючись на відомі знаки або прийоми) та його продуктивності, а також на характер мисленнєвої діяльності, на обсяг пам'яті молодших школярів.

Нашими респондентами були учні 2-го класу загальноосвітньої школи у віці 7-8-ми років. У ході нашого дослідження ми з'ясували, що 40% випробовуваних мають середній рівень опосередкованого запам'ятовування і його продуктивності, 20% – високий, 40% має низький рівень продуктивності опосередкованого запам'ятовування.

Список літератури

1. Алпатова О. В. Вікова психологія / О. В. Алпатова. – К.: НАУ, 2017. – 140с.
2. Прищак М. Д., Мацко М. А. Навчальний посібник [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://web.posibnyku.vntu.edu.ua/icgn/3prishak_psihologiya_ch1/1225.html.
3. Кутішенко В. П. Вікова та педагогічна психологія: навч. посібник / В. П. Кутішенко. – К.: ЦНЛ, 2005. – С. 205.

Науковий керівник: Литвинчук Н. Б., ст. викладач

УДК 159.923:159.938.363.2(043.2)

Токар К. С.

Національний авіаційний університет, Київ

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОЯВУ СТЕРЕОТИПІВ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЮНАКІВ

На сьогоднішній день зміцнення гендерних стереотипів відносно вибору професії залишається однією з головних характеристик соціальних стандартів. Саме тому, вивчення особливостей щодо гендерних розрізень та їх впливу на вибір професійної діяльності представниками різної статі посідає вагомe місце серед досліджень в сучасних науках.

Вагомий вклад у розвиток наукових пошуків відносно проявів соціальних стереотипів чоловіків і жінок здійснили американський психолог Р. Столлер [8], який ввів у науковий обмін терміни «стать» та «гендер», соціальні психологи С.

Кесслер та В. Маккенна [7], що розглядали поняття «гендер» в рамках соціокультурного підходу, американська психологиня С. Бем [1] яка, розробила соціально-психологічну теорію гендерної схеми, генетик В. Геодякан [2], що розробив еволюційну теорію статевого диморфізму. Окрім цього, дане питання досліджували такі відомі психологи, як Л. Елліс [6], Е. Гідденс [3], А. Меренков [5], І. Клецина [4]. Зважаючи на широкий попит вивчення даної проблематики, все ж таки, мало вивченим залишається питання щодо впливу соціальних стереотипів чоловіків та жінок на вибір професійної діяльності.

На основі здійсненого теоретичного аналізу щодо визначення поняття «гендерні стереотипи», ми виділили основні особливості даного феномену: гендерні стереотипи визначають ознаки, властивості, норми поведінки, що традиційно приписуються чоловікам або жінкам; в гендерних стереотипах відображені типові переконання та уявлення суспільства про відмінності між особами різної статі; гендерні стереотипи детермінуються соціально-культурними умовами.

Відповідно до цього, гендерні стереотипи поділяють на декілька груп, найбільш універсальною з яких є група стереотипів фемінності та маскулітності, яка описує представників чоловічої та жіночої статі на основі певних особистісних характеристик, що визначають розуміння людиною мужності та жіночності. Інша група визначає розбіжності між представниками різної статі в зайнятості спеціальними формами діяльності. Так, прийнято вважати, що для чоловіків є більш характерною зайнятість в інструментальних галузях, а для жінок – у виражально-емоційних сферах.

Така стереотипізація професійної діяльності за гендерною приналежністю досить часто заважає людині формувати власні цінності та переконання, що, в свою чергу, унеможливує реалізацію прояву її індивідуального потенціалу в професійному житті. Саме тому ми вважаємо, що дослідження особливостей прояву гендерних стереотипів у виборі професійної діяльності юнаків є нагальною проблемою психології сьогодення.

В результаті проведення емпіричного дослідження нами було виявлено той факт, що маскулітні жінки зацікавлені професіями, що пов'язані зі знаками та символами; фемінні чоловіки – професіям, пов'язаних з творчістю; андрогінні чоловіки – професіями типу «людина-природа», «людина-техніка» та «людина-знакова система»; андрогінні жінки – професійним сферам типу «людина-людина» та «людина-художній образ».

Відповідно до цього можна сказати, що зацікавленість людиною тією чи іншою сферою професійної діяльності детермінується її гендерною приналежністю, яка зумовлює стереотипізацію прояву її професійних уподобань.

Список літератури

1. Бем С. Линзы гендера. Трансформация взглядов на проблему неравенства полов. / С. Бем. –М.: «РПЭ», – 2004. – 336 с.
2. Геодякан В. Два пола. Зачем и почему? Эволюционная роль разделения на два пола с точки зрения кибернетик. / В. Геодякан. // Наука и жизнь, 3, С. 99-105.
3. Гидденс Э. Социология. / Э. Гидденс. – Москва: Эдиториал УРСС, 1999. – 704 с.
4. Клецина И. С. Гендерная социализация. / И. С. Клецина. – СПб.: РГПУ им. А. И. Герцена, 1998. – 92 с.

5. Меренков А. В. Социология стереотипов. / А. В. Меренков. – Екатеринбург: Урал. ун-та, 2001. – 290 с.
6. Ellis L. Sex Differences: Summarizing More Than a Century of Scientific Research. Boca Raton, Florida: CRC Press, 2008. – 992 с.
7. Kessler S. Gender Construction In Everyday Life: Transsexualism (Abridged). Feminism & Psychology / S. Kessler, W. McKenna. // SAGE. – 2000. – №10. – С. 11–29.
8. Stoller R. Sex and Gender. London: Hogarth Press, 1968. – 383 с.

*Науковий керівник: Каряка І. В.,
канд. психол. наук, доцент*

УДК 159. 923+159. 928 (043.2)

Хорощак Ю. Б.

Національний авіаційний університет

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОМУНІКАТИВНИХ ТА ОРГАНІЗАТОРСЬКИХ ЗДІБНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ПРОФЕСІОНАЛІВ

Нинішній час – час змін, тож Україні потрібні люди, здатні приймати нестандартні рішення, критично мислити, організовувати людей та вести за собою. Саме тому найбільш актуальними у прикладній психологічній науці постають проблеми, що пов'язані з професійним становленням і розвитком особистості, зокрема комунікативних та організаторських навичок.

Особливої уваги потребує особистісно-професійний розвиток фахівців на етапі їх професійної підготовки (професійного навчання), оскільки саме у цей період відбувається набуття майбутніми професіоналами загальних і фахових компетентностей, частиною яких є комунікативні й організаторські навички і вміння [2, с. 115].

Зважаючи на широкий спектр теоретичних та експериментальних досліджень комунікативних та організаторських здібностей, можна зазначити, що дані утвердження це істотна складова загальної структури здібностей людини. А формування та розвиток комунікативних та організаторських здібностей у людини це важлива складова її особистісного розвитку. Можна стверджувати, що фахівці, котрі крім професійних знань та навичок, розвивають свої психологічні особливості, а саме комунікативні та організаторські здібності, досягають кращих результатів у кар'єрі та мають кращі стосунки у колективі. Адже крім професійно важливої інформації володіють також вмінням організовувати взаємодію людей та доступно, чітко доносити інформацію до свого співрозмовника.

У ряді вітчизняних і зарубіжних досліджень виявляється взаємозв'язок загальних (інтелектуальних) здібностей з ефективністю керівництва [1]. Професійно-ділові здібності включають в себе вміння ставити цілі і завдання перед колективом, наполегливість, діловитість, вміння бачити нове, силу волі, рішучість, оперативність, здатність приймати рішення, здатність прогнозувати результати, аналітичні здібності, творча спрямованість в спеціальній управлінській діяльності, усвідомленість особистої відповідальності.

Розвиток комунікативних здібностей не можна уявити як лінійний процес послідовного проходження етапів. Організуючи операційні механізми створюють

умови для розвитку функціональних механізмів, які в свою чергу, піднімаючись на новий якісний рівень можливостей, стимулюють нові прояви операційних механізмів, їх вдосконалення та розвиток. Однак слід підкреслити, що розвиток будь-яких здібностей відбувається в двох напрямках: по-перше, «причетності» окремих здібностей до системи діяльності, їх інтеграції, по-друге, пристосуванні окремих здібностей до предметного світу, до вимог діяльності, тобто входження до конкретних, приватним проявам загальних здібностей, які найбільшою мірою соціально обумовлені. До них відносяться і комунікативні здібності-вміння встановлювати контакти з людьми, слухати співрозмовника, інтерес до людей, такт у відносинах з працівниками.

Необхідно також відзначити, що однією з основних закономірностей розвитку здібностей є нерівномірність змін і гетерохронність фаз розвитку психічних функцій. Дане явище означає, що цей процес є, з одного боку, рівномірним і фазовим, який визначається віковими періодами суб'єкта; з іншого боку, окремі психічні функції проявляють підвищену активність у своєму розвитку в різні періоди життєвого і професійного шляху.

Для проведення експериментальної частини ми запросили двадцять добровольців, ними погодилися бути студенти Національного авіаційного університету, які навчаються на різних спеціальностях, віком від дев'ятнадцяти до двадцять одного року. Метою нашого дослідження було визначення ступеню прояву образних ознак. Для визначення рівня комунікативних та організаторських здібностей у респондентів нами була використана методика: «Оцінка комунікабельності та організаторських здібностей» («КОС-2» за Б. Федоришиним). Результати засвідчили, що у половини опитаних високі показники досліджуваної ознаки, у менше ніж чверті респондентів показники комунікативних і організаторських здібностей визначені нижче середнього та у близько третини опитаних рівень домагань середній. Такі дані зазначають, що у переважної більшості респондентів показники рівня комунікативних та організаторських здібностей вище середнього або середні, тобто це люди толерантні, знаходять спільну мову між собою, вміють виходити з конфліктних ситуацій, вимагають від себе багато, ставлять перед собою високі цілі та прямують до них. Високі та низькі показники виявлені не були, що не є нормою, адже рівень комунікативних та організаторських здібностей має дорівнювати можливостям та знанням людини, а в нашій групі досліджуваних всі були з високою навчальною успішністю.

Список літератури

1. Мальцева Ю. А., Яценко О. Ю. Психология управления. / Ю. А. Мальцева, О. Ю. Яценко. – Екатеринбург, 2016.
2. Шевцова О. М. Развитие аутопсихологической компетентности майбутніх фахівців соціономічної сфери засобами акмеологічних технологій. / О. М. Шевцова. // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Психологічні науки». Вип. 2. Т. 2. Херсон, 2018. С. 114-119.

*Науковий керівник: Шевцова О. М.,
канд. психол. наук.*

ЗМІСТ

Мова як соціокультурний феномен.....	3
Психологічні аспекти людського фактору у світі високих технологій	75
Документно-інформаційні комунікації в глобалізованому світі.....	122
Сучасні проблеми суспільства	145
Соціальна робота як реалізація завдань соціальної політики держави	214
Європейський вибір вищої технічної освіти	232

Наукове видання

ПОЛІТ
СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ НАУКИ
ГУМАНІТАРНІ НАУКИ

Тези доповідей
XX Міжнародної науково-практичної
конференції здобувачів вищої освіти і молодих учених

1–3 квітня 2020 року

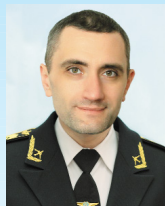
ТОМ 1

Опубліковано в авторській редакції

Підп. до друку 30.03.2020. Формат 60x84/16. Папір офс.
Офс. друк. Ум. друк. арк. 19,3. Обл.-вид. арк. 20,75.
Тираж 100 пр. Замовлення № 43-1.

Видавець і виготовник
Національний авіаційний університет
03680. Київ – 58, проспект Любомира Гузара, 1

Свідоцтво про внесення до Державного реєстру ДК № 977 від 05.07.2002

Ягодзінський С. М.

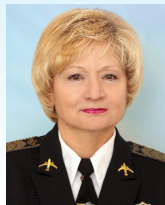
Алпатова О. В.

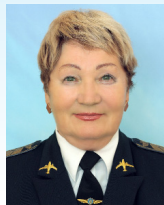
Кокарева А. М.

Хоменко-Семенова Л. О.

Акмалдінова О. М.

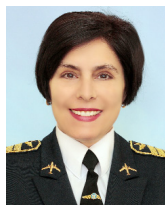
Лузік Е. В.

Дротянко Л. Г.

Бурлакова І. В.

Тюрменко І. І.

Котикова О. М.

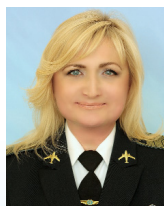
Помиткіна Л. В.

Сидоренко С. І.

Ковтун О. В.

Хомерікі О. А.

Вржешневський І. І.

Шостак О. Г.

03058, м. Київ, просп. Любомира Гузара, 1,
корпус 8а, поверхи: 6–15, +38 044 406-70-36
gmi.nau.edu.ua, guman@nau.edu.ua

Електронний репозитарій: <http://er.nau.edu.ua:8080/handle/NAU/3>

facebook.com/nauguman

twitter.com/AviaUnivFLSC

t.me/nau_flsc

instagram.com/flsc_students

